ئو.ئاسیاد کتابخانه‌سی
С.-А. Г Б.
ئینو. نومیر
Инв. № 160705

ТУРКЕСТАНСКІЙ СБОРНИКЪ.

Статьи и замѣтки изъ русскихъ и иностранныхъ газетъ.

СБОРНИКЪ СОСТАВЛЯЕТСЯ
по порученію Туркестанскаго Генералъ-Губернатора.

Томъ 452.

С.-А. Г Б.

ТАШКЕНТЪ.
1908.

Оглавленіе 452 тома.

Вырѣзки изъ газеты Вактъ за 1907 г.

1. О персидско-турецкомъ столкновеніи. (222 и 227). 1
2. Къ исторіи Туркестана. (228) 3
3. По поводу комиссіи, засѣдающей въ Петербургѣ по реформѣ инородческихъ школъ. (230) . . 5
4. Персидская конституція. (230) 8
5. Отзывы англійской писательницы Левинъ о добросердечіи мусульманъ. (230) 9
6. Судьба-ли виновата въ томъ, что мусульмане отстали. (230) 11
7. Къ исторіи Туркестана. (228) 13
8. Петербургская комиссія по реформѣ инородческихъ школъ. (228) 14
9. Телеграмма Оренбургскому муфтію о необходимости его присутствія въ Петербургѣ въ комиссіи о реформѣ школъ. (227) 19
10. Петербургская комиссія по роформѣ инородческихъ школъ. (229 20
11. Отвѣтъ «Новому времени» по поводу реформы инородческихъ школъ. (233) 22
12. Петербургская комиссія по реформѣ инородческихъ школъ и газета «Новое время. (232) 27
13. Будетъ-ли этому конецъ. (227) 30
14. Уцѣлѣетъ-ли Афганистанъ. (236) 32
15. Государственная дума и туркестанскіе мусульмане. (239) 34
16. Персія. (233) 40
17. Положеніе о воспитаніи мусульманскихъ дѣвицъ въ Вѣрномъ. (238) 41
18. Будиловичъ и правила 31 марта объ инородческихъ школахъ. (238) 42
19. Индія и Персія. (240) 47
20. Мусульманская женщина и шаріатъ. (241) . . 50
21. О постройкѣ въ Петербургѣ мечети. (243) . . 51

22. Изъ отечества прежнихъ хановъ. (244) . . . 52
23. Ильминскій и его миссіонерская дѣятельность. (245) 55
24. Изъ жизни заграничныхъ мусульманъ. (245) . 60
25. Изъ жизни россійскихъ мусульманъ. (247) . . 61
26. Вѣсти изъ Персіи. (249) 63
27. Пребываніе въ Баку вдовствующей супруги шаха персидскаго. (250) 65
28. Инородческія школы. (251) 65
29 О критическомъ положеніи мусульманъ въ Урунчи (251) 69
30. Мусульманскій конгрессъ (252 и 253) . . . 69
31. Изъ жизни россійскихъ мусульманъ. (253) . . 75
32. Вѣсти изъ Персіи. (254) 77
33. Изъ жизни иностранныхъ мусульманъ (254) . 80
34. Положеніе въ Персіи. (255) 81
35. Письмо изъ Вѣрнаго. (255) 81
36. Средняя Азія и французы. (255) 82
37. Шахтахтинскій и мусульманскій конгресъ. (255) . 85
38. Вѣсти изъ Персіи. (256) 88
39. Персидскія дѣла. (257) 89
40. Положеніе Персіи (258) 92
41. Разныя вѣсти изъ Семирѣченской области, изъ Коканда и Бухары. (258) 94
42. Изъ жизни заграничныхъ мусульманъ. (258) . 95
43. Персія. Индія. (260) 96
44 Положеніе дѣлъ въ Персіи. (262) 96
45. Корреспонденція изъ Бухары (262) . . . 99

За 1908 годъ

46. Персія. (263) 99
47. Виды Японіи на Индустанъ. (263) . . . 101
48. Положеніе Персіи. (266) 102
49. Изъ жизни заграничныхъ мусульманъ (266) . . 104
50. Шахтахтинскій и мусульмане. (267) . . . 106
51. Вѣсти изъ Персіи (267) 110
52. Мусульмане Туркестана. (268) 110
53. Корреспонденція изъ Сергіополя. (268) . . 111

خارجی خبرلر:

•• پیرسیه‌نك ترك عسکری طرفندن آلنفان یرینه حدود نزاعسینی تیکشروب حل ایتار ایچون ترکیه حکومتینك وکیللری ، کرمانشاه شهرنده‌گی انگلیز واورمیه‌ده‌گی روس قونسوللری کیلوب بر کامیسیه تشکیل ایتمشلردر . لکن پیرسیه حکومتی اوزینك بو کامیسیه‌نك خدمتندن ره‌تلی نتیجه کوتمادیکنی ورومیه تیره‌سنده‌گی یرلرنی ترکیه اوز قول آستینه آلوب قالورغه تله‌دیکینی آوروپا حکومتلرینه بیان ایتوب ، ترکیه ایله بزنك آره‌مزده‌غی بو نزاعنی تره‌ته‌یسکی صود یعنی اوچنچی بر رکشی حل ایتسون ایدی دیمشدر . لکن آوروپا حکومتلری باشده مذکور کامیسیه‌ده ایکیسن طانولاشدررغه طریشوب ، اگر بو ممکن بولماسه‌غنه تره‌ته‌یسکی صود غه مراجعت ایتدررگه قرار بیرگانلر .

ایکی اوچ کون اول پیرسیه‌نك سردار والك بیوك آدملرندن ٢٦ کشی « ملت مجلسی » نك جیولغان اورنینه کروب . صوکغی چیکگه قدر اداره‌ء مشروطه‌نی صاقلایه‌چقلرینی سویلامشلر . خلق بوکا پك شادلانوب شاه ایله خلق وکیللرینه قول چابمشلردر .

« ملی بانق » غه خلق طرفندن آقچه حاضرگه پك آز بیریله‌در .

•• قزاندن پتربورغه قامیسیه‌گه کیتکان یونوسف ، علییف ، پنکییف لر بیان الحق اداره‌سینه اوشبو روشچه تلیغرام ویرمشلردر :

« مفتی حضرت پتربورغه کیلمادی . سببیده خسته بولوویدر . اوزینه شویله بر تلیغرام یباردك : قامیسیه بو آطنه‌نك آخرینه قدر تأخیر قیلنه‌در ، سزنك بونده بولنووکز ایشنك فائده‌لی بولووی ایچون صوك درجه لازم کورلدیگندن توقفسز پتربورغه کیلووکزنی اوتنه‌مز . بز پتربورغه کیلگانده قامیسیه‌ده سزنك‌ده حاضر بولنووکزغه تمامیله اشانوب کیلمش ایدك . مسئله اهمیتلی بولغانلقدن وقامیسیه‌نك ساستاوی یخشی ترتیب قیلندقدن ، سزدن باشقه بزنك طاوشمزنك اول قدر اعتباری بولمایه‌جغنی اویلاب قامیسیه‌گه قاتناشمی طورامز ، سزنی کوته‌مز ، سزنك کیلووکزگه قدر بارچه مزده قامیسیه‌گه قاتناشودن طییلوب طورامز . اش پك اهمیتلی اولدیغندن کیلووکزگه مانع بولماس دیب امید قیله‌مز . تلیغراف ایله جواب بیریکز . کیلووکزنی پك اوتنه‌مز . »

••

بونك بر صوکی بولورمی ؟

بز بوندن اولده برنیچه مرتبه‌لر یازدق : روسیه مسلمانلری وخصوصا ایچرو غوبرناده‌غیلری معارف ، هنر وصناعتدن

محرومدر ، فقط بونك سببی اوزلرینك تعصبندن بیگره‌ك ، حکومتنك بونلر حقنده طوتقان سیاستی اولمشدر . چونکه حکومتنك روسلاشدرو ودها طوغرو سنی أیتکانده چوقندرو پالیتیقه‌سی بر نیچه یوز ییللردن بیرلی مسلمانلرنك جانلرینی یاقدی. آنلرنك بتون عمرلری، بتون حیاتلری اوزلرینك مقدس دین وملیتلرینی صاقلارغه طریشو ایله اوتدی. طنچلاب معارف ، هنر وصناعت‌که طو تنورغه اصلا وقت‌لری اولمادی . ایندی ایمپراطورنك مانیفست عالیلری ایله حریت‌لر وشونلر اچنده حریت دینیه‌ده اعلان قیلنغاچ باشقه خلقلرنك دین‌لرینه وملیتلرینه هجوم ایدوچی هر درلو حشراتلر ، میقروبلر ، پاراز یتلر بترده ، مسلمانلرده راحتلانب کیك برطن آلوب وطنداشلری اولان باشقه ملتلر کبی علوم ومعارفکه ، هنر وصنایع‌که یابشور لر دیه امید ایدوب طورسه‌ق ، مع التأسف ، بو کونکه قدر هنوز اسکی حال ، اولکی پالیتیقه یعنی قرون وسطاغه مخصوص دین صوغشی دوام ایتمکده‌در . حکومت یاکه آنك واق مأمورلری هنوز شول کشی چوقندرو پالیتیقه‌سندن آیرلماغانغه کوره : دینلری خصوصنده یوره‌کلری یانغان مسلمانلر هنوز روسنك مکتبنه‌ده ، معارفنه‌ده ، هنر وصنایعنه‌ده، حاصل روس طرفندن کیلکان هر نرسه‌که یمان وشبهه‌لی بر کوزه ایله قاریلر ، شول سببلی مدنیت ، معارف وهنر صنایع گه‌ده یاقنلاشه آلمیلر . بو حال ، یعنی ۲۰ میلیونلاب خلقنك شولای یاریم وحشی حالده دوام ایتمه‌سی، بونلرنك اوزلرینه بیك زیانلی اولدیغی کبی حکومتنك اوزینه‌ده بر ده فائده‌لی دگلدر . فقط نه چاره‌که : بیوروقراتیه اوزینه آیروم بر دنیاده یاشیدر . اول بونی آکلامی‌ده آکلارغه تلامیده . بز بو سوزلرنی بر طاقم خیاللر ، فانتازیالر ایله یازمیمز . کوز آلدمزده‌غی مثاللر ایله یازامز . اوتکان سنه اورنبورغده محمدامین یادکاروفنك خاتونی چوقونا بونی چوقندرر ایچون بعض برتوبان درجه‌لی حشراتنك نه قدر طریشولرینه کوزیومالم‌ده دیه‌لم نه‌بو الوغ وبالغ بر آدمدر ، اوزی تلاب چوقنمشدر . ئللهٔ نیندای پریسارژنی پاوبر ننیلر شونك اوچ یاشلك صبی بالاسن طولاغه آلوب کیتوب چوقندره‌لرده آتالق ایته‌لر ، ئللهٔ نیندای دوقتورلر وروسلر وارونیژ لردن کیلوب شول صبی بالانی اورنبورغده‌غی ابیسندن اوغرلاب کیته‌لر ، طوتولالر ، بتون اورنبورغ مسلماننی قوزغاتورغه ، پروقورورنك ایوینه ، تور

مه‌گه هجوم ایتدرگه سبب بولالر. شونك آره‌سی بر ییلده اوتمی. بو یل طاغن (۱۸ نجی سنتابرده) اورنبورغ یاننده پاقروفقه ژولصتنده ۱۲ یاشلك مسلمان قزینی روسلر اوغرلاب چوقوندره‌لر، طاغن اولگیجه، پراشینیه، پروقورور، مینیسترگه تلیغرام، پتربورغه آدواقات یبارر ایچون بتون مسلمان کوژ کیله، بتون مسلمانلرنك کیفی بوزولا، معارف، هنر وصنایع قایغوسی اورنینه مسلمانلرنك باشلرینه تعصب قانی هجوم ایته. نظاما وعقلا مخالف اش بولغان شول صبی‌لرنی جبرلب چوقندرودن حکومت‌که نه فائده؟ بیوروقراتیه‌گه‌کوبمو آبروی؟ میسیونیرلر گه کوبمو کمالات؟ هیچ! بوندای واقعه‌لر یالگز اورنبورغده دگل، کوب یرلرده هر وقت دیرلك بولوب‌طورادر. مسلمانلر بوندن طویدیلر ایندی. بونك صوکنی، طنچلق وحریت دوری کوته‌لر. مسلمانلر اوزلری باشقه‌لرنك دینینه تیمگانلگی شیکللی اوز دینلرینه‌ده تییلماونی تلیلر. مسلمانلر مـاك اوچ یوز ییلـدن بیرلی «لـکم دینکم ولی دین» دیه‌قچقرالر. بونی ایشتورگه وقت ایدی!

•• پیرسیه ـ طهران شهرنده ملت مجلسینك بر کامیسیه‌سی، انگلتره وروسیه حکومت لرینك پیرسیه حقنده‌غی معاهده‌لرینی تیکشرگاچ، مذکور حکومتلرگه برجواب یازمش وبو جوابنی خارجیه مینیستری آرقلی یباره‌چکدر. بو جوابده ملت مجلسی: «پیرسیه انگلتره وروسیه حکومتلرینه دوست کوزی ایله قاریدر؛ لـکن اوز تبعه‌سینه یاکه چیتلرگه تورلی حقوق وقونسیسیه‌لر بیرگانده، چیتلرنـك (انگلتره ایله روسیه‌نك) قانترولی آستنده بولورغه قطعیا رضا بولماز» دیمشدر.

ترکیه وپیرسیه آره‌سنده‌غی اختلاف همان اوسه؛ پیرسیه اختلالچیلری ترکیه گه بیك آچولانالر؛ بیتلیس والیسی «طاهر پاشا» یانینه برنیچه آدم آلوب، پیرسیه مأمورلری ایله حدود نزاعسن قارار ایچون اورمیه شهرینه (پیرسیه شهری) بارارغه تلاسه‌ده اورمیه‌ده‌گی ترك قونسولی: «بونده کیله کورمه! خلق آچولی، اوزیکه ضرر کیتررلر» دیه آنی طوقتا تمشدر.

ترکستان تاریخی

(۲۱۳ نومردن ما بعد)

آقساق تیمر ترکستاننی ضبط ایتکاچ، پایتختلك ایچون سمرقند شهرینی موافق کوروب آلتون کموش، کوچ وقوت قزغانماینچه، اطرافدن مهندسلر، معمارلر،

نقاشلر کیترتوب شهرنك طشن وایچن بیوك بنالر ، باغ وباغچه‌لر ایله زینتلامش؛ شهرنك اورطه‌سنده اوزینه مخصوص سرای اشلاتوب تیره سینه بیوك - بیوك مناره‌لی مسجدلر ومدرسه‌لر صالدر مشدر . بو سرای اچنده تختی « کوك تاش» غه اوطروب ایلچیلرنی ، خان وسلطانلرنی قبول ایتکان، وزیر وزراسی، عالملری ایله اوطوروشمشدر (بو کونده آرتیلیر پیسکی اسقلاد).

شهر طشنده خاتونی شاهزاده قز « تومن آق » بیوروقنچه اون ایکی باغچه اورنن کسیوب بر سرای صالغانلر ، اطرافینه آغاچلر اوطورتوب پك گوزل قیلندیغندن اسمنی‌ده « باغ بهشت » (جنت باغچه‌سی) دیگانلر . سیر وتماشا ایچون ینه بر باغچه اشلاتوب بونده هر تورلی اویونلر بولغان ، خاننك خاتون قزلری اوشبو « باغ شمال ده سیر قیلا لر ایکن .

آق تیمرنك سوکلی خاتونی « سرای ملك » ایچون اشلاتکان الك گوزل بنا « بیبی خانم» مسجدی‌در . ایشك آلدینك بویی ٤٤ ، ایکی ٣٥ ساژین بولوب مرمر طاشی ایله توشالگان ایدی . شرق محرر لرندن علی شرف‌الدین وابو طاهر حاجی نك یازدیقنچه بو مسجدنی اشلار ایچون هندستان، ایران وآذربایجان‌دن ایکی یوز طاش یونوچیلر وبیش یوز باشقه خدمتچیلر کیترلمشدر . طاشلرنی طاغلردن فیللر ایله کیترگانلر . یاخشی اشلانسون ایچون، بوش وقتلرنده، آقساق تیمر اوزی قاراب اشلاتمشدر . بیبی خانم مسجدندن چارك چاقرم یرده بوکونده منقرض اولان ایسکی شهر (آفراسیاب) ده قدیمگی «شاه‌زندی» مسجدی بولمشدر . بومسجدنی آقساق تیمر «قاسم ابن عباس» شرفینه اشلاتمه باشلاسه‌ده ، تیزبتره آلمادیغی آکلاشیلا در . طورا باره‌بومسجد تیره‌سنه بنالر آرتمش وبر برسینه طوطاشوب طاوغه منوب ٢٩ ساژین قدر صوزلمشدر . بوبنا ومسجدلرنك اچنده آقساق تیمرنك یاقین کشیلرینك زیارتلری بار . صول طرفده آقساق تیمر سکلوسی بالالری و ایکنچی سکلوسی؛ اوك طرفده قزبنك والوغ وزیری امیر حسن بهادرنك قبری . بو مسجدنك اچنده بر حجره ده ایکی ایسکی کلام شریف بار؛ بونلرنك برسی ، حضرت عثمان طرفندن یازلغان دیه‌روایت ایدلن مصحف‌نك قوپیه‌سی در . بونده قاسم ابن عباس‌نك ده‌زیارتی بولوب اون یلده بر مرتبه آچیلا ایکن . اطرافی کیسوب یاصاغان یغاچدن رمشانکه در . سمرقندنك الك ایسکی مسجدلرندن بری

«خواجه احرار» مسجدلری بولوب نادر محمد دیوان بیگی طرفندن بنا قیلنمشدر.

سمرقندنك بیوك زیارتکاهلرندن «گورامیر» بناسی بولوب بونك ایچنده طرقز عدد قبر طاشی باردر. بونلرنك برنچیسی طومه یاشل توسده بولوب امیر تیمرنكدر؛ بو طاشده چكغز و آقساق تیمرنك بهادرلغی و آلانقوانك قویاش نورندن قورساقلی بولووی یازلغان ایمش!

«احمدجان بیکتمرف»

پتربورغده قامیسیه.

۳۱ مارت پراویلاسی هم مسلمان مکتبلری حقنده پتربورغده بولاچق قامیسیه گه بارو مسئله‌سنی قارار ایچون ۵ نچی سنتابرده مفتی حضرتنك چاقروی بوینچه اوفاده بر مجلس یاصالغانلغی و مفتی حضرتنك مینیسترگه تیلغرام بیروب اول قامیسیه نی کیچکدروب طوررغه وجییلوب کیکاش بعدنده مسلمانلرنك اوزلرندن وکیللر صایلاب، یبارگه رخصت ایدیلوینی صوراب مینیسترگه تیلغرام بیرگانلکی وقتیله غزته مزده یازلمش ایدی. مینیستر شوکارغه قارشو «اول ایش ممکن توگل» دیه مفتی گه جواب بیرگان. شونك ایچون مفتی حضرت بو قامیسیه‌ده بولنور ایچون قازاندن عیسی میرزا اینیکییف، عبدالکریم یونوسف خلیل علییف، وسمبردن ابراهیم آقچورین دن عبارت دورت کشینی اوزی تعیین ایدوب پتربورغه یبارگان. بو قامیسیه بولاچق خبرینی ایشتکاچ چیلابی اطرافینك باشقردلری آنده بزدنده کشی بولسون ایدی دیه باشقرداسمندن صوراغانغه کوره اوزلرندن ایکی کشی یبارسونلر دیه استالیپین مفتی آرقلی بونلرغه خبر ایتکان. شونك ایچون بو باشقردلر اوزلری طرفندن میدیاك آخوندی ایله کوچومف اسملی بر ملانی گویا صایلاب یبارگانلر. عطاءالله آخوند بایزیدوف مینیستر طرفندن تعیین ایتلگان. طاغن کم طرفندن تعیین ایدیلوبدر تاشکنددن بر قاضی و برقرغز بارغان. شولای ایدوب قامیسیه گه کرر گه پتربورغده طوقز مسلمان وار. محمود بای حسینوف نك خصوصی مشاوره و مدرسهٔ حسینیه ایشلری ایچون دیه دعوتی بویونچه پتربورغه کیتکان رضاءالدین افندی فخرالدینوف ایله خیرالله حضرت عثمانوف بو مسئله گه نه درجه‌ده قاتناشه‌جقلری حاضر گه بزگه معلوم دکلدر. آنلر خصوصی آدملر اولدیغندن قامیسیه‌ده بولماسه‌لر کرك.

قامیسیه گه کرر گه دیب قزاندن بارغان مسلمانلر پتربورغه مفتی‌نك اوزنده چاقروب تلیغرام بیرگانلر. بو تلیغرام «وقت» نك اوتکان نومرنده باصلمش ایدی. شوکارغه قارشو: مفتی افندی:

«خسته‌لکم سببلی بن‌بارا آلمیمن، الله‌غه طاپشروب سزاوزکز قامیسیه‌که کریکز، بر رخطافلان اشلانسه‌دومابار ئلی شونده توزاتیلور، دیه جواب بیرگان. بوجوابنی آلغاچ آنه‌غی آدملر مفتی بولماغاچ قامیسیه‌که کریکمی یوقمی دیه بایتاق کیکاش بعدنده کررگه قرار بیرگان بولسه‌لر کرك. قامیسیه اوکتابرنك ایکی‌لرندن صوك آچیل‌جق بولغان. قامیسیه‌ده بولنور غه اورنبورغ آقروغینك پاپوچیتلی بابرو ژنیکوف: اینسپکتورلر رجبوف، قرغز بالغمبالوف، قزاندن پینیگین، قافقازیادن دخی کیملر در کیلگانلر.

بو قامیسیه‌نك ایشلری وقرارلری مسلمانلر ایچون پك اهمیتلی بولورغه اوخشیدر. بو طوغروده ممکن قدر درست معلومات بیرورگه طریشورمز. اوقو چیلرمزنك دقت‌لرینی جلب ایته‌مز.

•• پتربورغده قامیسیه‌ده بولنور ایچون مفتی افندی طرفندن یبارلگان یونوسف، علییف، ینیکییف که قزان‌نك بعض آدملری طرفندن اوشبو تلیغرام بیرلگان:

قزان خلقی سزنی پتربورغغه یبرمك ایچون جیولغان وقت ۳۱ نچی مارت پرا ویلاسنی اساسا قبول ایتماسکه قرار بیرمش ایدی. هم شولوق جمعیتده مکتب ومدرسه لرمزنی معارف ناظری تحت اداره‌سندن چیغارونی مصلحت ایدوب، شوکار قرار قیلندی. هم امام بولاچق کشیلرگه روسجه دن امتحان بیرونی بتررگه قرار بیرلدی.

روحانیلرمز هم اوقو اورنلرمز دوخونی صابرانیه قارامقنده بولسه ایدی دیب قرار بیرلگان ایدی.

بونلرنی قامیسیه‌غه اعلان ایدوب، مسلمان لرنك فائده‌لری ایچون اجتهاد ایدکز. هر تورلی روس مکتبلرنده گیمنازیه لرده خزینه هم زیمستوا مکتبلرنده اسلام شریعتینی اوقتو لازم ایدلسون هم شولایوق تاتار تلنیده قزانیلرنك قراری بوینچه اوقتولسون.

بو طلبلرنك بعض ماده‌لرنده بتون مسلمان متفق ایسه‌ده بعض برلرینه نه‌کوز ایله باقه‌جقلری معلوم دگلدر. چونکه هیچ بر یرده «خلق کیکاشی» دیرلك بر جیولش ومشاوره بولغانی یوقدر.

پتربورغده قامیسیه.

پتربورغده مخصوص قامیسیه یاصالوب مسلمان مکتبلری مسئله‌سی و ۳۱ مارت پراویلاسی قارالاچاق. بولغاچ ترو یسکی مسلمانلری مفتی حضرتکه، روس تیلنده، اوشبو داقلادنوی زاپیسقه‌نی کوندرمشلر در:

« اینارودیس مکتبلری مسئله‌سنی قارار ایچون معارف مینیسترستواسنده

تشکیل ایدیلگان مخصوص قامیسیه‌گه سز نك قاتناشوو کزنی ایشتدیگمز جهتله اینارو دیسلرنی آغارتو مسئله‌سنده اول قامیسیه‌گه اوشبو نرسه‌لرنی بیان ایتووکزنی اوتنه‌مز.

خلقنك، اوزینه کرك معلوماتنی آلووی، یالکز عدل غه موافق روشده قویلغان مکتبلرده‌گنه ممکندر. شونك ایچونده اوقو یاشنده بولغان بالالرغه: عمومی، بوش وهر کیم ایچون مجبوری بولغان ابتدائی تعلیم ویرمك برنچی درجه‌ده مهم اش صاناالمقده اولوب بونیه خلق وکیللرینك قوللرینه طاپشرمق تیو شدر. خلقنی بختیار ایتو ایچون بیورو قرانیه‌نك طوتقان تدبیرلری نه‌لردن عبارت ایکانن بزگه اوتکانده‌گی بیك آچی تجربه لر یخشی آکلاتدی. شویله‌که: آنلرنك اول تدبیرلرینك نتیجه‌سی: نوبان، اورته ویوقاری مکتبلرنی تمام ترتیب وانتظامدن چغارودن عبارت بولدی. بز بیك یخشی بله‌مزکه: پتربورغده قامیسیه ده اوطوروچی حکومت چیناونیقلری ودعوت اولنغان عالم آدملر، حتی کو کللری ایله یخشی‌لق وفائه ایتارگه تلاسه لرده، خلقنك چن تلاگان وکرك نرسه لری نه‌دن عبارت اولدیغنی بیلمدیکلری وتلاگانچه فکر یوریتوب محاکمه ایتارگه حریت یوقلغی سببلی اوزلرینه طابشرلغان اشنی مطلوب درجه‌ده اشلی آلمایه‌چقلردر. بیورو قرانیه ترتیبی بویونچه اشنی طوغری یوریتو ممکن بولماوینه الك آچیق دلیل: اینارودیس مکتبلری حقنده چغارلمش ۳۱ مارت پراویلاسیدر. گویا بو پراویلا روسلر ایله اینارودیسلرنك آره‌سنی یاقنلا شدرمق ایچون چغارلمشدر. حالبوکه: روس حرفی کرتو وروسیه حکومتی‌نك طوتقان مسلکینه بناء مسلمانلر قاشنده اصلا مطلوب بولماغان روس اوچیتلارینی مسلمان مکتبلرینه درس اوقتورغه کرتو سببلی بو پراویلا آنلرنك آره‌سنی اولگیدنه آرتق یراقلاشدرمشدر. مسلمان مکتبلرنه اوقتورغه تعیین ایتله‌چك روس معلملری آره‌سنده حرمتلو ذاتلر اولدیغنی‌ده انکار ایتمی‌مز، فقط بونلرنی تعیین ایتو خصوصنده پراوصلاونی مذهب باشلقلرینك کوب دخللری اولدیغی‌ده بیك معلوم وبونلرنك اسکیدن بیرلی عرف عادتلری ومسلکلریده بزگه بیك آشکاردر. مونه اوشبو سببلرگه بناءدرکه: گرچه بز بارمز ده روسچه اوقونك کرکلکن بیلسه‌کده بو ۳۱ نچی مارت پراویلاسی بویونچه آچلغان مکتبلرگه مسلمانلر بالالرن یبارمیلر.

قصه‌سی: اینارودیس مکتبلرینی طوغری بر یولغه صالو مسئله‌سنی حل ایتمك یالکز خلق وکیللری قولندنغنه کیله آلاچقدر،

البته بونلرنك آزمی کوبهی خلقنك مطلو
بنه موافق نظامغه بناء صایلانولری شرطی
ایله. اگر بر رسبب ایله، خلقنی اوقتو
ومکتب مسئله‌لرینی حل ایتونی خلق وکیللر
ینك اوزلرینه طاپشرغه امکان طابلماسه،
مسلمانلر حقنده ۱۹۰۶ نچی سنه آوغوستنك
مسمان اسییزدی طرفندن بیان و ۱۹۰۷
نچی سنه ۲۵ نچی مایده ایکنچی دوماده
غی مسلمان فراقسیه‌سی طرفندن دوماغه
تقدیم ایتلگان پروغرام ونظام لایحه‌لری
ایله عمل قیلنورغه یاریدر. چونکه بونلر
بتون مسلمانلرنك مطلوبلرینه موافقدرلر.
یالگز شونلرنی قبول ایتو آرقه‌سنده غنه مسلما
نلر طنچلانا آلورلر و ۳۱ مارت پراویلاسی
سببلی میسیونیرلر وروس معلملری حقنده
گی شبهه‌لری بتر.

۲۱ سنتابر ۱۹۰۷ سنه. ترویسکی.
(۱٤ آدمنك امضاسی ایله)

پیرسیه‌ده اداره‌ء مشروطه گه یمین.

معلومدرکه پیرسیه‌ده ادارهٔ مشروطه
(قونستیتسوتسیه) بیریلوگه پیرسیه‌نك،
زادکانلری، الوغ آدملری ومینیسترلری
حاضرگه قدر همیشه فرون قاراب کیلدلر
ایدی. آخرنده بونلرده ادارهٔ مشروطه
گه اطاعت‌که مجبور اولوب اوتکان سنتابر
نك ۱۸ نده ملت مجلسنده دیپوتاتلر وبر
چوق خلق حضورنده غایت طنطنه‌لی صورتده
یمین ایتمشلردر. یمین نامه‌ایران مجتهدلر
ندن آغاسید عبدالله طرفندن ترتیب
اولنمش وآند ایدوچیلرنك هر بری ملت
مجلسنده شونی قچقروب اوقوب یمین
ایتمشلردر. یمین نامه‌نك عبارتی بویله‌در:
«بن اضعف العباد جناب رب العالمین‌نك
حاضر وناظر ایدیکنی بیلدیگم حالده بتون
جانم وکوکلم هم مقدس قرآن کریم ایله
یمین ایله‌من که، والله، بالله، تالله، پیرسیه‌نی
ادارهٔ مشروطه‌لی بر حکومت دیه‌بله‌من
واعتراف ایده‌من که مملکت‌نك قوتی
وترقی ایتووی یالگز ادارهٔ مشروطه
سایه‌سنده گنه ممکندر. شونك ایچونده
بتون کوکلم، سوزم وعملم هم قولمدن
کیلگان بار کبك کوچ وقوتم ایله ادارهٔ
مشروطه‌گه یاردم ایتونی اوزمنك حمیت
وطنیه‌م ووظیفهٔ وجدانیه‌م دیب بله‌من.
چونکه: نظامسز لقنك بتووی، خلقنك
معنوی سعادتکه ومادی راحتکه ایریشووی،
ترقی ایتو وجناب حقنك بتون بنده‌لری
آره‌سنده مساوات بولو شریعت اسلامیه
نك الك برنچی امر واقتضا ایتدیگی شیلر
دندرکه: بونلرده یالگز ادارهٔ مشروطه
سایه‌سنده وجودکه کیله آلاچقلردر.
یوقاریده مذکور نرسه‌لرگه صادق بولورغه
جناب حقنك الوغ اسم شریفی ایله یمین

ایده‌من وشول نرسه‌لرنگ بولووینی تلا کانکه کوره شول خصوصده بتون قوتمنی صرف ایتونی اوستمه آلامن. اگر بن بویمینمنی بوزسه‌م بکا الله تعالی‌نگ وپیغمبرینگ لعنتی توشسون!»

اوشبو آند ایتو معامله‌سی بتکاندن صوك، اولدن اداره‌ٔ مشروطه‌غه پك قارشوب ومظفرالدین شاهنی اداره‌ٔ مشروطه بیرماسکه دیملاب کیلگان‌واسکی لك طرفداری بولونغان «امیربهادرجان» اسملی بر آدم ملت مجلسنده‌گی اعضالرغه خطابا اوشبو سوزلرنی سویلامشدر:

«ژیره‌به بکا چیقدی. بر ایکی کوندن اورمیه‌گه (ترکیه عسکرینه قارشو) کیده‌جکمن. آنده بتون جانم تنم ایله (یعنی جانم وباشمنی اوچمه طوتوب) بارامن. احتمالکه بونده حاضر اولان قرداشلرمنی آقتق کورووم بولور، فقط بن جانمنی آنلر ایچون مع‌المنونیه ومع الافتخار فدا ایده‌جکمن. وطنمزغه خدمت ایچون بولغان اوشبو یوامده اوستون جفوومه خیر دعاده بولاسز»

مجلس اعضالری بو آدمگه‌و «خدمت انجمنی»نگ باشقه اعضالرینه‌ده تشکر ایتکانلر. «ق.»

پیرسیه نگ پارلامینتی بتون پیر سیه خلقی نگ نظام قاشنده مساواتی، حریت کلام، حریت وجدان، حریت اجتماع واتفاق، حریت مطبوعات، حریت تعلیم، پارلامینت عضورنده مینیسترلرنگ مسئولیتی حقنده قانون اساسی (قونستیتوتسیه) توزوگان وپیرسیه شاهی شونی تصدیق ایدوب قول قویغان. بوگارغه بتون پیر سیه خلقی شادلانوب بایرام یاصاغانلر وشاهنگ پارلامینت ایله طاتو طوررغه تلاوی حقنده اوزینی تبریک ایدوب پك سوبونگانلر. پارلامینت صوکغی مجلس لرنده، اوترلگان باش مینیستر آتابك اعظم وباشقه بیوك آدملرگه عائد یرلرنی ملت فائده سینه فانفیسکاوات ایتوحقنده مذاکره‌گه باشلاغان. (ب. ژ.)

اسلام ویاوروپالی

بوکونلرده، انگ مشهور یازوچیلردن اولان «لوین» اسملی برخاتون طرفندن انگلیزاسانده یازلوب «اسلام وخرستیانلق» اسمنده برکتاب تارالدی.

اوشبو خاتون بیك کوب وقتلر اسلام مملکتلرنده سیاحت ایدوب، مسلمانلرنگ دینلرینی، عرف وعادتلرینی اوکرنمشدر. بونگ یازمش شیلری فرنك عالملری قاشنده بیك معتبردر. مذکور کتابنی ایسه اسلام دیننده مدافعه

ایلمك قصدیله یازدیغنی خبر ویرر وبریرنده‌ده: «بزم آرامزده کوب کیمسه‌لر مسلمانلرنك بوکونکی توبانلکلرینی، بختسزلکلرینی دینلری اولان اسلامدن کره‌لر ومسلمان اولدقلری سببندن بونلر کشی توسلی طوره آلمیلر، دیورلر. بوسوز ایسه طوغری دکلدر. مسلمانلر اوصال توره‌لر ایله مبتلا اولدیلر، فرنکلر اتفاق ایله نیچه عصرلر دنبرو ظلم ایتدیلر وبوکونده همیشه ظلم ایتمکده‌لردر، بونلرنك باشلرینی کوتاررکه حاللری یوق، مدنیت اسمی ایله همیشه اوزلرینی طوقماب طورالر، شول سببلی بونلر اوك صولغه قارارلق فرصت تابا آلمیلر، یوقسه آوروپاده بوکونده اولان نظاملر، ترتیبلر، قاعده وقانون هم ادبلر جمله‌سی اسلامده واردر، بلکه کوبسی اسلامدن آلنمشدر، اسلاملرده اسکیدن میراث اوله‌رق قالمش کوزل اخلاقلر شایان حیرتدر. بروقتلر بکا صحراده آزوقسز سفر ایدرکه لازم کلدی. نیندای کنه بر درویش که سلام ویرسه‌م، سلامی آلور واوزمی ضیافت ایلر ایدی. خانه‌سینه کردیکم ایله قوینی صویوب ایتنی آشاتور ایدی، ایمدی بویله خلقلرغه - وحشیلر - دیمك هیچ لایق اولورمی؟ حقیقت حالده بونلر بزم - تیره‌لرنده فقیرلر طولوب وعاجز طورمقده اولان مدنیتلی ملیونیرلرمزدن کوب درجه مرحمتلی ومروتلیلردر. مسلمانلر آراسنده هیچ برانسان آچ اولماز، اما بزم ملیونیرلرمز کوزاوکنده هرزمان آچ اولوب طورالر.

اگرده یول یاکلور اولسه‌م قچقرر ایدم. هربردن سیکرشوب چیقوب درویشلر بنی یولغه توشروب اوکراتوب یبارلر ایدی. بروقت یرتقچ حیوانغه اوچراب قورقدم وقچقردم، قولنده بالاسی اولدیغی حاله برمسلمان کوساك کوتاروب یوکروب کیلدی‌ده بالاسینی یرکه تاشلاب یرتقچ حیوان ایله صوغشورغه کرشدی، بیت قوللری قب قزل قان اولدیغی صوك نهایت اوتردی، بکا کلوب ده بنی یواترغه (قورقمه! فلان دییورکه) باشلادی وچاترینه آلوب کیتوب اوزمنی قوناق ایتدی. چاترنده بنی قوناق ایتدیکی خرمادن باشقه هیچ نرسه‌سی یوق ایدیکنی صوکندن بیلدم. خاتوننی اوترمش بر عربنك حکم مجلسنی کورر ایچون الجزایرده محکمه‌که کردم. عرب: - خاتونم کوامك وباشقه جهاز صوراب بیك عاجز ایتدی، آچوم کیلوب قینادم‌ده خاتونم اولدی، دیه جواب ویردی. ادوا کانی

ایسه بو مسئله‌ده دخی کوب سرلر باردیه بر هفته که مهلت ویرونی صورادی. هفته اوتدیکی صوک محکمه آچلفاچ دعوی وکیلی بویله سویلرکه کرشدی: - بونك خاتونی چیت بر آدم ایله یوری ایکان، شوکا طاقت کتوره المادیغندن اوترر که مجبور اولمش وبونك دلیللری شویله وبویله شیلردر، دیدی. یا الله! عمرمده بوندای فورقنچلی واثرلی ساعت کوردیکم یوق ایدی. عربنك کوزلرندن اوتلر چیقدی وتوزه آلمایچه آدواکات سوز ینی بولوب: - یالان سویلسك! بنم خاتونم اویله قباحت خاتون اولمای بلکه شریفه، عفیفه، صاف وپاکیزه ایدی! دیه قچقردی، آدواکاتنی اوتررکه حمله ایتدیکنده طوتوب قالدیلر - ایشته مسلمانلرنك همتلی آدملر ایدیکلرینه بویله شیلر مثال اوله بیلورلر. مسلمانلر عالیجناب آدملردر، اجتماعی، حیاتی مسئله لرنی رعایت ایلرکه مستعدلردر. بونلرنی ایسه بوکونکی زبون حاللرکه توشرو- چیلر اوزارینك توره‌لری ایله فرنکلردر. طوغروسنی ایسترمیسز؟ مسلمانلرنی بوکونکه قدر انقراضدن صاقلاب کلمش شی دینلریدر. اکرده اسلام دیننده اولمیه‌لر ایدی، توره‌لرینك جبرلری، فرنکلرنك ظالملری، دین باشلرینك جاهلکاری کبی شیلر سببندن آمریقاز نجیلری قبیلندن کوبدن منقرض بولوب بتکان بولورلر ایدی».

(اللواء)

تقدیر شویله ایمش!

بتون دنیاده اولغان مسلمانلر جمله‌سی اتفاق ایله نیچون بویله روشه آرته قالدیلر؟ آرالرنه بعض برلریکنه اولسون نیچون ترقی ایته آلمادیلر؟ اوشبو سؤالغه جواب اولمق اوزره بعض برکیمسه یکل کنه: «تقدیر شویله!» دیه جواب ویررلر. لکن بونه باشقه برسبب اولسه کرك.

بتون جهان یوزنه اولان مسلمانلرنك بویله روشه توبانلکنه اولدقلرینه مشترك برصفتلری سبب اولمق لازم کلور. بونلرنك عرب، ترك، سارت، اولدقلری یعنی نسبلری بوکا سبب اولمیه‌چغی معلوم. العیاذبالله مسلمان اولمقلریه سبب دکلدر. زیرا قرآن شریف ودین اسلامك نادان والك وعشی اولان یالقاو واشلکسز عربلر آراسنه ظهور ایدوب، آنلرنی آز برزمان ایچنه مدنیتلی، میزانلی، دیندار برقوم ایلمشدر. قرآن شریف بیورمش شیلر مدنیت ایچون صرف فائده وحرام ایتمشلریه ترقی ایچون ضررلی اولانلر ایدیکی عقلی اولانلرغه معلومدر.

بزه کوره بوتدنیگه اصل سببلر بونلردر:

۱) حقیقتی آکلاشمقسزین تارانلمش تقدیر مسئله‌سیدر. مسلمانلر ایچه‌لر، ایسره‌لر وآتا بابالرندن قالمش بارلقلی بایلقلرینی تلف ایته‌لر، خوار وذلیل بولوب قالدقلری صوك: «تقدیر شویله ایمش، نه چاره!» دیه‌لر واوزلرینی هر بر قباحتلکدن آزاد ایدوب یالکز تقدیرگه اسناد ایدوب قالدره‌لر. یالکز بایلقلرینه ویاکه ایشانلقلرینه قزغوب قزلرینی اوچونچی دورتنچی خاتونلقغه ویره‌لر، کیفلری بولدیغندن صوك ایشان حضرتلر وبایلر قزلرینی آیروب یباره‌لر. قزلرینك آزوب طوزوب یاش وقتلرینی ویران ایدوب اوزلرینه قایتوب کیلوارینی ویاکه عمومی فحش خانه‌لرگه کیتوارینی دخی تقدیرگه اسناد ایته‌لر. علمسز جاهل اولدقلری سببندن اك آغیر واك فنا خدمتلرده یوررگه مجبور اولان مسلمانلر حقنه دخی تقدیر عیبلو اوله‌در. نه‌عجب! فرانسوزلر، انگلیزلر، نیمسه‌لر، یهودی وارمنلرنك تقدیرلری کوزل اولمشدرده یالکز مسلمانلرنك تقدیرلری فنا اولمشدر! مسلمانلر نه جهتدن بو قدر الله‌تعالی‌نك غضبینه اوچرامشلردر؟ یوق قارداشلر تقدیر عیبلو دکلدر! بلکه بز اوز عیبلرمزنك کلسینی تقدیرگه تاشلامقه‌مز. یوقسه تقدیر بزلرگه جزئی کنه‌دکل، کامل اختیار ویرمشدر. بای وفقیر اولمق دکل حتی اجماخ وتموغفه کرمك نك سببارینی قیلمقه‌ده اختیارمز کاملدر. (اجماخ وتموغفه کرمك باشقه‌اش، سوز ایسه سببلرنه در!). مناسب یولی ایله غیرت ایدر ایسه آدم اوغلی بایلق سببلرینی‌ده تابار، اجماخ سببلرینی‌ده بولور.

غراف تولستوی، شیخ جمالدر، مرجانی وابوالضیالر، کمال‌بك وعاالمجانلرنك بویله مرتبه‌لر کسب ایتولری تقدیر طرفندن ویرلمش مساعده‌گه کوره اوزلرینك طریشولری اولمشدر. یوقسه میچ باشنه تیك یاتمش تولستوینی تقدیر بویله ایلمش دکلدر.

تیزاك آشامش تارقلرنی یابوب برقاچ کونلر طوتمقنی کتابلر امر بیوررلر. اوت بوقبیلدن یتیم مالارینی، باشقه‌لرنك حقلرینی آشاوچیلر وخمر ایچوچیلر تموغده یاتوب تمیزلنوب چیغارغه مجبور اولورلر. احتمال‌که پاکلانمك ممکن اولمادیغی تنلر مکگو طوررغه‌ده محکوم اولورلر. بونلرنی بویله ایتوچی تقدیر دکل بلکه اوزلریدر.

۲) ایشانلق ودین ایله تجارت ایتمکدر. بلبای اویازنه اولان بوذاتلر، اوقو، اتفاق واتحاد، جمعیت، الحاصل دین اسلامنی ترقی

ایتدرگه ومسلمانلرنك فكرلرینی آچارغه سبب اولان شیلرنك جمله‌سینه بتون اجتهادلری ایله قارشو طوررلر. یاقینمزده «آبزان» اسملو قریه‌ده بو تبركلردن بریسی بولنوب قزلرنی اوقوتمق حرام ایدیكنی، جمعه نمازنده تركیچه خطبه اوقوچیلرنك كافرلر ایدیكلرینی دین اسمندن اوله‌رق اعلان ایتمشدر. بو سوزدن طریقتنی انكار ایتدیكمز آكلاشلماسون! بز حقیقی طریقتده اولان اصفیالرنك محب ومخاصلریمز، فقط بو وقتلرده ایشانلق سوزلری اوزینك موضوعسندن باشقه‌ده یورمكه اولدیغی معلومدر.

امام ومدرس اسماعیل العثمانی
«كیلم» قریه‌سی (بلبای) اویازی.

تركستان تاریخی

(۲۱۳ نومردن ما بعد)

آقساق تیمر تركستاننی ضبط ایتكاچ، پایتختلك ایچون سمرقند شهرینی موافق كوروب آلتون كموش، كوچ وقوت قزغانماینچه، اطرافدن مهندسلر، معمارلر، نقاشلر كیترتوب شهرنك طشن وایچن بیوك بنالر، باغ وباغچه‌لر ایله زینتلامش؛ شهرنك اورطه‌سنده اوزینه مخصوص سرای اشلاتوب تیره سینه بیوك - بیوك مناره‌لی مسجدلر ومدرسه‌لر صالدرمشدر. بو سرای اچنده تختی «كوك تاش» غه اوطروب ایلچیلرنی، خان وسلطانلرنی قبول ایتكان، وزیر وزراسی، عالملری ایله اوطوروشمشدر (بو كونده آرتیلیرییسكی اسقلاد).

شهر طشنده خاتونی شاهزاده قز «تومن آق» بیوروقنچه اون ایكی باغچه اورنن كسیوب بر سرای صالغانلر، اطرافینه آغاچلر اوطورتوب پك گوزل قیلندیغندن اسمنی‌ده «باغ بهشت» (جنت باغچه‌سی) دیگانلر. سیر وتماشا ایچون ینه بر باغچه اشلاتوب بونده هر تورلی اویونلر بولغان، خاننك خاتون قزلری اوشبو «باغ شمال» ده سیر قیلالر ایكن.

آق تیمرنك سوكلی خاتونی «سرای ملك» ایچون اشلاتكان الك گوزل بنا «بیبی خانم» مسجدی‌در. ایشك آلدینك بویی ٤٤، ایكی ۳۵ ساژین بولوب مرمر طاشی ایله توشالگان ایدی. شرق محررلرندن علی شرف‌الدین وابو طاهر حاجی نك یازدیقنچه بو مسجدنی اشلار ایچون هندستان، ایران وآذربایجاندن ایكی یوز طاش یونوچیلر وبیش یوز باشقه خدمتچیلر كیترلمشدر. طاشلرنی طاغلردن فیللر ایله كیترگانلر. یاخشی اشلانسون ایچون، بوش وقتلرنده، آقساق تیمر اوزی قاراب اشلاتمشدر. بیبی خانم مسجدندن چارك

چاقرم یرده بو کونده منقرض اولان ایسکی شهر (افراسیاب) ده قدیمگی «شاه‌زندی» مسجدی بولمشدر. بو مسجدنی آقساق تیمر «قاسم ابن عباس» شرفینه اشلاته باشلاسه‌ده، تیز بتره آلمادیغی آکلاشیلا در. طورا باره بو مسجد تیره‌سنه بنالر آرتمش و بر برسینه طوطاشوب طاوغه منوب ۲۹ ساژین قدر صوزلمشدر. بو بنا و مسجدلرنك اچنده آقساق تیمرنك یاقین کشیلرینك زیارتلری بار. صول طرفده آقساق تیمر سکلوسی بالالری و ایکنچی سکلوسی؛ اوك طرفده قزینك والوغ وزیری امیر حسن بهادرنك قبری. بو مسجدنك اچنده بر حجره ده ایکی ایسکی کلام شریف بار؛ بونلرنك برسی، حضرت عثمان طرفندن یازلغان دیه روایت ایدلن مصحف نك قوپیه‌سی در. بونده قاسم ابن عباس نك ده زیارتی بولوب اون یلده بر مرتبه آچیلا ایکن. اطرافی کیسوب یاصاغان یغاچدن رمشانکه در. سمرقندنك اك ایسکی مسجدلرندن بری «خواجه احرار» مسجدلری بولوب نادر محمد دیوان بیگی طرفندن بنا قیلنمشدر.

سمرقندنك بیوك زیارتکاهلرندن «گورامیر» بناسی بولوب بونك ایچنده طوقز عدد قبر طاشی باردر. بونلرنك برنچیسی طومه باشل توسده بولوب امیر تیمرنگدر؛ بو طاشده چگفز و آقساق تیمرنك بهادرلغی و آلانقوانك قویاش نورندن قورساقلی بولووی یازلغان ایمش!

«احمدجان بیکتمرف»

پتربورغده ۳۱ مارت قامیسیه‌سی و «نوؤیه ؤریمه»

پتربورغده معارف نظارتنده ۳۱ مارت پراویلاسی مقنده جیولغان قامیسیه طوغروسنده «نوؤیه ؤریمه» غزته‌سی ۷ نچی اوکتابر تاریخلی نومرنده اوزون برمقاله یازادر. «نوویه وریمه» حکومت طرفداری، طارفکرلی ملتجی واینارودیسلرغه قارشو یازوجی برغزته اولدیغندن آنك بیان ایتکان فکرلرن، حکومتکه کورستکان یوللرن، بزنك حقمزده روس خلقینه بیرگان معلوماتن بیلوب طورمق بزنك ایچون فائده‌لی اولسه کرك. شونك ایچون آنك یازغان نرسه‌سن ترجمه ایده مز.

«نوویه ؤریمه» دییور:

— «اینارودیس ابتدائی مکتبلری ایچون معارف مینیستری طرفندن ۱۹۰۶ نجی سنه ۳۱ نجی مارتده تصدیق ایدلمش پراویلا ارنی قارار ایچون بوکونلرده معارف نظارتنده مخصوص برقامیسیه آچیلدی.

بوقامیسیه‌ده مسلمانلرده بار. بوندن ۳۷ سنه اول، ۱۸۷۰ نجی‌ییل ۲۶ مارتده اینارو دیس ابتدائی مکتبلری ایچون مخصوص پراویلالر چغاریله‌رق « هر برخلقنی اوزینك آناتلنده اوقتورغه تیوشلکی » بیان ایدلمش ایدی.

فقط مع التأسف، برطاقم سببلردن وحتی بعضیلری توبده اوقو اشینه متعلق بولماغان سببلردن ناشی بو اولکی ۲۶ مارت پراویلاسی عملکه قویولا آلمادی. اما آزمی کوبمی عملکه قویلغان یرلرده پك گوزل نتیجه‌لر ویردی. شونك ایچونده معارف مینیسترستواسی شول اولکی ۲۶ مارت پراویلاسنی، ۱۷ نجی آپریل هم ۱۷ نجی اوکتابر مانیفستلرینه تطبیق ایدوب یکیدن ترگزرگه قرار بیردی. حاضرگی ۳۱ مارت پراویلاسی ۱۸۷۰ نجی سنه‌ده‌گی ۲۶ مارت پراویلاسینك کیکایتلووندن گنه عبارتدر. »

بوندن صوك « نوؤیه ژریمه » مختصر صورتده ۳۱ مارت پراویلاسنی بیان ایته وآنك: « اولکی ییللرده اوقو آنا تیلنده اولوب صکره روسجه اولور، لکن روسجه‌نی آکلاتور ایچون آنا تیلی‌نك استعمالی همیشه قالور، درس کتابلری آنا تیلی، روس حرفی ایله، یاکه هرایکی تورلی حرف ایله باصیلور » دیگان ماده‌سنی ذکر ایتدکدنصوك اوز طرفندن دیه‌در:

« اینارودیسلرغه روس حرفی کرتونك بیگره‌کده کرك یری ترکی قوملر ایچوندر. چونکه علم ایه‌لرینك فکرینه کوره: برطاقم اشارتلر ایله ترتیب ایدلمش روس حرفلری بونلرنك تیللرینه عرب حرفلرندن آرتوغراق طوغری کیله‌در. »

۳۱ مارت پراویلاسینك: « دین علمی اولا آنا تیلنده اوقتوله‌جق، روسجه‌نی آکلارلق درجه‌گه کیلکاچ روس تیلنده اوقتلور، اورنینه قاراب یالکز آنا تیلنده گنه‌ده اوقتلووی ممکندر. . . . » دیگان ماده‌سنی ذکر ایتدکدنصوکره نوؤیه‌ژریمه دیه‌در: « ۳۱ مارت پراویلاسی نشر ایتلکاچده درحال روسیه‌نك شرقی گوبرنالرنده عملکه قویلمغه باشلادی. مکتبلرده اوز تیللرنده ارقونی تلاوچی چوقونغان اینارودیسلر بو ۳۱ مارت پراویلاسندن ممنون اولدیلر. شونك کبی، مسلمانلرنکده کوبسی وخصوصا قرغزلر وباشقردلر بوندن راضی قالدیلر. چونکه: بو پراویلالردن اوزلرینك دینلرینه وملیتلرینه ضرر یوقلغن وبو پراویلالر سایه‌سنده حکومت اشلرینه قاتناشورلق درجه‌ده روسجه اوگره‌نمك ممکن اولدیغن آکلادیلر. بو ۳۱ مارت پراویلاسندن یالکز تاتارلر ممنون اولمادیلر. لکن تاتارلرنکده ممنون

بولماوچیلری عموم خلقی دگل، بلکه یوغاری صنف اولان بایلری، اوقورغه بازارغه یخشی بیلگانلری واوزلری ایچون مکتب که محتاج بولماینچه مکتبنی اوز قوللرنده، قاره خلقنی ایارتر ایچون آلت ایدوب طوتوچیلری غنه‌در. بزنگ شرقی کوبرنالرنگ احوالن بیلگان آدملر گه معلومدرکه: تاتار بولماغان قبیله‌لر غایت تیزلك ایله تاتارلاشه بارالر. میشار وباشقردلرنگ کوبسی اوزلرینك ملیتلرینی (!) تمام یوغالتوب تاتارلشوب بتدیلر دیرلکدر. تاتارلر کوبدن بیرلو قزغز صحرالرینه کروب قرغزلرنی تاتار لشدرمغه باشلامشلردر. قرغز محررلرندن ۱۸۶۵ نچی ییلده وفات ایتکان «چوکان ولیخانوف» «روسیه جغرافیه جمعیتی زاپیسقه‌سی» نك ۲۹ نچی جلدنده یازغان بر اثرنده قرغزلر آره‌سینه اسلامیتنك طارالووی یکی بر ایش وقرغزلرنك تاتار لشولری هیچ توزه‌تو ممکن بولمغان برفنالق ایدیکنی نا اول وقتده اثبات ایتمش دیمشدر: قرغزلرنگ آلدنده موجب هلاکت برشی واردرکه - اولده بونلرغه یاوروپا مدنیتی نك تاتارلر آرقلی اوتماینچه کررگه ممکن بولماویدر. فکروحسیاتنك ترقیسینه مانع جانسز اسخولاستیکه‌دن عبارت اولان تاتار مدنیتندن بوسؤبژی وهوسکار قرغز خلقینه نه فائده امید ایتارگه کرك! بز قرغزلر نیچك کنه بولسه‌ده بو تاتارلق دورندن (تاتارلاشودن) قاچارغه کرك وحکومتده بو خصوصده بزگه یاردم ایتارگه تیوش. غرق بولا طورغان بزگه بوندن قوتلو تیوش اولدیغی کبی حکومتکه‌ده بزنی قوتقارو لازمدر. انسانیتکارانه اولان بو اشنی اشلار ایچون ملالرنی واسلامیت فکرینی حمایه ایتماسکه وتاتار مکتبلری یرینه - روس مکتبلری آچارغه تیوشدر»

قرغز ولیخانوف نك تلاگان نرسه‌لری یعنی قرغزلرنی تاتارلاشودن قوتقاروفکری، ۳۱ مارت پراویلاسی ایله بردرجه میدان غه قویلدی. شویله‌که بو پراویلاغه بناء آچیلغان قرغز مکتبلرنده روس تیلی ایله برگه تاتار تیلنه دگل، قرغز تیلنه اورن ویرلمشدر وآکلاشیله درکه: تاتار قوطورتوچیلرن آیاقغه طورغوزغان نرسه ده اوشبودر. (یعنی قرغز مکتبلرنده تاتار تیلی اوقوتماینچه اوز تیللری اولان قرغز تیلن کرتودر.) بویله اولدقده قرغزلرنك قرغز اولوب قالدقلری حالده روس مدنیتنه قوشلولری ممکن بولا، بوایسه تاتارلرنك «اتحاداسلام» «اتحادترك» خیاللرینی یمره‌در. بو ۳۱ مارت پراویلاسی

حقنده تاتارلر قاراول قچقردیلر . ویبل
یارم اچنده تورلی شهرلرده برنیچه اسییزدلر
یاصادیلر ونیژنی‌ده اولان اسییزدلرنده
یالکز تاتارلرغنه اولسه‌ده آنی « عموم
روسیه مسلمانلرینك اسییزدی » دیه‌تسمیه
ایده‌رك صاف کوکللی روس خلقینه یاکلش
فکر کرتدیلر. حالبوکه بو اسییزد براوچ
تاتارلر فائده‌سی ایچون کنه یاصالمش ایدی.
قازان، اوفا، اورنبورغ کوبرنالرنده آله
ره‌ق یوروچی تاتارلر، روسیه حکومتی
بزنك مکتبلرمزدن عرب حرفن چغاروب
روس حرفی کرتماکچی بولا، قرأنمزنی
روس حرفی ایله باصدرماقچی بولا، مسلما
نلرنی چوقندرماقچی بولا دیه یالغان خبرلر
طاراتوب خلقنی چوالتورغه باشلادیلر .
تاتار غزته‌لری ، آنلرنی آکلاوچی آز
لغندن ویازغانلرن تیکشروچی یوقلغندن
فائده‌لنوب، « روسیه‌ده‌کی ۲۰ ملیون
مسلمان » حقنده، «مسلمان ملتی‌نك مظلو
میتی » و« مسلمان تیلی‌نك قصلووی »
طوغروسنده مؤثر مقاله‌لر یازوب طاراتدیلر.
حالبوکه ۱۸۹۷ نجی یل پیرپیسی بویونچه
روسیه‌ده‌کی بتون مسلمان ۱٤ ملیوندن
آزراق اولوب تاتارلر ٤ ملیون، قرغزلر
۵ ملیون چاماسنده‌در. تاتار آکیتاتورلری
طرفندن کوتارلکان بو طاوشغه بزنك
روس حریتچی غزته‌لری درحال قولاق
بیروب دخیله زورایتورغه یاردمده بولندیلر.
چونکه بونلر اینار ودیسلرنك فکرینه
خدمتکه هر وقت حاضردرلر، یالکز اوز
لرینك پارتیه‌لك جهتندن اولان مقصود
لرینه فائده کیلسون . شول روشجه ،
تاتار آکیتاتورلرینك اوز مقصدلرینه
خدمت ایچون کوتارکان بو طاوشلری،
اشنك اصلندن خبری بولماغان روس
خلقی‌نك بر قسمی قاشنده حکومتنك قصو
وینه قارشو کوره‌شو صانالدی. تاتار آکیتا
تورلرینك مقصودلری نه‌دن عبارت
اولدیغنی آچیق کورساتور ایچون مفتی
سلطانوفنك تکلیفی بویونچه قزانده یاصالغان
معارف قامیسیه‌سنده قبول ایدیلوب، یولدز
غزته‌سینك ۱۹۰۷ نجی سنه ۱٤ نجی سنتابر
تاریخلی ۱٦۸ نجی نومرنده باصلغان قرار
نامه‌نك بعض ماده‌لرینی بو اورنده یازه
چقمز. »

« یولدز » نك شول نومرنده‌غی قرارنامه
نك بعض ماده‌لرینی یازدقدن صکره «نوؤیه
ؤریمه» دییور :

«سوزمزنك نتیجه‌سنده امید ایده‌مز
که: بو قامیسیه اعضالری گویا حریت

دینیه‌نی یاقلاب سویلانگان مؤثر سوزلرگه یومشارمازلر . چونکه بونده دینگه تیگان بر نرسه‌ده یوق . همه مسلمانلرنك تعصبی فلان دیه کورساتلگان نرسه‌لرگه‌ده اهمیت ویرمزلر . چونکه مسلمانلرنك مدنیتنکه کرولری حقنده کوبسینه فائده‌لی اولان بر تدبیرنی اجرا اینکان وقتده آندی نرسه لرگه اهمیت بیرماسکه تیوشدر . تاریخ نك اثبات ایتدیگینه‌کوره: آزیا خلقی‌نك اوزلری دیگانچه ایتوگه راضی بولودن هر وقت فنا نتیجه طوغمشدر . » «نوؤیه ؤریمه» نك سوزی‌بونده تمام اولدی .

اوز طرفمزدن دیه‌جك‌سوزلر کوبدر . فقط احوال مساعد اولمادیغندن یالکز بر نیچه سوز ایله اکتفا ایده‌جکمز .

باشقردلر قرغزلر ۳۱ مارت پراویلا سنی مع الممنونیه‌قبول ایتدیلر ،دی. قایو اویازلرده وقایو آوللرده، قایو مکتب ومدرسه‌لرده قبول ایتدیکلرینی نوؤیه وریمه‌عجبا کورساته‌آلورمی ایکن؟ تاتارلر نك کوبسی راضی بولوب قبول ایتدیلر دی. بو آچیق یالغان . پك آز قسمیده قبول ایتمادیلر. الك کوب قسمی بوزلرچه پرا تیست تلیغراملری بیردیلر. شونك ایچون قامیسیه‌گه قدر بو پراویلالرنك بعض ماده لرن طوقناتوب طوررغه وبعض ماده‌لرن اوزگارتورگه مینیسترستواده مجبوریت کورلدی هم بو اعلان ایدلدی . ۱۸۷۰ نچی یللرده چغارلغان پراویلالرنك نیچك ایدیکلری مسلمانلرغه معلومدر . بوندن ۳۷ ییل اول اولگان ، یاکه اولو طوغان پراویلالرنی ترگزو ممکن بولورمی ایکن؟ بو زمانده خلق گل یکی نرسه صوریلر .

بو پراویلالرده‌غی آنا تیلندن مقصود قرغز ، تاتار ، باشقرد ، میشار ، تیپتار ، ترك ، آذربایجان، سارت، ترکمن، بیلمم طاغن کیملر کبی هر قبیل‌نك اوزینه بر تیل یاصاب قان وتیل هم دین قرداشی اولان بو خلقلرنی بربرسندن آیرمق ، کله‌جکده روسیه‌ده بر تیل ایله سویلاشه طورغان بیوك برترك ملتی‌نك وجودینه مانع اولمق ایدیکینی تاتارلرده، قرغزلرده باشقردلرده بیك یخشی بیلرلر . چوکان ولیخانوف تاتارلر ایله‌برلشو بلاسندن قو تولمق ایچون شول قدر کوز یاشلری توکمش ایسه‌ده قالغان بش میلیون قرغز لر نه دیه‌جکدر ، باقه‌لم! روسلاشمق یاکه تاتارلاشمق ایچون قرغز لر نك اوزلرینه اختیار وحریت ویرملی. اوزلری تلاسه نیشلاسونلر. هم آره‌لرینه میسیونیرلرده وارماملیدر. طبیعت اوزی ایشلر . تاتار غزته‌لرینك هر قایوسنی

سینزورلر قاری. هر قایوسنی نیکشرمك ایچون حکومت طرفندن قویلمش مأمور لر بار. نوؤیه ؤریمه نك بوندن خبری بولورغه تیوش ایدی. تاتارلرنك آیافلا نولری غزته‌ده‌گی استاتیه‌لر آرقه‌سنده دگلدر. تاتارلرغه غزته‌لر چفارغه‌رخصت یوق وقتده‌ده خاق‌نك فکرینه ومطلوبنه خلاف بولغان تدبیرلر ایچون آیافلانه‌لر، پتربورغه کشیلر بیاروب حکومتکه مرا جعت ایته‌لر و آبدراسه‌لر ترکیه‌گه هجرت ایتارگه باشلیلر ایدی.

نوؤیه‌ؤریمه قامیسیه‌گه «اوستوپقه» ایتمازگه نصیحت بیره. البته «اوستوپقه» ایتماو ممکندر. لکن بر خلقنی اوزینك رضاسینه ومطلوبنه خلاف روشده نکلیف ایتودن اوزلرینه یاکه حکومت‌که بر فائده کیلورمی عجبا؟ حکومت فائده‌سن کوزه ترگه تیوش بر غزته الك اول بو طرفن حسابلارغه کرك ایدی. بز ایسه اوز طرفمزدن کرك قامیسیه وکرك حکومت خلقنی اوزینك تلامگان نرسه‌سینه جبرلب قوشماز، بلکه آنلرنك چن مقصودلرن بیلوب وحاللرن اوگره‌نوب اوزلری دیگانچه اشلرگه اختیار ویره‌رك اوزینه اولدن بیرلی صداقتلی بولوب کیلگان میلیونلرچه مسلمانلرنی تیزدن طنچ لاندرر دیب امید ایته‌مز.

پتربورغده قامیسیه

(خصوصی تلیغرام)

۷نچی اوکتابرده اداره‌مزگه پتربورغدن اوشبو تلیغرام کیلدی:

«مینیسترنك ریاستی آستنده، قامیسیه‌نك برنجی زاسیدانیه‌سی بولدی. قامیسیه‌نك اعضالری پاپوچینل، دیریکتورلر، اینسپکتورلر ویدی مسلماندن عبارت اولوب بارسی اوطوز آدمدر. مسلمان اعضالر مفصل بر داقلاد نوی زاپیسقه اوقوب شونی قامیسیه‌گه تقدیم ایتدیلر. جدی صورتده طار تشورغه طوغری کیله‌جکدر. مدرسهٔ حسینیه‌نك اوستاوی اوتکان کون، تصدیق ایتلورگه تقدیم اولندی.»

آلدیغمز باشقه خبرلرگه بناءً بو داقلادنوی زاپیسقه‌نك خلاصه‌سی: - ۳۱ مارت پراویلاسینك مسلمانلرغه‌ده حکومت که‌ده ضرر لی اولدیغنی سویلامکدن وشو نك ایچون بونك بتونلای بتریلووی لازم ایدیکنی بیان ایتما کدن عبارتدر. اگر اوشبو طلبلری قبول ایتلماوینی بیلسه‌لر مسلمان اعضالر قامیسیه‌نی طاشلاب چقو فکرنده ایمشلر. ۳۱ مارت پراویلاسی حقنده تاشکنده خصوصی بر قامیسیه اولوب بو پراویلالرنی اسلام معیشتنه موافق دگل هم روس حرفلرینك بوزولوینه سبب اولور دیه قرار ویره‌رك پرتاقول یاصا غانلر وشول پرتاقوله پتربورغده‌غی قامیسیه‌گه تقدیم اولنوب بر درجه دقت که آلنو احتمالی وار ایمش.

چیلابی باشقردلری طرفندن بو

قامیسیه‌گه کیتکان ایکی آدمنگ برسی قربانعلییوف فامیلیه‌سنده بر ملادر. شول آدم اورنبورغنگ ولی حضرت حسینوفکه اوشبو روشچه تلیغرام بیرگان: «یکی اوقو طرفدارلرینگ قامپانیه سی ۳۱ مارت پراویلاسی اورنینه اوزلری بر پرایقت یاصاب قامیسیه‌گه بیره‌لر. پرایقت‌لری اوچ‌یل مکتبده، اوچ‌یل مدرسه‌ده‌اوقورغه، آندن صوك اوز اختیارلرینه قالدررغه. بز نیشایك قامیسیه‌گه کریك‌می؟ یوقمی؟ سزدن نوغایبکوف یاکه باشقه آدم نیچون کیلمادی؟» بو تلیغرام غه قارشو نه جواب ویرلدیگندن خبرمز یوقدر. (بو قربانعلییف اولگی صایلاولرده چیلابی‌دن اورنبورغه ویبور شك بولوب کیلگان آقصاق حضرت بولسه کرك.)

پتربورغده ۳۱ مارت قامیسیه‌سی

(ایکنچی مجلس)

۱۰ نچی اوکتابرده چهارشنبه کون اویله‌دن صوك ۲ ساعتده مجلس آچلوب مینستر مسلمانلر طرفنده اولان وکیللرگه خطاب ایدرك دیدی:

روسچه اوقومق صرف مسلمانلرنگ اوز فائده‌لری ایچوندر، حکومت ایسه آنلرغه فائده ایتمك ایچون طریشه‌در. اگرده روسچه اوقور اولسه‌لر مسلمانلر اوزلرینه فائده ایلمش اولورلر، اگرده اوز فائده‌لرینی اوزلری کوزه‌تماز ایسه‌لر حاضرگی نظامه کوره بونگ ایچون آنلرغه جبر فلان یوقدر. مسلمانلر روسچه اوقومق اوزلری ایچون فائده‌لی اوله‌چغنی

انکار ایلرلر اولسه آنلر ایله صاتولاشوب عمر اوزدرمقدن بر نتیجه‌ده چیقماز .

ابراهیم آقچورین : مسلمانلر روسچه اوقوغه قارشو دگللر ، حتی بزم طرفمز دن اوشبو کامیسیه گه‌ویرلمش داکلادنی زاپیسکه‌ده اوشبو مسئله ذکر ایدلمشدر. فقط روسچه اوقومقنی اوزلرینگ حاللر ینه مناسب اولان بر صورت گه قویمق ایسترلر. مثلا اولگی اوچ صنفلی مکتبلر نده صرف اوزلرینگ دینلرینی اوقوب صوکره اوچ صنفلی روسچه مکتبه روسچه نی اوقومقنی موافق کوره‌لر، اوفودقلرینی اونوتماز ایچون ، اشقولاده هم دین‌درسلر ینی دوام ایتدرمك اولورلر . بو شیلر گه روسچه اوقومق ایستمازلر معناسی ویرلماز .

آلکتوروف : (مشهور اسلام دشمنی) بونده اولان مسلمانلر ۳۱ نچی مارت نظامندن عموم مسلمانلرنگ ناراضی ایدیکنی سویلرلر. بو شی فقط قوتورتو ثمره‌سیدر . بزم قرغیزلر ۳۱ نچی مارت نظامینه اصلا قارشو دگللردر . قرغیزلر نگ روسچه اشقولا آچارغه صوراب بکا ویرمش پروشینیه‌لری ایشته بونلردر (بر قوچه پروشینیه الوب اوستال‌گه صالور) .

مینستر : شایان دقت بر شیدر ، شول پروشینیه‌لرنی اوقوگز ! (بونندن صوك آلکتوروف کندیسی هر بریلر بر بر اوقور) .

ابراهیم آقچورین : بو پروشینیه لری ایله قرغیزلر ۳۱ نچی مارت نظامنی دگل ، بلکه یالگز روسچه اوقومقنی صورمشلر ، حالبوکه بونده نزاع یوقدر. بز کندیمزده روسچه اوقونی مناسب کورمکده‌مز ، آنچق ۳۱ نچی مارت نظا می بزلره موافق کلماز. غصبادین آلکتورو فنگ بویله پروشینیه لر اوقوب وقت اوزدروی کامیسیه پروغرامینه موافق دگلدر. شایان دقتدرکه : ۳۱ نچی مارت نظامنی قرغیزلرنك قبول کوردیکلرینه دلیل اولمق ایچون اوقولمش بو پروشینیه لرنك تاریخلری ۱۹۰۶ نچی ییل ۳۱نچی مارت تاریخندن مقدمدر .

آلکتوروف : (دهشت وغایت قالترانمق ایله) یووق ، بونده بری ۲۷ نچی سنتابرده یازلمشیدی .

بری : غالبا ۳۱ نچی مارت نظامنی ایشتمازدن مقدم یازلمش اولور .

آستراوموف : (بو وقت ناوی‌وره میانك ۱۱۳٤۰ نچی نومیرنده اوشبو کا میسیه‌حقنده اولان مقاله سندن سوز چیقارر).

مینستر : بو غزته‌لر سوزیدر ، فقط بن ناوی‌وره میاده یازلمش مقاله‌دن

ممنون اولمادم .

ابراهیم آقچورین : غزته‌لر تیکشر مك بو کامیسیه پروغرامندن خارج اولسه کرك .

بودیلویچ : داکلادنی زا پیسکه‌ده روس تیلنی ، آز بر خلق تیلی اولمق اوزره کوسترلمشدر ، حالبوکه بوکونده روس لسانی ایله ایکیوز ملیون جان سویلر .

ابراهیم آقچورین : پیتربورغدن قویاش بایوش طرفینه آزبر مسافه وارلور ایسه روس لسانینك اهمیتی بتار ، بونك ایله سویلشوچی اولماز .

مینستر : « برلین » ده روسچه کتابلر کوبدر .

ابراهیم آقچورین : درست « برلین » ده بن هم غایت کوبلك اوزرنده روسچه کتابلر کوردم ، فقط تأسفدرکه هپسی‌ده روسیه حکومتی طرفندن منع ایدلمش اثرلردر .

بوندن صوك ۳۱ نچی مارت نظامی باشندن آخرینه قدر تفتیش ایدلنور وبو مجلسه ٦ نچی ۸ نچی ۹ نچی ۱۳ نچی ماده لر فسخ ایدلنورکه قرار ویرلور .

«وقت مخبری»

«نوؤیه ؤریمه» گه جواب

پتربورغه‌غی ۳۱ مارت قامیسیه سی حقنده « نوؤیه ؤریمه » نك یاز دیغی مقاله‌سی تمامیله ترجمه ایدیلوب غزته‌مز نك اوتکان نومرنده درج ایدلمش ایدی. شول قامیسیه اعضاسندن اولان محترم ابراهیم افندی آقچورین جنابلرینك شول مقاله‌گه قارشو اولان جوابی « ریچ » غزته سنده باصیلوب چیقدی. ترجمه ایله‌شونی بونده درج ایده‌مز :

اینارودیسلرنی اوقتو مسئله‌سی حقنده.

نوؤیه ؤریمه‌نك ۷ اوکتابر تاریخلی نسخه‌سنده ، اینارودیس مکتبلری حقنده اولان مشاوره مجلسینه متعلق بر مقاله باصیلوب چیقدی. یازوچیسینك کیم ایدیگی معلوم بولماغان بو مقاله ، روس خلقندن بو مسئله‌نی آکلاوچیلر آزبولور دیه حقیقتنی اوزگار توب کورساته در. بو مسئله گه بز مسلمانلر زور اهمیت بیرسه‌کده ، معارف نظارتنه بو خصوصه یاصالغان هم مسلمانلرنك اوزلریه قاتناشقان قامیسیه اوزینك اشنی تمام ایتمازدن اول غزته‌لر آرقلی بحث‌لشوب مسئله‌نی چوبا لتماسقه قرار بیرگان ایدك . فقط نوؤیه ؤریمه‌ده بو مقاله‌نك باصیلوب چغووی ، بزنی بو اولگی قرارمزدن واز کچوب، حقیقتنی میدانغه قویارغه مجبور ایتدی.

اوز اسمنی بلگرتماینچه یازوچی بو آدم نك دیدیگینه کوره : بو ۳۱ مارت پراویلا سی ۱۸۷۰ نجی سنه‌ده چغارلمش ۲۶ مارت پراویلاسینك کیکایتلو ونـدن عبارت اولوب ، گویا ، آنا تیلنه اوفونی تأمین ایته ایمش . حالبوکه بو ، بتونلای خلاف حقیقتدر . بونی اثبات ایچونه شول ۱۸۷۰ نجی سنه‌ده ۲۶ مارت پراویلاسینك چغاراووی حقنده یازلغان نرسه لرگه ، اوقوچیلر مزنك دقت‌لرینی جلب ایته‌مز . آنده دینله‌درکه : « قزان اوچیبنی اوقروغنده هم آدیس اوچیبنی اوقروغینه تابع اولان قریم یاریم آطه سنده غی مسلمان تاتارلر اوزلرینك بر چوق اولان روحانیلری طرفندن تعصب‌که باتیرلمش بر خلق اولوب مسجدلری و مسلمانجه مکتبلری کوبدر . بو مسلمان تاتارلرنی روسلاشدرمق یالکز بونلر آره‌سینه روس تیلی هم آبرازاؤانیه طارانو ایله گنه ممکندر . لکن بونلر پك شبهه‌لنوچان بـر خلـق اولدقلرندن ، حکومت بزنك بالالرمزنی اوز دینمزدن چغاررغه تلیدر ، دیـه بونلرنی شبهه وقورقوغه توشوره‌طورغان اشلردن پك صاقلا نورغه کرك ، بونك ایچون ایدیله‌جك تدبیرلرده اوشبوتوبانه مذکور شیلردن عبارتدر . . . » مـونه اوشبولرنی اوقوغاندن صـوك اول ۲۶ مارت پراویلاسینك نه ایچون چقارلمش اولدیغی آچیق آکلاشلمقه‌در . بو پراویلالرنك ۳۷ بیل عمل گه‌قویلماینچه‌طوروی : پراویلالرنی خلق‌غه قاراب یاصاو تیوش اولوب ، پراویلالرغه قاراب خلق یاصارغه طریشو تیوشسز ایدیکنی آچیـق کورساته‌در . یالکز قانسیلاریه قابنیتنده یوروتلگان بر فکردن عبارت بولغانغه کوره بو ۱۸۷۰ نجی سنه پراویلاسی اینا رودیسلرنك اوقو وترقیلرینه مانع بولودن باشقه برنرسه‌گه‌یارامادی . بو اسمسز محررنك دیدیگینه کوره : گویا ۱۸۷۰ نجی سنه پراویلالرندن پك گوزل نتیجه‌لـر کورنگان و ۱۹۰۶ نجی سنـه ۳۱ مارت پراویلالرینه حـریت وبریلوب دخیده بخشرتلغان ایمش . احتمالکه بو اسمسز محررنك ۱۸۷۰ نجی سنه پراویلالرندن گوزل نتیجه کورلدی‌دیمه‌سی آنك اینارودیسلرنی روسلاشدررغه‌خدمتی جهتندندر . فقط بونده مانیفیستلردن وخصوصا نوؤیـه ؤریمه صحیفه‌لرنده حریتدن بحث ایتارگه نه لزوم وار ؟ اگر ۳۱ مارت پراویلا - سنه‌بر روح‌فلان وار ایسه اوله ایلمینسکی وآنك شاکردلری هم مریدلرینك روحندن عبارتدر .

معلوم اولدیغی اوزره ایلمینسکی پابیه‌نوسسف‌نك دوستی ومخبری اولوب ، آنك آرقلی بتون اینارودیسلرنك صود باسنی چویردی . اوزینك مریدلـری طرفندن نشر ایدلگان ایلمینسکـی نك

« پیصما » سی « ایلمینسکی سیستمی » دیگان اوقتو یولینک آیرم آچیق میسیو

نیرلکدن عبارت اولدیغنی کورساته‌در. ۳۱ مارت پراویلاسینک ایلمینسکی نك وصیتی بویونچه یاصالووی مسلمانلر نك کوکللرینی صووندررغه اوزی یته در ایدی. پراویلا نك مألنه توشونگاندن صوك نفرتلری دها زیاده آرتدی. بونی یالکز مسلمانلرغنه توگل، بلکه معارف نظارتی دائره سنده‌ده آزراق بی طرف بولغان آدملر آکلادیلر. اسمسز محررنك ۳۱ مارت پراویلاسنی مسلمانلرنک الك کوب قسمی قبول ایتدیلر دیگان سوزی درست توگلدر. بوکاپروتیست ایدیلوب روسیه‌نک هر طرفندن ومسلمان دیننده بولغان هر خلقدن باش مینیسترگه ومعارف مینیسترینه بوزلرجه تلیغرامملر کلدی. اسمسز محرر، نوڤیه ڤریمه‌نک رهسپتی بویونچه، بو پروتیستلرنی بیردررگه سبب بولوچیلر باشقردلرنی، قرغزلرنی وباشقه خلقلرنی تاتارلشدررغه تلاوچی تاتار فوتورتوچیلریدر دیماکچی بولا. حالبوکه بو پروتیستلرنک چن سببی: مسلمانلرنک اوزلرینک تیللرینك، ملیتلرینک، دینلرینک ومکتلرجه دینی مکتب ومدرسه‌لرینک سلامت قالووی حقنده شبهه گه توشوب فورقولری وبونلرنی هلاکتدن قوتقارررغه طریشولریدر مسلمانلرنك بو پروتیستلرینی حکومت مأمورلری اوزلریده بر درجه‌گه قدر اعتبارغه آلورغه مجبور اولوب ۳۱ مارت پراویلاسینك بعض ماده‌لرینی اوزگارتدیلر، بعضیلرینی باشقه‌جه تأویل وتفسیر ایتدیلر وبعضیلرینی بتونلای طوقتاتوب طوردیلر. بو پراویلانی یاصاوچیلر پك آنساتقنه عرب حرفینه قارشو هجوم ایتدیلر. حالبوکه عرب حرفی مسلمانلرغه اوزلرینک دینلری ایله برگه کروب کوب عصرلردن بیرلی اورنلاشقان ومسلمانلرنك قرآن ومقدس کتابلری بو حرف ایله یازلغان بولغانغه کوره، گویا روس تیلی اوگره نونی ینکلایتور ایچون یاصالمش بو «تدبیر» مسلمانلرنك دینلرینه تجاوز صانالدی. اسمسز محرر — علم ایه لری مسلمان سوزلری ایچون روس حرفلری عرب حرفلرندن آرتوغراق طوغری کلدیگنی بیان ایته‌لر، دی. اول «علم ایه‌لری» تلاسه‌لرنی بیان ایتسونلر. لکن خلق آنلرنک بیانینه کونارمی؟ اش شونده!

تاتارلر قرغز، باشقرد کبی خلقلرنی تاتارلاشدرالر دیگان فکر اوزیده باشده ایلمینسکی دن چغوب روس آره‌سینه طارالغان برخیالدر. چوکان ولیخانوفنک سوزلرندن هم میسیونیراك وایلیمنسی گه شاکردلك ایسی کیله‌در. اسمسز محرر مسلمانلرنك روسیه‌ده ۲۰ میلیون مسلمان بار دیولرینه اچی پوشه، ۱۹۰۷ نچی بیل پیر بیپسی بویونچه ۱٤ میلیوندن کیمره‌ك دی. یاری شولایده بولسون، لکن اول وقتدن

بیرلی ، قاعدهٔ عمومیه گه بناء : مسلما نلرنی یوزگه بر پراسینت یاروهغنه آرتقان دیه حساب ایتسه‌کده حاضرنده ١٦ میلیون بولولری لازم بولوب کیله‌در . » بوندن صوك ابراهیم افندی یولدزده یازلغان نرسه‌لر حقنده جواب بیروب آنك آلدن وآرتن اوقورغه‌تیوشلکنی وقزانده یاصالغان قامیسیه‌نك مفتی امری بویونچه یاصالما وینی بیان‌ایته وجوابینك آخرنده‌دیه‌در : « بو اسمسز محررنك نوؤیه ؤریمه‌صحیفه سندن بر طاقم یالتراوقلی سوزلر ایله قامیسیه اعضا لرینه خطاب ایدوب آنلرنی سحرلرگه طریشووی ، الك آزی اورنسز بر حرکتدر . مسلمانلرنك ٣١ مارت پراویلاسی حقنده‌گی زامیچانیه‌لری واوزلرینك طلبلری هر نایوسی‌یازیلوب قامیسیه گه تقدیم اولندی . وقتی ایله بونلر مطبوعات واسطه‌سیله میدانغه قو یلورده « اتحاد اسلام » « اتحاد ترك » فکرینه طریشه لر دیگان بولوب مسلمانلر نك الك طبیعی والك مشروع بولغان طلبلرینه قارشو کیلو چیلرنك نه قدر حقسز اولدقلری ظاهر بولور .

امضا . (ابراهیم آقچورین)

« وقت » : ـ ابراهیم افندی روس مکتبلرنده پك گوزل تحصیل کورمش اولوب روسجه دن باشقه فرانسزجه ، نمسه‌جه تیللرنی یخشی بیلدگی کبی مسلمانجه‌ده‌معلوماتی ومطالعه‌سی‌واسعدر هم پتربورغ ده‌غی ٣١ مارت قامیسیه سنده ده الك زیاده خدمتی کورلمش ذاتلردن بریسی بلگه برنجیسی اولدر .

« بخاراده ایسکیدن بیرلو هر وقت ١٢ مفتی بولنوب کلمکده‌در . آره‌لرندن برسی فوت اولدی ایسه آنك یرینه مدرسلردن برسنی نصب ایته‌لر . کچنلر ده بخارانك بر مفتیسی فوت ایتمش ایدی . آنك اورنینه معلوم عالملردن داملا محمد عوض الحجندی حضرتلرینی تعیین ایتدیلر . بوذات حجند شهرنده طوغمش اولوب بخارای شریفده اکمال تحصیل ایتمش یکی فکرلی ، حریت واصلاحات طرفداریدر . شاکردلرینه حدیث ، تفسیر وتاریخ کبی لزوملی علملرنی الك باشلاب اوقتوچی بوذاتدر . بونك مفتی بولووندن بخارانك اوقو ومدرسه‌عالمینه آزمی چوقمی یکی برروح کیرمه سی امید اولنه‌در . بخارا خلقی نك مستعد وهر شی گه قابلیتلی اولدیغی معلومدر . اگر بونده برندر تجدد واصلاحات میدان آلورسه انشاء الله اهمیتلی صورنده ترقی باشلانور . بخارا مدرسه لرنده علوم ریاضیه ، علوم حکمیه ، علوم طبیعیه کبی علوم و فنون جدیده نك یوقلغی شایان تأسف ایسه‌ده اوزاقغه وارمازدن بونلر نکده تدریجا مدرسه لرگه کره باشلایه جغی مأمولدر . »

خارجی خبرلر:

•• فاس - سلطان عبدالعزیز اوزینك طوغانی ایله صوغشور ایچون آقچه‌غه محتاج بولدیغندن فرانسیه حکومتندن بورچقه آقچه صوراغان وبونك مقابلینه اوزی‌ده فرانسیه نك سوزن طكلارغه وعده قیلغان ایدی. فرانسیه حکومتی اوز کیسه سندن آقچه بیروب طورورغه آغرسنوب، بر خصوصی بانقفه، سلطانغه

•• قطای — غونقونغ شهری یاننده، دیکز اوغریلری، بر انکلیز پاراخودن آلداب طوقتاتوب اچینه کرگانلرده، بتون یولچیلرنی طالاب قاچقانلر.

•• پیرسیه‌ده یکی مینیسترلر قویولغان. باش مینیستر آوروپاده تحصیل ایتوب‌ده، پیرسیه‌نك مالیه‌سن توزه‌تورگه کوب خدمت ایتکان نصرالملك تعیین قیلنغان. مینیستر لر ترقیپرورلر بولوب، داخلیه مینیستری صانع الدوله (بو آدم اوتکان‌یل مینیستر ستوانك رئیسی ایدی)، خارجیه مینیستری پیتربورغده پیرسیه ایلچیسی بولغان مشیرالملك قویولمشدر. اصفهان شهرنده تعصبی وایسکیلکی ایله مشهور اولان مجتهد «آغا نجاف» نی اوترگانلر.

•• ایران — ایراننك باش مینیستری آتا بك اعظم علی اصغر خاننی اوتروچی عباس آغانك وفاتنه اوتکان سنتابرنك ۲۳ نده قرق کون طولغانغه کوره «طهران» خلقی نك بارسیه مغازینلرن یابوب شونك کومولگان قبرینه زیارتکه بارغانلر. باروچیلر آتلی، جیاولی، ایر وخاتونلردن عبارت اولوب مجموعسی ٦٠ مکلر قدر آدم جیولغان. مرحومنك قبرینه غایت کوب ژینوقلر (چیچکلر) قویغانلر. قبر اوستی چیچکلر ایله کومیلوب قالغان. جماعتنك بعضیسی مرحومنك قبری اوستنده قرآن

وایت شریفه لر، بعضیسی تورلی نوحه ومناجاتلر اوقودقدن صکره خلقنی هیجانغه کیتره‌جك روشده مؤثر وعظلر واوتکون نطقلر سویلارکه باشلامشلر و « سنك علو همتکه قارشو بزنك بو تکریمز پك آزدر، سنك روح شریفکدن عذر وعفولر اوتنه‌مز، شهیدلکنك ییلی طولغانه مرمر طاشندن سنك مجسم رسمکنی (هیکلکنی یاصاب اوطورتو بزنك اوستمزکه لازبولسون » دیه رسما اعلان ایدرك بونك ایچون ملی اعانه جیارغه قرار بیرگانلر بو دیمونستراتسیه ایران خلقینه غایه بیوك تأثیر ایتمشدر. (اوترلکار آتابك اعظمنی حریت‌که قارشوچیلر طرفداری دیه ایران خلقی یاراتمیلر لکن بو پك اوستا ونفوذلی آدم اول یغندن هر وقت حکومتنی اوز قولند طوتادر ایدی.)

« تازه حیات » (نومر ۱۳۹

۳۱ مارت قامیسیه‌سی

پتر بورغده یاصالغان ۳۱ مارت قامیسیه سی ۱٦ نچی اوکتابرده اوزینك اشنی تمام ایتمشدر. ایشتلدیکنه کوره: ۳۱ مارت پراویلاسی اوزگارتیلوب ۱۵ پونقتلی یکی بر پراویلا پرایقتی یاصالمش، بو پراویلا لر مسلمانلرنك اشقولالرینه خاص اولوب، مکتب ومدرسه‌لری بوکارغه کرتلما مشدر هم یکی پراویلالرنی یاصاغان وقتده، قامیسیه ده‌کی مسلمان اعضالر طرفندن بیان ایدلکان فکرلر بر قدر اعتبارغه آلنمشدر. یکی پراویلالرنی کورمزدن اول نیدن عبارت اولدقلری حقنده محاکمه یورو تمك ممکن توکلدر. یکی پراویلالرنك پرایقتنی باصدروب قامیسیه اعضالرینه طاراته‌جقلر ایمش. مکتب ومدرسه لرمز دوخاونی صابرانیه‌نك یکیدن ترتیب که قویلووینه قدر شول اولکی حالنجه قالمش اواسه کرك. احتمالکه مسلمان اعضالرنك تکلیفی قبول ایدلسه، بونلرنی تفتیش ایچون دوخاونی صابرانیه طرفندن دورت محتسب وبر رئیس المحتسب قویلور. دوماده نظام توزو طریقی ایله، بزنك امور روحانیه ودوخاونوی صابرانیه لرمزنك ترتیب که صالنولرینه تیزکنه نوبت یتووی شبهه‌لی اولدیغندن مکتب ومدرسه‌لرمزنك دخیه بایتاق مدتلر شولای باشسز ترتیبسز اوز کویلرنجه طوروب چرولری ظن اولنه در. هر نه ایسه خیرلی اولسون، ملت اوز حالن اوزی توزاتورلك درجه‌که یتمکاچ، اوزمزدن باشقه هیچ کیمکه اوپکه لر اورنه‌مز یوقدر.

پتربورغده ۳۱ مارت قامیسیه‌سی آچیلو مناسبتی ایله روسنك اوك وحکومت طر

فداری غزته‌لری تاتارلر حقنده تیلگه کیلوب یوره‌کلرنده‌گی نرسه‌لرینی میدانغه قویدیلر. تاتارلرنگ اوزلرنده‌بولماغان‌فکر لرنگ، بو غزته‌لر طرفندن تاتارلرغه‌اسناد ایتلولری شایان دقتدر. بو غزته‌لرنگ فکرلری قصقه‌چه ایتکانده بوندن عبارتدر:

«روسیه‌ده تاتار، قرغز، باشقرد، میشار، صارت، آذربایجان، نوغای، ترکمن، اوزبك، ترك، قاراقرغز اسملرنده تورلی ملتلر بار. بونلرنگ تللری، عرف، عادات ومعیشتلری بر برسینه بتونلای باشقه. عمومی دینلری بر بولسه‌ده‌اعتقاد، عمل ودیانت‌جهتنجه آره‌لرنده فرقلر کوب، حتی بعضیلری بربرسینه دشمندرلر. بو ملتلر بیك نادانلر بولسه‌ده بونلرده‌اسلام تعصبی کوب‌توگل‌وحتی بعضیلری(مثلا قرغزلر) یقیین زمانغه قدر بتونلای مسلمان توگللر ایدی. بو ملتلرنی روس مدنیتنه کرتو روسیه حکومتی‌نگ وظیفه‌سیدر. بونلر اوزلری روس مدنیتنه کررگه کوب قارشو طوره‌جق توگللر. فقط آره‌لرنده تاتارلر بار. مونه الگ یمانی بونلر. بو تاتارلر اوزلری اسلام تعصبنه باتقان بر خلق. بو تاتارلرده صوکغی وقتلرده ملیت حسی اویغانمغه باشلادیلر. تیللرن توزه ترگه باشلادیلر، ادبیات ومطبوعاتقه صار لدیلر. غزته‌لرده چغارالر. بو تاتارلرنگ بتون فکرلری واویلاری یوقاریده‌مذکور ملتلرنگ بارسنی‌ده یوتمق، بارسنیده تاتار لشدروب آنلرغه‌تاتار تلی، تاتار ادبیاتی، تاتار مدنیتی قبول ایتدرمك. یاش تاتار لر اوشبو ملی یوله آگیتاتورلق ایته‌لر. غزته‌لرنده شول خلقلرنگ بارسن برگه قاتناشدروب ۲۰ میلیون مسلمان دیب یازالر، ۲۰میلیون‌مسلمان‌اسمندن طاوش بیرماکچی بولالر. تاتارلرنگ مقصودلری کله‌چکده بر تل، بر دین وبر مدنیت آستنده زور ترك - تاتار ملتی یاصامقدر که: بوده پولاقلر، فینلر شکللی، بلکه آنلردنده آرتوغراق حکومتنگ باشینه بلا بولاچاقدر. شونگ ایچونده فرصت قولده وقتده تاتارلرنگ بو فکرینه بتون قوت ایله قارشو طوررغه‌کرك. بونلرنگ مکتبلر نده آنا تلی وروس حرفی‌ایله‌اوقتو مسئله سن (۳۱۰ مارت پراویلاسن) بتررگه‌اصلا یارامی. آنا تلی اسمیله بونلرنگ مکتبلر نده هر قایوسینگ اوز شیوه‌لرن اوقوته باشلاسه‌ق اورته‌لرنده مشترك بولغان‌ترکی تل بیتوب تاتار، قرغز، صارت، اوزبك الخ تللری۱۵ تورلی تل میدان‌غه کیلور. بواشلق‌ایله‌اولسه‌ده روس حرفی کرتسه‌ك آره‌لرنده مشترك بولغان عرب حرفی‌ده اونتلور، شولای ایدوب تل وادبیاتلری آیرلغاچ بونلر آره‌سنده قرداشلك واتفاق ده بتار. تاتارلرنگ دینی مکتب ومدرسه لری کوب بولسه‌ده هیچ‌ترتیب که‌قویلمغاچ

آنلر اوز حاللرنجه چروب منقرض بولوب بتارلر »

مونه بر قسم وطنداشلر مزنك بزنك حقمزده گی فکرلری و مطالبلری شوندن عبارتدر.

کملر بونلر؟

پتربورغده معارف مینیستری قول آستنده ۳۱ مارت پراویلاسن قاراغان قامیسیه‌ده، مسلمانلر اسمندن بارغان اعضالرنك ۳۱ مارت پراویلاسن بترتوکه طرشدیقلری زمانده، بابرژنیکوف طرفندن کرتلگان اوچ مسلمانك مذکور پراویلالرنی یاقلاب، مسلمان مکتبلری ایچون پك موافق دیه دعوا ایتدیکلری معلومدر. بو اوچ مسلمان (طرویتسا) مسلمان اشقولالرنده مهم اورنلر طوتدیقلرندن بونلر ایله مسلمانلرغه دخی کوب مرتبه‌لر اوچراشورغه طوغری کله‌چکدر. شول سببلی بو شخصلرنك کم ایدکلرن بیلوب طورو تیوشلی بولادر.

بونلرنك برسی علی رجبوف در. بو شخص ۱۸۸۵ نچی یللرده «اورنبورغ تاتار اوچیتلسکی اشقولا» سن تمام ایتوب، استرلیتماق اویازنده «بوزاویاز» اسملی آولده بر نیچه یل اوچیتل بولوب طورغاچ طرویسکی گه اوچیتللکسکه کوچدی. بونده بر باینك طول خاتونن آلوب اوفا شهرینه کیتدی وخاتونی آقچه‌سینه زور بر یورت صالوب اوفا کشیسی بولدی. بونده هر تورلی مأمورلر آره‌سینه قاتناشقالا دی؛ آنلر ایله نه مناسبتده بولغانن سویلارگه حاجت یوق. فقط اوقتو هم مکتب اشی ایله مشغول بولمادی. شولای بولسه‌ده ۱۹۰۶... نچی یلنه کینات بو، استرلیتماق اویازنده گی «نارودنی اوچیلشچه» لرگه اینسپیکتور ایتلوب قویولدی.

بو خبرنی غزته‌لرده کورگاچ‌ده بن اشانمادم. چونکه بوندای اورنغه توگل مسلمانلردن، بلکه روسلردن‌ده الك عالی مکتبلرنی تمام ایتوب صوکره نیچه یللر اوچیتل بولوب کوب تجربه کورگان آدملرنك وآنده‌ده بیك قیونلق ایله گنه قوبولغانلقلرن یاخشی بیله ایدم. شول سببلی بوکا بیك عجبلانوب، رجبوفنك اینسپیکتورلکه قویولووی حقنده اشانچلی خبرلر جیارغه مجبور بولدم وبونك راست ایدیکینی بلگاچ سببلردن ازله‌رگه کرشدم.

نیچك ایتوب، علی رجبوف، بوعادی «سیلسکی اوچیتل» (کوزلری ضعیف بولغانلقدن مکتبده چاقده بوکا «علی صوقر» دیه یورتمشلردر.)، بونك اوستینه‌ده صوکغی زمانلرده

اوچیتللکنی طاشلاب طورغان بر آدم کینات «اینسپیکتور» بولغان؟ حالبوکه بوندای اورننی ۲۵ — ۳۰ یللر گیمنازیه کبی اورطه مکتبلرده اوقتوب کوب تجربه کورگان آدملرده دورت کوز ایله کوتوب طورسه‌لرده کوبسی بو درجه‌گه منه آلمیلر، قارتایوب آتستافقه‌غه چغالر! . . . . بونك سببی آکلاشلدی:

۳۱مارت پراویلالری . . . بابروؤ نیکوفنك اوفاده ۱۹۰۶ نچی یلده اوشبو مقده یاصاغان کیکاشلری . . . . بونلرنی وجودکه چغارغه طریشووبونك ایچون مسلمانلر آره‌سندن ۳۱ مارت پراویلاسی یاقلی کشیلر طابونك کرکلکی . . . . علی رجبوفنك درجه وبایلق سویووی . . . . چیناونیقلر آره‌سینه قاتناشوب درجه‌گه منارگه طریشووی . . . . . رجبوفنك مأمورلر قاشنده معتبر فامیله‌دن بولووی (آنك آناسی مفتی ایله بر طوغاندر) . . .

ایشته بونلرنك جمله‌سینی برگه قوشوب ترتیبکه صالسه‌ك، رجبوفنك توگل اینسپیکتور بولووینه، دیریکتور بولسه‌ده عجبلانورلك اورن قالمیدر.

منه کشیلر نیچك «قاریه‌را» یاصیلر، درجه‌گه منه‌لر! . . . . .

اوفا — اورنبورغ طرفلرنده یخشی بیلملی، تجربه‌لی وکوب زمان خدمت ایتکان اوچیتللر آز توگل. استرلیتماق اوچیتلی شرف الدین محمودف، محرم کالمیتف، عیسی‌ینیکییف، عبد الرحمن عمبروف، چانیشف وقهرمان چانیشفلر، عثمان تیریغولف، نور محمد ماملییف، قاسم سلطانوف کبی معلومات واصول تعلیمدن خبردارلق حقنده رجبوفدن ئللهنه قدر آرتق آدملر، یکرمی بیش واو توز یل اوچیتللك ایتوب، مسلمانچه‌دن ده خیلی معلوماتلی، مکتبلرن اورنه‌ك بولورلق درجه ده یاخشی تربیه ایتکان اوچیتللر طولوب یاتا، لکن بونلر برسی‌ده یوغاری مندرلمادی، حتی شهرلرده‌گی پریغودسکیلرغه‌ده کوچرلمادیلر. حالبوکه ئللهقایدن بر رجبوفنی طابوب کینات «اینسپیکتور» لکگه‌سیکرتدیلر. البته بو درجه، خلقغه خدمت ایتکانی، ۳۱ مارت پراویلاسن بترتورگه طرشقانلغی ایچون بیرلماگاندر. بولسه بولور کیریسنچه!

بالغمبایف حقنده «وقت» ده کوب دفعه‌لر یازلمش ایدی. میسیونیر ژاسیلیفنك سویوکلی شاکردی اولان بو آدمنك، ۳۱ مارت پراویلاسن اوزگار توب قرغیزچه ترجمه ایتوب قرغیزلرغه یاخشی کورساتورگه طرشغانلغی کوب کشیلرگه معلومدر.

بوطرویتسانك اوچنچیسی «اوتونچی آلجا

نوف «Отунчи Альджановъ
در. بو آدم آقمو لینسکی وسیمی
پالات اوبلستلر ینك دیریکتوری
ومشهور میسیونیر آلیکتروف —
Алекторовъ طرفندن مذکور
قامیسیه گه کرتلمشدر. آلجانوف ٤٠—٤٢
یاشلرنده بر قرغیزدر. بوندن ١٢—
١٥ یل اول اومسکی اوچیتلسکی سیمینار
یه‌سنده اوقوب چقسه‌ده، اول زمانده
اوچیتللکه اورنده هم موداده یوقلق
سببلی الك آبلاستنوی صودغه، صوکره
آفروژنوی صودغه کروب ترجمان بولوب
بو کونگه قدر خدمت اینکان واوشبونك
ایله برابر «قرغیزسکی پانسیون» اسمنده
قرغیزلرده، روسلرده اوقی طورغان بر
مکتبده قرغیزلرغه ـ یلغه ٢٠٠ صوم ژا
لونیه ایله ـ قازاق تلن ویازوون اوگره‌تکان
اسمده یورمشدر.

هر نه قدر باشده بیك بیوروقرات
بولماسه‌ده، «دالا» طرفلرینه اینسپیکتور،
صوکره دیریکتور اولەرق آلیکتوروف بار
غاچ آلجانوف اوزگارمش ومیسیو نیرلك
یاغندن بهاسی کوتارلمشدر. شویله که:
اول آفروژنی صودده‌غی ایکی مك صوم
قدر آلا طورغان ژالونباسن طاشلاب ـ
یورتن ایلن صاتوب سیمی اوبلستنه غی
«کوك نیره‌ك ـ Кокпекты» دیگان
برزاشتانتی قالا کبی یرگه اوچیتل بولوب
کیتارگه حاضرلانه باشلادی، لکن بو
اورنغه بیلگولانگاچ برنیچه کون صوکوق
پتربورغه قامیسیه گه اعضا ایتلدی وکوکتیرا
کدن پیتربورغه قدر بارووینه وقایتووینه
زور پراغونلر آلوب کیتدی، پتربورغ
ده‌ده کونگه ٦ صوم آشاب یاتادر.

منه، مسلمانلرنك مکتبلری هیچ
بولماسه اشقولالری کملر قولنده!....
منه نیندای کشیلر مسلمان مکتبلری حقنده
سوز سویلیلر وسوزلری حکومت طرفندن
اعتبارگه آلینه!.... بونلردن بزگه
نیچك فائده کوتارگه کرك؟ هرنه ایسه
جناب الله مسلمان بنده‌لرینه اوزی باردم
قیلوب بر طرفدن «دین» اسمی ایله سودا
ایتوب خلقنك آرتده قالولرینه سبب
بولوچیلردن، ایکنچی طرفنده میدال
ایچون صاتیلورغه حاضر تورغان آدملر
دن صاقلاسون و «ملتی» هم «دینی»
ایچون جان وته‌نی ایله طریشورغه حاضر
طوروچیلرنی آرتدرسون!....

اماحاضرگه حالمز ـ توگل یاش ایله ـ
بلکه قان ایله آغلارلقدر. چونکه بوکا
قدر بزنك ایچون قورقنچ «روس میسیو
نیر» لرندن گنه ایدی، حاضر آلمرغه یار
دمکه «مسلمان میسیونیرلر» ده یتشدی.
«مسلمان اوغلی مسلمان».

افغانستان ایسان قالورمی؟

روسیه حکومتی بیك ایسکی زمانلردن بیرلی هندستاننی آلورغه طریشه ایدی. ۱۸۰۱ نچی یلده فرانسوزلر ایله برله شوب هندستاننی آلور ایچون روسیه حکومتینك آرلوف اسمنده بر غنرال ایله ۲۳ مك قدر قزاچی بیاردیگی معلومدر. ایمپراطور آلیکساندر برنچینك تختکه چغوب فرانسوزلر ایله دشمانلاشووی غنه بو عسکرنك اورطه آسیا اچلرینه کروب کیتووینه مانع بولدی ومذکور قزاچیلر اورنبورغه باروب یتکاچ کیرو قایتاردیلر. مشهور ترکستان ضابطلرندن غنرال اسقوبلوف ده هندستانغه هجوم ایتو مسلکینی بیك قوتلاب، آنك ایسان زماننده، هندستان ایچون روسیه ایله انکلتره آره سنده چاق صوغش چقمی قالدی. اسقوبلوف زماننده بیرلی روس سیاسیونی آره سنده هندستانغه هجوم فکری هیچ طوقتامی یوردی؛ روسلر بوکا حاضرلانه باشلادیلر؛ زاقاسپی، اورطه آسیا واورنبورغ ـ تاشکند تیمر یوللری باشلیچه صوغش فکری ایله صالندیلر. ایکنچی طرفدن انکلتره ده هند ده کی عسکرلرن آرتدروب، نظامغه کیتردی وکرك چاقده آنلرنی روس حدودینه کیتروب یتکرر ایچون هندستاننك هر شهرلرن تیمر یوللر ایله افغانستانکه طوتاشدردی وافغانستان اچلرینه قدر تیمر یول صوزدی. روسیه یرلری ایله هندستاننی بر برندن آیروب طورغان نرسه افغانستان مملکتی بولدیغندن، مذکور حکومتلرنك هر برسی، صوغش چقغانده، اوز عسکرینی تیزرك افغانستانکه کرتوب اولکرتو ودشمانینی قورقنچ وکشی اوتمازلك افغان طاغلری آرقلی اوتکار مازکه طریشه چقلر ایدی. افغانغه کم ئلیگراك عسکر کرتوب اولکرسه شول اوستکه قالاجق ایدی.

لکن صوکغی یللرده روسیه نك ضعیفلانووی، انکلتره ویاپونیا نك اوز آره اتفاق یاصاب هندنی برله شوب صاقلارغه سوز بیرشولری هند ایچون روسیه طرفندن قورقنچنی قالدرمادی. بونك نتیجه سی اولارق دائما بر برینه هجوم ایتارکه حاضر طورغان روسیه وانکلتره حکومتلری اوز آره معاهده لر یاصاب دوستلاشدیلر. بو دوستلقنك نتیجه سی اولارق کوب آدملر، خصوصا روسیه وانکلتره مطبوعاتی، «روسیه وهندستاننی تیمر یول ایله قوشو لازم» دیلر. بر طرفندن هند تیمر یوللری افغان اورطه لرینه قدر کردیگندن، ایکنچی طرفدنده اورطه آسیاده کی روس تیمر یوللری افغان

حدودینه بیك یاقن قالغانلقدن بو یوللرنی قوشار ایچون یالکز بر نیچه یوز چاقرم غنه تیمر یول صالورغه کرك، بو تیمر یولنك بر قسمی افغانستان اچنده بولاچقدر.

بو روشده هند ایله روسیه نی قوشو، اورطه آسیا، هندستان و آوروپانی روس تجارتلری ایچون فوق العاده فائده لی بولوب سویش قنالی وبغدادتیمر یولینك اهمیتن آزایتاچقدر. لکن بو یول مسلمانلر، خصوصا افغانستان ایچون فائده لی بولورمی؟ ایشته مسئله نك بزنك ایچون الك مهم یری بوندهدر. بو سوألکه ایکی تورلی جواب بیروب بولا: اگر افغانستان حکومتی حاضر دنوك خلقنده علم، هنر وتجارتنی آرتدررغه کرشسه، اداره سینی کرکنچه اصلاح قیلسه وبونك ایله برابر افغان یرنده آوروپالیلرغه اورنلاشورغه، یر آلورغه، معدن اوچاقلری اشلاتورگه، دائمی صورتده، طوررغه رخصت بیرماسه مذکور تیمر یولنك افغانستان آرقلی اونکانده اوز کیسه سندن صالسه ـ بیك فائده لی بولور. چونکه روسیه ایله هند آره سنده یورگان یولچی و مالللر افغانستانگه علم وعسکرینی آرتدررغه، شهرلرینی نظامغه صالورغه کافی قدر آقچه بیررلر.

مذکور شرطلر اورنینه یتکرلمادیگنده افغانستان ایسان قالمیه چقدر. چونکه آقرنلاب افغانستانگه انکلیز وروسلر طولارلر. پونلر اداره اشلرینه سوز اونکاره باشلارلر، افغانستاننك بتون داخودن ایموب یاتارلر؛ نادان وفقیر افغانلیلر آوروپالیلرنك خدمتچیسی بولوب قالورلر وعموم مسلمانلرنك کیله چکده گی الك بیوك امیدلرندن برسی ده اساسندن یمریلور.

اورنبورغ اوکتابر ۳۱

ایرته گه پتربورغده اوچنجی غوسودار ستوننی دوما آچیله چقدر. اوچنجی ایبون نظامی وهر تورلی رازیاسنینیه لر ایله، اعضالرینك کوبسی اوکلردن عبارت هم «روس دوخنده» بولنووی اولدانوك تأمین ایدلمش ارلان بو دومادن، یالکز اینارودیسلرغنه توگل، باکه ترقی وحریتپرور روسلرنك اوزلریه کوب نرسه امید ایته آلمیلر. حکومتنك مروج افکاری اولان «نوؤیه ؤریمه» لر «روسیه روس و پراوصلاونیلر ایچوندر» دیه قچقرالر وبو دومانی «روسلق و پراوصلاونیلق» غه خدمت ایتدرتو معناسیله «ملی» دوماغنه یاصارغه طریشه لر. ملت حاکمه منفعتنه گنه خادم اولان اوك پارلامینتلرنك، ملت محکومه لر ایچون، کوب فائده کیترماوی معلوم ایسه ده بز کینه روسیه نك بو اوچنجی دوماسندن بتونلای امید

اوزمی‌مز، حتی دوما اوکتابریستلر قولنده بولسه‌ده آزمی کوبمی‌ریفورمالر یاصالور وروسیه‌ده شول قدر کوب اینا رودیسلرنك حقوق ومنفعتلری بتونلای آیاق آستنه قالدریلورغه‌جسارت‌ایدلمز، آنلرنك بارلقلری اونتولمازدیب‌بیلمز. ذاتا باشه نه قدر اوك بولسه‌لرده‌دوماده کوب دیپوتاتلرنك آزمی کوبمی‌صوللاشه جقلری معلوم حاللردندر. بو دوما ده مسلمان دیپوتاتلری آزدر، فقط برلك واتفاقدن آیرلماسه‌لر، هم‌ده روسلرنك بر پارتیه‌سینه‌گنه دگل، بلکه عموم روسیه‌نك افکارعمومیه‌سنی میزان‌ومقیاس ایده‌رك اوزلرینه بر خط حرکت تعیین ایتسه‌لر انشاءالله آزمی کوبمی خدمت ایدرلر. بو اوچنجی دومانك آچیلووی عموم روسیه خلقی ایچون خیرلی کون وخیرلی ساعتده اولسون؟

پارتیه جهتنچه بو دومانك اعضالری حاضرگه بوندن‌عبارتدر: س. دیموقرات ناسیونالیست وصوللر ۳۶؛ قادیتلر، مسلمانلر، ایستونلر ۷۰؛ میرنی آبناولینیه چیلر، پروغریسیستلر ۴۸؛ اومیرننیلر اوکتابریستلر، اوکلر، روسسکی سایوز اعضالری بارسی برلکده ۲۹۰؛ پارتیه‌سزلر ۳ آدمدر. (روسسکی‌سایوز اعضالری اوزلریگنه ۳۴ کشیدر.)

مسلمانلرنك طلبی بویونچه ۳۱ مارت پراویلاسی مخصوص بر کامیسیه‌ده‌قارالوب مسلمانلرنی قورقتقان بعض ماده‌لری توشریلوب، آنك اورنینه ۱۵ ماده‌دن عبارت یکی پراویلالر یاصالدی. ایشتلد یگینه کوره: مذکور کامیسیه‌ده بولغان مسلمان وکیللری‌ده بو یکی پراویلانی «ضررسز» دهاطوغروسی «یاریسی» طابوب رضالق کورساتمشلردر. خصوصا «نور» محرری: حکومتنی جیکدك، اش بزدیگانچه بولدی، دیه پك شادلانه‌در.

بو پراویلالر حقنده‌غی فکریمزنی کرك وقتنده مفصل سویلارمز؛ لکن حاضرگه شو قدر أیتوب کیتونی لازم کوره‌مزکه:

۱) بوپراویلالرده‌ده، ۳۱ پراویلا سنده اولدیغی کبی، اساس مطلوب روسچه اوقو بولوب اینارودیسلرنك اوز دین وتللری آیرم بردرس‌صورتینه‌گنه‌توشرلمش. حالبوکه مسلمانلر ایچون ابتدائی مکتبلر (بوندن‌صوك «دینی» صانالاجق مکتبلر توگل، بلکه علم بیره طورغان عمومی مکتبلر ـ اوچیلشچه‌لر) ده اصل مقصد مسلمانچه اوگره‌تو بولوب روس تلینك آیرم فن - پریدمیت بولووی مطلوبدر. آناتلینك «قورال» غنه ایتلووی (ماده ۱) ۳۱ پراویلالرینك میراثیدر.

۲) بو اوچیلشچه‌لرده معلملکگه یاکه شول قومنك اوز کشیسی یاکه روس غنه قویلورغه تیوش اولدیغنه بناء: رسما قرغز، تاتار وباشقردلر آیرم قوملر صانالدیغندن،

بو ماده بوینچه، مکمل وتاتارچه بلگان تاتار لر ایله جنسداش هم دینداش اولوب، تاتار آره‌سنده اوسکان بر قرغز یاباشقرد، تاتار اشقولا سینه معلم بولا آلمی. حالبوکه معیشتی، تلی وآلغان تربیه‌سی بو قوملرنك هر بر سینه کیری بولغان بر روس - حتی اینا رودیس تللرن بلماسه‌ده (ماده ۱۱ ، پره میچانیه)- اینار ودیس اوچیلشچه‌لرنده معلملك ایته آلا.

بو ماده فقط، مسلمانلرنی اوز آره تورلی قوملرگه بولوب آیرر وبرلشدرماز ایچون یاصالمشدر.

۳) عموم درسلر، خصوصا آنا تلی درسلری اوچیبنی اوقروغ اوپر اولینیه‌سی طرفندن ترتیب قیلنا (ماده ۹) بو اوپر اولینیه ده کیملر بولاچاق ومسلمانلرغه تیوشلی روشده یاصارلرمی؟ مسلمانلردن کیکاش صورارلرمی ؟ یوقسه آنا تلی پروغرامنی‌ده شول قاتانوفلر، بودیلوؤیچ وبالغمبایفلر یاصارلرمی؟ بونسی حقنده برسوز یوق.

٤) دین علمی اوقتورایچون شوکا یارارلق روحانی یاکه دنیاوی آدملر تعیین اولنه‌جق (ماده ۱۲) . بونلرنك کم طرفندن دعوت اولنه‌جغی، قایه امتحان بیروب شهادتنامه آلغان بولولری، دینی درسلرنك کم نظارتی بویونچه اوقتوله‌جغی بیان ایدلمگان.

۵) بو اوچیلشچه‌لرنك کملر طرفندن ونیچك اداره قیلنولری حقنده بر سوز سویلانمی . بونك آرقاسنده حاضردن حکومتنك مسلمان اوچیلشچه‌لری حقنده‌غی تدبیرلرینی آچقدن آچق باوب بولمی. اش باشلانغانغه قدر مسلمانلر تیوشلی معلومات آلا آلمی غافل قالورغه ممکن. حالبوکه ۳۱ پراویلاسنده بو نرسه‌لر یاشرلماگان ایدی.

مذکور پراویلالرده بوندای اورنلرنك قالووندہ مذکور کامیسیه‌گه بارغان مسلمانلرنی عیبلاب بولمیدر . چونکه آنلر :

خلق طرفندن وکیل توگللر، خلق آنلرغه آچقدن آچق اوز طلبن (۳۱ مارت پراویلاسی کرکمی‌دن باشقه سن) سویلاماگان، آره‌لرنده مکتب واوچیلشچه مسئله‌سن بیلگان، حتی بونی آکلاغان کشیلر یوق. بارغان کشیلردن‌ده باری برسی گنه چن کوکلندن خدمت ایتوب قالغانلری، خصوصا ملالری اورنسز نزاعلری ایله اشنی گنه بوزوب طورغانلر ؛ برسی بارغاچده

اوزاق طوره آلماینچه قایتوب کیتکان، قالغانلری نیچاك بولسه‌ده تیزرك طارالورغه طرشقانلر .

شوندای زمانده برکشینك (ابراهیم افندی آقچورین) طریشوب طریشوب کامیسیه اعضالرینه ۳۱ مارت پراویلالر ینك بعض ماده‌لرن طاشلاوفکرن قبول ایتدره آلووی، تقدیر اولنورلق بر خدمتدر.

فقط خلقنك یالکز « ۳۱ مارت پراویلا سی بتسون » دیگان طلبی غنه معلوم ایکن ، بونلر نه ایچون یکی پراویلالر یاصاوغه قاتناشدیلر؟ آنده کم اسمندن سویلادیلر؟ مسئله‌نك بر مهم اورنی اوشبو نقطه‌ده‌در.

« یولدز »ده بیان ایدلدیگنه کوره : قزان مسلمانلریده بو یکی پراویلالرنی تیکشروب قاراغانده (محمودبای یورطنده غی مجلسده) کوب سوینورلك اورن ویکی نرسه طابماغانلر. بناء علیه: خلق‌نك فکرینی ایشتمازدن اوّل « نور » نك بو طوغروده کوب کشیلرنی عیبلاب، سیا ستدن خبرسزلك که حمل ایتووینی وحکومتنی جیکدك، مسلمانلرنك مطلوبی تمام بولدی، دیه سوینوب اورا قچقروینی بز ایرته، همده پك ایرته طابامز.

ایناروديس ابتدائی مکتبلری ایچون پتربورغده غی قامیسیه‌ده یکی یاصالغان پراویلالر بونلردن عبارتدر:

ایناروديس ابتدائی مکتبلرینك خدمتی: بر طرفدن آنلرنك ترقیات فکریه وعقلیه‌لرینه یاردم ایدوب معیشتلرینی توزه‌توگه یول آچمق وایکنجی طرفدن آنلر آره‌سینه روس تیلی طاراتمق هم مشترك اولان وطن‌غه محبت بولنه آنلرنی روسلر ایله یقیلاشدرمق‌دن عبارتدر .

ایناروديس ابتدائی مکتبلری ، مملکتده ابتدائی مکتبلر آچو حقنده غی نظاملر بویونچه، هم بعض اورنلرغه قاراب یاصالغان مخصوص نظاملر بویونچه‌ده آچیلچغی کبی توبانده مذکور پراویلالر بویونچه‌ده آچیلجقلردر .

۱) ایناروديسلر ایچون بولغان مکتبلرده ابتدائی اوقتو ایچون « آلت » بولوب استعمال قیلنه‌جق نرسه شونده اوقوچیلرنك آنا تیللری اوله‌جقدر.

(شرح : آنا تیلی دیب ایتله‌درشول اوقوچیلرنك اوز جماعتلری آره‌سنده‌سویلاشه طورغان تیللری .)

۲) ایناروديسلر ایچون بولغان مکتبلر بر قلاصلی هم ایکی قلاصلی ایدوبده آچیلورلر . شونك ایله برابر ، اورنینه قاراب بر قلاصلی مکتبلرنی ابتدائی ایکی شعبه‌دن عبارت ایدوب آچارغه‌ده ممکن اولور .

٣) ایناروديس مكتبلرنده اوشبو نرسه‌لر اوقيلورلر : زاقون بوژی یاکه شونك اورنينه طوره طورغان دين علمی. اوقوچی شاكردلرنك آنا تيلی . روس تيلی (سويلاشو، اوقو ويازو) ، حساب هم يرلاو ؛ ايكی قلاصلی‌لرنده: بو درسلر اوستينه روسيه تاريخی، جغرافيا، طبيعيات، رسم وهندسه مقدماتی اوقتلور .

٣) پراوصلاونی ايناروديسلر ايچون زاقون بوژی بر وايكی قلاصلی مكتبلرنی تمام اينكانكه قدر اوقوچيلرنك اوز تيللرنده اوقتلور . لكن اگر بالالر روس تيلنی بخشی آكلاراق درجه‌ده اوگره‌نگان بولسه‌لر هم آنا آنالری طرفندن ممانعت بولماسه بوژی زاقوننی بونلرغه روس تيلنده اوقتورغه‌ده ممكندر . پراوصلاونی‌غه باشقه دينده‌گی یاكه باشقه اعتقاددە گی خلقلرنك دين علملری شول خلقلرنك اوز دينلری قوشقان روشچه اوقتلور .

٥) ايناروديس مكتبلرينك اولكی ايكی يلنده اوقتو بالالرنك اوز تيللرنده بولور. آندن صوكغی يللرده اوقو تيلی روسجه بولاچاق، لكن بالالرنك اوز تيللری هم اوزی اوقولق همده باشقه درسلرنی روسجه اوقوتقانده يكل آكلاتورغه واسطه اولمق اوزره كينه دوام ايته جكدر .

٦) اوقورغه باشلانغان يلنك يار طيسندن كيچكدر مابنچه ، بالالرنك آنا تيللری يارديمی ايله سوزلر وجمله‌لر ياصا توب، بالالر روس تيلينه اوگره‌تيله باشلا يه‌چقدر. روسجه غراموتقه يعنی اوقورغه يازارغه اوگره‌ته باشلاو اوقتورغه باشلانغاننك ايكنچی يلندن قالدرلمايه جقدر .

٧) اگر مكتبده برلاو درسيده اوقوته باشلانغان بولسه بو درس روس تيلنده هم اوقوچی بالالرنك اوز تيللرنده بولاچاق، چركاو برلری بو ايكی تيل اوستينه هم عبادت ايتله طورغان تيلده بولورغه ممكن .

٨) درسلرنی ودرس اوقتو ساعتلر يني تعيين ايتو ، ١٨٧٥ نجی سنه ٤ نجی ايبون نظامينه بناء، مينيسترستوا ناروديني پروسؤيشچينيه طرفندن بر وايكی قلاصلی مكتبلرگه مخصوص ياصالغان جدول گه موافق روشده بولور.

(شرح: درس جدولی‌نك نمونه‌سی اوشبو پرويلالرنك آخرنده كوسترلمشدر)

٩) ايناروديس مكتبلرنده اوقتولا طورغان هر بر درسلرنك مفصل پروغرا ملری هم آنا تيلی اوقتو پروغرامی اوچيبنی اوقروغ اداره‌لری طرفندن ترتيب ايديلور وسؤيدينيه ايچون مينيسترستوا

نارودنی پروسؤیشچینیه‌گه تقدیم اولنور.

۱۰) ایکی قلاصلی مکتبلرده، یاکه بر قلاصلی مکتبلرنك ایکنجی شعبه‌سی اورنینه طوره‌جق قلاصده، ۱۹۰۳ نچی سنه ۲۱ آپریل زاقوننه بناء، اورنینه قاراب صناعت و قول هنرلری اوگره‌تمك ممکندر.

۱۱) ایناروديس مکتبلرنده معلم و معلمه‌لك ایتمك ایچون شوکا غه شهادتنامه‌سی بولغان کشیلرگنه یبارلور. مکتب قایوقوم ایچون آچیلسه بو معلم و معلمه‌لر شول قومنك اوزندن یاکه شول قومنك تیلنی بلگان روسدن بولورغه تیوش.

(شرح: بر قلاصلی مکتبلرنك یوغاری شعبه‌لرنده یاکه ایکی قلاصلی مکتبلرنك ایکنجی قلاصلرنده درس، اوقتورغه ایناروديس تیلنی بلمگان روسلرغه ده مساعده ایتمك ممکندر.)

۱۲) زاقون بوزی هم دین علمی اوقتور ایچون هر قومنك اوزینك روحانیلرندن یاکه دین علمنی بله طورغان غیر روحانی کشیلرندن تعیین ایتمك ممکندر.

۱۳) بو پراویلالرغه‌بناء، آچیلجق ابتدائی مکتبلردن باشقه دخی، بالالرغه و زورلرغه روسجه اوکره‌تمك ایچون حکومت طرفندن، یاکه جماعت وخصوصی کشیلر طرفندن روسسقی قلاصلر آچارغه رخصت ویریلور. بویله قلاصلرده اوقونك مدتی وعمومیتله قلاصلرنك تشکیلی، شول مکتبلرنی آچوچیلرنك موافقتی ایله معارف مأمورلری طرفندن تعیین اولنور. بویله قلاصلرنك راسخودی خزینه‌دن صوراسه بو ایشلرنك بارسیده مینیستر ستوا نارودنوی پروسؤیشچینیه اختیاربنه تسلیم اولنور.

۱۴) اوشبو پراویلالرنك موقع اجراغه قویولاجق یرلری: قزان، اورنبورغ، آدیس، قافقاز، عربی سیبریا اوچیبنی اوقروغلری هم ترکستان اولکاسی ایله ایرقوتسکی و پریامورسکی غنرال گوبیرناطورلقلری تحت اداره‌سینه کرگان گوبیرنا و اوبلستلردر.

۱۵) اوشبو نظامنامه‌نی، ایناروديسلری بار بولغان باشقه اورنلرده موقع اجراغه قویارغه معارف مینیسترینك حقی اوله‌جقدر.

(آخری بار.)

پیرسیه خبرلری.

« اصفهان » شهرندن کیلکان خبرلرگه کوره . مذکور شهرده پك بیوك نفوذ صاحبی بولغان مجتهد « آغانجف » نی ربوالویردن برنیچه مرتبه آطوب اوترگانلر. بو آدم شیعی لرنك الك معتبر رئیس روحانیلرندن واسمی بتون پیرسیه گه معلوم ، فوق العاده متعصب ، هر تورلی اصلاحات ویکی ریفورمالرغه پك دشمان بر آدم بولوب « ملت مجلسی » و ادارهٔ مشروطه نی قبول ایتماگان، حتی بونلرنی بتررگه طریشقان شول خدمتی ایچون بر پیرسیه فدائیسی طرفندن آخرنکه سفرگه یبارلمشدر. « آغانجف » پیرسیه نك الك بای کشیلرندن بولوب « اصفهان » ولایتنده گی برنك یارتیسی آنك فولنده ایدی: شول بایلغی سایه سنده بتون اصفهان ولایتنده مستبد حکمدار بولوب یاشادی . آغانجف نك اوتریلووی ـ پیرسیه ده گی ایسکی فکرلیلرنك الك اشانجلی برنره کلرینك بنووی در. شول سببلی پیرسیه حریتپرور لری بو واقعه که بیك شادلانالر.

پیرسیه ده یکی اعلان قیلنغان اساسی نظاملر (آسناؤنوی زاقون) لرنك ۲۰ نچی ماده سی بویونچه پیرسیه ده حریت مطبوعات بولوب یالکز شریعتکه خلاف نرسه لرگنه یارارغه یارامی . شریعتکه خلاف یاکه موافق بولماغان نرسه یازغان یاکه باصقان یاکه طارانقان کشینی اوشبو کونلرده یاصالاچق نظاملر بویونچه حکمگه طارتوب جزا قیلاچقلر . بونلرنك اولگیسی یعنی حریت مطبوعات وجودکه چغاریلوب سینزور تمام بترلدیگی حالده صوکغیسی یعنی شریعتکه موافق بولماغان نرسه لر یازوچیلرنی جزاغه حکم قیلا طورغان نظاملر هنوز چقارلمدیغی سببلی، حکومت مأمورلری بوندای غزته لرنی وقتلی توقتا توب طورورغه غنه قرار بیرگانلر واوشبو کونلرده « صوراسرافیل » هم « حبل المتین » اسملی الك آچق حریتپرور غزته لرنی موقت یابغانلرده ! « حبل المتین » نك بوندای، جزاغه ئله گوویته سبب : برباش مقاله سنده « ملت مجلسی » نك اشسزلگن فاطی تنقید قیلو ایله برابر، مماکتده تمام دیننده ایرکنچیلك وهمه تبعه لرگه حقوقك تیگزلك بیرونی طاب قیلوب بو ایکی نرسه بیرلماگانده مملکتنك آلغه کیتووی ممکن بولمدیغینی کورساتووی ایکن . حکومت مأمورلری اوشبو سوزلرنی « شریعتکه خلاف » دیگانلرده پیرسیه نك الك معتبر، نفوذلی، طوغری سوزلی والك کوب طارالا طورغان غزته سی بولغان « الحبل المتین » نی طوقتاتقانلر.

پیرسیه‌نك معتبر شهرلرندن «اورمیه» نی ترك عسكری آغان دیگان خبر طارا لفان. گویا جنوب غربی طرفلردنك ترك عسكری كیلوب چغوب «قصر شرین» شهرنده آلورغه تلیلر ایكن ترکیه‌نك بویله تكلفسز صورنده آلغه كرو بنه گیرما نیانك نصیحتی سبب دیلر. «قاسپی».

گیرمانیا آقرن آقرن پیرسیه‌سودا سن اوز قولینه آلورغه طریشه. پیرسیه ده گیرمانیا بانقلری آچیلوب پیرسیه بازارلرن اوز قوللرینه آلورغه اجتهاد ایتدیکلری معلومدر. اوشبو كونلرده تبریز ایله طهران شهرلرنده بر گیرمانیا فیرماسی هر تورلی گیرمانیا ماللرینك آبرازیسلرن كورساته‌طورغان اسقلادلر آچاچقدر. بو اسقلادلرده اینه‌دن‌باشلاب قیمتلی آفتاموبیللرگه قدر هرنرسه بولوب بونلرنك بهالری معلوم ایتله‌چك وكرك نرسه‌سی بولغان كشی اوشبو اسقلاد آرقلی آوروپادن هر بر نرسه‌نی كیترته آلاچقدر.

•• پیرسیه ملت مجلسی شاهنك اوز راسخودلری ایچون ۱۹۰۸ نچی یلغه‌ایكی یارم ملیون فرانق (بر ملیون صومدن آزراق) ژالونیه بیلگولامشدر.

پیرسیه‌نك حاضرگی باش وزیری (مالیه وزیری‌ده اولدر) نصر الملك انگلتره‌ده «اوقسفورد» دار الفنونده تحصیل ایتكان ودفعه‌لرچه آوروپاده بولغان آدمدر. خارجیه مینیستری مشیر الدوله موسقوه دار الفنونینك حقوق شعبه سن پك گوزل قورنده تمام ایتوب پیتر بورغده ایاچی بولوب طورغان؛ معارف مینیستری صانع الدولة بیرلین مكتب عالی‌سنده یتشمش آدم بولوب بر قدر زمان ملت مجلسینك رئیسی بولوب طورمشدر. حربیه مینیستری فرانسیه‌ده تحصیل ایتمش بولوب بونلر جمله‌سی حقیقی مشروطه جیلردر.

آلماتا شهرنده قزلر تربیه‌سی:

آلماتا (روسجه‌سی «ؤیرنی») شهری یدی صو ولایتنده‌گی باشقه شهرلر گه نسبة زور مم اوبلاستنك مركز اداره سی ایسه ده بونلاغی مسلمانلرنك علوم، معارف، ترقی وتمدن جهتلری باشقه اویزدنی شهرلردن، مع التأسف، آشا غیده‌در. چونكه شهرمزده ترتیب ونظام غه قویلمش ایرلر مكتبی اولمدیغی كبی قزلر مكتبی‌ده یوقدر. بر نیچه آبصطا یلر قزلر اوقتوب شغل‌لنسه‌لرده بونلرنك كوبسی بتونلای ترتیبسز روشده دوام ایدوب هفتیك ایچكی، كیسك باش، باقرغان كبی نرسه‌لردن اوزا آلمیلر.

مسلمانلـر ایچون لازم بولغان اعتقاد ، اخلاق وعبادات اوگره‌ترگه قوللرندن کیلمی ، یازو صزو ، قول وچیگش هنر لری ، ایو قاراو ترتیبلری ، فکر آچمق ایچون جغرافیه ، تاریخ کبی نرسه‌لرنی تیلگه آلورغه‌ده ممکن توگل . فقط بو بیچاره آبصطایلرنك اوزلـرنده عیبلاب بولمی . اوزلری بلمگان ، اوزلری اوقوماغان نرسه‌لرنی نچك ایدوب باشقه لرغه اوقتسونلر . آبصطایلرنك بر ایکیسی یکی اصول الفبا کتابلری بویونچه آزراق ترتیب ایله اوقوته‌لر ، بونلرغه مخصوص تشکر اولنور . فقط بوغنه یتمی . قزلرن تربیه وتعلیم ایتمگان ملتلرنك هیچ بر وقت ترقی ایتولری ممکن اولمد یغنی ، خاتونلری جاهل ووحشی اولان ملتلرنك انقراضغه محکوم ایدیکلرینی عزیز آنالرمز وایرلرمز اعتبارغه آله‌رق قزلرنی منتظم روشده اوقوته باشلارغه تبوشدر . خاتونلرنك عائله وبالالرغه تأثیری ایرلرگه قاراغانده کوب مرتبه یقین وآرتق اولدیغندن بر قز اوقتونك فائده‌سی بش اون ایر بالا اوقتونـك فائده‌سینه مقابل کلمکده‌در . بز خاتون قزلر ، حاضرگی معیشت احوالمزگه وعرف عاداتلرمزگه نظرا جیباشوب ، جمعیتلر یاصاب اوز حالمزنی اوزمـز قایغورته آلمی‌مز ، قزلر ایچون مکتبلر هم اچا آلمی‌مز . بزنی قایغورتمق ، مکتبلـر آچوب قزلرغه دینی ودنیاوی لازم بولغان معلومات وتربیه لرنی بیرمك آنالرمز وایرلرمز اوستنده بورچدر . اگر اوشبو مقدس وظیفه‌لرینی ایفا ایتماسه‌لر عندالله وعندالناس آنلر مسئولدرلر .

آلماناده « بر خانم »

بودیلوؤیچ و ۳۱ مارت قامیسیه‌سی .

« نوؤیه ؤریمه » نك ۱۷ اوکتابر تاریخلی ۱۱،۳۵۰ نجی نومرنده آ. بودیلوویچ اوزون بر مقاله یازوب ، طارالعان ۳۱ مارت قامیسیه‌سی حقنده بوروشجه معلومات بیره‌در :

اینارودیسلر ایچون روسسقو — اینارودیچسکی اشقولالر آچومسئله‌سی کوبدن یعنی ۱۸۶۰ نجی ییللرداوق قزانلی مشهور آریاناتالیست هم پیداغوغ ایلمینسکی طرفندن قوزغاتلمش ، ۱۸۷۰ نجی ۲۶ نجی مارتده حکومت طرفندن بو طوغروده مخصوص پراویلالر نشر اولنوب اینارو دیسلرغه اوز تیللرنده روس حرفی ایله اوقتو ، مکتب مدرسه‌لر یاننده روسسقی فلاصلر آچو ، اوچیتللرنی یالکز روسلر دنغنه توگل ، بلکه اینارودیسلرنك

اوزلرندنده قویو کبی « محبت وطنیه »غه خدمت ایتدره‌جك نرسه‌لرگه قرار وبرلمش هم بو پراویلالرغه موافق روشده مکتبلر، هیچ جبرلماینچه ، اینار ودیسلرنك اوز اختیارلری ایله ژولفادن باشلاب آلتای طاولرینه و« بیچوری» دن باشلاب قرغز صحرالرینه قدر طارالمغه باشلادی . (نه قدر مبالغه!) بونی باشقه اینار ودیسلرغنه توگل، حتی مسلمانلرده وخصوصا قرغزلر بیك یاراتوب قبول ایتدیلر . (احتمالکه داچاگزنك قابینیتنده شوندای توش کور گانسز!) روس حرفی کرتوگه هیچ بر اعتراض بولمادی. مکتب مدرسه‌لریاننده روسسقی فلاصلر آچوغه تاتارلردنغنه اعتراضلر ایشیتله ایدی. لکن ۱۹۰۰ نجی ییللرده بو پراویلالر ایله اوقتوغه قارشو حکومت مأمورلرندنده واینار ودیسلردنده رضاسزلق خبرلری ایشتلمگه باشلادی . حکومت مأمورلری آنا تیلی ایله اوقتونی موافق کورماینچه روسجه‌نی یکی ترتیب ایله اوزن گنه اوقتونی معقول کوره‌لر واینار ودیسلر بو پراویلالر بویونچه اوقتونی اوزلرینك دینلرینه تبودیب قاریلر ایدی. اوشبو سببدن طولایی ۱۹۰۵ نجی ییلده مایده مینم قول آستنده اوشبو نرسه‌لرنی تیکشرر ایچون مخصوص قامیسیه یاصالدی. قامیسیه ۱۸۷۰ نجی ییلده نشر اینلگان پراویلا بویونچه اوقتونی موافق طابدی، آنی دخیده کیکایتدی . مثلا : روس حرفی یانینه شول خلقنك اوز حرفلری برلن‌ده باصارغه یاری طابدی . شول قامیسیه‌نك قراریه بناء حکومت طرفندن ۳۱ مارت پراویلاسی نشر اولندی. لکن مع التأسف بو ۳۱ مارت پراویلاسی ترتیب ایدلگان وقتده بعض بر پونقتلری قاراگغوراق قالغان ایکن. (آلایمی!) شوندن فائده لنوب تاتار آگیتاتورلری خلقنی قوتورتب ۳۱ مارت پراویلاسینك بتونینه قارشو کیتوره باشلادیلر. مونه شونك ایچون بو قامیسیه جیبلوب شول ۳۱ مارت پراویلا سنی یکیدن قارادی.

بوندن صوك بودیلوویچ قامیسیه‌نی آچقان وقتده معارف مینیستر ینك سویلگان نطقنی بیان ایته. مونك سویلگان نطقی شول ۳۱ مارت پراویلاسینك نیچك ایدیلووی ونیچون میدانغه قویلاووی حقنده اولوب ، خلقنك بوگارغه قارشو کیلووی محض تاتار آگیتاتورلرینك قوتورتولری سایه‌سنده گنه اولدیغنی ، کیلگان پروتیستلرنك بار سینك‌ده بر توسلی وبر قالبدن چیقمش ایدیکنی واعتراضلر کوب کیل باشلاغاچ بونك بعض یرلرینی طوقتاتوب وبعض‌لرینی اوزگارتوب طوررغه، ۳۲ - ۳۶ پونقتلری بویونچه بو پراویلالرنی مدرسه‌لرگه کرته

باشلارغه اوزینکده «ایرته‌رەك» طابقاننی بیاندن عبارتدر. بونك بعدنه بودیلووبچ ۱۵ نجی اوکتابرده یابلغان ۳۱ مارت قامیسیه سینك قرارلرینی خلاصه ایدوب دیه‌در: «بو قامیسیه که مسلمان وکیللری طرفندن بیرلگان داقلادنوی زاپیسقه قازان، اوفا، اورنبورغده‌غی تاتار آگیتاتورلری اُیتکانچوك قورقچلی نرسه بولوب چقمدی، بونلر اولا اوچ ییل اوز مکتبلرنه، آندن صوك روسسقو- اینارودیچسکی اشقولاده اوقونی موافق کوره‌لر. روس مکتبلرینه مسلمان بالالرینك یاشلرینی کیچکدرو بره‌ك آلورغه ممکن‌لك بیرلگاچ، روس حرفی کرتونك مجبوری بولووینی بترگاچ: بو پراویلالرنی مکتب ومدرسه‌لرگه تطبیق ایتمگاچ مسلمانلر راضی بولمازلق نرسه قالمیدر. شونك ایچون ۱۵ نجی اوکتابرده یابلغان بو قامیسیه‌نك پرتاقولنی بتون چلبنلر ایله برابر مسلمان وکیللریده امضا ایتدیلر. ایندی بوندن صوك بو اینارودیس اشقولالرینه معلملر یتشدرر ایچون اوچیتلسکی اشقولالر آچووبو مکتبلرنك نظارتلرینی ترتیب که‌قوبو مسئله‌لری قالادر. ایندی شاید بو یکی پراویلالرغه مسلمانلرده راضی بولورلر، ۳۱ مارت پراویلاسنده‌غی آزغنه آکلاشیلوب یتمگان نرسه‌لر ایچون آگیتاتورلرغه ایاروب قیلغان حرکتلرینی بونك حقنده قیلمازلر.»

اینارودیس ابتدائی مکتبلری ایچون پتربورغده غی قامیسیه‌ده یکی یاصالغان پراویلالرنك ما بعدی.

نمونه جدول.

درس اسملری	بر قلاسلی مکتبلرنك ۶ نجی یللرنده	بر قلاسلی مکتبلرنك ۶ نجی یللرنده	ایکی قلاسلی مکتبلرنك ۵ نجی ۶ نجی یللرنده
۱) زاکون بوژی یاکه دین علمی.	هر هفته‌ده ٤ ساعت	هر هفته ده ٤ س.	هر هفته ده ٤ س.
۲) روس تلی. سویله و اوقو ویازو	۱۲	۱۲	۱۰
۳) طوغان تللری	٦	٦	۴
۴) علم حساب	٦	٦	۴
۵) شعر و جرلر	۲	۲	۱
٦) روسیه تاریخی	—	—	۲
۷) جغرافیه و معلومات طبیعیه	—	—	۳
۸) رسم و مقدمات هندسیه	—	—	۲
جمعسی:	۳۰	۳۰	۳۰

دوما و ترکستان مسلمانلری.

(سمرقنددن مکتوب)

ترکستان ولایتنده یدی ملیون قدر مسلمان بار. برنچی دوما تیز طارالدیغندن بونلر وکیل یباره آلمی قالدیلر. ایکنچی دوماغه مذکور یدی ملیون مسلماندن ۵ وکیل کرتلدی. حالبوکه مذکور ولایتنك کی روسلر یتمشکنه مك بولسه لرده دوماغه ٦ دیپوتات یبارو حقینه مالك بولدیلر. لکن بو عدالتسزلك ده آز بولغان کبی اوچنچی دوماغه وکیل صایلاودن ترکستان مسلمانلری بتونلای محروم ایتلدیلر.

اونکان دوماده ترکستاندن صایلانغان روس دیپوتاتلری صول پارتیه‌لرغه قوشیلوب، حکومتنك ضررینه طرشمشلر ایدی؛ ترکستان روسلرینك وکیل یبارودن محروم ایتلولری شول مذکور سبب ایچون بولسه عجب توگل. اما مسلمانلرنك نه ایچون اوگی بالا کبی بر چیتنه قالدریلولرینه عقلمز ایرشمیدر. ترکستان وکیللری صوللر ایله ده قاتناشمادیلر بیت! هر وقت معتدل «مسلمان اتفاقی» ایله برگه حرکت ایتدیلر بیت!

حاضر ترکستان مسلمانلری، اوزلرینك دوماغه وکیل یبارو حقندن محروم ایتلدیکلرن بلوب مأیوس بولدیلر. آنلر ایلگاری زمانلردن بیرلی روسیه حکومتینه محبت ایتوب کیلمشلر ایدی. حکومتنك ترکستانلیلر حقنده غی صوکغی حرکتی سایه سنده طبیعی بو محبت صوونا باشلادی.

حکومتنك مکتب اشلرنه مسلمانلرنك تله دیگی نرسه‌لرنی بیرماو، وقفلرنی ضبط ایتو کبی اشلری‌ده مسلمانلرنك کوکللرن رنجته‌در.

حاضردانوك ئیتوب قویارغه ممکندرکه: بو کبی تدبیرلرنك صوکی حکومتگه پك فائده‌لی ده بولماز.

بلکه حکومت مأمورلری بزگه:

— «سز ئلی بر آز اوقی توشکز، آندن صوك دوماغه کررسز» دیب ئه یتورلر. لکن بز بوندی سوزلرگه شو طریقه جواب ویره چکمز:

— فارا روس کرسنیانلرینه دوماغه صایلارغه حق ویرلدی.

«سز ئلی بر آز اوقوکز، سزگه دوما صایلاولرینه قاطشورغه ایرته رك» دیگان سوزنی بونلر خصوصنه ئه یتورگه ممکن توگلمی؟ البته ممکن.

یا خود مذکور روسلردن صایلانغان دیپوتات کبی کشیلر بزنك آرامزده طابلماسمی؟ شبهه یوقدرکه، طابلاچقدر. بزنك ده اوزمزگه کوره اوقوغان کشیلرمز وار.

ایمدی بز ترکستان مسلمانلری اوزمزنك حقوقمزنی طلب ایتارگه تیوشلی.

بزم کبی دوما صایلاولرندن محروم ایتلگان سیبیریا ده‌غی یاقوت خلقی نك دوما غه‌اوزلرندن وکیل یبارورگه صوراب، پیتربورغه مراجعت قیلورغه قرار ویردکلری غزته لرده کورلمش ایدی.

ترکستان مسلمانلری ده بو حالدن عبرت آلوب؛ دوماغه وکیل صایلامق ایچون پادشاه حضرتینه هم حکومت رجاللرینه مراجعت قیلسه لر گوزل اولور ایدی.

محمود خوجه.

«وقت»: - حکومتکه مراجعت قیلاچق یاقوت وکیللرن حکومتنك امری ایله طومسکی ده طوتوب کیری قایتاروب یبار دیلر. مسلمانلر حکومتنك اوگه‌ی بالالریدر. مراجعت فلاندن کوب فائده چقماز. حقوقلریمزنی آلورغه اوچکنه نرسه ایله ممکن: اتفاق، علم و بایلق. سعادتمزنی تلسه‌ك هر نرسه‌دن اول شونلرغه مراجعت قیلورغه کرك.

•• ترکیه ایله پیرسیه آره‌سنده غی حدود نزاعسینی تیکشررگه یبارلگان ترك وکیللری «باش قالا» شهرینه کیلوب روس، انگلتره وپیرسیه وکیللرن کوته باشلاغانلر. خبرلرگه کوره: ترك وکیللر ینه سلطان، اشنی طاتولق ایله بتررگه طریشورغه، شول سببلی پیرسیه‌نك طلبلرینه نق قارشی کیلماسکه قوشقان.

آناطولی ده بغداد ولایتنده والی بولوب عبدالوهاب پاشا اسمنده برکشی طوره ایدی. ظلمی واوصاللغی ایچون بونی بغداد خلقی برده یاراتماغا نلقدن سلطان آنی «ارضروم» ولایتینه کوچردی. لکن «ارضروم» خلقی‌ده بوگا قطعیا رضا بولمه‌یه‌چقلرینی وعبدالوهاب پاشانی اوز طوپراقلرینه آیاق باصدرمیه چقلرینی بیلدروب سلطانغه تیلیغرام یبارگانلر. ارضروم ولایتنده باشلانغان حریت فکری باشقه ولایتلرگه‌ده طارالوب نهایت «ازمیر» طرفلرینه‌ده یتمشدر. حریت فکرن الك نق طاراتوچیلر یاخشیلغی ایچون اورندن تشرلگان مأمورلر ایکن. حکومت بوندای چیناونبقلرنی جزا مقامنده بر اورندن ایکنچی ناچار راق اورنغه کوچره. بونلر بارغان بریرلرنده خلقغه یاخشی معامله‌ده بولوب ایناك آستندن حریت فکرن طاراتالر.

چیت اسلاملر معیشتندن:

•• هندستانده اولان «علیکده» مدرسه سنده عرب تیلی ادبیاتی ، عرب تیلی فلسفه‌سی یکی اصول ایله اوقوتولدیغندن باشقه حبشی ، سامری ، سریانی ، عبرانی تیللر ایله اولان مناسبتی ده تعلیم ایدلنه در. اوشبو الوغ مدرسه ده اسلام تاریخی، قرآن تفسیری، حدیث واصول الفقه، اسلام فلسفه سی جمله فنلر دن آرتق دقت ایله اوقوتولنه در . اصول الفقه درسلرنده ، یهود شریعتی ایله مقایسه ایدلنه وبوکونکی مدنیت ایله مناسبتی ده بیان قیلنه‌در. اوشبو فنلر ده کمالت کسب ایتمش شاکردلرگه معارف مجلسی «دوکتور» لقبنی انعام ایته چکدر وحکومت منصبلرینه کررگه قصد ایتسه لر ، باشقه آدملرگه کوره بونلر مقدم قبول ایدلنه چکلردر.

•• یکی نظام چیقغانغه قدر اوشبو شرطلر اوزرنده ایرانده مطبوعات اوزرینه حریت ویرلمشدر : ۱) دین گه خلاف شیلر یازلماز. ۲) چیت دینلرنی ترویج حقنده اجتهاد ایتماز . ۳) ادبسز یاکه قاتیغ سوزلر استعمال ایلماز.

•• آفریقاده فرانسزلر حمایتنده اولغان «قونغو» مملکتنده اسلام دینی کوندن کون عجب روشده تارالادر. بو مملکتنك سوداسی وجمله هنر وصناعتی مسلمانلر قولنده اولوب ، مسلمانلر ایسه معامله لرنده عدل ووعده لرنده طوروچی ، راست سوزلی واشانچلی خلقلر اولدیغینك ، اسلامنك هر طرفغه جایلوینه سببی وار، دیه ظن ایته لر. اگرده اسلام بو روشده نشر ایدلنونده دوام ایتسه کونلرنك برنده اوشبو مملکت تاماما بر اسلام مملکتی اولسه کرك ، دیه لر.

•• هندستانده اولان «علیکده» مدرسه سنده «ترجمه» جمعیتی تأسیس ایدلنوب آوروپا کتابلری اردو تیلینه ترجمه ایدلنه در وآوروپا تللرنده اولان شیلرگه ینگل روشده یکی اسم واصطلاحلر قوشولنه در.

•• حجاز تیمر یولنده یوروچی قطار (پویزد) لرده نماز اوقو ایچون دیه آیرم بر مسجد آرباسی یورتلنه چکدر.

•• اوت قضاسی ایله یانوب تلف اولمش «مکتب سلطانی» شمدی اولگیدن دخی گوزل روشده بنا ایدلنوب تمام اولمقده در. بناسینك اوستنه بر رصد خانه قویله چقدر.

•• غاغاده اولفان صلح مجلسی ، ترکیا حکومتنی ایکنچی درجه حکومتلر جمله سندن اعتبار ایتدیکی ایچون ترکیا حکومتی پروتیست ایتمشدر .

•• علوم عالیه درسلری اوقولور ایچون مصرده بر «الجامعه» تأسیس ایتمك بولوب بوندن بر بیل مقدم اعانت چیارغه باشلاغانلر ایدی . لکن لازم درجه‌ده آقچه هنوز جیولوب بتدیکی یوقدر . شونك ایچون مصرلیلردن بر ذات مصر بایلرینه وبای بچه‌لرینه هر آیده بر مرتبه‌دن بیلده اون ایکی مرتبه «از بکیه» گه واراچق آقچه‌لرینی الجامعه ایچون اعانت قیلورغه اوتنه در . مصر بایلرینك اون ایکی کیچه ده بتره طورغان بایلقلری یوزمك آلتون (بر ملیون صوم) اولوب ، بو آقچه «الجامعه» ایچون تمام یته چك ایمش . بایلر سفاهتدن طوقتالا آلما دقلری سببلی مذکور یازوچی ذات ، شول کیچه لرده مسهل (ایچ داروی) ایچارگه موافق کوره‌در . (مکاریه یارمینکه سنده مسلمانلرنك فحش خانه لرده یوروب اسراف ایلمش آقچه لری کیچه باشینه یکرمی مك صوم توشدیکی روایت ایدلنه‌در) .

•• هندستان عالملرندن «لوندن» شهرنده طوروچی شیخ قدوانی اسمنده بر ذات ، هر ایکیسی مظلوم قوملر اولدیغی مناسبت ایله اسلام ویهود اتحادی یاصامق ایچون طریشه در واوشبو مقصدنی بولدرمق ایچون بو کونلرده هندستانه قایتمشدر .

•• هندستانده «مراد آباد» شهرندن عبد الرحمن اسمنده و ۳۰ یاشنده اولان بر سیاح بو کونده استانبول شهرنده بولنور . بو ذات یدی بیلدنبرو جیاو دنیانی گزمکده در . یاننده بیوك بر دفتری بولنوب ، اوزی بارغان مشهور شهرلرده مشهور ذاتلرغه یولقمش وآنلردن اوشبو دفترگه یازولو یازدرمشدر . دفترنده یازلمش یازولرینه واوزینك هم بیاننه کوره بو کونگه قدر هندستان ، ترانسول ، آوسترالیا ، یاپون ، جاوا ، چین ، تیبت ، انگلتره ، آمریقا ، مصر ، سودان ، مراکش ، الجزائر ، تونس ، طرابلس غرب ، حجاز ، عراق ، ایران ، افغان آناطول ، ولایتلرنده یورمشدر .

•• مصرده مشهور عالملردن محمد فرید وجدی حضرتلری « الدستور » اسمنده عربی وسیاسی کونلك بر جریده نشر ایده چکدر . بو کمسه بوکا قدر ده «الحیات» اسمنده آیلق علمی وفنی بر مجله نشر ایلمکده ایدی . «الدستور» شوال آینده چیقا باشلاسه کرك .

•• ایران خلقلری ، ترکیا عسکرینی

مملکتلرندن قوغار ایچون اوز آرالرنده
بیك کوب اعانت جیمشلر در (اتفاق
مسلمین !) .

خاتونلر وشریعت.

شریعت اسلامیه بوبونچه خاتونلرنك حقوق وحریتلری شول درجه گوزل تأمین ایدیلمشدرگه: بونلرغه رعایت ایدلسه بیچاره مسلمان خاتونلرینك بو کونکی کوز یاشلرینه اصلا اورن بولماز ایدی. فقط مع التأسف شریعتمزنك حقوق ومعامله قسمینه اعتبار ایدوچیلر پك آزدر. توبا نده‌گی مکتوب بر مظلومه مسلمان خاتونی طرفندن یازیلمشدر. اوستنده کوز یاشلری کورینوب طوره. پترپاولدن بنت ع. امضاسیله یازلمش بو مکتوب بونـدن عبارتدر: «بن بر مدرسنك قزی ایدم. ۱۸ یاشمده وقتمده آتامنك بنی، بر خاتونی اولگان، ایکنچیسنی آیرغان کشیکه کیاوگه‌بیررگه وعده ایتدیکنی کورشی خاتونندن ایشتدم؛ بواشکه اشانورغه‌ده اشانمازغه‌ده بلمادم. لکن بر نیچه کوندن صوك ایومزده طوی حاضراکلری باشلانغاچ‌غنه اشاندم. بزنك طوی اون‌بش کون قدر دوام ایتدیکی کبی بنم کوز یاشلرمنك توگلوویده شول اون‌بش کون بویونچه دوامه ایدی. بنم یغلاغانمنی آنا آنام وباشقه کشیلر بیلدیکی کبی آخوند حضرتنه بیله طوروب برده چیرکانماینچه نکاح اوقودی. بن آنامه: «اول کشیگه بارمغه اصلا راضی توگل من» دیب أیتورگه تلاسه‌مه اویالدیغمدن وأیتسه‌مده کوچلاب بیره‌چگی بنم قاشمده بیك معلوم اولدیغندن أیته آلمادم. مونه، آنا آنامنك بنی کوچلاب بیرولرینك واوزمنك اویالوب قالوومنك نتیجه‌سی چیقدی. بونك عذابنی چکمگه باشلادم. ایرم اخلاقسز، تربیه‌سز، آزبر شیلر ایچون مینی طوتاده قینی، قابن آنام هر کون اوزمنی بیشر مرتبه تیرگی، قباحت سوزلر ایله حقارت ایته، فلا کتمدن بتون دنیا کوزمه کورنمی، دنیاده توگل، قبر عذابی اچنده یاشیمن. کوکره‌گمدن قان کیلورگه باشلادی. بار تلاگان وکوتکان نرسه‌م اولومدر. بنی بو بدبختلکلردن یالکز اولوم گنه قوتقارا آلور. اوزمنك رضالغمدن باشقه مینی صانقان کشیلرگه خدای تیوشلی جزالرن بیرسون. اوزلرینك شخصی فائده‌لری ایچون، شریعت وعقل‌غه خلاف اوله‌رق، یکی یتشکان، حیات وعمرنك لذتن کوتکان فرشته کبی معصوم بومسلمان قزلرینه قاچان برحقوق وحریت قویاشی چغار ایکن؟ بونلرنی عمرلك قایغو وحسرتکه صالوچی ملالر وآبصطایلرغه (باش قدالر ویاوچیلرغه) قاچان آزراق انصاف کرر وقاچان شریعت احکامینه رعایت ایتیه باشلارلر ایکن؟

بویله جبر وظلم آستنده ایزیلوب وآخرنده چاغوتقه بولوب اولوچی مسلمان خاتونلری بر دگل، یوز دگل، مگارچه ویوز مگلرچه‌در. بزنك کوز یاشلرمز: شریعت‌که رعایت ایتمگان ایرلرگه وشریعت‌نك احکامنی بوزوب کورستکان وخاتونلر حقنده شریعتنی بلدرمگان اماملرغه، مدرسلرگه ومجوسیت طاراتوچی ژورناللرغه توشسون!»

ظن ایدرزکه: بو مکتوبکه شرح وحاشیه‌لرنك الزومی یوق وبویله حاللرنك هر طرفده بارلغیده اوقوچیلرنك اوزلرینه معلومدر.

پیتربورغ شهرنده جامع شریف

کرك آزوکرك کوب، کرك بای وکرك فقیر اولسون هربر ملتنك وهربر مذهب اهلینك «پیتربورغ» شهرنده اوزلرینه مخصوص ورسمی صورتده عبادت خانه‌لری اولنور وبونکله گویا اوزلرینك وارلغلرینی، دین ومذهبلرینك حکم سوردیکنی عالمه کوستروب طوررلر. اما یکرمی ملیون مقدارنده اولان مسلمانلر اوشبو پایتخت شهرنده رسمی برعبادت خانه‌لری اولمق شرافتندن محروم طوررلر، جمعه لرینی فاطیرارده وعیدلرنی‌ده مانیژ وتیاتر کبی یرلرده اوقوب یوررلر ایدی.

بو حال بیوك روسیه دولتنه بر کمچیلك اولدیغی کبی مسلمانلرنك اوزلرینه‌ده زور کمچیلك کورلور ایدی.

پیتربورغ شهری ایچنده اولان منارەدن «الله» دیه ندا ایدلمه‌سینی کیم ایستماز؟ اوشبو سببدن رسمی رخصت آلوب مسجد بنا ایتمك فکری پیتربورغ مسلمانلرنده کوب ییلدن بیرلی دوام ایدر وآقچه جیولوب طورر ایسه‌ده واق توپاك صوما ایله ایش‌که کرشمك ممکن دگل ایدی، زیرا بونك ایچون کوب بایلق کرکدر.

مشهور پادشاهلردن بری لغت کتابلرندن «محال» سوزینی چیقارتدیغی‌و: «اگرده آدم اوغلی چن کوکلی ایله طریشور اولسه دنیاده هر ایشنی قیلمق ممکن» دیه سویلر اولدیغنی روایت ایدرلر. ایشته بوسوزنك درست اولدیغی شمدی پیتربورغ شهرنده کورلور. کوب آدملر طرفندن «بولمی» دیه‌فکر ایدلگان پیتربورغ مسجدی، بعض ذاتلرنك آلمی تالمی اجتهاد ایدولرندن آز کونلر صوکنده میدانه کله‌جکنه هیچ کمنك شبهه‌سی قالمادی.

حکومت سرایلری، چیت دولتلرنك ایلچی خانه‌لری، مشهور کلیسه‌لر ایله برلکده اسلامنك تمثال مجسمی اولان

مسجد شریف هم : « بن‌ده وار! » دیه یناشه، پیتربورغ اوستنه قاراب طورسه کرك.

بخارا امیری سید عبدالاحد توره جنابلری اوشبو جامع شریف ایچون اوچ یوز اون مك (۳۱۰۰۰۰) صوم غه اورن آلدی وسنتابر ۱۲ نچی جمعه کونده کوپچی یاصالوب، اشی تمام اولدی. مسلمانلر بر برینی تبریك ایدوب، غایت قواندیلر وهر محله‌ده جمعه صوکنده امیر حضرتلرینه دعالر قیلدیلر. اوشبو اورن Кронверскій اورامده ۷ نچی ۹ نچی نومیر یورتلردر.

جامع شریف اورنی شول قدر کوزل ولطیف منظره‌لی یردرکه، انسانك بو یردن آیرله‌سی کلماز. قارشوسنده قطیفه روشنده یام یاشل « آلیکساندر فسکی » بولؤار وصول طرفنده‌ده جایلوب آقمقده اولان « نیؤا » ییلغه‌سی اوانور. طرویسکی کوپردن اوته‌چك ؤاغونلرنك استانسه‌لری بوندن بر قاچ آدوملق یرده‌در. حکومت سرایلری، ایرمیتاژ، پیتر پاولسکی کریپوست جمله‌سی بوندن کورلوب طورلور. اوك طرفی « فوننی » اورام اولدیغندن، اطرافی ایرکن اولدیغندن هواسی هم ملایمدر. طوغروسی ایزلب تابولناجق اورن دکلدر.

جامع شریف ایچون ایدانی ۱۱۰۰ مك بر یوز مربع صاژین اوله‌چق وبوکا فصاد یاصار ایچون اك ماهر آرخیتیکتورلر چاقرلاچقلردر. ایچینه بیش مك کشی کره‌چکی وبتون مصرفی‌ده یاروم ملیون اولنه‌چغی تخمین ایدانور.

ایکیوز یل اچنده آنچق برگنه مرتبه بنا ایدلنمك نصیب اولان بوجامع شریف نك کوزل ومکمل صورتده اولمه‌سینی هر بر مسلمان آرزو ایلر. شونك ایچون ارزان توشمه‌سینه دکل بلکه کامل اولمه‌سی ایچون دقت ایتمك لازمدر.

پیتربورغ شهرنده اك ایلك کورلچك اوشبو جامع شریفده، آیرم ایشوکلی اوله‌رق خاتونلرغه مخصوص براورن اشلاتمك هم ضروردر. پیتر بورغ شهرنده کسب ایدوچی وهر تورلی الوغ وکچوك مکتبلرده اوقوب طوروچی مسلمه‌لر غایت کوب بولنورلر، بوندن صوك دخی کوبا یه‌چکلرنده شبهه یوقدر. ایشته بو طوغانلرنی ممکن قدر اسلام دنیاسینك اورتاسنده طوتمق لازمدر. مسلمه‌لر وخصوصا عالی مکتبلرده اوقوچی خانملر هفته‌ده برگنه مرتبه اولسه‌ده جامع شریفه کلوب شعار اسلامدن اولان جماعت نمازی قیلور وفضائل اسلامیه حقنده کوزل نصیحتلر ایشتور اولسه‌لر کوزل نتیجه ویره‌چکنده شبهه اولنماز. مسجد بنا ایده‌چك کامینیت شاید اوشبو طوغرونی التفاتسز قالدرماز.

ایسکی خانلر وطنندن.

(سمرقندده بر نیچه کون)

اورطه آسیانك مرکزی، امیر تیمور نك پایتختی، زماننده بیوك بیوك عما رتلر، باغ وباغچه‌لر ایله طولو بولغان، حاضرنده ایسه یارم منقرض، - مسجد ومدرسه‌لری آووب خرابلقغه یوز طو تقان، اجنبی سیاحلری کیلوب توصیف قیلا قیلا نه قدر قاره‌لر توکمکان وکوچر گچ ایچون هم خاطره اولارق ایسکی اثر لرن، نقش وبنالرینك رسملرن آلوب کیته، یاکه آثار عتیقه‌سن روس مأمور لری جبرا آلوب آوروپا موزه خانه‌لرینه صاتا طورغان بو شهرنی تاریخ عاشقلرینك هر برسی خصوصا ملیت حسی قوتلی بولغان هر بر آدم کیلوب کوررگه آرزو ایده‌چکدر.

اگر بر معلوماتلی کشی کیلوب اورطه آسیانك، خصوصا سمرقندنك اونکان تاریخلرن وبو کونکی معیشتلرن مفصل قیلوب یازسه - ظن ایدرم که - پك بیوك کتبخانه بولوب چغار ایدی.

ترکستان ولایتی تجارت، باغچوانلق، معدن اورنلرینك کوبلکی، طوپراق وهواسینك یاخشیلغی ایله آوروپادن قالشلی توکل، لکن اوشبونك ایله برابر خلقی تاتار - ترکلر کبی پك کیروده‌در.

اسباب حاضرلیکی، اوچسوزلق، تعصبنك یوقلغی، ایسکی بابالردن هنر وصنایعنك اثر ایتـوب قالووی، مکتب ومدرسه‌لرنك کوبلکی، معلملر بولدیقك معیشتلرن تأمین ایدرلك بایلقنك بولووی هر برسی ترکستاننك ترقیسینی موجب شرطلر ایکن، ملا وعوامنده یکی فکر وملی حسلرنك بولماوی بوکا مانع بولا لر. اگر یوقاری‌ده صانالغان اوکغایلقلر یانینه افکار جدیده ایله ملیت حسی‌ده کرسه ترکستاننك تراك - تاتارلردن کوب آلده بولاچغی کون کبی آچیقدر.

سمرقندنك اورطه بر یرنده قارمه قارشی اوچ زور بنا مدرسه - مسجد طوروب بونلرنك برسی هجری ۸۲۰ - ۸۲۳ ده میرزا الوغ بیك ابن میرزا شاه روخ بیك ابن امیر تیمور طرفندن صا لنغان. اول ایکی قات بولوب صوکره بر قاتینی سمرقند خانلرندن برسی یغتوبدر. ۲ نچیسی مدرسهٔ «شیر دار» بولـوب بو هجـری ۸۲۸ ده «یلنکتوش» بهادر امام قلی خان طرفندن صالنغان. ۶۰ حجره سی بار. صول طرفده‌غی قوپولی (مناره کبی نرسه‌سی) بو یل ۸ نچی اوکتابر زلزله‌سنده یمریلوب توشکان. مسجدنك طشنده قبله طرفنده ایران نقاشلری ایکی

آرسلان صورتینی نقش ایتکانلر . بوندن ۱۲ سنه صوك اوك طرفده مدرسهٔ «طلا کاری» نی مذکور یلنگتوش بهادر بنا قیلدرغان . ۵٤ حجره‌سی وار (اچنده جمعه نمازنده بولدم ؛ اچی طشی نقشلر ینه بنانك بیوکلکی وگوزللگینه حیران قالورلقدر).

بونلردن ایکی مك آرشین قدر یرده شاه تیمورنك زوجه‌سی وچین حکمدارینك قزی «بیبی خاتون» بیوك بر مدرسه صالدروب بو زمانغه قدر ایکی درسخانه‌سی بولغان . ۸ نچی اوکتا بر زلزله‌سنده مناره وقوپوللری تمام یمریلوب خراب بولمشدر . اصلده ۸۰۱ سنه‌سنك اشلانه باشلانوب ۸۰٤ ده‌صالینوب بتکان و ٤۰۰ حجره‌سی بولغان . یوقاری ده مذکور مسجدلردن یراق توگل امیر تیمور اوزی صالدرغان وبو کونده نعشی شونده صاقلانغان «کورامیر» بنا سی وار . بونك اچنده اوستکی قانده شمال طرفده آقساق تیمرنك مرشدی شیخ سید «میر برکات» نك قبر طاشی؛ آنك آیاق اوچنده آقساق تیمور ؛ آنك اوستنده طومه باشل طاشی ؛ چکفزنك وآقساق تیمورنك بهادرلغی وقویاش نوری ایله «آلانقوا» دن طوغدیغی هم تاریخ وفاتی یازلمشدر .

احمدجان بیکنمرف ـ سمرقند.

ایلمینسکی

« نوؤیه‌ؤریمه » غزته سینك ۱۸۹۹ نچی سنه ، ۲۳ نچی اوکتابرده‌گی ۸٤۹۷ نچی نومرلی نسخه سینك هفته‌لك علاوه سنده ایلمینسکی حقنده « ریباقوف » طرفندن یازلغان بر مقاله باصیلوب چقمش ایدی. پیتربورغده اولان ۳۱ مارت قامیسیه‌سی مناسبتیله ایلمینسکی‌نك اسمی بر نیچه مرتبه ذکر ایدلدگندن ، نوؤیه ؤریمه ده‌گی شول مقاله‌نی روسجه‌دن ترجمه‌ایله اوقوچیلرمزغه‌تقدیم ایده‌مز. ایلمینسکی نك خدمت ومسلکی حقنده بومقاله بر قدر معلومات ویرمکده‌در.

ایلمینسکی

— وایناروديسلرنی آغارتا باشلاونك ۳۵ نچی سنه سی -

چوقنغان تاتارلر ایچون قزانده آچلغان مکتبنك یقینلرده ۳۵ییلی طولادر. بو مکتب بزنك ، آزیا طرفنده اولان، چیت دینده‌گی خلقلرمز ایچون بیك معلوم وفائده‌لی اولوب آچلووی ایله ایلمینسکی طرفندن یکی بر یول کشف ایدیلمشدرکه، بو ایناروديسلرنی آغارتو وآنلر حقنده طوتقان پولیتیقه‌مزنی یوروتو ایچون الك سهل والك فائده‌لی بر یول بولوب طابلمشدر.

اوشبو اون طوقز نچی عصرنك ۱۰ نچی، ۲۰ نچی، ۳۰ نچی و ٤۰ نچی سنه‌لرنده اسلامیتنك بزنك باشقه خلقلرمز آره‌سنده فوق‌العاده بر تیزلك وقت ایله طارالماغه باشلاووی زور آدملرنی فکرگه توشوردی، بونی طوقتانور ایچون تورلی چاره‌لرگه یابشوب قارادیلر. روس تیلی ایله بونلرنك بالالرینی اوقتور ایچون مکتبلر آچیلدی، فائده ایتمدی. میسیونیرلر یبار یلوب وعظ ونصیحت ایتدریلوب قارالدی، فائده‌سی اولمادی. سیبرگه یباروب، صودغه بیروب قارالدی، فائده‌سی کورلمدی. بر وقتلر بولدیکه: بزنك اورال، ؤولغا، قاما بویلرنده‌غی چیت خلقلرمزنك تمامیله شول مسلمان تاتارلرنك دیننه کروب یوغالوب کیتولری یراق نوگل ایدی. حتی بو خصوصده حکومت خوفکه توشدی. مونه شوندایین کرکلی بر وقتده، برنچی مرتبه اوله‌رق، چوقنغان تاتارلر ایچون ، ایلمینسکی قزانده بر مکتب آچدی. بو مکتب قاراکفو کیچه‌ده ظاهر بولغان نرسه کبك، آداشوب آزوب یوری طورغان چیت خلقلرمزغه طوغری یول کورساتوب، آنلرنی اسلامیتکه کروب یوغالو فلاکتندن قوتقاررغه وخریستیانلق نوری ایله یاقطوررغه الك

برنچی سبب اولدی، هم باشقه خلقلر (اینارودیسلر) حقنده طوتقان پولیتیقه مزغه‌ده بیك زور خدمت ایتدی. هر خلقنی اوزلرینك آنا تیلی ایله اوقتوب یولغه کرتو یکل بولاچاغنی بیلدیکی ایچون، ایلمینسکی مکتب آچمازدن اول، خرستیانلقنك دین واعتقاد کتابلرینی ودعالقلرینی خالص اورام تاتار تیلنه ترجمه ایتمشدر. چوقنغان تاتارلرنی اوقتو خصوصنده اولدیغی کبی، خرستیانلق کتابلرینی تاتارجه‌غه ترجمه ایتو خصوصنده ده ایلمینسکی‌نك الك برنجی یاردمچیسی والك زور فائده کیترو چیسی ؤاسیلی تیمافیوویچ تیمافیوف آدلی، بر چوقنچق تاتار اولمشدر. صکره بو آدم پوپ بولدی وقزانده غی چوقنغان تاتارلر مکتبنده معلم اوله‌رق، اوزینك آخر عمرینه قدر شول مکتبنی قاراب آلغه یبارر‌که ویولغه قویارغه اجتهاد ده بولندی.

ایلمینسکی ایله آنك معاونی تیمافیوفنك خدمت وغیرتلری بیك زور اولوب ایشلری غایت ترقی ایتدی، وبونلرنك کشف ایتکان طریقلری اینارودیسلرنی مسلمانلق‌غه کروب یوغالودن قوتقارر‌غه الك برنچی چاره بولوب طابلدی وشویله بر چاره اولدیکه: حاضرگه حکومت بویله فائده‌لی بر چاره‌نی طابمقدن عاجز قالمش ایدی. بو مکتبنك الك باشده آچلووی اوشبو روشده اولدی: - ۱۸۶۳-۱۸۶٤ سنه‌نك قیشنده، واسیلی تیمافیوف اوزینك کچکنه قوارتیرنده، اوزلرینك ترتیب ایتکان یکی کتابلری ایله اوچ تاتار بالاسنی اوقتورغه باشلادی. بالالر بیك اخلاص ایله طریشدیلر. آقاده میانك استودینتلر یده بونلرنی اوگره‌توگه یاردم ایتدیلر. ایلمینسکی‌نك اوزی دخلی هر وقت بونلرغه دقت ایدوب ایشنی یولغه قویارغه اجتهاد دن کیرو طورمادی. یاز بولغاچ بو تاتار بالالری آولغه آتاو آنالری یانینه قایتدیلر. آنلر ایله برلکده تیمافیوفده باردی. تاتار بالالری آوله آتا، آنالرینه واورامله‌رده اوز تیللری ایله فچقروب چرکاو دعالری اوقیلر، اوزلرینك اوگره نگان ایمان واعتقادلرینی سویلیلر، چرکاو یرلری یرلیلر ایدی. بویله آز زمانده بالالرنك بو قدر کوب نرسه‌لر اوگرندیکلرینی کوروب تاتارلر بیك تعجبده قالدیلر. بونك ثمره‌سی اوله‌رق، ایکنچی قیشده تیمافیوفنك مکتبنده یکرمیدن آرتوق تاتار بالاسی بولدی. بالالر اوقوده ومکتب کوندن کون ترقیده ایدی. ۱۸۶۶ نجی سنه جای کوننده تیما

فیوف بر نیچه معلملری وتاتار تیلنده یازلغان اعتقاد ونصیحت کتابلری ایله کرمشن تاتار آوللرینه یوررگه چقدی. آنك بو یوروی تاتارلرغه دخیه زیاده اثر ویردی. حاضرگه قدر هیچ کورلمگان، اوز تیللرنده یازلغان کتابلردن وعظ ونصیحت طکلارغه هر طرفدن تاتارلر جیلوب خیران قالوب طورالر ایدی. حتی بر آولده بر تاتار قارچغی شویله دیمشدر: « بز تاتار، تاتار دیب یوری طورغان ایدك، مونه کورمسین اورص کتابلرنه نیندای یخشی وعظلر بار ایکن! »

ایشته بو وقتلردن اعتبارا کرمشن تاتارلر مسلمان تاتارلرغه نفرت ایدوب آنلرنی دشمن کورمگه باشلادیلرکه، بونی اشلر ایچون حکومتنك هیچ بر تورلی تدبیری فائده بیرمگان ایدی. مکتب بوندایین فائده‌لی خدمت کوره باشلاو ایله حکومتده بوکا یاردم ایتارگه باشلادی. ایلمینسکی‌نك بو مکتبی‌نك فائده‌سنی، اول وقتده معارف ناظری اولان د. آ. طولستوی ایله سینودنك اوبر پروفوروری ق. ب. پابیده نوسسف آکلاب آلدیلر. طولستوی اوزینك یازغان خطلرنده، میسیونیرلرنك تاتارلر آره‌سنده یرلشوب وتوبلانوب خدمت ایتولرینك باش نیگزی اوشبو مکتب اوله‌جغنی بیان ایده‌رك، کرك مال ایله وکرك سوزهم فکر ایله مکتبنك آلغه کیتووینه یاردم ایتدی. پاپیده نوسسف ایله ق. د. «سابلر» نك‌ده بو مکتبنك ترقیسینه یاردملری کوب اولدی. مکتبنك مؤسسلری اولان تیمافیوف ایله ایلمینسکی گه اوزلری بلگانچه ایش یوروترگه تمام حریت ویرلدی. مکتب رسمی صورتده آچلدی. مؤسسلرنك مقصودلری ظلمتده قالغان ایناروديس خلقلرنك اچندن بر خلقنی آغارتو ایله گنه قناعتلنمك دگل، بلکه شول بیچاره خلقلرنك جمله‌سنیده نورلاندرمق ایدی. بناء علیه بونلر شول اوزلری اوقتقان بالالرنی معلم یاصاب کینه اوز جنسداشلری آره‌سینه یبارمك فکرینه توشدیلر، همه بو فکرنك بیك تیوش وطوغری اولدیغنی تجربه کورساتدی. شول مکتبه اوقوغاندن صوك اوز جنسداشلری آره‌سنده معلملك ایدو چیلری کمال غیرت واخلاص ایله خرستیانلق نوری طاراتورغه باشلادیلر. بو مکتبنی اداره خصوصنده ایلمینسکی اوزینك ماهر بر پیداغوغ یعنی مکتب تربیه ایتارگه وبالالر اوقتورغه ماهر اولدیغنی بالفعل اثبات ایتمشدر. بالالرنی اوزلرینك اسکی عرف وعاداتلری اوزره تربیه ایتدی، تیمافیوف آنلرغه اوزلرینك آنا وآنالری وقرداشلری کبی شفقتلی ومهربانلی معامله

ده بولندی، بالالرده آکا اوزلرینك آتا
لری نظریله قارادیلر. الك اول بالالرغه
تاتار تیلنده الفبا اوقوته‌لر ایدی. آندن
صوك یواش یواش یازارغه باشلاته‌لر،
دعالقلر، چرکاو یرلری وخرستیان
اعتقادلری اوگرنمگه باشلیلر ایدی.
خصوصیله اوز تیللرنده چرکاو دعالری
اوقومق تاتار بالالرینك کوکلنی کوتاروب
آنلرنی شادلاندره ایدی. مکتب آچلد
قدن بش سنه صکره تاتار تیلنده عبادت
ایدلمگه باشلاندی. معارف مینیسترستوا
سی طرفندن مکتبنك اچنده بر چرکاو
بنا ایدلدی. بویله اوز تیللرنده عبادت
ایتدره باشلاو اینارودیسلرنی آغارتو خصو
صنده غایت زور فائده‌لی بر ایش بولوب
چقدی. چونکه بزنك چرکاو تیلنی آکلا
می طورغان اینارودیسلر، اوز تیللری
ایله خرستیان دینی نك بتون حقیقتلرینی
آکلاب طوغرو یولنی اوزلری طابارغه
باشلادیلر. بو کره‌شن تاتار بالالری مکتبده
غایت یخشی طورالر، هیچ جبرلنماینچه
اوز اختیارلری ایله ایرته‌دن کیچ که قدر
طریشوب اوقیلر، یازه‌لر وهیچ قالدر
ماینچه عبادتلرنی ایته‌لر وبر قیش اچنده
اوقورغه یازارغه اوگره نوگنه دگل،
حتی تاتارچه غه ترجمه ایدلمش بتون
دینی کتابلرنی اوقوب چغالر ایدی. ایشته
شویله تدبیرلی تربیه سایه سنده شول
تاتارجقلردن درست اعتقادلی، خالص
دینلی، منور قلبلی، آغرلقدن قورقوب
ایشدن طوقتامی طورغان آدملر وخر
ستیانلقنك یول باشچیلری یتشمکه وبونلر
اوز جنسداشلری آره‌سینه طارالوب اوز
تیللرنده خرستیان دینی‌نك حقیقت ونور
لرینی نشر ایتمگه باشلادیلر. مکتب
آچلغاننك اوچنچی سنه‌سنده یعنی ۱۸۶۷ نچی
سنه‌ده قزار ایچون دخی بر شعبه آچلدی.
بو مکتب غایت مهم ویکی بر کشف
اولدیغندن اوزن بر چوق بیوك آدملر
ده زیارت ایتمشلردر. ۱۸۷۱ نچی بیله
ایمپراطور ایکنچی آلکساندر بو مکتبنی
زیارت ایه‌رك، شاکردلرنك آتالرینه
خطابا شویله سویله‌مشدر: ــ «بالالرکزنك
بونده اوقولرینه بیك شادمن، امید ایته
من که آنلر اخلاصلی خرستیان بولوب
چغارلر.» ایمپراطورنك بو سوزلری
مکتبنك چرکاو ایشگی یاننده غی مرمر
طاشقه قازیلوب یازوب قویلغان. مکتبده
کره‌شن تاتارلردن معلماریتشکان صاین،
مکتبنك مؤسسلری اولان تیمافیوف ایله
ایلمینسکی چیتده گی کره‌شن تاتار آوللر
ینه مکتبلر آچوب، کینه شول قزانده غی
زور مکتبده‌گی اصول وترتیب ایله اوقتمغه
باشلادیلر. صکره تاتاردن باشقه خلقلر
ایچونده شوندای مکتبلر آچلمغه باشلاندی.
بو مکتب کوندن کون ترقی ایدوب شاکردی
کوبایدی. آچلغاندن آلتی سنه صکره
۱۸۷۰ نچی بیله مکتبده ۱۱۷ شاکرد وار

ایدی . مکتب آچلغاندن بو کونگه (۱۸۹۹ نچی سنه گه) قدر، بونده ۲٬۷٦۸ ایر بالا و۱٬۱۰۵ قز بالا کروب اوقومشدر. بونلر دن ۳۷۲ ایر و۷٦ قز مکتبنی اکمال ایدوب معلم ومعلمه لك شهادتنامه سی آلمشلردر. بو مکتبده اوقوچیلر قزان، اوفا، ژیاتکه، اورنبورغ، سمارا گوبر ناسینك تاتارلریدر. بو مکتب که اوخشا توب ژولغا واورال بویلری، سیبر وآلتای طرفلری کبی روسیه نك باشقه یرلرنده اولان ایناروديس خلقلر مز ایچوندہ مکتبلر آچلدی. قزانده بو مکتب آچلغا ندن یکرمی سنه صکره یالکز قزان گوبر ناسنده غنه ۱۲۸ یرده کرهشن تاتار مکتبلری (براتسقوی اشقولالر) آچلدی. ۱۸۹٦ ده بو مکتبلر ۱٤۸ بولدی. بو مکتبلرنك هر برنده بالالرنك اوز آنا تیللری ایله اوقتلوب، اوز تیللری ایله عبادت قیلهلر وبو سایه ده مکلرجه آدملر خرستیان دیننه کروب روسلرغه محبت ایتهلر ایدی. پابیده نوسسف ۱۸۸۳ نچی ییلده قزانغه واردیغی وقت بو کرهشن تاتار مکتبنی زیارتی حقنده بویله یازادر: «بو تاتار بالا لرینك اوز تیللرنده عبادت ایتدیکلرینی ایشتو، بتون کوکلمنی الك زور سوینچلر ایله طوتروب، روسیه خلقی نك برلشووی حقنده غی امیدلرمنی آرتدردی.»

بو مکتبنك الك باش قاعده لری بونلردر: ۱) بالالرنی تربیه وتعلیم اوز لرینك آوله طورغان عرف وعادتلری اوزرینه. ۲) اوقتو اوزلرینك آنا تیلنده (لکن روس حرفلری ایله)، درسدن باشقه دخی آیروم وعظ ونصیحتلر ایدیله واوز تیللری ایله عبادت ایتدیریله. ۳) آوللرغه یعنی ایناروديسلر آره سینه معلم ومعلمه ایدوب اوزلری جنسندن اوشبو مکتبده اوقوغان آدملر یباریله، یاکه آنلرنك تیل، عرف وعادتلرینی بلکان روسلر یباریله. (۳۱ مارت پراویلاسی بویونچه ده شولای.) شونك ایچون بیك زور موفقیت کوریله. ٤) هر قبیله ایچون آچقان مکتبلرنك بر نیچه سی زورراق مکتب که تابع اولوب تعلیماتنی آندن آلالر. آنلرنك اوزلری دخیده زور راقغه تابع اولوب شول صورتده هر برسنه بر اصول وبر فکر اوزرینه ایش کوریله در. ایلمینسکی نك بو اصولی فوق العاده فائده لی اولدیغندن علی العموم ابتدائی تربیه ویرمك وخصوصا ایناروديسلر مزنی آغارتمق ونورلاندرمق خدمتی ایله مشغول اولانلر ایچون شایان عبرتدر.

(امضا: س. ریباقوف.)

«وقت»: — بو مکتب حاضرنده ده موجود اولوب، قزانده علام حضرت مدرسه سینك کوز شیسنده گی زور ومهابت سیمینار یادر. تاتار، چواش، موردوا، قرغز کبی خلقلرنك اوز آنا تیللرنده، لکن روسچه حرف ایله باصلغان درس وقرائت کتابلریده یایتاق واردر.

چیت اسلاملر معیشتندن :

•• ایران وزیری آتابك اعظمنی اوتروچی عباس آقانی یومای وجنازه اوقومای گومگانلر و ٢٤نچی رجب گه قدر قبری نه یرده ایدیکی بیلنمای طورمشدر. اوشبو سببدن «امید» مدرسه سینك مدیری اولان آقا میرزا علی اکبر پالیتسیه‌دن تفتیش ایتدروب وباشقه لردن صوراب عباس آقا قبرینی تابوب، یووب کفن صارمش وجنازه‌سینی اوقوب قبری اوستینه اوزمالندن گوزل روشده کیرپچدن بر قبه بنا ایتدرمشدر. اوشبو واقعه‌نی «طهران» ده چیقمه اولان «حبل المتین» جریده سنده ایران ملتنه راپورت یازوب اعلان ایتمشدر. مذکور عباس آغا وفاتینك قرقنچی کوننه طهرانه کوب کیبتلر یابلوب، قبرینه زیارت قیلورغه کلمشلر وکوب نطقلر وعباس آقانی مدحلب شعرلر اوقومشلردر. (حبل المتین یومیه عدد ١٣٥).

•• رمضان١٦نچی کوننه سلطان عبدالحمید خان طرفندن افغان امیرینه ایلچی هیئتی یبارلمشدر. ترکلرنك صوك زمانده محررلرینك مشهورلرندن اولان نظیف سروری افندی اوشبو هیئت ایچنده بولنور. بویله ایلچی هیئتی یبارلمك، استانبول، افغان وانگلیز آرالرنده توزوکلك بولوینه بر علامتدر.

•• مصر مملکتنده اوشبو وقتده جمله‌سی ٥٠٥ عدد مدرسه ومکتب واردر. بوندن ٤١٤ عددی ایرلر و٩١ عددی قزلرغه مخصوصدر. بونلرنك جمله‌سنده ٦٨٥٠ عدد معلم و١٦٥٥٨٧ عدد شاگرد اولنور.

•• کونلك «حبل المتین» جریده‌سینك صوك نومیرلرنده انگلیز وروس اتفاقینه دائر اوزون اوزون مقاله‌لر یازوب، مذکور اتفاقنك ایران ایچون غایت ضررلی ایدیکنی اثرلی صورتده بیان اینه در.

•• هندستانده «بومبای» شهرنده محمد کریم ابراهیم اوغلی اسمنده بر فابریکانت هندستانده اولغان مسلمانلرنك اوقو اشلرینه (مکتب ومدرسه‌لرینه) یاردم ایچون ایکیوز مك صوم آقچه وقف ایتمشدر. بو آدم بوندن ایکی بیل مقدم هم اوشبو روشده اوقو فائده‌سینه ایکیوز مك صوم آقچه ویرمشیدی.

•• ایرانلولر ایله نکاح ایدلمش ترك قزلرندن طوغمش بالالر، ترکیاده طوردقلرندن ترك تبعه‌سی حساب اولنورلر ایدی. اوشبو کونلرده ایران

سفیرینك اجتهادی ایله بو تدبیر آلماشدر لمش و بوندن صوك بویله بالالر، ایران تبعه سی حساب ایدلنه چکلردر.

•• هندستانده « بومبای » شهرنده سید بلال اسمنده بر مسلمان بایتخت «لوندن» شهرنده اولان غ. ساوه‌ت مجلسینه دیپوتات اولوب کتمشدر.

•• ایران مملکتنده ادارهٔ مشروطه اعلان ایدلندکدن صوك هفته لك، کونلك غزته و مجله لرنك مقداری ۳۰ عددگه ایرشمشدر.

•• افغانستانده « کابل » شهرنده قورال ایشلامکده اولان فابریك وزاوودلر بو کونلرده چیتلرگه محتاج بولماز درجه ده کوبایمش واصلاح ایدلمشدر. انکلیز ماهرلری کوندن کون افغان و مسلمان ماهرلر ایله آلماشدراوب طورله در.

•• زنجبار سلطانی اوشبو کونلرده استانبوله کله چکدر.

اوز معیشتمزدن:

•• « بالالرمز اوقوسونلر اوشبو یاش وقتلرنده دین، یازو واوقو تانوب قالسونلر ایدی » دییوچیلرگه برحضرت: « اصول جدیده ایله اوقوتورغه بخاراده اولان استاذلرمز رخصت ویرمادیلر، بالالرکز نادان قالسه‌لر جوابنی آخرتده اوزم ویررم » دیمش، ومحله‌خلقی‌ده: «اویله ایسه سزگه رحمت، بزنی اونودمه! » دیه قایتوب کتمشلر. ای آتالر! چوق آلدانمشسز، حالکزه تأسف ایتدك. آکروژنی صودلرده اوزك ایچون وکیللر (آدواکاتلر) آرقلی جواب‌ویرمك نظامی وار، لکن آخرت عالمی بوکا بتونلای باشقه‌در. فرض ایتدك آخرتده محکمه‌لر قورلدی، هرکیم حساب یرینه کیلدی، سزدن‌ده: « بالالرکزنی‌نیچون اوقوتمادکز، نیچون اسلام دیننی‌بیلدر مه‌دیکز؟ » دیه جواب صورارغه کرشد یلر. بو وقت سزلرنه جواب ویره‌چکسکز؟ طبیعی حضرت آرتندن یوکررسز، آنی کیتوروب وعده‌سینه بناء جوابنی آندن ویردرمك اولورسز، لکن حضرت: « بن‌ده سزنك قایغوکز یوق، عدتی طولمی اوقوغان نکاحلرم ایچون جواب صوریلر، اوزلری کوکللری ایله رضا بولمغانده نکاح اوقوغان وخاتون آیرغان ایچون آقچه آلولرم حقنده‌ده پاویستکه آلدم، بایلغم بوله طوروب زورلی حیله‌لر ایله واجب صدقه‌لر آلوم‌ده یارامغان، افیون یوتوم‌ده، عیب ایکان. سزگه بیلدرمی‌گنه کیفلنه طورغان عادتم ده بار ایدی، آنلر ایچون‌ده رشینیه بولاچق، اشلرنك برده جایی یوق،

اوکفایلیراق اوچراسه خاتون قزلرغه‌ده سوز قوشه وقول صوزا طورغان‌عادتم بار ایدی ، شونلرنک رشینیه‌لری‌ده چیقماسه یارار ایدی ، ای طوغانلر ، بنم ایشم یامان ! سزنک نادانلغکزدن فائده‌لانوب بن سزنی یکرمی سکز ییل آلداب طوردم، ایمدی بکا اشانمه‌کز!» دیه سزنی قایتاروب یبارر اولسه نه قیلورسز؟ .

•• اورسکی شهرنده قزلر مکتبی ا ق حقنده سوز چیقدیغنده فدا کار بایلردن بری: « اگرده مکتب اچمق اولسه‌کز فاتیر مصرفنی اوز اوستومه آلورم ! » دیه وعده ایلمش . مجلسه اولان حضرتلردن بعضیلری: «مکتب آچوب شغللنوگه کوره حج قیلوب‌قایتو آرتق ، یوز مکتب صالسه‌کزده بر نفل حج ثوابنی طابا آلمازسز ! » دیدیکلرندن مکتب اشی میدانه چیقمای‌قالمش.

•• یاش یکتلرده قز قاچرمق عادتی واردر. نیچوك ایتارگه کرك «یاشلك جولارلك ! » دییورلر. فقط بزه یازد قلرینه کوره بدی صو ولایتنه برایشان حضرت گوزل بر قزاق قزن قاچروب آلوب قایتمشدر . ایشته بو مشکل بر مسئله‌در . خصوصا قزنك ایلکدن بر قزاق یکتینه‌عقد ایدلدیکی خبری کوندن کون کوچایمکده دییورلر.

•• «وقت» نك ۲٤۰ نچی نومیر ۳ نچی بیتنده « بوغروسلان» دن بر مکتوب باصلمشدر . شمدی شول طوغروده بوغروسلان شهرندن بر قاچ مکتوب آلندی ، جمله‌دن برینك مضمونی‌بودر : « حضرتلرنك زیان ایتولری وتاوارنی پویزد ایله کیتولری ایچون حسنوف وارثلری عیبلو دکل ،زیرا آنلر صدقه لرینی کامل ویردیلر ، بلکه بر قدر آرتق‌ده بولدی، لکن پیوا خانه‌لر آچیق بولدیغندن شونلرنی زیارت ایدوچی حضرتلر صدقه آقچه‌لری یتمای حتی‌طولو بلری‌نی زاکلات صالوب قوتلوب چیقد یلر، بونلر تاوارنی واغونلرده کیتولر ینی‌ده غنیمت بیلسونلر، بویله یوروچی حضرتلرنی پوچتاوای واغونلر ایله‌یبارگه حسنوف وارثلری بورچلو اولماسه کرك . حضرتلرنك آلودن طویولرینی آتا بابادن بیرلی ایشتکانمز یوق، شونك ایچون آنلر حسنوف ورثه‌لرینك‌ویرد یکلرینه قناعت ایتمازلر ، احتمال آنلر یوز مکنی حضرتلر آره‌سنده بولرگه دیه کلکانلردر ، دین باشلغی بولوب‌ده، چاقرسه چاقرماسه بایلرنك مجلسلرینه ، جنازه‌لرینه یورمك وکیسه‌گه کرگاننی اوینه آلوب قایتاچق برده پیژاخانه‌لر ده توکمك زور آبرویسزلقدر، ایشته شاگردلر بویله اولمقدن الله‌ثه صغنسونلر ! » .

پیرسیه خبرلری :

•• تبریز غنرال گوبیرنانوری اوز قول آستنده‌غی مأمورلرنی آچولانوب: «شهرده اوترولر دوام ایتسه ؛ سز شونی طیه آلمیسکز . سرایده‌غی موزیقه‌چیلرنك باشلغی بولغان ناصر النظامه‌نی جراحتلاو چینیده طوتا آلمادیکز ؛ بوندن صوك صاق وقاطی بولکز ! » دیه ایتکان امرینه جواب اولارق اختلالچیلر تونل شهرده‌گی تیلیغراف چبقلرن اوزوب بترگانلر ؛ قاراولچی صالداتلرنك ملطقلرن طالاب آلغانلر وبر مأمورنی آطوب اوترگانلر. اشلر نظامسزغه کیتدی .

شاهغه قارشی قوطورتو .

پیرسیه‌ده ادارهٔ مشروطه کروایله برابر ریوالوتسیه فکری‌ده اوسه‌در . خلق، خصوصا فدائیلر سرای دائره‌لرینك اداره‌ٔ مشروطه‌گه صادق بولوب دائما حریت طرفدن طوتولرینه اشانا آلمیلر . بو اختلالچیلرنك باشنده شاهنك یاقن قارنداشلرندن بولوب فرانسیه‌ده تربیه کورمش وترقیپرور اسمن کوتار گان پرنس امجدالملك طوره‌در . انکلیز چه « تایمس» غزته‌سینك خبرینه کوره: امجدالملك خلقنی آچقدن آچقغه شاهغه قارشی قوطورناوشاهنی اورنندن توشروب تختکه « حریت واداره‌ٔ مشروطه طرفداری اولدیغی شبهه‌سز» بولغان کشینی مندرر گه کیرك دیه سویلی ایکن . کوبدن توگلکنه بو پرنس بر مسجده ۵ مك کشی حضورنده منبرگه منوب: « پیرسیه باشینه کیلکان بلالرگه سبب شاهمز محمد علی در . اول هر نه قدر اداره‌ٔ مشروطه‌گه آ ندایتسه‌ده ، بو طشدنغنه بولوب اچندن ایسه آنی بتررگه طریشه. شول سببلی مملکتنی ومملکتده‌گی حریتنی صاقلار ایچون شاهنی قوارغه کرك. هربر اداره‌ٔ مشروطه‌لی مملکتلر ده حریت اعلان قیلنو ایله هر برسی ترقی ایتدیلر ؛ علم، بایلق وقونلری آرتدی؛ یالکز بزده‌گنه بونك کیریسنچه ، چوالو ، باشسزلق، فقیرلك بارادر. بونك سببی سرای دائره‌سینك قارشی کیلوب ملت مجلسینه اش اشلارگه اختیار ایتما ویدر. بوندای آغر حالنی بتررگه‌قان توگوب، قورال ایله بولسه‌ده بتررگه تیوشلیدر» دیمشدر.

خلق بو نطقنی بیك یاراتقان وکوز لری یاشلر ایله طولغانی حالده ، مذکور پرنسنك برنچی دعوتی بویونچه قورالغه طوتونوب حریتنی صاقلارغه، حتی کرك بولسه شاهغه قارشی‌ده بارارغه آند ایتمشلردر.

شاه بوندای واقعه بولغانلغنی ایشتکاچ، ملت مجلسی رئیسن چاقروب اوزینک اداره‌ء مشروطه‌گه دائما تابع بولاچغن سویلاب، بنم خلق قاشنده‌غی اعتبارمنی حمایه ایتکز دیمشدر. ملت مجلسی‌ده بونی قبول ایتوب خلقغه بویله اعلان قیلمشدر: «شاه اداره‌ء مشروطه وملت مجلسن بتررگه طریشه دیگان خبرلر همه سی اصلسز؛ شاه ایله ملت مجلسی‌نک آره سی پاك یاخشیدر».

لکن اختلالچیلر بوکا قارامی همان اوز اشلرنده دوام ایته‌لر. بتونسی برله شوب پرتیس امجد الدولك‌نی باشلق یاصاغانلر وکرك وقتده حریتنی صاقلار ایچون دیه قوراللانالر. خلقنی ده اوزلرینه قوشیلورغه دعوت ایتوب پراقالماتسیه‌لر طارانقانلر.

•• پیرسیه نک اورمیه شهرنده، گوبیرناتور شهرنک معتبر قارتلری ایله کیکاشوب اختلال طرفینی طوتقان فدائی لرنک باشلقلرن شهردن سوررگه قرار بیرگان و مأمورلرینه بونی امر ایتکان. لکن فدائیلر ۱۴ نچی نوبابرده خلقنی جیوب‌اش طاشالانتقانلر؛ بازارلرنی وگوبیرناتورنک اوزن قوا باشلاغانلر، «کیتماسه اوترمز» دیه قورقتقانلر. گوبیرناتور قورقوب شهرنی، طاشلاب قاچقان. حکومت مذکور گوبیرناتورغه، اورنینه قایتوب ینه‌دن خدمتکه طوتونوون طلب ایتوب امر یبارسه‌ده، گوبیرناتور هنوز قایتماغان.

اوشبو کونلرده شاه، «ملت مجلسی» نائب بردیپوتاتسیه سن چاقروب - مینیستر ار حضورنده، مملکت اداره‌سی حقنده بر آز کیکاشمشدر.

مینیسترلر، مملکتده چوالولر همان بتما گانلکنی، بونك سببی ده «مجلس» نك اوز وظیفه‌سن طاشلاب، مأمورلر اشینه قاتناشقانلغی ایکانلکنی، ملت مجلسینك مینیسترلرنك اشینه مانع بولغانلغن وهر بر شهرده گی معتبر آدملردن عبارت «انجمن» جمعیتلرینك ده گل سیاست و حکومت اشلری ایله ماتاشوب، خلقنك فکرن چوالتدیقلرن و ملت مجلسی ایله حکومتنك اش اشلاوینه مانع بولدیقلرینی سویلاگانلر. بونلرغه جوابنده شاه: «بر نیچه کون اچنده، مملکتنی طنچلاندرو خصوصنده نیشلارگه کرك ایدیکینی میکا یازوب بیرکز! بوقسمه بو اشکه اوزم طوتونورمن» دیمشدر.

ایران شاهینك آنا (والده) سی وقزلر مکتبی.

بو کونکی ایران شاهینك آناسی حج سفرینه کیدیشنده ۱۵ نجی شوال ده «باکو» شهرینه کلدی. حاجی زین العابدین تاغییف زوجه سی سونا خانم بونی قارشو آلوب کورشدیکلری صوك والده خانم مسلمان قزلر مکتبنه واره‌جغنی بیان ایتدی.

ساعت اوچده کندی تابعه‌لری هم ده رفاقتلرنده سونا خانم اولدیغی حالده بیوك مسافر کمال عزت اوزرنده مکتب که تشریف بیوردیلر.

مکتب قپوسندن معلمه لر، مدیره و معاونه لر ترتیب اوزرنده مسافره‌نی احترام ایله قارشو آلدیلر. سونا خانم ده بونلرنی والده حضرتلرینه تقدیم ایتدی.

مسافرلر بولمه سینه کردیکلری صوك حضورلرینه شاگردلرنی قبول بیوروب جمله‌سینی ممنون ایتدیلر.

مونچه لری، مسجدلری، آشامق و اویقو بولمه لری بویله مکمل روشده اولان بو مسلمان قزلر مکتبینی کوروب والده حضرتلری هم تعجب هم تحسین ایلدی وسونا خانم ایله مدیره گه تشکر ایتدی. و قزلرنك اسلام روحی ایله تربیه ایدلدیکلرینی و علوم اسلامیه نی گوزل تحصیل ایتدیکلرینی بیلدیکی ایله دخی زیاده شادلاندی.

والده خانم، کندینك مرحوم زوجی اولان مظفرالدین شاه رسمینی مکتبده آصلمش اولدیغنی کوردیکنده کوکلی اثرلندی و چوق محزون اولدی. بوندن صوك شاگردلره دیندارانه نصیحتلر سویلادی وقایتدقلری وقت دخی تشریف ایده‌چکلرینی وعده ایلدی. مکتبنك خصوصی دفترینه اسملرینی یازدیلر.

والده خانمنك سلامتلکینه وسفرینك مبارکلکینه شاگردلر طرفندن دعا ایدلوب رسم تشریف تمام ایدلدی.

معلمه‌س. شیخ زاده. «تازه حیات»

اینارودیس مکتبلری

اینارودیس مکتبلری ایچون مسلمان وکیللری ایله برلکده بولغان قامیسیه طرفندن یاصالغان پراویلالرنك معارف مینیستری طرفندن تصدیق ایدلدیکنی وبو قیشنك آخرغی نصفنده عملکه قویولا باشلایه‌جغنی یازمش ایدك. حاضرنده شول قدریسن خاطرگه‌توشوروب کیته‌مز که: بو پراویلالر قازان، اورنبورغ، آدیسه، قافقاس، غربی سیبر اوچیبنی، آقروغلری قول آستنده بولغان یرلرده همده ترکستانسکی قرای اداره سنده گی، اوبلاستلرده‌وایرقوتسکی ایله‌پری آمورسکی، گنیرال گوبرناطورلقلرنده عملکه قویولمق، ایچون یاصالمشدر ومینیستر طرفندن پاپوچیتللرگه یبارلگان کاغذده: «۲۱ مارت پراویلاسندن روس حرفی برلن یازیلوزك چغاریلووی، لزومی وقتنده

بوندن فائده‌لنماس دیگان سوز توگلدر، تیك خلق غه بونی مجبوری ایتماسکه گنه کرك، فقط اورنینه قاراب ملی حرف، یا که روس حرفی ویاکه هر ایکیسی ایله‌درس کتابلری حاضرلب کرك وقتده طاراتورغه تیوش، همده اولگی ۳۱ مارت پراویلاسی ایله آچلمش مکتبلر بو یکی پراویلاغه قاراب اوزگارتلماسلر، آنلر اولگیچه قالورلر، تیك آقچه بولونغانده وخلق اوزی تلاگانده اینارودیسلرغه یکیدن آچیلجق مکتبلرگنه اوشبو پراویلا ایله آچیلورلر» دینلمشدر.

•• نمسه‌چه «برلینر تاغبلات» آدلی غزته ده یازلدیغنه کوره: مصرده عمومی مسلمان قونفرمسی یاصاونی، اوللری ترکیه ده سرای دائره سنده سیاسی مأمور بولوب طورغان وحاضرنده ترکیه‌دن چفوب مصرده طوروچی احمد جلال الدین پاشا موافق کورمی وایرته طابا ایمش. بونك فکرینه کوره: بویله بر قونفرمس نك قرارلری هر بر مسلمان قاشنده مجبوری بولور ایچون، خلیفه‌نك اذنی ایله بولورغه کرك هم آنده دنیانك هر طرفندن دین گه بحق واقف اسلام علماسی جییلورغه تیوش اولوب یوقسه آشغچلق ایله ایشنی بوزوب قویمق خوفی وار ایمش. (علما البته جییلور، فقط مسلمانلرنك حاللرن اصلاح نیتیله اجتماع ومشاوره‌لرگه جناب حقنك اوزی طرفندن منع اولمادیغی جهتله خلیفه‌نك آیروچه بر اذننه احتیاج بولماسه کرك.)

چین مسلمانلرینك آهلری

چین (قتای) لساننچه «خامی» واسلاملر آراسنده «قومول» اسمنده اولان شهر «اورومچی»نك شرقنده اولوب بونده اونبش مك اویلك مسلمانلر طوره‌لر. صناعتلری ایسه ایگون ایکمك وحیوان آصرامقدن عبارتدر.

بوندن ایکیوز سکسان بیل مقدم چین ایمپراطوری بوشهرنی بر مسلمانغه ویروب آنك عنوانینی (تیتولنی) «چین-ژانغ» قویمشیدی. «چین - ژانغ» بو شهرکه کلوب، قاضی مفتیلر؛ مدرس، معلم ومعلمه‌لر قویوب شریعتنی اجرا ایدوب طوردی بری صوکنده بری اوله‌رق مسلمان «چین - ژانغ» لر ایکیوز آلتمش بیل عمر سوردیلر.

بو کونده اولان «چین - ژانغ» شاه مقصود اسمنده بر کیمسه اولوب، آتا وبابالرینك اورنلرینه چیقدیغنده آنلرنك تمام خلافنچه اوله‌رق رعیت‌گه ظلم ایدرگه کرشدی. «قومول» خلقینك باغچه‌لرینی، ایگونلکلرینی قورقوتوب یوز تنکه‌لکلرینی اون تنکه‌گه، مك تنکه لکلرینی یوز تنکه‌گه اوزینه کوچلاب آلوب بتردی. اوشبو یرلرگه اسلام فقیرلری، اوز کیسه‌لرندن آشاب «چین - ژانغ» غه ایگون ساچوب ویتدیکی وقت اوروب، صوغوب ویررگه مجبورلاردر.

چیتلردن بغدای صاتارغه کیلو

چیار بولسه «چین - ژانغ» اسمی ایله آقچه سز طالاب آلالر. «قومول» اطرافنده اولان مسلمانلر هر ییل چین - ژانغ غه یتمش مك فوط بغدای ویررگه مجبورلردر.

مال آصراوچی دولتلی مسلمانلر اوز مالاری ایله برلکده چین - ژانغ مالارینی‌ده تربیه ایتمکلری لازمدر.

بوگا رضا بولمغان کیمسه‌لرنك خاتونلرینی طلاق ایتدروب طلاق دفترینه یازدرالر. چین - ژانغ نك کشیلرده تربیه‌ایدلنوب طورمقده‌اولان مالاری تخمینا یوز یکرمی مك قوی، اوندورت مك ییلقی، اوچ مك صغر، سکز یوز توبه بولنور. بونلردن باشقه چین - ژانغ اسمنده ناش کومور چیقا طورغان یرلر، مای زاوودلری اولوب، هر برنده اسلام فقیرلری بوش خدمت ایتارگه مجبورلردر. خلق اوستوندن هر ییل بر مك یامبو (هر یامبو روس آقچه سیله بر یوز یدی‌صوم) کموش جیوب چین - ژانغ غه ویرله‌در. صوم باشینه قرق تین فائده آلوب آقچه تاراتادر، بونی ایسه سوداگرلر آلورغه مجبورلردر. هر قوی باشینه‌ایکی قداق، توبه باشینه بیش قداق یون، بوندن باشقه هر ایللی یورت باشینه ۱۲ قاشقر (بوری)، ۱۲ عدد تولکی، ٤ سیلاسین (سلاوچین)، ۱۲ صوصار تیریسی و بر قاچ عدد قاره ایلتور، هرتاووق واوردك باشندن قرق بو مرقه چین - ژانغ غه ویرمك لازمدر.

قومول مسلمانلرینك اوشبو توره‌دن کورمش جبر و ظلملرینی سویلاب بترمك ممکن دکلدر. صبرلری توکانکان صوك مسلمانلر بوحالدن شکایت ایدوب، چین ژانغ غه اوچ مرتبه‌یازوب ویردیلر. یازولرینه هیچ التفات بولمادی، دورتنچی مرتبه‌سنده یازوب محکمه نك قابقه سینه یابشدروب‌قویدیلر. چین‌ژانغ بو آدملرنی تابوب قول آیاقلرینی تیمر زنجیرلر ایله باغلاتوب زندان غه صالدی.

طاقتلری بتدیکندن صوك مسلمانلر بشنچی مرتبه عریضه یازوب اوشبو شهرده طوروچی چین حاکمی «خامی تنیك اننیك» که تابشردیلر. بو حاکم ایسه اوشبو عریضه‌نی «اورومچی» ده طوروچی چین گوبیرناطورینه یبارگه وعده ایدوب آلوب قالدی. «چین‌ژانغ» اوشبو آدملرنی قاتیغ جزالرویروب دخی زندانه صالدی. بو وقت بتون مسلمانلر جییلوب چین حاکمینه کلدیلر و زندان ده اولانلرنی چیقارغه صورادیلر و «اگرده چیقارماز اولسه‌ك اوشبو ساعتده یا جان آلامز، یا جان ویره‌مز!» دیه قچقردیلر. اوشبو مسلمانلرغه محکمه ایچندن ملتق آتا باشلادیلر. مسلمانلردن آلتی وچینلولردن

دورت ، اهالی طرفنده جمله‌سی اون آدم وفات اولدی. اوشبو وقت چین قازارمه سندن چین عسکری ده کلوب یتدی. بو وقت اهالی عسکر باشلغینه قاراب: «چابسه‌ك باشمز، باغلاساك قولمز حاضر، بز حکومت گه قارشدیغمز یوق، لکن اوشبو ظالمنك ظلمی حددن آشدی، توزار حالمز قالمادی» دیدیلر و مشرق طرفینه قاراب: «ای قارغالر، قوزغونلر! بزنك گوده‌لرمزنی آشاب بتردیکگز صوك خبرمزنی ایمپراطورغه باروب آیتوکز! و مسلمان قارنداشلرمزگه ده ایرشدرکز! ظالملرگه قربان اولدیغمزنی بیلوب دعا ایتسونلر!» دیه قاتیغ قچقردیلر. عسکر باشلغی بو حالدن اثرلنوب، آتمازغه دیه عسکرلرگه فرمان ویردی.

فقیر مسلمانلر بوندن صوك «اورومچی» گه باروب گوبیرناطورغه شکایت ایلر ایچون یکرمی آلتی آدم یباردیلر. لکن بو طرفدن چین ـ ژانغ هم ده باشقه مأمورلر آربالرنی مایلاب یتشدردیلر. شول سببلی «اورومچی» گوبیرناطوری، فقیرلرگه: «سزلرنی خان، چین ژانغ غه ویروبدر، سزلر شاه مقصودنك قللریسز! دیه جمله‌سینی زندانغه صالدرمش و بونی ده شاه مقصودغه خبر ویرمشدر.

باقکز انسانلر! دنیاده بویله روشن ظالم توره‌لرنی و ظالم حکومتنی هیچ ایشتکان کورگان وارمیدر؟

خادم العلماء عبدالخلاق محمدصادق اوغلی.

۲۷ نچی سنتابر «اورومچی».

عمومی مسلمان قونغره سی

«ترجمان» محرری اسماعیل بك غصپرینسکی جنابلرینك مصر غه وارديغی و مصرده عمومی بر مسلمان قونغره سی یاصامق حقنده مصرنـك علما، ادبا واکابرینه تکلیفده بولندیغی و بو تکلیفنك غایت مقبول کورلدیکی هم اسماعیل بکنك بو خصوصده بیوك بر جمعیتده خطبه اوقودیغی غزته مزده یازلمشیدی.

«ترجمان» غه مصردن یازلمش بر خطده بیان اولندیغینه کوره: ۳۰ نجی اوکتابرده مصرده اسماعیل بکنی اوزاتو ایچون مصرنك زورمسافرخانه لرندن بری اولان «سمیرامیس» اوتلنده کینه مخصوص بر وداع مجلسی قورولمشدر. اوچ قاتلی مسافر خانه طشقی یاقدن ئللنه نیچه مك الکتریـك لامپالری ایله زینتلـنکان، اچینه انکلیز ترتیبیله یتمش آدملك آش حاضرلنکان وقارشو آلور ایچون مصرنك عسکری موزیقه چیلری کیترلـکان. کیچ ساعت یدی یارمده مصطفی پاشا کامل ایله آتا بك جنابلری اوزینه مخصوص نومرینه غصپرینسکی نی قاریته ایله آلوب کیلـکانلر. اول کیلوب کرکانده موزیقه چیلر مصر و استانبول کویلری اویناب قارشو آلغانلر. ساعت ۸ ده آشغه اوطرلغان. ضیافتنك آخرنده مصطفی پاشا کامـل اوزون بر نطق سویلاب روسیه مسلمانلرنی و اسماعیل بکنك خدمت ملیه سنی مدح وثنا ایتکان. بونك صوکنده فائق پاشا قصقه چه سویلـکان بر نطقنده بویـله دیمشدر: «اسماعیل بکنك مصرغه کیترکان عالی افـکاری یالـکز بونده حاضر بولنغان آدملر طرفندن غنه دکل، بلـکه بتون مصر اهل اسلامی طرفندن قبول ایدلمشدر. ایرته که اوز وطننه کیته طورغان عزیز مسافرمزکه یالـکز بزلر کنه دکل، بلـکه بتون مصر وداع و بو مناسبت ایله اسماعیل بک آرقلی روسیه لی دین قرنداشلرینه سلاملر کوندروب محترم «ترجمان» واسطه سیله تبلغ بیورلمه سنی تمنی ایدرز.»

عربجه سویلنکان بونطقلرغه قارشو اسماعیل بک فرانسوزجـه بویله جواب ویرمشدر:

«حضرات! بتون مصرنك ومطبوعاتنك حق عاجزانه مده کورساتدیکی محبت والتفاتلرغه لیاقتم اولمادیغی معلومدر. بو قدر الوغ حرمتلر بکاپك آغیر کلور ایدی. لـکن بر آز تسلی بولدیغم ماده میدانده در... که اولده: عصرمز اهل اسلامی نك الك تلاکان نرسه لری اولان «عمومی مسلمان قونغره سی» یاصامق فکرینی دنیاغه بیان واعـلان ایتو بکا نصیب اولدی.

آرتده قالوومزنـك سببلرینی آكلاب چاره‌لرینی ایزلر ایچون عموم مسلمانلرنی بر قونغره‌س (جیولش) یاصارغه دعوت ایتمك بكا دوشدی. حقمده كورساتلكان قدر وحرمتلرنی شول عالی فكر آرقاسنده دیه تسلی طابامن . . .

عمومی اسلام قونغره‌سی یاصامـق شویله عالی بر فكردركه باشلرنده تاج اولان پادشاهلردن باشلاب عادی كتوچیلر گه قدر، اهل دل اولان جمله‌نك بو فكر گه یاردمجی بولاچقلرینـی امید ایده‌من .

حضرات! بوكون كیچ اولوب ممالك شرقیه‌نی قارانغولق قابلامش ایسه‌ده ایرته گه طاك نورلری كورینه‌جكدر . حاضر گه دیه طورغان بر سوزم وار ایسه اولده: یاشاسون اسلام قونغره‌سی، یاشاسون تكامل انسانیه ! » در.

ضیافت ساعت ۱۱ ده تمام اولوب زور آفتوموبیل ایله اسماعیل بكنی اوزینك نومرینه اوزاتقانلر، مصطفی پاشا وباشقه اوچ معتبر آدم اوزاتابارغانلر . ایرته‌سی كون اسماعیل بك مصردن كیتكان. اول كیتكاندن ایكی كون صوك مصر نقیب الاشرافی سید توفیق الـكبری خانه‌سنده « اللجنة التحضریه » یعنی قونغره‌س‌غه حاضرلانو قامیسیه‌سی جیبلوب ایللی قدر علماوفضلا حاضر بولونه‌رق مشاوره ایتكانلر.

اسماعیل بكنك خطبه‌سی

(ترجماندن)

مصر القاهرده « قونتینانتال » مسافر خانه سنده آلتی یوز قدر معتبران واشراف حضورنده، ترجمان محرری محترم اسماعیل بك غصپرینسكی طرفندن، عمومی مسلمان قونغره‌سی یاصاو حقنده (۲۵ نچی رمضانده) سویلانمش خطبه بودر :

«حضرات»! عالم اسلامیتنك حاضرگی حالینه دقت ایله باقه‌جق اولورسه‌ق هر طرفده آزمی كوبمی فكر قوزغاتوچی غزته‌لرنك چیقدیغی وبعض مذاكره مجلسلرینك یاصالدیغی ایشیدیله‌در . بونلر گوزل علامتلردر؛ لـكن بو گوزل علامتلرگه آلدانوب غفلت ایتوجائز دگل، بلـكه خطادر . چونكه غایت كیروده وتوبانده قالدیغمز سببلی، استقبالمزنی تأمین ایچون پك كوب غیرتلر وپك جدی طریشولر حاجت بولاجاقدر.

حضرات! شمالده گی قزاندن جنوبده گی مصرغه ومغربده گی فاسدن شرقده كی « جاوا » غه قدر نظر تفتیش ایله باقیلورسه مسلمانلرده تمنی وترقی‌دن زیاده تدنی اثرلری كوریله‌جكدر . . . مكتبلر ومدرسه‌لر خراب وفائده سز حالده، كسب، هنر وصنعتلر تمام بتمش یاكه بتو یولنده، وسودالر سونمكده اولوب دنیانك تجارتنده بزنك الوشمز پك آز قالمشدر . فینانسووی اشلرده هیچ دخلمز قالمادیغی

کبی دکز وصو تجارتلرنده‌ده بهره‌مز یوقدر. . .اوچ یوز میلیونلق بر ملتنك اوتوز پراخودلی بر دکز شرکتی، بش میلیون سرمایه لی بر بانقه سی یوقدر!

حضرات! دقت ایدیکز، بارمزنکده کون کوروب یاشاب طورومز آتابابالرمزدن قالغان طوفراقلرنك اوسدرگان نرسه‌لری آرقه سنده غنه‌در. هنر ومعرفت ایله حاصل ایتکان نرسه‌مز پك آزدر. برکتلی طوفراقلر کوب نرسه‌لر اوسدره، لکن بونلرنی دنیانك زور بازارلرینه چغاروب صاتارغه ده‌اوز قولمزدن کیلمیدر. . . شونك ایچون طوفراقدن اوسکان نرسه‌لرمزنکده بر آزینی شونلرنی بازارلرغه طاشوچی چیت پراخودایه‌لرینه بیررگه مجبورمز. تجارت میدانی اولان یاوروپا وآمریقا قطعه‌لرندن ایزلنوب قارالسه هیچ بر شهرده مسلمان سوداگری بولنماز، بولندیغی تقدیرده‌ده مستثنا قبیلندن آزدر. شرقلی برسوداگرگه طوغری کلنورسه یا ارمنیدر، یا رومدر، یایهودی، یاهندودر، لکن مسلمان دگلدر! اوشبو مصرده یکرمی قدر هند مغازینلری وار، یخشی صاتوایته‌لر، اما هیچ بریسی مسلمان تجارتخانه‌سی دگلدر! بزنك قزانده وباکوده هرملتدن سوداگر ومسافرلر بولونا، اماهندلی یاکه مصرلی بر مسلمان سوداگری کورنمی.

چیت مملکتلرده اش کوره آلماو بریاقده طورسون، اوز مملکتمزده‌ده عاجز قالامز. توران، ایران، عثمانلی، مصر، مغرب وهندنك تجارت محلیه‌سی، آلیش ویریشی ینه اجنبیلر قولنده‌در!

حضرات! «یاکفور یاوب صوبولسه اچرمز، یردن اوسسه آشارمز» ایله بوکون دنیاده عمر ایتمك ممکن ایسه، ایرته‌گه بویله حیوان کبی کیچنمك ورزق کسب ایتمك ممکن اولمایه‌جقدر. . .بو مسکین‌لك، بو اشسزلك، بوهنرسزلك بزلرنی بتره‌جکدر!

چیت خلقسز ویالکز مسلمانلر ایله گنه مسلمان حکومتلریده اش یوروته آلمیلر: تیمریول، دکز ریختمی، قانال، فابریقه یاصالاچق بولسه چیت ملت اوستالرینه اجنبی مهندسلرینه محتاج قالالر. خلاصهٔ کلام: مغربده شهر رباط، شرقده شاه‌آباد، هب بردرجه بر باد؛ ایش یروتوچی کرك بولسه یار امیدر علی مردان وخداداد، حاجت بولادر مطلق یورگی یاکه فردیناند.

حضرات! اگر بر قوم یاکه ملت اوزینك اقتدار سیاسیسینی و استقلالنی یوغالتسه اوملت زور بر یقنتی، بیوك زیاندر، لکن اشسزلك وهنرسزلك سببلی سودا وهنر بابنده اوزینك اورننی یوغالتسه، بردگل، اون مرتبه زیاندر وانقراضنك باشیدر، عموم اهل اسلامنك تأسفلی بو حالینه سبب نه در؟ معارفسزلك وجهالت دیه جواب ویریلورسه عجبابونلرنك سببلری نی در؟ دیگان سوءال کیله. . .

اسماعیل بکنك خطبه‌سی .

(باشی ۲۵۲ نچی نومرده)

یاوروپا ملتلری بر یاقه طورسون، بوندن ایللی آلتمش سنه مقدم مسلمانلر ایله برلکده یاشاغان ومسلمانلرنك عرف عادتلرینه تابع بولغان ارمنیلر، گورجیلر (غروزینلر)، روملر، بلغارلر، یهودیلر، پارسلر وبوددیلر بزلر ایله بر درجه‌ده بولندقلری حالده بو کون تمدن وترقیده بزلردن آلغه‌نه ایله‌ونیچك کیتدیلر ؟

حضرات! بو حاللرنی دوشونملی‌یز، حالمز پك آچی وآیانچ بر حالدر . لکن بوکا قارشو کوز یومماق، بو حالنی یاشرمك جائز دگلدر . . . بلکه خطادر، قضادر، گناهدر. بو حالمزنی بو دردمزنی یاشرمك دگل، بلکه اوراملرده، میدانلرده آقروب قچقروب سویلاملیدر : یوقلغنی یاشرگان بار بولماز، آوروینی یاشرگان شفابولماز، دیلر. دردمزگه ، چاره‌مزگه باقمالی‌یز . بوقسه اچکی یاقدن چری چری بر کون کیلور، حالدن یقیلورمز .

حضرات! مسئله‌نك حلنی ، مرضنك دواسنی بندن صوراماگز . بنده اول قدر بیلوك وقوت یوقدر . آنجق کوب یللردن بیرلی بو مسئله ایله مشغولمن ، لکن چاره‌سنی طابا آلمی‌من . . . عرب قوم نجیبی‌نك مدنیت که استعدادی وفعالیت اقتصادیه‌سی اوزلرینك تاریخلری ایله مثبتدر ؛ قهرمان ترکلرنك بتشدردکلری علما وادبانك آثاری، سمرقند رصدخانه سینك خرابه‌لری ، بتون آزیاغه قانون وانتظام ویردکلری بونلرنك دخی استعداد طبیعیه‌لرینه دلیلدر. توران قومندن اولان فینلاندیالیلر هم ژینگرلرنك فعالیت اقتصادیه ومدنیه‌لری جمله ترکلرنك استعداد مدنیه لرینه باشقه بر برهاندر . فارسلرنك ، ایرانیلرنك تاریخ وادبیاتلری کذا استعداد لرینه کفیلدر . . .

دیمك ایسترمکه: عرب، ترك ،فارس وهند اقوام اسلامیه سینك بو کونکی تو شکوناگی خلقت وطبیعتلرندن ایلرو کیلگان بر حال دگلدر. بویله ایسه فعالیت وتمدن یوللرمزنی کیسکان نرسه نه‌در ؟ دین مبین اسلاممی؟ یوق، یوق ! مشرف بولندیغمز دین اسلام ترقی وتمدن نك منبعی‌در ؛ اولجه کورلمش ترقییمزنك باش سببی ومحرکیدر .

دینمز بر قانون مقدسدرکه «جمله‌گز جالشگز » «جمله‌گز اوقوگز» « جمله‌گز تدبیر وصناعت ایله باشاگز » دیگان

قاعده‌لرنی امر ایته‌در. بزلر ایسه حاضرده بو شریف امرلرنك تمام عکسنی ایشلیمز. ایشسزلك، صناعتسزلك، نادانلق بارسیه بزده! حکمت عالمزنك یرنده‌در. اقتصادی جهتدن اولان توشکونلکمز اوستینه فکر وعقل مرکتسزلکی یعنی شرق عالمنده بر فکر، بر اثر وبر ادیب ظهورینه قارشو غرب عالمنده یوز فکر، یوز اثر، یوز ادیب باش کورساتووی علاوه اولنورسه عالمزنك نه قدر مشکل اولدیغی دخی ده یخشی آکلاشلمش اولور.

عالم اسلامیتنك توشکونلکینه آمریقا قطعه‌سینك کشفی بر درجه سبب اولمشدر ظن ایدرم: شرق وغربنك اسکی یول ایله تجارتنه ممالك اسلامیه عمومی کروان سرای حکمنده اولوب زور فائده‌لر ایتمکده ایدی. آمریقا طابلووی دکز تجارتنه ودکز یوللرینه میدان آچوب ممالك اسلامیه‌که سکته وطورغونلق کیتردی. بونك ایله برابر آوروپاده ماشینه‌چیلق ترقی ایدوب بزنك اسکی اصول قول‌هنرلرمز ایله یاصالغان طاوارلر آقرون آقرون بازارلردن چیکلوب فابریقه‌طاوارلری میدان آلدی واولکیلرنی جیکدی. بوحاللرنی انکار ایتو ممکن دکلدر. لکن بزلرنی یقغان وتوشرکان نرسه یالکز بر اولماسه کرك؛ بلکه دخیه زیاده فنا عادتلرمزدن، اوهام وتورلی خرافاتدن ایلرو کلمشدر. بو بنم بر ظنمدر، حقیقت حالنی کشف ایتارکه کوچم یتمدیکنی یوغاروده دیمش ایدم. بوندا این بر مسئله‌نك حلی، اسباب تدنییمزنك کشفی وداسینك ترتیبی بر یا ایکی آدمنك کنه قولندن کیله‌چك نرسه دکلدر. بناءعلیه، عقل قاصرانه‌مه کوره، عصرمزنك علماسندن، فضلاسندن، ارباب امور وادباسندن مرکب متشکل بر جمعیتنك بوکا چالشمه‌سینه محتاجدر ظن ایدرم، یعنی بویله بر مسئله‌که وبویله دردلرکه چاره‌لر طابله آلسه عمومی مسلمان قونغره‌سی واسطه‌سیله وجودکه چغا آلور...

همان شونیده عجله بیان ایله‌لم‌که: اسلام قونغره‌سی دیدکمدن «پان اسلامیزم» یاکه سیاسی بر اجتماع خاطرکه کیترلماسوڭ. خطبه‌منك باشندن بیرلی سویلاب کلدیکم تدنی وتوشکونلك‌که بر نهایت ویرمك اجتماعی واقتصادی ترقییمزکه یول آچمق ایله ترقیات عصریه‌دن حصه مند اولمق آرزوسندن باشقه برشی اولمادیغی آکلاشلمق کرکدر.

بناءعلیه، سیاسی ایشلردن بحث ایدلمامك شرطیله عمومی مسلمان قونغره‌سی یاصالووینی تیوش وضرور طابامن.

حضرات ! اوشبو عمومی مسلمان قونفرەسی‌نك، مثلا بوندن برسنه صكر استانبولده یا که مصر القاهره شهرنده جیبلووینه حاضرلنمك لازمدر . . . علمی ومدنی ایشلردن بحث ایدەجك بو قونفره سنك وجودینه مانع اولەچق بر سبب یا که آنی بوندن كوچروب یاوروپاده اسویچره ده « جنوه » شهرنه یاصارغه برمجبوریت كورمیمن . . . اگر بویله ایسه ، اگر عرض ایتدیكم فكر مناسب ایسه حاضردن بو ایشكه باشلارغه تیوشدر . ظن عاجزانەمه كوره ، الك باشده مصر القاهرده علمای كرامدن ، فضلا وادبادن « حاضر لنو قامیسیەسی » صایلامالی ؛ بو قامیسیه اجمالا قونفرەسنك پروغرامنی وهر طرفدن مرخصلر دعوتنی وباشقه قامیسیەلر ایله خبرلشو اشلرینی اشلرگه باشلاب ، لازم بولغان یرلرگه رسما مراجعتلر ایدر وبویلەجه عمومی قونفرەسنك دعوتنه مباشرت اولنور . قامیسیەنك یازو ، خبرلشو واعلانلر طاراتو كبی اشلرینه بر مقدار مصارف لازم اولاجقدر . فقط امینم‌كه آنچه جهتی اشكه مانع بولماز . بنده وهر كمده قولندن كیلگان قدر ویرەچكدر . . . بنم بیلدیگم بو قدر . قا لغاننی عالم اسلامیت بیلور ؛ اوزون اوزادی باشكزنی طوتدیغم ایچون عفوكز نی اوتنەمن . (بتون مجلس بش اون مینوتلر قول چابوب خطیبنی آلقشلادیلر .)

اسماعیل بكدن صوك كرسیء خطابتكه تكرار شیخ علی یوسف كلوب بلیغ برنطق سویلایەرەك اسماسیل بكنك تكلیفی مقبول ایدیكنی عرض ایله عمومی مسلمان قونفره سی دعوتنه خدمت ایچون توبانه اسملری مذكور ذاتلردن « حاضرلنو قامیسیەسی» صایلاندیغنی سویلادی . مذكور قامیسیه نك اعضالری بونلردر :

حضرات العلماء الاعلام ، فضیلة الاستاذ الشیخ سلیم البشری شیخ الجامع الازهرالاسبق ، سماحة السید البكری نقیب اشرف الدیار المصریة وشیخ مشایخ الطرق الصوفیة ، فضیلة الاستاذ الشیخ محمدشاكر شیخ علماء الاسكندریة ، فضیلة الاستاذ الشیخ محمدبخیت من اكابر علماء الازهر الشریف ، فضیلة الاستاذ الشیخ محمد حسنین العدوی من اعضاء مجلس ادارة الازهر ، حضرت الاستاذ الشیخ حسین والی من علماء الازهر ، سعادة حسن عاصم پاشا ، حضرت ابراهیم بك الهلباوی ، حسین واصف پاشا ، اسماعیل اباظه پاشا ، حسن رفقی پاشا ، علی شعراوی پاشا ، الدكتور علوی پاشا ، موسی غالب پاشا ،

حضرت قاسم بك امين ، احمدبك زكى ، يوسف‌بك صديق ، عمر لطفى‌بك ، محمد بك فريد ، على‌بك بهجت ، اسماعيل بك رأفت ، حسن بك بكرى ، حضرة عبد العزيز بك فهمى ، حضرة محمدبك الشريف ، رفيق بك العظيم ، حافظ افندى عوض ، طلعت‌بك خرب ، على يوسف‌بك صاحب المؤيد .

« وقت » — بو عمومى مسلمان قونغره‌سى و مسلمانلرنك خسته لگى حقنده اولگى « شرق روس » محررى محمد آغا شاهتختينسكى « روسيا » غزته سنده بر مقاله يازه‌رق باشقه بر تورلى فكر بيان ايتدى بز آنك فكرينه اشتراك ايتماسه‌كده اوقوچيلرمزغه بيلدروب كيتوده ضرر كورميمز . شول سببلى « وقت » نك كيله‌چك بر نومرنده آنى ده درج ايده‌چكمز . .

اوز معيشتمزدن:

•• بر آولده بر قارت‌حاجى ، اوزينك ايكى خاتونى اولديغى حالده كورشسينك باقچه‌سنده اولغان بر چاچكه‌گه قزغوب قول‌صوزديغندن زارلانوب مكتوبلر يازالر . اى حاجى بابا ! انسانلر ده كيمچيلكلر كوب‌اولور ، بنده‌چيلكدر . شويله‌ايسه‌ده بو كيمچيلكلر حقنده‌ده بر ترازو بار . صبيلر ايچون قارتلق كوسترمك‌وقارتلر ايچون‌ده ياشلر قطارنده يورمك كوكل بولغاندراچق شيلردندر .

گوزل بيلوكزكه : چاچكه‌لر اوزه‌ر وقتلركز كوبدن ، بيك‌كوبدن‌اوتمشدر . معرى اوزينك بر بيتنده : «اونبش‌ياش صوكنده صبيلق وقرق ياش صوكنده ده شهوت آرتندن يورمكلك اولماز ! » ديبور .

•• تاشكند شهرنده امام‌زين‌الدين‌الحسنى حضرتلرى مالمز اويازنده اولغان اسلام قارداشلرينه خطاب ايدرك يازمش‌مكتو بنده قزلرينى تاشكند طرفندن باروب يوروچى صارتلرغه صاتماز غه وصاتدر مازغه اوتنه‌در . وصاتلوب كلمش قزلر تركستان ولايتينه توشديكلرى ايله نيچه تورلى خوارلق و مسخره‌لكلرگه توشوب

بختسز اولدقلرینی بیان ایتـه در. ای قارداشلر! بو بر یخشی کیڭاشدر، اعتبار غه آلور اولسه‌ڭز شاید ضـرر اولماز. سمیع الله افندی! سزده باشقه بر کسب تابوڭز! یاش بالالرنڭ یاشلرینی قویار غه سبب اوله‌چق سودادن حکمت‌چیقماز. تکرار آیته‌مز باشقه کسب تابڭز! فائده آز بولسه بر کاتی کوب بولور!

•• «تاشکند» شهرندن‌یازلمش بر مکتو بده مسلمانلرنڭ قز وخاتونلری‌عمرلرینی اویون کولکو وسفاهتده کچررگه باشلا دقلری واوشبو اخلاقسزلق‌ده‌کوندن‌کون کوچلاندیکی بیان ایدلنور. آرالرنده بر استاذ بیکه چیقوب بویله حاللرنڭ یاراما دیغی‌حقنده وعظ سویلرگه باشلامش‌ایسه ده، وعظ سویلامکده اولان کتابینی‌یاشر مشلر. اوشبو سببدن بو استاذ بیکه ده کتابسز قالوب، وعظ‌سویلاماز اولمشدر.

•• ب. ع، امضاسیله بـر مـلا اوشبو مکتوبنی غزته‌ده باصارغه اوتنه‌در: «بن ملا بولمازدن ایلك: — آی های بـز تنازع بقاغه تعلقی یوق، دنیا وآخرتده فائده‌سی امیدلی دگل، حسیات ملیـه‌نی اویغاندررغه وکیله‌چك کونده معیشتنی تأمین ایلرگه، آدملر قطارینه کررگـه سبب اوله‌چق احتمالی یوق نرسه‌لر ایله قیمتلی عمرلرنی ضایع ایته‌مز، بونڭ جزا سینی قطعیا بز بر کون کوره چکمز، حکومت مکتبلرنه اوقوچیلر اجتهادلرینڭ ثمره‌لرینی کوره‌لر وکندیلری ایچون بر مسلك انتخاب ایدوب، دنیا سفرلرینی شوڭا بنا ایته‌لر، اما بز! بزلـر طبیعی سفیللر کبی صدقه کوتوب طوررغه وصدقه آلوب کندیمز وعائله‌مزنی تربیه ایدرگه محتاج اولاچقمز، اوشبو سببدن بزلر ده هیچ بر ملت قایغوسی اولماز، کوب اوقوغان کشیلر بزگه بیك فائده‌لی اولمادقلری ایچون بز آنلر حقنه - کوب اوقوغان آدمـلر دینسز بولالر - کبی سوزلر سویلی‌مز، جمعیـت خیریه‌لرگه قارشو طوره‌مز، اصول ونظام ایله‌اوقوتولر غه انکار قیله‌مز، دیه فکرلـب یوریدر ایدم. اوقاز آلدیغم ساعت ایـله اوشبو حاللر باشیمه کلـدی، تمام اوزم حساب ایدوب یوردیکم‌بر آدم اولدم. بن‌یالڭز اوزمنی‌گنه حکایت ایته‌م. باشقه‌لرده اشم یوق،بلکه باشقه‌لر بنم‌کبی‌دگلدر!». ای حضرت! اش بونڭ ایله‌گنه تمام دگلدر. مادام‌که‌قورقوب‌یوزدیکڭز نرسه‌لر باشڭز غه کلدی، بونلردن بر خلاص اولمق‌یولی ده اولسه کرك، ایشته‌سز شول طوغرو ده هم بر فکر یورتڭز! احتمال‌که بر چاره تابارسزده، کندیڭز ایله باشقه‌لرنی‌ده فائده لندررسز بو دنیا اسباب عالمیدر. هر شینڭ بر سببی اولور.

•• اوفا شهرنده بیوك بر تاش جامع

شریف وارایمش ایشته شول جامع «وقت» اداره‌سینه اوشبو مضمونده بر مکتب باز مشدر : «بن همیشه امامسز اولارق طو رام، محله خلقی وخصوصا بنی بنا اینوجیلر اوزلرینه‌لایق امام ازلیلر، لکن اگرده بنی الله رضالغی ایچون صالمش اولسه‌لر اوز لرینه لایق اولوچینی دگل، بلکه بنم اوزمه لایق بر امام آلورغه تیوش ایدی، بو قدر زور بر ایزگولکنی، نفس مرادی قاتشدروب ضایع ایتسه‌لر یخشی بولماز، طوغری سوز آچیدر، هیچ کیم یاراتماز، شویله ایسه‌ده وظیفه‌مز موجبنچه آیتورگه مجبور اولدق، بن اوزمه امام بولور ایچون عرفان خلفه‌نی موافق کوره‌درایدم. اوفا شهرنده ایکی مناره‌لی تاش مسجد». واقعا عرفان خلفه علوم اسلامیه‌گه ماهر، روسچه مکمل بیلور بر آدم اولوب، مانچژوریاده لینیاؤیچ آرمیه‌سنده عسکری امام خدمتنی ایتمش وصوکره‌ده یاپونیا، هندستان، سیلان وحجازده سیاحت ایدوب بیك چوق آدملر کوروب صحبت ایلمشدر.

پیرسیه خبرلری

پیرسیه‌ده چوالولر ینه‌دن باشلاندی. کرمانشاه شهرندن - خلقدن قورقوب - گوبیرناتور ایله معاونی چقوب قاچقانلر. اوشبو کونلرده طهران شهرنده عسکر لر ایله کیبتچیلر آراسنده آچو بولوب صالداتلر ایکی کیبتچینی اوترگانلر. قاتل لرنی پالیتسیه طوتوب تورمه‌گه یابوب، قالغان صالداتلر مذکور کیبتچیلرنك عائله لرینه بر آز آقچه بیروب رضالاتورغه تلسه‌لرده، خلق بوکا رضا بولماینچه، مذکور صالداتلرنی قاطی جزا قیلونی طلب ایتکانلر. شهرده‌گی انجمن لرده (او بشستوا لر) بو طلبقه قوشلغانلر. ملت مجلسی ایله ملالر، خلقنی طنچلانورغه و واقعه‌نی تیکشرگانچه صبر ایتارگه نه قدر نصیحت ایتسه‌لرده خلق بونی طکلاماغان. انجمن لر طوتقانلرده شاهغه مراجعت قیلوب، شاه غواردیه سینك باشلغی وبیوك مأمور لردن سعدالدوله‌نك اورنندن توشریلوون طلب ایتکانلر. خلق بونلرنی «اداره‌ٔ مشروطه‌نی بتررگه» دیه یاشرن جمعیت یاصاغانلر واوشبو مسلکه خدمت ایته‌لر دیه عیبلیدر. خلقده چوالو اوسه. شاهده خلقغه: «سزنك بوطلبکز اداره‌ٔ مشروطه نظامینه مخالفدر. بو - انجمنلرنك وظیفه

سی توگلدر » دیه قطعی صورتده رد جوابی بیرگان. ۲نچی دیکابرده خلق کیبتلر یابوب اورامغه جیولوب دیموناستراتسیه یاصاغانلر وعیبلی صالداتلرنک میدانغه چغاریلوب اوتریلوون طلب ایتکانلر.

بر طرفدن خلق چوالغانلقدن وایکنچی طرفدن سرای تیره‌سنده ایسکی فکرلیلر قوتلانوب حکومتنی کیری اوستری باشلاغانلقدن مینیسترلر اورنلرندن چقغانلر. لکن شاه شوندوق باش مینیستر نصر الملك ایله، بیوك آدملردن علاءالدوله‌نی طوتدروب سرایده مخصوص یرگه حبس ایتدرمشدر. بو ایکی آدم حریتپرورلر، مکمل آوروپا آبرازاوانیه‌سی کورگان واشلکلی کشیلردر. اوشبو چوالو ایله ره‌آفسیه (عکس الحرکت) فائده‌لانوب خلقنی ادارهٔ مشروطه‌گه قارشی قوطورتوب نطقلر سویلی باشلاغانلر. سرای صاقچیلرینه، روسیه آفیتسارلری قامانده سنده اولان پیرسیه قزاقلرینه وطهران عسکرلرینه حکومت پاترونلر طاراتوب خلقغه آتارغه حاضرلیدر. ملت مجلسی بو چوالولرنی صلح ایله بترر ایچون ۵ مجتهد ایله ٦ دیپوتاتنی شاهغه یباروب، خلق قاشنده معتبر اولان مینیسترلرنی نه‌ایچون حبس ایتدیکینی صورارغه قرار بیرگان. بو دیپوتاتلرده شاهدن جواب آلماینچه سرایدن ایسان چقمازغه عهد بیرگانلر. اورامده‌غی خلق، کیچکه طابا صالقوندن قورقوب طارالسه‌ده، برنیچه یوزی اورامدرده قونغانلر. یاشلر کتو کتو اورامده اختلال جرلرن جرلاب یوریلر.

ملت مجلسی اشنك یاخشیلق ایله حل قیلنا چغینه اشانا وخلقنی صبر ایتارگه دعوت قیلادر.

صوکغی تیلیغراملرغه کوره: طهران ده‌غی انکلتره ایلچیسی محبوس مینیسترلرنك حالن تهلکه‌لی صاناب، اوزینك ترجمانن شاهغه یبارگان وشاهدن، انکلتره نك الك بیوك اوردینیه (نشانینه) مالك اولان باش‌وزیر نصر الملك‌نك آزادایتلوون وآکا هیچ برضرر کیترلماونی طلب ایتکان. شاه‌ده بونی رد ایته آلماینچه نصر الملکنی حبسدن چغارغان؛ حاضر اول، انکلیز ایلچیسینك صاقچیلرینك حمایه‌سنده «رشت» شهرینه کیتوب شوندان آورو پاغه صزاچقدر. نصر الملك ایله‌برابر باشقه مینیسترلرده سراینی طاشلاب چقغانلر. شاه، ایسکی فکرلیلردن نظام الدوله‌نی چاقروب یکی مینیسترلر قوبارغه امر ایتمشدر. شاه ایسکی فکرلی مینیسترلر قویوغه قناعت ایتارمی، یوقسه ملت مجلسن تمام بتررگه طریشورمی، حاضرگه

معلوم توگل. اگر صوکغی یولغه کرسه اورامله رده نق چوالو باشلاب عسکر ایله ایکی آره‌ده صوغش بولاچغی شبهه‌سز در. شهرنی قزاچیلر صاقلی، اورامده خلق ایله عسکر آره‌سنده واق تویاك صوغشلر بولغالی.

ملت مجلسی ایله آنك کورشیسنده گی مسجد که حریتپرورلر جیولوب قوراللا نغانلر. ایسکی فکرلیلر طوپ میدانینه جیو لوب، حریتپرورلرگه قارشی طوررغه حاضر لانه‌لر. ملت مجلسی شاهنك مناسبتسز حرکتلری حقنده خط ایله زاپروس یاصار غه وجواب طلب ایتارگه قرار بیرگان.

خلق آره‌سنده پراقلاماتسیه وخطابنا مه‌لر طاراتیلا؛ بونلرده: شاهنك، اداره‌ء مشروطه‌نی بتروب ایسکی استبدادنی ینه دن قایتارو طرفنده اولان سرای آدملری تأثیرنده وقولنده بولدیغی یازلمشدر. باشقه مملکت خلقلرینه خطابا: «پیرسیه خلقینك اوز حقوقی وحریت ایچون اولان کوره‌شینه یاردم ایتکز!» دیولمشدر. خلقده چوالو قوتلانه. نیده بولسه اهمیتلی نتیجه‌لرنی کوته‌لر. طوب میدانینه جیولغان ایسکی طرف کشیلرن (قاره گروهلرنی) قودرگز دیه ملت مجلسی شاهغه مراجعت ایتسه‌ده، شاه: «الك اول «ملت مجلسی» یاننده غی اختلالچیلر طارالسون وخلقده طنچلق باشلانغانه‌قدر ملت مجلسی اوزی ده طارالسون» دیه جواب بیرگان. ملت مجلسینك رئیسی: «ملت مجلسینی صاقلارغه‌دیه قوراللانوب جیولغان حریتپرورلرگه «طارالکز، طنچلانکز!» دیه نه‌قدر نصیحت ایتسه‌ده آنلر طـکلامیلر. دیپوتاتلر ملت مجلسینی اوزلری طاشلاب چغوب شاه ایله کوریشورگه تلادکلرن سرایغه معلوم ایتکانلر. ملت مجلسی یاننده تونله‌ده ۳۰۰ لاب قوراللی فدائیلر طوره‌لر. ایسکیلرنك‌ده، یاکیلرنك‌ده طرفدارلری کوبایه.

فدائیلر، طوب میدانده خلقنی ادارهٔ مشروطه‌گه قارشی قوطورتوب نطق سویلاوچیلردن ایکیسینه (برسید ایله بر مجتهدکه) آطوب اوترر گه‌تله‌سه لرده، موفق بولا آلماغانلر. برسی خاتونلر کیومینه کیونگان ایکن. ایسکی فکرلیلر شوندوق بو فدائیلرگه هجوم ایتوب قیناب اوترگانلر.

ملت مجلسی، همه چیت حکومت ایلچیلرینه مراجعت قیلوب اداره‌ء مشروطه‌نی صاقلارغه معنوی یاردملرینی اوتنمشدر. شاه، همانده اختلالچی جمعیتلرنی یابونی طلب ایته. ٤ نچی دیکابرده سرایغه، همه یکی مینیسترلر (جمله‌سی ایسکی

فکرلیلر) کیکاشکه جیولغانلر. کیچ شاه، ملت مجلسی طرفندن یبارلگان دیپوتاتسیه نی قبول ایتکان. حاضرگه بو کیکاشنك نتیجه‌سی معلوم توگل.

ایسکیلر بر نیچه مك کشی بولوب سرای تیره‌سن وطوب میدانن طوترغانلر بونلر فدائیلرگه آطقالیلر.

حریتپرورلر ۱۰ مك قدر کشی بولوب ملت مجلسی یاغن طوتر غانلر. اورامارغه‌بارریقادالریاصیلر؛ اورامارنی بووالر، لکن حاضرگه هجوم ایتمیلر؛ بلکه هجومگه قارشی طوررغه حاضر لنگان کبی قیلانالر.

شاه آوری باشلاغان دیلر. اول ملت مجلسی ایله طاتولاشورغه تلب ایکی مأمورن یبارسه ده، ملت مجلسی بیك کوب شرطلر قویغان. بو شرطلرنك برسی: سرایده گی ایسکی فکرلی مأمورلرنی قوودر.

حاللر قورقنچلی. انکلتره وروسیه ایلچیلری آوروپا تبعه‌سن حمایه‌قیلالر

آوروپا ایلچیلری شاهغه‌اوچ وکیل یباروب پیرسیه عسکرینك آوروپا تبعه‌سن یتارلك درجه‌ده محافظه قیلماوینه پروتیست ایتارگه قرار بیرگانلر.

چیت اسلاملر معیشتندن

الواء، المؤید، المنار، حبل المتین اسبوعیه، المقتطف، الحیات، حبل المتین یومیه، الجریده.

◆◆ مسلمانلر هر یرده معناسز نزاعلر ایله شغللنوب فرصت کچره‌لر وعمر تلف ایته لر. خلق اشلگان اشلرنی باری بر اشلیلر. لکن اش اوتکان صوك وقولدن فرصت اچقندیغی صوك اشلیلر. مصر مسلمانلری قزلرنی اوقوتورغه‌می دگلمی؟ بونسلر ایچون مدرسه‌لر بنا ایدرگه‌می یوقمی؟ دار المعلمانلر تأسیس ایدرگه‌می ایتمازگه می؟ کبی بحثلر ایله شغللنوب مناظره‌لر ایدشوب وقت اوزدردقلرنده، خریستیان لر، یهودیلر وباشقه خلقلر قزلرینی اوقو تورغه کرشوب فوق العاده صورتده ترقی ایتدردیلر، بونی کوروب مسلمانلرده اش که کرشدیلر ایسه‌ده هیهات، اوته گیلر کوبدن یراق کتمشلردر. مصرده خلقنك یوزده طوقسانی مسلمان اولدیغی حالده ۲۰،٤٤۱ عدد اوقوچی قزلردن آنچق ۳،٦۸۱ عددی گنه مسلمان قزلردر. شمدی اسلاملرنك اوز مدرسه‌لری یتشمادیکی وصوکغه قالوب اوقورغه باشلادقلری جهتله معلمه‌لر آز اولدیغی سببندن مجبوری صورتده یهودی وخریستیان مکتبلرنه اوقو تمقده‌لردر. مصر قزلرینی اوقوتمق طو غروسنده، الك اجتهاد ایدوچیلر یهودیلردر.

باشقه ملتلرنك اوز مكتب ومدرسه‌لری كوب اولدیغی حالده مسلمان قزلری ایچون صالنمش مكتبلر گه‌ده كره‌لر. مثلا مسلمانلر ایچون اولغان «عباس» مدرسه سنده ۱۲۰ شاكردنك ۱۲ سی، دارالمعلمات شاكردلرینك ۵۳ دن ۲ سی، ممرضه وقوابل (سیسترا میلوسیر دیپه وآقوشیرقه) مدرسه‌سنده ۲۷ شاكرددن ٤ سی باشقه ملتلردر.

•• هندستانده «علیكده» شهرنده اولان بیوك مدرسه‌نك مشهور عالملرندن ومحررلرندن اولان محسن الملك اوشبو كونلرده وفات اولدی. یاشی ۷۰ ده ایدی.

•• كیله‌سی ییل سنتابر آینده اوزینك پایتخت شهری (قوپنهاغ) ده اولاچق مستشرقلر جمعیتنه دانیا حكومتی تركیادن آدم ییارلونی صورامش وترکیا دولتی‌ده بونی قبول ایدوب «لوندن» ده ایلچی مستشاری اولوب طوروچی عبدالحق حامد بك نی تعیین ایتمشدر. بو كیمسه ترکیانك مشهور ادیب ومشهور شاعرلرندندر.

•• ربیع الاول ایچنده تیمریولنی «مدینه» گه یتشدرگه بیوروب، سلطان طرفندن امر چیقارلمشدر. مكه‌ایله مدینه آراسنده اولاچق بو كونده «طریق سلطانی» دیه آتالمش یولدن اوشبو منزللر آرقلی كیتنه چكدر: مدینه، آبارعلی، العمد، الریان، ابوضیاعه، الشهداء، بئرعباس، الجدیده، الحمراء، الصفراء، بئرالسبع، المستورة، رابغ، قضیمة، خلیص، عسفان، وادی فاطمه، مكة مكرمه. اوشبو منزللرنك هر برنده یخشی واندتلی صولر كوبدر. رابغ قریه‌سی دكزگه یاقن اورنده‌در.

•• ۱۵ نچی رمضان سه‌شنبه‌كون «اللواء» جریده‌سی صاحبی مصطفی كامل پاشا اسكندریه شهرنده «زیزینیا» تیاترنده مصرنك حریتی حقنده خطبه سویلامشدر. اوشبو خطبه‌نی دكلار ایچون تیمریول ایله پك یراق شهرلردن كوب آدملر كلمشلر. خطبه‌سی تمام اولدیغی صوك دكلاوچیلر اوزلرینك رضا اولدقلرینی بیلدررایچون هدیه ایدوب بر چوق چیچكلر تقدیم ایتمشلردر.

پیرسیه فاجعه‌لری.

صوكغی تیلیغرامله‌رگه كوره: شاه ایله ملت مجلسی وكیللری آره‌سنده سوز دوام ایته‌در. شاه: بعض بیك صول فكرلی خطیبلرنك ملت مجلسندن چغاریلوون، ملت مجلسی ایله یاننده‌غی مسجد ایشك آلدینه جیولغان قوراللی مشروطه‌جی وفدائیلرنك طارالوون طلب ایته؛ بوكا فارشی حبسكه آلنوب‌ده انكلتره‌نك یاردمی ایله آوروپاغه قاچقان اولكی

حریتپرور باش وزیر نصر الملك و باشقه حریتپرورلر گه طهرانغه قایتورغه رخصت ایته‌جگن وطوب میدانندەغی ایسکی فکرلی خلقنی طاراندره‌چغن وعده قیلمشدر. وکیللر ئیلگه بونی قبول ایتما گانلر. نتیجه‌سی نه بولور دیه کوته‌لر. ملت مجلسن قوراللی فدائیلر صاقلی. طوب میدانندەده چاطرلر قوروب، قوراللی مکلرچه ایسکی فکرلیلر (ملت مجلسینك دشمانلری) یاتالر. بونلرنك مقصودی حریتپرورلر ایله صوغشوب آنلرنی جیکو وملت مجلسن یابودر.

پیرسیه‌نك مشهور شهرلرنده‌گی جمعیتلر ملت مجلسینه تیلیغرامار یباروب یاردم ایته‌چکلرن بلدرگانلر. تبریز شهرنده قوراللی فدائیلر بازارده یوروب بتون کیبتلرنی یابدرغانلر. محلی انجمن (اوبشستوا) همه قونسوللرغه: «شاه، ادارهٔ مشروطه‌گه ایتکان یمینن (آند) بوزدی، شول سببلی ملت آنی تختندن توشردی» دیه کاغد طاراتمشدر.

ایسکه توشه باشلاغان

ڤیرنی (آلمانا) طرفی قزاقلرندن بیسه‌بای افندی فورماشف یازادر:

«بر وقتقه‌چه بزدك قزاقدار بیك ایرکن تورغان خلق ایدی. ایندی قاراساق راسیادن کیلگان موژیق خاخولدار بزدارنك جاخصی مال جایلب جایلای تورغان جیردارمزنی آلب جاتر. بزدار دی ایسه، قومغه یعنی چول صغراغه ایداب جاتر. سزلر ایگن صالمایسز، ایگن صالا تورغان جیردارنکزنی موژیققه بیر یگز دیب اویازمز بویروق قلدی. بی بولص دارمز ایسه اویازدنك قلی بولدی. اویازنك قلغان هر بر بویروغینه ایبا تاقصیر خوب دیب کنه تورالر.»

«وقت» — بیسه‌بای افندی! اگر اوزکز ایگن صالماساکز، طوفراقنی قازوب اوزکز اشلاماساکز اول برلرکزنك برسیده اوزکزده قالماز. خاخوللردن واویازدن آرتوغراق اوزکزگه اوپکه‌له‌کز. قرآنده: والارض یرثها عبادی الصالحون دیگان. معنا بیروچیلر شونك آغربنه «لاعماره» دیگان سوزنی آرتدروب معنابیره‌لر.

اورطه آسیا وفرانسوزلر.

۱۹۰۵ نچی یلنك کوزنده فرانسیه حکومتی اورطه آسیانك سیاسی واقتصادی احوالینی تیکشررگه وآندەغی حرکتلر ایله طانشورغه دیه «لافوست» فاملیه‌سنه بر پالقاونیق یبارگان ایدی. بو آدم، هند، افغان، کاشغار، روسیه ترکستانی وپیرسیه مملکتلرنه ایکی یلدن آرتق مدت سیاحت ایتدی ومذکور مملکتلرده‌گی هر بر حالنی نقلاب تفتیش قیلدی، خصوصا پیرسیه‌ده‌گی صوکغی حرکتلر حقنده کوب معلومات آلوب واوزلرینك خارجیه مینیستر ینه بیوك وپك مهم بر

داقلاد بیردی.

«ریچ» غزته سینك پاریژده‌غی خصوصی مخبرینك سوزینه کوره: «لاقوست» بو داقلادنده «اورطه آسیا قاپناب یاتقان بر قازان بولوب آنده باروب قاتشو - فرانسیه که تیوشلی توگل. اورطه آسیا مسئله‌سینه قصلسه: فرانسیه اوز باشینه بلاگنه آلوره قلکرینی کورساته‌در.

لاقوست داقلادنده دییور «روس یاپون صوغشی» خصوصا کچکنه گنه آسیالی بر حکومتنك (یاپونیانك) بوکا قدر نیکداشی یوق صانالغان روسیه‌نی جیکووی عموما آسیا ملتلرینه، خصوصا مسلمانلر ایله بودده مذهبی طرفدارلرینه تأثیرسز قالمادی: بونلرده ملی حس، اوز اوزلرینه اشانو آرتدی وروس یاکه انکلیزلرنك دهشتی ونفوذی یوغالدی. طبیعی بو واقعه، طشدن قاراغانده حرکتسز، طنچ وآکسز کورلگان آسیالیلرنی اویاندی، برله‌شوب قوت کسب ایتو هم آوروپالیلرنی بره‌ملاب قووب چغارو مسلکن کرتدی.

تدبیرلی انکلیزلر بونی سیزوب آلدیلر، واگر بوندن صوکده روسیه ایله دشمان طورسه‌لر، آسیا ملتلرینك اویانوب، هر ایکیسینه‌ده اوکچه کوتارگه امر ایته‌چکلرن آکلادیلر وبر عصر بویینه دشمان بولوب کیلدکلری روسیه ایله طاتولاشوب پیرسیه اشلرنده، قوتسز روسیه ایچون پك فائده‌لی وانکلتره ایچون فائده‌سز شرطلر ایله معاهده یاصارغه مجبور بولدیلر. روسیه وانکلتره آره‌سنده‌غی بو معاهده‌دن مقصود، برله‌شوب اورطه آسیا ملتلرینك تریلووینه، قوت کسب ایتولرینه مانع اولمقدر.

هنده، معتبر هندولر حتی انکلیز مأمورلری وآفیتسارلرده، خلقنك اویاندیغینی «بوده‌هیلر» ایله مسلمانلرغه مطلوب نظام وریفورمالرنی یاصاغان تقدیرده، انکلیزلی ایچون، هندنی اوز قوللرنده طوتو ممکن اولمدیغنی اقرار ایته‌لر. بوندن صوك انکلیزلر هنك مسلمانلرینه ناچار کوز ایله قارارغه‌ده قورقا باشلادیلر.»

لاقوستنك خبرینه کوره روسیه ترکستاننده‌ده پك نفوذلی یاش صارتلر پارتیه‌سی یاصالوب بونلرده قافقاز تاتارلری کبی ملی بر پروغرامغه مالك وایسکیده‌گی کبی مرتب ظلملر دوام ایتسه شوکا قارشی طوورلق درجه‌ده قوت صاحبیدرلر.

افغانستان، کاشغار وپیرسیه‌ده‌ده یاپون غلبه‌سی‌نك تأثیری زور. بونلرده‌ده روس ایله آنکلچاندن قورقمی باشلاغانلر. شویله‌که بو مملکتلرگه یا یومالاب یاخشیلق ایله یاکه پك کوب عسکر وزور راسخودلر ایله گنه کروب برله‌شمك

ممکن اولاچقدر.

لکن انگلتره ایله روسیه ایچون اك مشقتلی بر پیرسیه‌در. لکن بونه‌غی مشقتلرده یالکز یاپون غلبه‌سی گنه توگل، بلکه انگلتره‌اوزی‌ده برقدر عیبلیدر. چونکه، پیرسیه‌ده‌گی روس نفوذن بتررور روسیه طرفداری اولان بیوك مأمورلرنی اورنلر ندن چغارتور ایچون، ۱۹۰۲ نچی یللردن باشلاب انگلیزلر اوزلری پیرسیه‌ده‌گی حریت حرکتینه باردم بیره باشلادیلر. «ملت مجلسی» بیرلـگانگه قدر پیرسیه اختلالچیلری، عسکردن، انگلتره ایلچیخانه سینه قاچوب قوطولا وشونده حکومتکه قارشی خلقنی حاضرلی ایدیلر. انگلیزلر نك بو باردمی بولماسه: خلـق جیکلور واداره مشروطه بیرلی‌ده قالغان بولور ایدی.

ملت مجلسی بیك آکلی هم وطنپرور چقدی. روسیه طرفداری مأمورلرنی اورنلرندن چغاردی، لـکن انگلیزلرگه‌ده شبهه ایله قارادیغندن انگلیز طرفدارلرن‌ده اورنده قالدرمادی.

صوکره روسیه ایله انگلتره برله شوب، پیرسیه باشینی چاینارگه طوتونغاچ، پیرسیه حکومتنی هلاکت یاقنلاشغانلغن آکلادی وتیزرك گیرمانیا قوچاغینه آتلدی. گیرمانیا پیرسیه‌نی اوزینه اسیر ایتارگه طریشه. بونك ایچون پیرسیه‌ده نمسه بانقسی آچوب بونـده سوداگرلر واینژینیرلر یبارگه، مال کرتورگه وپیرسیه سوداسن اوز قولینه آلورغه غیرت صرف ایته‌چکدر. طبیعی گیرمانیا نك بو اشی روسیه ایله انگلتره‌گه ضررلی بولدیغندن بو اوچ حکومت آره‌سنده رقابت (قانقورینسیه) حاصل بولوب بر یرله یارشاچقلر وپیرسیه‌نی بر بربنه آتماسغه طریشه‌چقلردر. شوندای بر چوالچق زمانده پیرسیه اشلرینه باروب قوشیلو، فرانسیه ایچون پك ضررلی اولاچقدر.

هرنه ایسه پیرسیه نزاعسی بو کویی قالماینچه ینه قوتلانوب یاکه شاهنك ملت مجلسینه تمام اطاعتی یاخود شاهنك ملت مجلسن بتررر ایچون چیت حکوملتردن باردم صوراووی ایله بتار. هر ایکی حالده‌ده، شمالی پیرسیه‌گه روس قزاقلرینك، جنوبکه انگلیز عسکرلرینك کره‌چکی شبهه‌سز بولوب بو حال پیرسیه خلقینك حمیت ملیه وتعصبینه طوقنوب چوالولرنـك ینه قوتلانه‌چکی کوتیلدر.»

شاهتختینسکی

اوللری تفلیسده «شرق روس» نامنده غزته چغارمش اولان محمد آغا شاهتختینسکی بو صوك وقتلرده، مسلمانلر وآنلرنك انقراض وترقیلری هم دین اسلام حقنده «روسیا» و«نووی ژریمه» غزته‌لرینه بایتاق نرسه‌لر یازغالیدر. بیان ایتکان فکرلرینك کوبسی مسلمانلر طرفندن خوش کوریله وقبول ایدیله طورغان نرسه‌لر توکلدر. بوندن باشقه، شاهتختینسکی سیاسة اوشبو غزته‌لرده مسلمان‌لر حقنده پك قباحت دانوسلر یازوب بتون مسلمانلرنك وحریت پرورلرنك بحق نفرت‌لرینی جلب ایته‌در. فقط بو آدم روسیه‌ده وزاغرانیتسه‌ده تحصیل ایدوب اولدقچه مکمل تربیه وتعلیم کورمش، برنیچه تیلگه واقف، قوهٔ ادبیه‌گه مالك واوتکون قلم صاحبی اولدیغندن، هم بونك مسلمانلر حقنده یازغان نرسه‌لری حکومت طرفداری اولان غزته‌لر ایله نشر اولندیغندن اوزلری حقنده نه‌لر یازلدیغنی وروس افکار عمومیه سینه نه روشجه خدمت ایدیلوب مسلمانلر واسلا میتنك نه طریقجه کورساتیلدیگنی بیلوب طورمق، تیوشلی اورنلرینه جواب ویرمك ورد ایتمك، فائده‌لی اورنلری بولسه استفاده ایتمك مسلمانلر ایچون لازمدر.

بز حاضرگه شاهتختینسکی نك، ترجمان محرری اسماعیل بك غصپرینسکی طرفندن مصرده یاصالمق ایستنلان «عموم مسلمان قونغره‌سی» حقنده «روسیا» غزته‌سینك ۱۵ نویابر تاریخلی ۶۰۷ نجی نسخه‌سنده یازغان بر مقاله‌سنی روسجه‌دن ترجمه ایله بو اورنده درج ایده‌مز. بو مقاله‌ده بیان ایدلمش فکرلرینه قارشو ادبی وعلمی روشده ممکن مرتبه مختصر ومفید جواب یازوچیلر بولسه «وقت» ده باصیلنور.

عموم مسلمان قونغره‌سی

«ترجمان» محرری غصپرینسکی مصرده عموم مسلمان قونغره‌سی یاصاماقچی بولا. بو خصوصده اول مصردن «روسیا» غزته‌سینه (نومر ۶۰۰) یازغان روسجه بر خطنده: بتون بر یوزینك مسلمانی خسته، هم پك آغیر خسته اولدیغنی وبو عجب خسته لکنك نه‌دن عبارت اولدیغنی اول اوزی بیلدیگنی، لکن یالکزی غنه میدان‌غه چغوب بونی أیته‌چك اولسه مسلمانلر باشینه دها زیاده فنالق آرته‌جق اولدیغندن اوزیگنه بیان ایتمیه جکنی، بلکه بونی بیان ایدر ایچون حاضرگی شرق دنیاسی‌نك الك عقللی آدملرینك

آغزوفکرلری برلشورگه حاجت وارلغنی بیان ایتمه‌در، نه وقت که بتون شرق عقلاسی بو خسته‌لکنك نه‌دن عبارت اولدیغنی تحلیل کبی، بر آغزدن قچقررلر، شول زمان درحال بو خسته‌لکده بتوب کیله‌جك ایمش.

بکاقالورسه غصپرینسکی‌نك مسلمانلر حقنده‌ده وملتلرنك حیاتنده ترقی‌وتدنی‌نك نه روشجه حصوله کلدیگی حقنده‌ده آچیق بر فکری بوقدر. غصپرینسکی، وقتیله مسلمانلرنك مدنیت ومعارفکه کوب خدمتلری تیسه‌ده برچوق عصرلردن بیرلو بونلرنك ترقیات فکریه واحوال معنویه‌جه اویوشوب طوکوب قالدقلرینی بیان ایتمه وآنك بو سوزلرندن مسلمانلرنك اویوشوب قالولرینی عرب خلیفه‌لرینك انقراضندن صوك باشلانمش دیه‌ظن ایتدیگی بلنه‌در. عربلردن صوکره مسلمان دنیاسنك حاکمیتی ترکلر قولینه کچدی. ترکلر یدنجی یوز یل حکومت سوره‌لر. بو صوکغی ایکی یوز یلندن صرف نظر ایده‌لم، چونکه: آنلر بو دورده «خسته آدم» اولدیلر. اگر مسلمانلرنك اویوشوب قالولری غصپرینسکی آکلاغانجه درست بولاطورغان بولسه، ترکلر اولکی بشیوز یل اچنده اویوشوب طوکوب قالغان بولورغه طوغری کیله‌در.

حالبوکه ترکلرنك اول بشیوز یللق حیاتلری افکار سیاسیه، شجاعت عسکریه وحمیت وطنیه‌جه الك عالی والك شرفلی بر دورلریدر. بو دورده عثمانلیلر، باشقه ملتلرنك تاریخ حیاتلرنده پك نادر تصادف اولنه بیله‌جك، جهانگیرانه فتوحاتده بولنوب تشکیل مملکت ایتدیلر. نه یرنده‌در بونك عطالت فکریه ومعنویه؟

اوشبو دورده عجملر بتون جهان ادبیاتنه زینتبخش اولان اوزلرینك ادبیاتلرینی وجوده کیتردیلر. بر ملتنك فکر وعقلجه اویوشقلغی دورنده فردوسیلر، حافظلر، سعدیلر، حیامیلر، جامیلر وغیرلر کبی محررلر وشاعرلر یتشوی ممکنمیدر؟ بو کونکی مسلمانلرده بتونلای دیوانه‌لر یاکه عقلسز وفکرسز طوغان نرسه‌لر توکلدرلر. بونلر یاش ملتلردر. بو کونکی مسلمانلرنك یتشمکان یرلری شولدرکه: بونلر یاوروپا مدنیتندن قاچالر، یاکه آنی بیك یواشلق ایله شوقسز کنه قبول ایته‌لر. بولای ایتولرینك سببی بنه‌جه بودر:

انسان ایچون دین لازم برنرسه‌در. اسلام اللهنك برلکنی الك ساده برصورتده آکلاتقانغه کوره مسلمانلر کبی پراصتوی بر خلق ایچون بو الك مناسب بردیندر. شونك ایچونده مسلمانلر اسلامغه ودینکه پك نق یابشه‌لر وبوندن باشقه یاشی آلمیلر. دین اسلام اوللری یالکز اللهغه اعتقاد وبعض برساده عبادتلر واخلاقلردن عبارت

ایدی . محمد (عه‌م) مکه‌ده طورغان‌وقتده، مدینه‌لیلرنك: «مسلمان‌بولور ایچون‌بزگه نیشلارگه کرك ؟» دیه سؤاللرینه قارشو اسلامنك‌مؤسسی آنلرغه : «الله‌غه شرکت قاتما کز، اوغرلاما کز» دیه جواب ویره‌در ایدی . لکن مسلمانلرنك بختسزلکینه قارشو محمد (عه‌م)عرب حکومتی تأسیس ایدره‌ك سیاسی،دینی،اجتماعی (سوسیالنی) حیاتنك‌هر شعبه سینه‌دائر قانونلر توزورگه ده مجبور اولدی . بو قانونلر عالی بر قلبنك سعادت عمومیه وجودکه کیتررگه طریشوونـدن نشأت ایتـه‌در ایدی . صوکندن دین اسلام‌غه کرگان خلقلرنك بارسیده اول وقتلرده حقانیتسزلـك وترتیبسزلك آستنده ، هیچ بر قانونسز یاشیلر ومحمد (عه‌م) دائما الوهیت حقنده تفکرده بولونادر ایدی. حقیقتنی خیالدن آیره بیلو ملتلرنك ترقی وکمالتلری نسبتنده بولادر . محمد (عه‌م) اوز قوه‌ٔ عقلیه سینك اثرینی اللهدن کیلکان طاوش دیه قبول ایتدی. مسلمانلر بو کونکه قدر شولای دیه‌اشانه‌لر . بوندن‌باشقه‌مسلمانلرده دخیده شویله بر اعتقاد یرلشمشدرکه محمد (عه‌م) نك آغزندن چقغان هربر نرسه‌نی قانون الهی همده اصلا اوزگارمی طورغان قانون دیلر.

حالبوکه انتباه وتجدد دوری کیلو برلن یاوروپالولر طبیعتنك یکیدن یکی اسراربنی کشف ایدره‌ك اوزلرینك حیاتلربنی یخشیلاتورغه باشلادیلر . یاوروپالولر قانون ونظاماتنی حیات ومعیشتنك اقتضاسینه کوره دائما اوزگا روب طورغه‌تیوش‌برنرسه دیب‌قاریلر. شونك ایچونده بونلرقانون حیاتنی دائما آلماشدروب واحوال حیاتیه‌لرینی اصلاح ایدوب طوره‌لر . حالبوکه محمد (عه‌م) وقتندن بیرلی کوب زمانلر اوتدی. آنك توزوگان نظاملرینك وقتلری کچدی . اول نظاملر حاضرنده مسلمانلرنی یالکز صتالر وایزه‌لرگنه . ایکنجی طرفدن ، مسلمانلرنك : « تریکلك ایچون لازم بولغان نظاملر خدای طرفندن توزوله وآنلر منگولك‌اوزگارمی طورغان‌نرسه‌لر در » دیه‌اعتقاد ایتولری بونلر آره‌سینه: « کشیگه اوزینك حیات ومعیشتنی‌اصلاح ایتو ممکن توکل » دیگان فکرنی اورنلا شدروغه سبب‌اولمشدر. دین‌مسلمانلرنی اختیار ، غیرت وفعالیتـدن محروم بر عطالت‌که محکوم اینکان. شونك ایچونده یاوروپا معیشتی اسلام معیشتنی ایزرگه باشلامشدر. ذاتا : علم‌نك جهالت‌که، ایشنك ایشسزلك‌که ، تفکر وتعقلنك « اوزلـکـندن فکریوریتورگه یارامی» قالب کیلووی منطق وطبیعت مقتضا سندندر. قوتلر مساوی‌بولماغان‌بوصوغشده مسلمانلرنك بتونلای یوغالوب کیتماولری و « قازابلانقلاشماولری » قازابلانقه‌ده اولدیغی کبی‌یکلماولری ایچون بونلرنك

حیاتقه‌یاوروپالولر نقطه‌نظرندن قاراولری، یاوروپا اصول معیشتنی، یاوروپاافکارینی قبول ایتولری لازمدر. محمد (عه‌م) نك وحدانیت الهیه‌دن عبارت اولان دینی مسلمانلرنك ترقیلرینه مانع توگل؛ مسلمانلرنی خراب ایتکان نرسه حیات ومعیشت حقنده اسلامنك کوبدن وقتی اوتکان قانونلرینی همیشه صاقلاو وآنلرنی منگولك اوزگارمی دیه اعتقاد ایتودر. بوخسته لکدن قوتیلور ایچون یاوروپا اصولنده یکی مکتبلر میدانغه کیتررگه وملت بالالرینی شول مکتبلرده، کشیگه جان کرته طورغان یاوروپا فکری ایله تربیه ایتارگه تیوش‌در. «آرخیفرانتیك» غصپرینسکی‌نك مصرده عموم مسلمان قونغره‌سی یاصاوفکرینه کله‌جك اولورسه‌ق: بو قونغره‌س ـ بولمایه‌جقدر. اوزلرنده علم، فکر، ادراك وتصور بولماغان مسلمانلر بربرسینه نه دیه بیلسونلر؟ قونغره‌سلر «یاشی‌طورغان» کشیلرگه کرك، مسلمانلر ایسه طوکوب قالمشلردر. اگر قونغره‌س چیبولاقالسه مسلمانلر ایچون دخیه ضرر لیراق بولور: بو قونغره‌س مسلمانلرنك فاناتیزملرینی دخیده آرتدرر. یاوروپا مدنیتنه قارشو دخیه نغراق صوغشورلرده شونك ایله اوزلرینك اجل وملاکتلرینی دخیده یقینلاشدررلر.

امضا: (م. شامتختینسکی)

پیرسیه فاجعه‌لری.

ملت مجلسی، آوروپا حکومتلرینك ایلچیلرینه مراجعت ایتوب: پیرسیه ده اداره‌ء مشروطه دوام ایتووینه یاردم قیلولرن اوتنمشدر. بوگا قارشی روسیه ایلچیسی: «روسیه حکومتی پیرسیه‌نك داخلی اشلرینه قصلمایه‌چق، فقط اوز حدودینی وپیرسیه‌ده‌گی روس تبعه‌لرن حمایه ایله قناعت ایته‌چك» دیه جواب بیرگان.

روحانیلر خلقنی اوگو تلاب بر آز طنچلاندرغانلر، طاراتقانلر. تیره یاقدن طهرانکه جیولغان آول خلقی کیری قایتوب کیتکانلر. یکی مینیسترلر هیئتی تشکیل قیلنوب باش مینیستر ومالیه مینیستری اوله‌رق ابسکی فکرلی «نظام السلطنة» قوبولمشدر. حربیه مینیستری اوله‌رق پرنس عزیزالله؛ تجارت مینیسترلکینه ظفرالسلطنة قوبولغان. باشقه مینیسترلر اولکیلر، یعنی حریتپرورلردر.

ایسکی حریتپرور باش مینیستر «نصرالملك»نی اوز اورنینه قایتورغه چاقرسالرده، اول رضا بولمایدر. مجلس اشنی طاتولق ایله‌بتررگه طریشه وانجمنلرنی طنچلقغه، طارالورغه دعوت ایته‌در.

تبریز شهرنده «محمدعلی شاه اورنندن وشرلدی» دیه پراقلاماتسیه‌لر طاراتالر. انجمنلر وفدائیلر فورا للانوب تیلغرافخا

نه‌نی آلغانلر و تورمه ده گی سیاسی محبو سلرنی قوطقارغانلر.

غربی پیرسیه‌ده کردلر تیلیغرافلرنی و یوللرنی کیسکانلر، آوللرنی طالیلر.

بعض آدملر طهرانه خلق ایله شاهنی کیلشدرر ایچون، پیرسیه ایله چیکداش بولماغان هم پیرسیه‌نی آلورغه تلامگان برر حکومت ایلچیسینك قاتناشووی لازم دیلر و بوندای کشی اوله‌رق گیرمانیا ایلچیسن کورساته لر.

« رشت » شهری خلقی ده تبریز خلقینه قوشیلوب محمد علی شاهنی قبول ایتمیلر، «اورنندن‌توشسون» دیلر. تبریز دن ٦٠ چاقرم یرده بعض کشیلر روس قونسولینك پوچته‌سن طالاغانلر وقونسول ادمن قاطی جراحتلا گانلر. بعض اورنلر ده روس تبعه‌لرینه هجوملر باشلانغان. وبو - ایسکی فکرلیلر طرفندن، روسیه کرینی پیرسیه گه کرتدرر ایچون الغان حیله دیلر.

پیرسیه فاجعه‌لری

برنیچه ییللر اول استبداد وظلمنك الك نق یرلاشکان اورنلرندن برسی «پیرسیه» ایدی. «شاه» تیره‌سنده جیولغان برقدر آدملر بتون پیرسیه گه‌اوزلرینك خصوصی ملکاری ایتوب قاریلر؛ خلقنی قوللرندن کیلگان‌قدر طالیلر وقیلماغان ظلملرن قالدر میلر ایدی طبیعی، بونك نتیجه‌سی اولارق خلق اویاندی، خلقده ملی حس قوزغالدی. یکی وجودکه کیلگان سوداگرلر (بورژوازیه) صنفی ایله‌اوزلرینه‌ده بیوك سیاسی قوت آلورغه تله گان روحانیلر نالوغنك آغرلغندن وظلمنك کوبلگندن یوداب بتکان خلقنی اوزلرینه ایارتوب استبدادکه قارشی صوغشا باشلا دیلر. اول چاقلرده پیرسیه نك ماءمورلری روسیه دوستلری بولغانلقدن انگلتره حکومتی پیرسیه‌حریتچیلرینه‌یاردم‌ایتدی. آنلرنی ماءمورلردن صاقلادی، ضرر کیترتمادی. نهایت، پیرسیه حکومتینك کرك قدر عسکر وقوتی بولماغانلق سببلی استبداد جیکلدی، خلق غالب کیلوب، مظفرالدین شاهنی اداره‌مشروطه بیررگه وملت مجلسن جیارغه‌مجبور ایتدیلر. مملکتده‌چوالولر، خزینه‌موینندن بورچقه باتوب‌اوزاوزینی‌تربیه‌ایتماسلك

درجه‌گه یتکان، قولده قوت‌یوق‌بولغانلق دن شاه ایچون خلقغه حریت و اداره‌ٔ مشروطه بیروب مسئولیت‌وآغر خدمتنی اوز اوستندن طاشلاودن باشقه یول‌قالما غان ایدی.

لکن هیچ بر وقتده اوز اوستلرینه مسئولیت آلماینچه، قولدن کیلگان‌قدر خلقنی طالارغه اوگره‌نگان بیوکلر وسرای ماءمورلری بوکا رضابولمادیلر وبرله‌شوب نیچك بولسه‌ده، اداره‌ٔ مشروطه‌نی‌بتروب ینه‌دن ایسکی حالگه قایتارمغه قرار بیردیلر؛ چونکه «ملت مجلسی» بو قوز غونلرنی، بوکا قدر آشاب‌کیلگان‌خزینه آقچه‌سی وملیونلردن آیراچق ایدی.

ملت مجلسی آچلوب بر نیچه کون اوتکاچ ده مظفرالدین شاه وفات ایتدی (اوتکان ۸نچی مای‌ده). اورنینه اوغلی محمدعلی شاه اوطوردی. بوشاهنی سرای دائره‌سی بیك‌قوطورتوب «مجلس»نی قودرمقچی بولدیلر. لکن شاه قورقدی، کونمادی. شاه ملت مجلسینه باروب اداره‌ٔ مشروطه‌گه آند ایتدی و بتون خلقنی شادلاندردی.

ملت مجلسی بیك قزو اشکه کر شدی. یکی اساسی زاقونلر چغاردی. مملکتنك مالیه‌سن ره‌تکه کیتروب، داخودلرنی راسخوددن آرتورلق ایتدی.

لکن خلق اوستینه نالوغ اویوب توگل، بلکه فائده سز راسخودلرنی آزایتوب. حریتپرور مبنیسترلر قویدردی. تورلی کامیسیه‌لر یاصاب نظاملرنی ترتیبکه‌صالو اشینه کرشدی. بر مسئله قالمادی دیبور گه ممکندرکه: ملت مجلسی آکا کوز صالماسون.

طبیعی بیوروقراتیه و سرای مأمور لری بوکا رضا بولمی ملت مجلسن طاراتدررغه طریشه‌ایدیلر. «ملت‌مجلسی» دائما بوندای بر اش بولور دیه طور دیغندن کرك وقتده خلقنك باردمی ایله فائده‌لانور ایچون، هرشهرلرده انجمنلر یاصاب بو انجمنلرده سیاسی قلوب شکلینی آلدیلر؛ قوراللاندیلر وکرك چاقده قورال ایله ملت مجلسن صاقلارغه حاضر طوردیلر. صوکغی‌واقعه‌لر کورساتدی‌که: ملت مجلسی بو ایسا بنده یاکلشماغان؛ انجمنلرنك فائده‌سن تجربه ایله کوردی.

پیرسیه ده‌اون‌ملیون خلق‌بار. شونك ۵۰۰ مکی مأمور، دها طوغروسی اشسز یاتقان بیوك مأمورلرنك خدمتچیسی بولوب خزینه‌دن وظیفه آلوب یاتالر. دیمك: ۲۰ فقیر موینندن بر اشسز ماءمورنی تربیه قیلنادر. اول شاه ایله سرای راسخودلری چیکسز ایدی. خلقدن

جیولغان داخود ، بو راسخودلرغه یتما گا نلکدن ، خزینه نـک یارقلرن، چیتدن آغر پراسینت ایله بورچقه آقچه آلوب شونگ ایله قاپلی ایدیلر.

طبیعی — بوحال مملکتنی بانقرو تلقفه آلوب بارغانلقدن — ملت مجلسی بوگا رضا بولمادی وتیوشسز راسخودلرنی بتره باشـلادی. الك اول هر تورلی درجه‌لی تیك اشسز خزینه آشاب یاتقان ۲ مك چیناو نیقفه ژالونیه‌نی طوقتاتدی. هر یل شاهغه «کسه راسخودلرینه» دیه بیرلگان ۴۸۰ مك صوم،به یرام یاصارغه دیگان ۲۰۰ مك‌صوم‌نی طوقتاتدی؛ پادشاه قارنداشلرینه بیرلگان پینسیه نی ۹۰۰ مك صوم کیمتدی؛ ولی عهدکه کسه راسخودینه دیه یل صایون بیریله طورغان ۱۴۰ مك صومنی بیرمازگه بولدی؛ شا هنگ خاتون و سویارکه لرینگ ژالونیه لرن ۴۰۰ مك صوم آزایتدی؛ اورنسز کشیلرگه بیررگه میدال یاصارغه صرف قیلنغان ۱۲۰ مك صومنی بترتدی: قسقه سی ماءمورلر بو حـالدن دخی نغراق قورقوغه توشدیلر وبتون غیرتلری ایله

ینه‌دن اداره‌ء مشروطه گه قارشی کیلوب، نهایت ایکی صالداتنگ برنیچه کیبتچینی اوترووی حقنده شاه ایله خلق وانجمنلر آره‌سنده باشـلانغان نزاعنی قابارتوب شاهنی اوز یاقلرینه آوداردیلر و قاره گروهلرنی قوراللانـدروب عسکر ایله برابر ملت مجلسینه یباردیلر. عسکرلر بـاروب «ملت مجلسی» یورتینه آتا باشـلاسه لرده ، انجمنلرده تیـز گنـه خلقنی قوراللاندروب ملت مجلسینی‌صاقلا رغه جیولدیلر. شاهنك عسکری برمگدن آرتق قزاچی وبرآز طوب ایله بر گروه قاره گروهلر؛ ملت‌مجلسینك عسکری‌بتون یاش فدائیلر ایدی. ایکی آره شـاقتی صووق طوردی. شاه حریتپرور مینیستر لرنی حبسکه آلوب‌اورنلرینه ایسکی فکرلیلرنی قویدی. لکن‌بومینیسترلرده خلقنی طنچلاندررغه چاره طابا آلمادیلر. نهایت شاه کوردی که: خلقنی برمگ‌قزاچی ایله جیکارگه امکان‌یوق؛ شول‌سببلی ملت مجلسی ایله طاتولاشورغه قرار بیردی. وملت مجلسینگ همه‌شرطلرینه‌رضابولوب ینه‌دن اداره‌ء مشروطگـه صداقتینه آنـد ایتدی، یاننده‌غی ایسکی فکرلی واداره‌ء مشروطه گه‌دشمان آدملرنی‌قودی. الحاصل: پیرسیه‌ده اداره‌ء مشروطه پـك پارلاق صورتده غالب بولدی. استبداد ده باشدن آیاق یغلدی.

روس پوچته‌سینه هجوم اورمیه کولی یاننده‌واقع بولغان. روس‌قونسولینك قوریه‌رن جیلکه‌سندن جراتلاب، آقچه

ملطق وخطلرنی طالاب کیتکانلر.

۹ نچی دیکابرده روس وانکلیز ایلچیلری شاه ایله کوریشوب، شاهغه ممکن قدر تیز خلق ایله طاتولاشو کرکلکن سویلاکانلر واوزلری ده شاه ایله «ملت مجلسی» نی طاتولاشدررغه یاردم ایته چکلرن وعده ایتکانلر. بوکا قارشی شاه ده اوزینك اداره‌ٔ مشروطه‌نی بتررگه تله‌مدیگینی،

بالعکس اداره‌ٔ مشروطه‌نك نفوذینه خدمت ایته‌چگینی آکلاتقان.

اوشبو واقعه‌دن صوك شاه، ملت مجلسینه بر خط یازوب پیچات صالوب وادراه‌ٔ مشروطه‌گه اطاعت ایته‌چگینه قرأن ایله آند ایتمشدر. بو خطنده شاه، ملت مجلسینك همه طلبلرینی قبول ایته چگینی بلدرمشدر. ملت مجلسی‌نك طلب قیلغان نرسه‌لرینك برسی: شاه یاننده‌غی ایسکی فکرلی ماٴمورلرنك، خصوصا آنلرنك باشلغی اولان ظل السلطان‌نك قوولوی ایدی. شاه‌ده سرای ماٴمورلرن خدمتلرندن چغاروب ظل السلطنه‌گه پیرسیه دن چغوب کیتارگه امر ایتوب باش وزیری نظام السلطنه‌نی ییارمشدر. نظام السلطنه‌باروب ظل السطنه‌نی قواباشلاسه ده ظل السلطنه باش وزیرنی تورتکاله‌ب ریوالویر ایله قووب چغارمشدر.

هر نه ایسه اش ملت مجلسی‌نك

جیکووی ایله بتدی زور شادلق!

تبریز انجمنی پوچته وتیلیغرافنی اوز قولینه آلغان؛ اوزی خوجه‌لق قیلوب حکومت مأمورلرینه بیرمیدر. طهرانده مسجدلرده کی اغتلالچیلر، دها طوغروسی ملت مجلسی طرفدارلری همان طارالمیلر. آلای ده هر یرده آقرنلاب طنچلق باشلا نمشدر. آوروپاغه کیتکان ایسکی باش مینیستر نصر الملك پاراخودغه اوطورغان ایدی. بر آزدن روسیه‌گه کره‌چك وصوکره آوروپاغه کیته‌چکدر. ایسکی لر یاقلی وسرای صاقچیلرینك باشلغی بولغان سعد الملك‌گه شاه پیرسیه‌دن چغارغه امر ایتکان ایکن، اول فلمنك ایلچیخانه‌سینه قاچمشدر.

پیرسیه احوالی.

شاه، ملت مجلسینك همه طلبلرن قبول ایتوب اداره‌ٔ مشروطه‌گه صداقتکه آند ایتکانلك سببلی خلق طنچلانا باشلاغان؛ بازارلر آچلغان. لکن ایسکی فکرلیلردن شیخ فضل الله، استبداد طرفدارلری ایله برگه بر مسجدکه کروب بیکلانگان واداره‌ٔ مشروطه زاقونلرن ینه‌دن قاراونی طلب ایته‌در. آنك سوزینه کوره پیرسیه اداره‌ٔ مشروطه‌سی نظامغه‌ده، اسلامنك اساسینه‌ده موافق توگل ایمش.

«اورمیه» شهری اطرافنده «کرده»

اوغریلری طولوب اوتکان بارغان هر کاروانني طالادیغندن بو شهر اون کوندن بیرلی دنیادن اوزیلوب طورادر. «اور میه» دن «صالماس» شهرینه باره طورغان یوزلرچه دوه یوك دن عبارت کاروانني کردلر طالاب طاو آره‌لرینه آلوب کیتکانلر.

تیره یاقفه بارغان تیلیغرام چیقلرن اوزگانلر. شهرده تمام باشسزلق بر قدر دوام ایتکاچ، حاضر طهراندن پرنس «محیط الشمس السلطنة» کیلوب شهرده حربی حال (وایاننی پالاژینیه) اعلان قیلمشدر. ۵۰ قدر کرد اوغریسی، روس قزاچیلری صاقلاونده بارغان ۵۰۰ دوه‌لك بر کاروانغه هجوم ایتسه‌لرده، قزاچیلر ۲ کردنی آطوب اوترگاچ، قالغانلری کاروانني طاشلاب قاچقانلر.

قزوین، اصفهان وباشقه شهر خلقلری «ملت مجلسی» گه تیلیغرام بیروب ملت مجلسینه یاردمگه قوراللی کشیلر یبارر گه حاضر اولدیقلرینی بلدرگانلر. لکن «ملت مجلسی» اش طنچلق ایله بندی دیه جواب بیرگان. حاضر مکتب، بازار و محکمه‌لر آچلغان، غزته‌لر چغالر؛ لکن ایسکی فکرلی ملالر مسجد لرگه بیکلانوب خلقنی حریتکه قارشی قوطورتوده دوام ایته‌لر.

پیرسیه‌دن «انجمن» سوزی کوب ایشتله‌در. «انجمن» دیه تورلی اوبشستوا و صایوزلرغه أیته لر. بونارنك اصل مقصدلری صنفی فائده‌لرنی قاراو بولسه‌ده، حاضرنده همه‌سی برله‌شوب سیاسی اشلر ایله مشغوللر و حریت طرفن طوتالر. الك قوتلی انجمن «اتحاد طلبا» یعنی شاکردلر صایوزی بولوب ٦ مك اعضاسی بار. «انجمن دانشمند» یعنی عالملر صایوزی ده خیلی قوتلی. بو انجمنلرگه قارشی ایسکی فکرلیلرده «انجمن خدمت» اسمنده بر اوبشستوایاصاسه‌لرده‌اشی آلغه بارماغان؛ بو قاره گروه جمعیتکه قوشلور غه تله‌وچیلر آز طابلغان.

فارسی غزته‌لرینك برسی، روسیه وانگلتره حکومتلرینك پیرسیه حقنده‌غی معاهده‌لرن تیکشروب یازغاچ: «بزنك ایچون، انگلتره یاکه روسیه نفوذی آستنده راحت طورمقدن، حریت واستقلالمز ایچون صوغشوب اوز قانمزغه باتوب اولمك آرتغراقدر» دیه‌در.

اگر حکومت جیکوب ملت مجلسی اعضالرینه جبر قیلا باشلاسه، آنلرنی انگلتره حکومتی حمایه قیلوب قوتقاررغه سوز بیرگان ایکان. لکن اش بو درجه گه یتمامشدر. ملت مجلسی نك رئیسی: «پیرسیه ده استبداد نك کبری قایتووی

ممکن تو گلدر، دائما خلق وکیللری جیکارلر » دیه ایکن. حاضرگه سوزی درست چقدی.

•• یدی صو اوبلاستنده لیپسس شهرنك معتبران اسلام جمعیت خیریه آچارغه قرار ویروب خلیل الله رفیق بای اوغلی اوزینك ۸ بولمه‌لی اوینی مذکور جمعیت گه هدیه قیلغان. بر نیچه آدملر یوزر صوم اعانه ایدرك برنجی مجلسده آلتی یوز صوم سرمایه جیولغان.

•• خوقند اطرافنده بی‌بی عبیده ژولستنك بی‌بی عبیده نام قشلاق خلقندن حاجی «ایکم بیردی چلبی» اسملو بر معتبر سوداگر نك خانه‌سینه بر کیچ بر ان ۲۲ نفر اوغر یلر کروب بر نیچه ریژالویر آتـه‌رق اوزینی اوترگانلر ویدی مك صوم آقچه سنی طالاب کیتکانلر. بو وقتده ایونده قو ناقلریده بار ایکن. آنلردن عارف بای اسملی بر سینك ۱۹۷۵ صوم آقچه سنی آلغانلر. مرحوم حاجی افندی اوتکان‌سنه حرمین اهالیسینه فقیرلرگه ۲۰ مك صوم احسان قیلغان ایدی.

«وقت مخبری»

«وقت» : — بر یولی ۲۰ مك صوم اعانه قیلدی دیگان سوزده بر آز مبالغه یوقمی ایکن؟ درست ایسه علمگه فوق العاده محتاج بولغان صارت بالالرینه ابتدائی مکتبلر آچارغه تیوشلی ۲۰ مك صومنك اورنسز توشووینه تأسف اولنور.

•• پتربورغده غی بعض بیوك مأمورلر بر شرکت یاصاب بخارا امیرندن بر نیچه مك دیساتینه یر آلغانلر. بونده مامق چه‌چه‌کلر. اشچی حقن ارزانایتو ایچون شول یرلرینه پیرسیلینس کوچرونی حکومتدن اوتنگانلر. دیمك بخارا طوپراغیده آقرنلاب خاخول ملکینه کره باشلی.

چیت اسلاملر معیشتندن:

اللواء. المؤید، المنار، المقتطف، الجامعة، الجریده.

•• مصرده اسماعیل پاشانك اوچونچی خاتونی اولان « چشم آفت » رمضان آخرغی کونلرنده وفات ایتمشدر. اسماعیل پاشا نك برنچی خاتونی اولان « شهرت خانم » بوندن اون ییل مقدم وفات اولمشیدی. شمدی یالکز ایکنچی خاتونی اولان «جننیار» خانم گنه قالمشدر. اسماعیل پاشا اوزی سلامت وقتنده اوزینك ملکلرینی اوشبو اوچ خاتونینه وقف ایدوب، اولکان بر خاتو نینك حصه سی قالغانلری فائك سینه اول چغنی شرط ایتمشیدی، بناء علیه اوشبو وقف ماللرنك جمله سی « جننیار » خانم گه قالاچقدر. اوشبو اوچ خاتون اسمینه وقف ایدلمش مصرده واستانبولده اولان ملکلری روسیه آقچه سینه بر

مليون صوملقدر. خاتونلرنك اوزلرينك خصوصى ملكلرى بوحسابده دكلدر.

•• زنجبار سلطانى رمضان عيدينى استانبولده اوقومشدر.

•• ماداغسقار جزيره سنده عرب، قومورى، هندى خلقلرندن عبارت مسلمانلر طوررلر. كسبلرى ايسه تجارت ايتمكدر. اوزلرينه مخصوص مسجدلرى وملالرى اولور. ملالرنى بر بيل مدت ايله صايلاب قويمقده‌لردر. ماداغسقار مسلمانلرى بالالرنى اوقوتوغه كوكل ويرديكلرندن مكتبلرينى توزاتمك ايله شغللنه‌لر.

•• ماداغسقاردن يراق‌تو كل «موريس» جزيره سنده‌دخى كوب مسلمانلر وار. بو جزيره‌نك سوداسى بتون بتونه مسلمانلر قولنده‌در. مسلمانلرنك مانوفاقتورلرى وشكر زاوودلرى واردر. «موريس» مسلمانلرى قرق بر مك جاندن آرتق اولوب، مسجدلرى، مكتب ومدرسه‌لرى، ادبى وعلمى جمعيتلرى واردر. اوشبو مسلمانلرنك تيللرى فرانسزچه اولديغى ايچون «الاسلام» اسمنده اولان غزته‌لرى فرانسزچه نشر اولنور. «الاسلام» غزته‌سى مسلمانلرنى اوقورغه، علم ومعرفت كسب ايلرگه، هنر وصنعت اوگره‌نورگه دلالت ايته‌در.

•• مصرنك معارف مينيسترى اوز مصرفيله «ويانه» ده سينتوغراف اصولى ايله يوز مكلرجه نسخه قرآن شريف باصدرمشيدى. باصاوب مصرغه كلديكى صوك بو قرآنده كوب ياكلشلر اولديغى معلوم اولدى. شونك ايچون جامع الازهر شيخى‌نك فتواسى ايله اوشبو قرآن شريف دكيز آستينه صالدرلدى. لكن بونك قليشه‌سى ڤيانه‌ده قالديغندن هر وقت بونك ايله قرآن باصدروب آلمق ممكن اوله‌چقدر. ايشته بو كونده مصر جريده‌لرى اوشبو قليشه حقنده بحث ايته‌لر، بونى توزه‌ترگه ياكه صاتوب آلوب دكيز آستنه صالدررغه ياخود بوزدررغه تيوشلى، ديلر.

•• مصردن آنكليه‌گه قايتوب كيتمش لورد قرومير مصر حقنده ايكى جلددن عبارت بر كتاب تاليف ايدوب اوشبو كونده باصدرمق ايله مشغولدر. كيله‌سى ياز كونده تمام اوله‌چغنى ومصر حقنده اولان فكرلرى نه يولده‌ايديكنى بيلور ايچون مصرليلر بو كتابنك تمام اولوينى صبرسزلنوب كوته‌لر.

پیرسیه احوالی

شاه ملت مجلسینك طلبی بوینچه حاضر ایسکی فکرلی باش وزیر نظام السلطنه‌نی اورنندن توشروب اورنینه حریتپرور کشینی قویارغه سوز بیرگان. بوندن صوك بتون عسکر، «ملت مجلسی» قاشنده مسئول یعنی ملت مجلسی طرفداری اولان حربیه مینیستری قولنده بولاچقدر. دیمك: بوندن صوك شاه‌ایله سرای ماءمورلری عسکرنی تلاسه‌لر نیشلاته آلمیه‌چقلردر.

«ملت مجلسی» شاهغه بیك اشانوب بتمی. شول‌سببلی خلقنی همان برلاشدرو ده وقوراللاندروده دوام ایته.

هند احوالی.

هندستانده ٦٦ ملیون مسلمان بار. حاضر بونلر آره‌سنده اتحاد اسلام وملیت فکرلری بیك نق قوزغالمشدر. اوشبو کونلرده هندستاننك هر طرفندن مسلمان وکیللری «دکه» شهرینه جیولشوب کیکاشکانلر وعموم «هندستان مسلمانلری اتفاقی» اسمنده برفرقه تشکیل ایتارگه، هندستان ایچون اداره مشروطه طلب ایتارگه، یاشلرنی ملیت روحنده تربیه ایتارگه و مسلمان بایلرندن ۳ ملیون صوم آقچه جیوب یکی ابتدائی مکتبلر آچارغه قرار بیرگانلر. بو فرقه اتحاد اسلام فکرینه خدمت ایته چکدر.

انکلیز غزته‌لری اوشبو خبرنی یازغاچ «اگر اشلر بولای کیتسه، هند مسلمانلرنك سوزینی اعتبارسز قالدرو یارامز. صوکندن اوزمزگه ضرری بولور. شول سببلی حاضردنوك، مسلمانلرغه باخشی کوز ایله قاراب کوکللرن اوزیمزگه طارتورغه و نیچك بولسه ده مسلمانلرنی اصلا هند خلقی ایله برله‌شدرماسکه کرك» دیه‌لر.

صوکغی کونلرده انکلتره مأمورلری بیك کوب غزته محررلرن: «خلقنی حکومتکه قارشی قوطورتالر» دیه صودغه بیرگاله‌دی، تورمه‌گه اوطورتوب غزته لرن طوقتاندی، لکن بر طوقتالغان غزته اورنینه دخی ده قاطیراق یازوچی ایکاو چغادر.

پیرسیه‌ده‌گی احوال سیاسیه.

طوغروسن ایتکانده: پیرسیه‌ده‌گی صوکغی انقلاب ـ آقچه مسئله‌سندن باشلاندی. خلق موینندن نالوغغه‌باتقان بولوب، اوزلرندن جیولغان آقچه‌لرنك، سرای دائره‌سنده‌گی آدملرنك کیفی ایچونگنه طوتولوینه رضا بولمی باشلادی، حکومت وشاه تیره‌سینده‌گی بیوك ماءمورلر ایسه خزینه آقچه‌سنی اوزلری ایچونگنه وکشیگه حساب بیرماینچه اوزلری تلاگان ره‌وشده گنه صرف قیلورغه ایسابلادیلر.

خلق خزینه‌دن داخود راسخودلری هم بونلرنك قایدن وکوبمو جیولوب قایده وکوبمو طوتولغانلقلری حقنده آتچوت صورادی ؛ حکومت رد ایتدی . خلق ایله حکومت آره‌سنده اختلاف اصل اوشبو نقطه‌دن باشلاندی . خلقنك مذکور طلبلری ایله مشروطه جیلر فائه‌لانوب ، خلقه‌غی حرکتنی اداره‌ء مشروطه و « ملت مجلسی » قاشنده مسئول مینیسترلر قویولونی طلب قیلو یولینه بوردیلر .

آوروپاده ، خصوصا روسیه‌ده بیك کوب آدملر پیرسیه‌ده اداره‌ء مشروطه‌نك یاشاوینه اشانمیلر و « خلقی نادان ، سیاستدن خبردار بولماغان مملکتلرده اداره‌ء مشروطه یاشی آلمی ؛ بونك ایچون شاقتی مدنیت وسیاسی تربیه کرك . بر نیچه آی‌دن پیرسیه‌ده ترکیه‌ده بولغان کبی ملت مجلسن قوارلرده بتون حرکت طوقتار . ینه‌دن قوتلی صامادیر ژاویه باش کوتارر ؛ پیرسیه ایچون صامادیر ژاویه کرك‌ده » دیلر ایدی . پیرسیه ده صوکغی کونلرده چوالولر وملت مجلسی ایله شاه آره‌سنده نزاع باشلانغاچ بو آدملر : « منه ، بزنك سوز درست چقدی . « ملت مجلسی » قوولاده بته » دیه کوتوب طورغانلر ایدی . لکن آلداندیلر . ملت مجلسی شاهنی ده ، ایسکی فکرلی مأمورلرنی ده ، عسکرنی ده ، حکومتکه صاتاغان قاره گروه ملالر ایله خولیغانلرنی ده جیکدی . پیر سیه کبی خلقی سیاسی تربیه کورمگان بر مملکت ایچون بو پك عجب اشدر . « ملت مجلسی » نیچك جیکدی ؟ نه ایچون بتون خلق برله‌شوب آنی یاقلادیلر ؟

بو سوألگه جواب اولارق پتر بورغده چغا طورغان قادیت مسلکلی « ریچ » غزته‌سی یازادر :

« بونك سببی ملت مجلسی‌نك مثلی کورلمامش درجه ده اشلکلی بولووی و انجمنلر واسطه‌سیله دائما خلق ایله مناسبتنده بولووی در . هر بر قول قویا بلماگان پیرسیانده ، ملت مجلسنده سویلانگان هر نرسه‌نی ایشته ، وکیللرینك مقصودلرن ، کملر ایله کوره‌شکانلکلرن ، خلقنی یاقلاغانلقلرن بیله . مجلس آز بر مدت اچنده ۱۰۵ ماده لك شاقتی یاخشی اساسی زاقونلر یاصاب چغاردی وشاهدن بوکا قول قویدروب آند ایتدردی . ۵۰۰ ماده‌دن عبارت محکمه وماءمورلر حقنده زاقون ترتیب ایتوب شاهده تصدیق قیلدررغه یباردی . لکن « ملت مجلسی » نك اك زور خدمتی « مالیه » اشلری حقنده در .

بوڭا قدر پیرسیه‌ده یردن نالوغ آلو اصولی یوق بلکه جان باشندن آلا ایدیلر . مملکت بر نیچه غنرال گوبیرنا تورلقفه بولنوب بونده طورغ ایله کم آرتغراق آقچه بیرسه شول اوطورتولا وخلقدن اوزینه بولدرا آلغانچه آقچه جیا ایدیلر . بو داخودلرنك بر آزی بورچلر توله‌رگه طوتیلوب قالغانی تمام سرای راسخودلرینه کیته ایدی . « ملت مجلسی» ایسه بو اصولنی بتردی . پادوشنی نالوغنی یردن نالوغغه آلشدررغه قرار بیردی . شاهنك ژالونیه‌سن اون مرتبه آزایتوب یلغه بر ملیون ایکی یوز مڭ صومغه قالدردی . شاهنڭ قارندا شلری ، آنالری ، خاتون وسویه‌رکه لری ، سرای قاراولچیلرینڭ باشلقلری یوزار مڭ صوملرچه ژالونیه آلا ایدیلر. ملت مجلسی بونك کوبسینه ژالونیه‌نی طوقتانوب بعضسینقن بیك آزایتدی. مینیسترلرنڭ ژالونیه‌سن باری ٦ مڭ صومغه قالدردی. بتون چیناونیقلرنی دورت درجه گه بولوب الڭ زورلری یلغه ۴ مڭ صوم؛ ایکنچی درجه ده گیلر ۳ مڭ ، آندن توبانراکلری ۲ ودورتنچی درجه ده گیلر برار مڭ صوم آلاچقلردر. حاضرنه پاداخودنی نالوغ اصولن چغارر ایچون عشرنی خزینه‌گه جیارغه نظام چغاررغه ازرلانه‌در .

ملت مجلسی‌نڭ خلقنی طالاوچیلرنی آوزلقلاب توبان درجه ماءمور وعسکر لرنڭ ژالونیه لرن آرتدرووی ، ماءمورلرنڭ حتی مینیسترلرنڭ هر اشلرن تفتیش قیلوب جو ابقه طارتوب طورووی ، پراستوی‌وفقیر خلقغه‌نالوغنی آزایتوب یری کوب یا بای آدملردن آرتدررغه اجتهادی البت ده‌خلق طرفندن تقدیر قیلنا و ملت مجلسن‌خلقغه سویدره در. خصوصا : عسکر (صالداتنڭ) ژالونیه‌سن آرتدررغه قرار بیرووی بیك عقللی تدبیردرکه : بونڭ سایه‌سنده کله‌چکده عسکرده دائما ملت مجلسی طرفداری اولاجقدر.

الحاصل ملت مجلسی تیك یاتا ، اش چغارمی دیوچیلر پیرسیه نڭ حاضرگی حالن بلماوچیلر یاکه جریت دشمانلری غنه‌در. شول سببلی هر مملکتنڭ اوڭلری ، قاره گروهلری پیرسیه ده طنچلق بولونی تله‌میلر ، ملت مجلسن‌ناچار کورساتورگه طریشه‌لر. ملت مجلسینڭ شوندای دشمانلرینڭ برسی ترك سلطانی‌درکه : پیرسیه‌نی دها آغر حالکه توشررو اداره‌ٔ مشروطه‌نی بترتور ایچون، پیرسیه‌عدودینه‌عسکرلرکرتمك دن‌ده چیکنمیور » .

بخارا حاللری:

بو یل یاز بخارا نوغایلری آره سنده بر قدر حرکت باشلانوب ایکی اوچ مرتبه تاتارلرنك عمومی جیولشلری ده بولدی. بونلرده کوب سوزلر سویلاندی، کوب پلانلر قورولدی. لکن سویلانوب وقورولوبقنه قالدی، اش اشلانمادی.

برنچی مجلس ده، جمعیت خیریه آچامز دیه، جمعیتکه اوصتاف حاضرلر ایچون دوقتور سلطانف تحت ریاستنده ۱۰ کشیلك وبخاراده گی داملا قمرنك زیارت ایچون جیغان آقچه حسابینی تفتیش قیلور ایچون یدی کشیلك بر کامیسیه یاصالدی. صوکغی کامیسیه اعضالری ۳-۴ مرتبه جیولوب اوستلرینه آلغان وظیفه لرن اوتهب خلقفه داقلاد بیردیلر؛ برنچی کامیسیه ایسه بلمیم نیچون — بلکه توره وبایلر بولغانفه در — اوستاف ده حاضرلامادی، جیولوب کیکاشمادی ده! شول سببلی ایکنچی جیولشده باشلر جمعیت خیریه اوستافی یاصارغه ایکنچی بر کامیسیه صایلارغه تلادیلر؛ لکن قونسول خانه ده چیناونیق میرحیدر بادالف مجلس ترتیبی بلما گانلکدن واوزی یکی کامیسیه گه صایلانمی قالودن قورقوب طاوش چغاردی، « مجلسکه رخصتنی مین صورادم؛ بونده مین باش؛ اگر اوستاف یاصارغه باشقه کامیسیه یاصارغه تلاسه کز موندن پاشلی ژون! » دیه قچقرنا باشلاغاچ اش ینه نتیجه سز قالدی.

فقیرلر مزگه یاردم وتاتار بالالرینه مکتب آچار ایچون بوندای جمعیت خیریه گه لزوم بیك زوردر. شول سببلی بخارا تاتارلری، بعض بر چیناونیق وبیوکلرنك کیفینه قاراماینچه، اوزلری آیرم جیولشوب جمعیت ومکتبلر آچارغه تیوشلی. بخاراده ۲۰۰ تاتار بار. هر بری بیشار صوم بیررگه قادر وکوبسینك اوقو یاشینه یتکان اوغل وقزلری بار. اگر همت ایتسه لر جمعیت یاصارغه ده اوغل وقزلرن اوقتورغه مکتب آچارغه ده قوللرندن کله چکدر. یوقسه حاضرگی کبی، اوغللر یمز صارت مکتبلرنده اینه ایله قویو قازوب، قزلرمز ده بتونلای نادان قالورغه مجبور اولاچقلردر.

محمد حافظ یانغولاطف.

پیرسیه احوالی:

پیرسیه ده گی ولایتلرنك الك بیوکلرندن برسی، ۲ ملیون خلقلی خراسان ولایتی در. صوکغی کونلرده بو ولایتکه ترکمانلر کروب خاقنی طالی، خاتون قزلرنی اسیر ایتوب آلوب کیته وآوللرنی یاندره باشلاغان ایدیلر. اوشبو کونلرده بتون خراسان ولایتنده گی انجمنلر

(اوبشستوالر) نك وكيللرى «مشهد» شهرنده جينالوب «ملت مجلسى» گه تيليغرام بيروب تركمانلرگه قارشى صوغشورغه ۱۰ مك ملطق و ۵۰۰ مك پاترون صوراغانلر. خراسان‌ده خلق كوب وصوراولرى حقلى اولديغندن ملت مجلسى بو قوراللرنى يبارتور ديلر. لكن خلق قولينه بو قدر قورال بيرودن شاه قورقا توشه، حكومتنك عسكرى ايسه آز بولوب تركمانلرگه قارشى طوروب يوللرنى آنلردن ارچورگه يتشه آلمى.

پيرسيه گوبيرناتورلرندن «اسعد الدولة» چوالو وقتلرنده اوز كيسه سن قالينايتوب قالو فكرى ايله «كرد خمسه» قبيله‌سينه خدمتچيلرى ايله هجوم ايتوب ۱۲ كشينى اوترگان و ۲۰۰ مك صوملق نرسه طالاب كينكان. خاتونلرنك اوستلرنده‌گى كيوملرنده صالدروب آلوب كوب خاتونلر باشدن آياق يالا نغاچ كويونچه طاو آره‌لرينه قاچقانلر. خلق ملت مجلسينه شكايت ايتماسون ديه گوبيرناتور همه يوللرغه كشى قويوب اونكان بارغانلرنى طوتوب تيكشررگه قوشسه‌ده، بعض كشيلر قاچوب طهرانگه كيلگانلر وگوبيرناتور اوستندن ملت مجلسينه شكايت ايتكانلر. ملت مجلسى بو ماءمورنك جزا قيلنوون طلب ايته‌در.

«ملت مجلسى» اعضالرينه آيغه ۲۴۰ صوم ژالونيه بيريله باشلاغان. لكن كوبسى ژالونيه‌لرن آلماينچه، شول آقچه‌لرنى مكتبلرگه بيره‌لر ايكن. ملت مجلسى زاسيدانيه‌غه كيلى يا كيچگوب كيلگان ديپوتاتلردن هر كيچككان ساعتينه ايكيشار صوم اشتراف توله‌تورگه قرار بيرگان. «قاسپى»

كوبدن توگل تبريز شهرنده «آذربايجان اتفاقى» نك ياشرن فراقسيه‌سينك جيولشى بولغان. تبريز شهرنده‌گى چوالولر حقنده‌ده سوز آچيلوب، بعض اعضالر: «بو چوالولرنك باشى غنيرال گوبيرناتور «فرمان فرما»دن چغادر، آكا ايسه خلقده‌غى چوالونى قوتلارگه طرش ديه طهراندن سرايدن امر كيله» ديگانلر. نهايت فراقسيه: «اگر حكومت خلقنى ايته‌ك آستندن حريتكه قارشى چوالولرغه قوطورتوب ياتودن طوقتاماسه، ينه‌دن انقلاب ياصاب شاهنى تو شررگه واورنينه ولى عهد «سلطان احمد ميرزا» نى اوطورتورغه قرار بيرگان. شاهنك، ملت مجلسى‌نك شرطلرينه رضا لق كورساتووينه‌ده اوشبو واقعه سبب بوله‌شدر.

شاهنك آغاسی « ظل السلطان » کوبدن بیرلی مملکت اداره‌سن اوز قو لینه آلورغه تلی . انکلیزلر ایسه یاشر نکنه آکا یاردم ایته‌لر . حاضرنده « ظل السلطان » حریتپرورلر یاغینه چغوب خلقنی شاهغه قارشی قوطورتا ایکن ، ایسابی حاضرکی شاهنی توشروب اورنینه شاه بولو ، دیلر .

بر آی قدر الك پیرسیه‌نك بعض شهرلرینه ، شرقی پیرسیه‌ده‌کی ترکمانلر هجوم ایتوب طالاب ، برآز کشینی اسیر آلوب کیتکان ایدیلر . صوکغی تیلیغرا ملرغه کوره « بودجنور » شهرنده‌کی والی عسکر ایله ترکمانلرکه هجوم ایتوب جیکگان واسیرلرنی آزاد قیلوب طالا نغان مالللرنی کیری آلوب قایتقان .

اوشبو کونلرده پیرسیه‌نك الك بیوك علماسندن مجتهد « میرزا فخرالدین » وفات ایتمشدر . مرحوم روحانیلر طر فندن وکیل بولوب پیرسیه‌ده الك اول اداره‌ٔ مشروطه آلو حرکتینه قوشلمش وخلق فائده‌سی ایچون کوب خدمت ایتمش ایدی . ترقیپرور ، حر فکرلی وچن وطنچی - ملتچی ایدی . اکر شو ندای آدملر کوبرك بولسه پیرسیه دخی ده باشقه‌راق یول ایله اوسکان بولور ایدی .

پیرسیه حکومتی اوزینك فینانسوڤی - مالیه اشلرینی تمام ترتیبکه صالور ایچون فرانسیه‌دن « بیزو » اسملی بر مشهور آدمنی چاقرمش وبوکا بوش قوارتیردن باشقه ، یلغه ۲٤ مك صوم ژالونیه بیلکولامشدر .

یاپونیا وهندستان:

یاپونلر قوریه‌نی اوز قوللرینه ئله کتردیلر : جنوبی مانجوریه‌کده کروب اوطوردیلر . صوکغی زمانلرده بوکاده‌قناعت ایتماینچه ، آمریقاغه کوچه وآمریقا سودا سن اوز قوللرینه آلا باشلاغان ایدیلر . آمریقالیلر باشده یومشاق طورسه‌لرده ، صوکره یاپونلرغه یول بیرمی باشلاغاچ وکرك چاقده یاپونیاغه هجوم ایتارایچون حاضر بولسون ایچون بحر محیط کبیرکه پك قرتلی فلوت یبارکاچ یاپونلر آمریقا دن امیدلرن اوزوب باشقه مملکتلرکه قاری باشلادیلر . حاضرنده یاپونلرنك کوزی قایده‌توشکانلکن آکلاتور ایچون ، بر وقتلرده یاپونیانك باش مینیستری بولوب طورغان بیوك دیپلومات غراف « آقوما » نك اوشبو کونلرده سویلا کان نطقینی

بونده درج ایتو کافی بولسه کرك.

« آقوما » سوداگرلرگه خطابا دیه‌شدر : «جنوب دیکزلری ایله هند ستان بزنك مالللریمزغه پك یاخشی بازار در . لکن بز آکاغنه قناعت ایتماینچه ، بعضا آوروپا بازارلرینه قدروك قول صو زارغه تیوشلی. لکن آنده آوروپالیلر نك پاراخودلرنده بارغه کرکمی ، اوز پاراخود لریمزده تلاسه‌ك قایده بارر غه یارارلقدر. یاپون فلاغی کورلکان هر اورن یعنی قوریه، قطای صولری، هند دیکزی و محیط کبیر یاپونیانقیدر . یاپون فلوتینك حمایه‌سنده‌سز تلاسه‌کز قایده باره آلورسکز !

اونوتماکزکه: آوروپالیلر طرفندن ظلم کور مکده اولان اوچ یوز ملیونلق هند خلقی اوزی یاپونیانك حمایه‌ویاردمن کوته حاضر آنده آوروپا مالللرینه بایقوت یاصی باشلادیلر ایندی. اوشبو وقت ایله فائده لانوب بزهند سوداسنی اوز قولمزغه آلور غه تیوشلیمز: هند- بزگه الله طرفندن یبار لکان بوله‌کدرکه: آنی وقتنده قبول ایتوب آلماساق - آنك اورنینه الله جزا بیرر.

هندستان ایسکی زمانلردنوك معلوم اولان خزینه‌در. بزنك وظیفه‌مز شول خزینه‌نی آلورغه قولغنه صوزمقدر.»

پیرسیه احوالی :

پیرسیه نك جنوب غربی طرفلری فوق العاده بایدر. طاغلرنده یوز یللر غه یتاراك الك یاخشی کومر معدنلری و آرقلی اوته رگه ممکن بولماغان، عصر لردن بیرلی کشی قولی تیمه گان بیوك اورمانلری بیك کوب بولوب بو اورمانلر ده اوتوزار صاژین بیوکلکنده آغاچلر اوچریدر. بغداد ایله پیرسیه‌نی قوشاچق یول اوستنده گی « لورستان » طرفلرنده سودا بیك ترقیده در . بو طرفلرده ایسکیدن قالغان قبرلکلر و آثار عتیقه بیك کوب بولوب « همدان » شهرنده یهو دیلرنك ایکی مقدس آدملرینك قبرلری واردرکه : یل صایون بونلرنی زیارت ایچون مکلرچه یهودیلر کیله‌لر وهمدانده یوز مکلرچه آقچه لر قالدروب کیته لر .

« بیرلینیر تاغبلات »

طهران شهرنده ۱۲۰ دن آرتق انجمن (تورلی اوبشستوا) بار . بونلرنك الك قوتلیلری : « آذربایجان اتفاقی » ، «اتحاد طلبا » و «برادران درواز قوخوان» انجمنلری در . بونلرنك طرفدارلری، خلق قاشنده اعتبارلری شول قدر بیوکدرکه : حکومتده بونلر ایله حسابلاشورغه مجبوردر . بو انجمنلر خلق اچنده اوسکان بولغانلقدن

خلقنك احتياج و مقصودلرن بيله‌لر ، طرفدارلری کوب بولغانلقدن فکرلرن هیچ کمدن قورقمای سویلی آلالر.

رسمی خبرلرگه کوره: پیرسیه‌نك سوداسی ترقی ایتمکده در . صوکغی یل اچنده پیرسیه‌گه چیتدن کرگان یاکه پیرسیه‌دن چیتکه چقغان مال ۱۴۰ ملیون صوملقدر ، بر یل اچنده پیرسیه‌که ۴ ملیون ۱۷۴ مك صوملق، روسیه‌دن پیر سیه‌گه ایسه ٤ ملیون ۱۱۸ مکلك مال کرمشدر.

٤ نچی یانواردهفدائیلر اوزلرینك پارتیه دشمانلری طورغان « دواچی » دیگان قوارتالغه هجوم ایتوب ملطـق آتقانلر. اولگان‌وجراحتلیلر بار. ایکنچی کونك بازاریابق بولوب خلق قوراللانوب انجمنلرگه‌جیولغان. چوالولر چغووی احتمال.

بعض غزته‌لرده، خصوصا پیرسه‌ده: «روسیه حکومتی پیرسیه حدودینه‌عسکر کیتره ایکن،دیه خبر طارالمش ایدی . روسیه حکومتی بونی رد ایته؛ پیرسیه‌گه فارشی یالکز حدود صاقلاوچی عسکرلر گنه طوردیغنی سویلیدر .

طهران تورمه‌سنده یاتقان سیاسی محبوسلردن رحیم خان چلبی خان اوغلی (بو آدم خلقفه فارشی عسکر ایله هجوم ایتوده عیبلانگان بر زور ماءموردر) بعض دوستلری واسطه‌سیله ملت مجلسینه کروب بیك قزو بر نطق سویلاگان . اوزینك ایسکی وقتارده « کرد » لرگه بیك‌نق فارشی‌طوردیغینی‌خاطرگه‌کیتروب ینه‌دن اوز کیسه‌سندن عسکر جیوب کرد وترکلرگه فارشی بارغه ملت مجلسندن رخصت صوراغان.

پیرسیه‌ده‌گی گیرمانیا بانقی‌نك آچیلووی پیرسیه‌ده‌گی چوالولر تمام بتماو سببلی ـ برآزغه کیچکترلمشدر. بوبانقنك سرمایه‌سی(آسناؤنوی‌قاپیتالی) ۲ ملیون صوم قدردر .

شاه اوزی آذربایجان‌ولایتینك‌تورلی شهرلرینه تیلیغرام‌یباروب « صابع بولاق» ده ترکلر طرفندن قامالغان عسکرگه یاردم یبارونی اوتنگان . تبریز انجمنی شاهنك مجلس ایله طانولاشوینه تشکر تیلیغرامی یبارگان وبوحال دوام‌ایتدکچه خلقنك شاهغه فوق العاده اطاعتلی‌بولاچغن بلدرگان. شاهنك ژالونیه‌سن ینه ۳۰۰ مك صوم آرتدرغانلر. خلقده چوالولرنك

دوامینه سبب بولا دیه ملت مجلسی بعض صول دیپوتاتلرغه جمعیتلرده سویلاونی طیغان وصول غزته‌لرنك برنیچه‌سن بابدرغان.

چیت اسلاملر معیشتندن :

اللواء. المؤید. الجامعة. (امریقا) . المنار . الهلال. المقتطف . حبل المتین. (اسبوعیة) حبل المتین (یومیه) .

•• مدینه‌ده حرم شریف ایلکتریك ایله یاقتورتولاچق، بونك ایچون حاجت اولان ماشینه‌لر ، حجاز تیمر یولی ایله یبارله چکدر. اوشبو اشنی میدانغه چیقارر ایچون بحریه عسکرلرندن بر کامیسیه صایلانوب شونلرغه تابشرلاچقدر .

•• مملکت طشینه آشلق چیقارونی ترکیا دولتی منع ایتمشدر .

•• سوریه‌ده اولان «اسکندرون» شهری ایله «بغداد» آراسنه ؛ «حلب» شهری ایله «موصل» آراسنه آوتومبیل یورتورگه قرار ویرلمشدر . سوریه‌ده «وادی شریعت» اسملی اورنده اولان کول وسازلقلرنی کیبدروب یوللر یاصایه‌چقلر .

•• «المنار» مجلسی اون بیلنی تمام ایتدیکی مناسبت ایله مصرده اسماعیل عاصم بك یورتنده مشهور محررلر، عالم وفاضللر جمعیت ایتمشلر و «المنار» صاحبنه تشکر ایلامشلردر .

•• هندستانده «پنجاب» شهرنده وبا ایله ایکیوز ایللی مك مسلمان وفات اولمشدر وبا بیلندیکی صوك بونلرنی قریه‌لرندن کوچارگه قوشسه‌لرده «قرآن شریف وبا بار یردن چیقارغه قوشمیدر» دیه حکومت سوزینی دکلامغانلر . شریعت عالملرندن بر بیوك ذات: «بالعکس قرآن شریف هلاکت که توشمکدن نهی ایته‌در» دیه عمومی بر نصیحت باصدروب تارانمشدر.

•• کله‌چك مای آیده «پیتربورغ» شهرنه دکیز حقنه اولاچق جمعیت ایچون ترکیا دولتی اوزینك پیتربورغ ایلچی خانه‌سنده مستشار فخرالدین بك‌نی وکیل ایدرك تعیین ایلامشدر.

•• هندستان مسلمانلری «بمبای» شهرنه بیوك بر اسلام دارالفنونی تأسیس ایتمکده‌درلر.

•• بخارا، کاغر، چین حاجیلرندن ۱۳۰ حاجی سلطان اعانتی ایله استانبولدن «بیروت» که قدر «اسوان» اسملی پارا خودده یبارلمشلردر.

•• «ازمیر» شهرنده ۱۲۰ یاشنده بر قارتچق وفات اولمش، اوزندن تارالمش تارمافلری یوز دانه‌گه ایرشمش ایمش.

•• مدینه‌ده واقزال یاننده بنا ایدلمه‌چك «حمیدیه» جامعینك نیگزی صالنمشدر.

•• ترکیا سلطانلرینی یازدیغی وقت

بیوك عنوانلر، حتی «جنت مکان» سوز لری ایله یازوب ایرانیلرنك بیوك ومعتبر شاهلرندن اولان شاه عباس‌نی یالکز «عباس» دیه یازدیغینك سببنی صورار ایچون استانبولده ایران معتبرارندن بری «صباح» غزته‌سی اداره سینه وارمش. اداره‌دن‌ده «بزگه اویله یازارغه سینزور رخصت ایتمی» دیه جواب ویرمشلر. (غالبا سینزورغه بوزارلق سوز غزته‌لرده قالمامش، شونك ایچون «شاه» «حضرتلری» کبی سوزلرنی بوزارغه کرشمش!).

•• مصرده «الاصلاح» اسمنده بر پارتیه (حزب) یاصالغان. پروغرامی اوشبو ماده‌لردن عبارتدر:

۱) مصرنك استقلالنی اعاده ایتمك، ۲) انکلیزلرنی مصردن چغارمق، ۳) ادارهٔ مشروطه یاصاب مصرده ملت مجلسی آچمق، ٤) اوقونی عمومی هم بوشلای ایتمک، ۵) هر تورلی مکتبلرده اوقونی عرب تیلنده ایتمک، ٦) مملکتده کی مأموریتلرنی لایق بولغان یرلی خلقلرغه بیروب ممکن مرتبه اجنبیلرنی آزالتمق، ۷) اجنبیلرده مختلط محکمه‌لرده حکم اولونمق.

•• انکلتره‌ده اوقوچی مصر مسلمان استودینتلری لوندونده اوزلرینه مخصوص «الجمعیة المصریه فی انکلتره» اسملی بر جمعیت یاصاغانلر.

شاهتختینسکی و اسلامیت:

اولگی «شرق روس» محرری محمد آغا شاهتختینسکی نك «روسیا» و «ناوی وریمه» کبی محافظه کارغزته لرده اسلاملر و اسلامیت حقنده مناسبتسز سوزلر واوزینه مخصوص فکرلر یازوب عالم اسلامیتنی قارالرغه طریشقاننی بیله‌در ایدك. «وقت» نك ۲۵۵ نجی نومرنده بو آدمنك «عمومی مسلمان قونفرمسی» حقنده‌غی فکرینی‌ده آکلادق. فقط کلام قدیم ودین اسلامنك انسانلرنی نه درجه‌ده ترقیات فکریه‌گه سوق وتشویق ایتدیکنی، دین اسلام نك اساس وروحنه اعتبار ایدلگان وقتلرده اولگی مسلمانلر وعربارنك علوم ومعارفکه نه درجه خدمت کورساتوب یاوروپاغه استاذلق ایتدکلرینی، اساس اسلامنك مدنیت ومعارفکه مخالف بولماوی یاوروپانك اك بیوك علما وحکماسی طرفندن تصدیق واعتراف ایدلدیکنی، خلاصه: اسلامرنك احوال تاریخیه‌لرینی اعتبارغه آلمایه‌رق بوکونکی کونه‌گی مسلمانارنك اوستینه باقوبده آنارنك ترقی ایته آلماولرینی دین اسلامغه اسناد ایتمك ادیبلك دعواسنده بولونغان کشیلر ایچون وجدانسزلق وحیاسزلقدر.

دین اسلامنك انسانلرغه نه قدر مدنیت وسعادت ویردیکنی بیلمك استگان آدملر عربلرنك محمد عایه السلامدن اولگی حاللرینه بر کوز صالسونلر. هنر، معارف ومدنیت بونلرده وارمیدی؟ بالعکس بونلرنك بتون حیاتلری بربرسن اوترمك، طالامق، صوغشمق، یوزلرچه خاتون آلمق، قز بالالرن اوترمك، انواع فحش ومشرکلك ایله اوته‌درایدی. اسلامیت نوری بونلرنك اوستلرنده‌گی بتون قباحتلك لکلرینی یووب، آره‌لرینه حقانیت، عدالت، اصلاح اورلقلری ساچدی.

اولگی اسلاملرنك علوم ومعارفکه نه قدر بیوك خدمت ایتدکلرینی کورممك یاکه کوروبده اقرار ایتممك وشونلرنی کورکاندن صوك اسلامیت فن ومدنیت که مخالف کیله دیمك یا جهالت، یاکه صوقرلق وعناد اثریدر. «ؤابر» تاریخ عمومیسینك ۲ نجی جزءنده دییور:

«عربلر علوم عربیه‌دن باشقه معمارلق، رسام‌لق هنرلرینه مالك اولوب، تاریخ، فقه، حکمت، جبر مقابله، هیئت، حکمت طبیعیه، کیمیا، هندسه، حیوانات، نباتات، طب وحتی موسیقی کبی فنلرگه‌ده ماهر اولمشلردر. کاغد، داری، حاضرگی یاوروپاده مستعمل رقملر، حساب

اعشاری قاعده‌لری مسلمان عربلر اثرلریدر. تجارت جهتنجه: یفك قورتی، زعفران وشکر قامشی کبی نرسه‌لرنی تجارت ماده‌لرینه کرتوب مسلمان عربلر اسپانیاغه کیتردیلر، تجارت مالرینی هر طرفقه یوللار ایچون الوغ یوللر وقاناللر یاصادیلر.

یونان حکماسندن آرسطو، اقلیدس، بطلمیوس، جالینوس، بقراط، فرفریوس لرنك کتابلرن باشده عربلر اوز تیللرینه ترجمه ایدرك یاوروپا علماسی اوشبو ترجمه‌لردن فائده‌لنوب اوز تیللرینه کو چردیلر. عربلر سیاحتلری ایله احوال ارضنی تفتیش ایدوب «طول» و«عرض» درجه‌لرن تعیین ایلمشلردر. معمارلق صنعتی جهتنجه بو کونکی یاوروپا مهندسلرینی حیرتکه قالدره طورغان جامعلر، سرایلر اسلام دینی‌نك ترقی‌گه مانع بولماوینه مجسم شاهددرلر. اندلسده عبد الرحمن ثالث‌نك اوز کتبخانه‌سنده آلتی یوز مك جلد کتاب بارلغی، تداوی ایچون حکمدارلرنی قرطبه‌غه بارغه مجبور ایدن مکمل مدرسهٔ طبیه بارلغی، علم تشریح‌نك اك اول عربلرده باشلانوب یاوروپالولرنك شوندن باروب اوگره‌نولری، قرطبه شهرنده ۲۱۲ مك بنا، ۶۰۰ مسجد، ۱۷ دارالفنون، ۷۰ قدر کتبخانه‌لر بارلغی مسلمانلرده وقتیله علوم، معارف ومدنیت‌نك نه قدر ترقی ایتدیگنه دلیل اولاریغی کبی، اندلس حکومت اسلامیه‌سینك اوز دشمنلرینه قارشو طوررلق قوری ودکز عسکرلری بارلغی، بو کونکی «آدمیرال» کلمه‌سینك عربجه‌ده‌گی «امیرالماء» سوزندن آلنمش بولنوری دین اسلامنك ومسلمانلرنك عسکراك جهتنجه‌ده ترقی‌گه مانع بولماوینه دلیلدر.

شریعتنك «قطایده بواسه‌ده علمنی ایسته‌کز» دیگان سوزندن مقصودی یالکز دین علمی دکلدر. چونکه مجوس اولان قطایده دین علمی ایسته‌مك متصور دکلدر. پیغمبر علیه السلامنك: «دنیا ایشلرینی اوزکز آرتوغراق بیله‌سز» دیگان سوزینی دقت که آلغان آدم: شریعت اسلامیه انسانلرنی بر قازقفه بایلاب قویغان، زمان اوزگرسه‌ده مسلمانلرنك فکری اوزگارگه ممکن توگل، آنلر بوندن مك یبل اولکی فکر ایله یاشارغه وبناء علیه محوومنقرض بولورغه مجبوردرلر، دیه آلماسه کرك ایدی. عمومی تعلیمنی بوندن مك اوچیوز یبل اول مجبوری ایدوب قویغان شریعتنی

ترقی گه مانع دیمك زور وجدانسز لقدر.

قرأن کریم‌نك کوب آیت لرنده انساننی تفکر وتعقل گه دعوت ایته. مثلا: ۳ نچی سوره نك ۱۸۸ نچی آیتی، ۱۳ نچی‌نك ۳ نچی، ۱٦ نچی‌نك ۱۱ نچی، ۴۷ نچی، ۳۰ نچی‌نك ۲۰ نچی، ۴۹ نچی، ۳۹ نچی‌نك ۴۲ نچی، ۴۱ نك ۵۳ نچی، ۴۵ نچی نك ۱۲ نچی آیتلری وسائر بر طاقم آیت‌لر وحدیثلرنك جمله‌سی تفکر واستنباط ایله امر قیلادر.

کشف الاسرار القرأنیه‌ده بر چوق آیتلرنك جغرافیه، هیئت، تاریخ طبیعی، فیزیولوغیا، نباتات کبی فنون جدیده گه ارشادی بیان اولنه‌شدر. «تفکروا فی آلاءالله»، «تفکر ساعة خیر من قیام لیلة» کبی مبارك سوزلرنك هر قابوسی اسلامیتنك حریت ومدنیت‌که نه قدر مساعد اولدیغنه دلیلدر. خلاصه: اسلاملر قرأن وشریعتنك روحنی آکلایه‌رق عمل ایدوب، سفاهت وضلالت یوللرینه توشمگان وقتلرنده، محض شول اسلامیتنك هر آیت وسعادتی آرقه‌سنده دنیاغه معارف ومدنیت ضیاسی نشر ایتدیلر.

فقط هجرتدن بر نیچه یوز ییل صوك اسلام خلیفه‌لری آرتق طنچلاب کیدوب سفاهتکه کرگاندن صوك آره‌لرندن انفاق واتحاد کوتاریلوب انقراض غه‌یول‌طوتدیلر. اگر شاهتختینسکی بونی دین ضرری دیسه، بز بالعکس دینسزلك یعنی اوامر شرعیه‌گه اعتبار سزلق ضرری دیه‌مز. ذاتا شاهتختینسکی اوزیده شولوق مقاله‌سنده بشیوز ییل مقدم ترکلرنك شجاعت عسکریه وحمیت وطنیه‌لرینه ایس کیدوب فتوحات وجهانگرلکده بولندقلارینی یازادر. عجبا دین اسلام اول وقت آنلرغه نیچك ضرر ایتمدی ایکن؟ دنیا وآخرتمزنك سعادتی، فن، هنر وصناعت، حریت وعدالت همه‌سی مقدس اسلام دینمزنك روحنی آکلاب ایش قیلو سایه‌سنده‌گنه ممکن اوله‌جغی کبی، انقراض ومحومزده اسلامیتنك روحندن یوز چویروب ظاهر پرستلك ایدوومزدن ودینمزنك احکام واوامرنده قصور ایدوومزدن بولاچقدر. دین اسلامنی یالکز باش بوگوب عبادتده‌گنه بولورغه قوشا دیب بلورگه یارامی: غیرت ثبات، متانت، اجتهاد، همت ومجاهده‌نك همه‌سی دین اسلامنك اك زور رکنلرندندر.

بو کونگی مسلمانلرنك اوستینه قارا بده دین اسلام ناچار دیمك آت اورلاغان، یوزاق واتقان کشیلرنك اوستینه

قاراب یاوروپانك عدالت زافونی ناچار دیمك قبیلندن بر خطادر .

ملتلرنك مدنیت وترقیلری بر طاقم اسباب تاریخه‌دن واحوال سائره‌دن طولایی اوزگروب طوره . اسکی روما لولر ، یونانیلر ، فنیکه‌لیلر ، آثوریلر وسائر خلقلر مدنیتده نه قدر ترقی ایتمشلر ایدی . عجبا بونلرنکده انقراض ومحولرینه سبب دین اسلام بولدیمی ایکن ؟ دین اسلامنك حریت وعدالت که نه قدر یقین اولدیغنی بیله‌سی کیلسه شاهتختینسکی حاضرگی پیرسیه‌گه باقسون . یاوروپا مملکتلرنده حریت صوغشی وقتنده روحانیلر هر وقت حریت که قارشو کیلدیلر وکیله‌لر . پیرسیده دین رئیسلری اولان روحانیلر ، مجتهدلر حریت حرکتی نك باشنده اولوب هر کیمدن اول آنلر عدالت وحقانیت ایچون فدای جان ایته‌لر .

شاهتختینسکی‌نك مسلمانلرده‌غی تعدد زوجات مسئله‌سینه کلنچه : میسیونیرلر طرفندن ملك مرتبه چایدالـگان بوسئور اول قدر ایسکرمش‌درکه ، بوکا جواب بیروب طوررغه‌ده حاجت یوق . اسلامیتده گی « طلاق » غه وحشت نظریله قاراغان یاوروپا آخرنده‌اوزی شونی قبول ایتدیگی کبی ، اسلامیتده بیان ایدلمش درست معناسیله تعدد زوجاتنی‌ده یاوروپانك بر وقت قبول ایدرگه مجبور اوله‌جغینه بز امینمز . یاوروپا معیشتی‌نك اچ طرفینه ، یاوروپانك فحشنه آزراق کوز صالغان کشیلرنك مسلمانلقده‌غی تعدد زوجات که ملك کره رحمت اوقویه‌جقلرنده شبهه یوقدر .

مسلمانلرنك احتیاجلـرن واحوال روحیه‌لرن بیلمـگانگه‌کوره شاهتختینسکی اوزینك « شرق روس » نده بتون دنیا مسلمانی طرفندن قوللانغان مشترك هر وفات عربیه نی بوزوب ، بر طاقم رقملر ومعناسز اشارتلر ایله چوبالتورغه تلادیگی کبی مصرده عمومی مسلمان قونغره‌سی بولمایه‌چق ، مسلمانلر بر برسیله سویلرگه سوز وفکر طاپمایه‌چقلر دیمه‌سیده بونك اسلام دنیاسندن ومسلمانلر احوالندن خبرسزلـگنی کورساته‌در .

اسلامیتدن شول قدر تیره‌ن بحث ایدوب ماتاشقان شاهتختینسکی جنابلری اگر اسلامنك روحنی بیلسه ، اگر قلبنده ملیت ودین حسی بولسه ، ملتداش ودینداشلرینك بحق اصلاحلرینی تلاسه اوز ملتی‌نك آره‌سنده طوروب خدمت ایدر وناموسنی محافظه ایله‌ماتی ایچون یاشار ایدی .

امام خیر الله عثمانف .

پیرسیه خبرلری.

طهران شهرنده‌گی آوروپا تربیه‌سی کورگان پیرسیان یکتلری بر «کیچه» مکتبی آچوب بونده زور آدملرنی هر کیچ برنیچه ساعت بوشلای حساب، جغرافیه، تاریخ، فرانسوز تلی وبوخفا لتیریه فنلرینه اوگره‌ته باشلاغانلر. بو یگنلر کوبراگی بای آدملر بولغانلقدن درس کتابی وباشقه کرکلی نرسه‌لرنی‌ده اوقوچیلرغه بوش آلوب بیره‌لر ایکن.

طهران یاش فکرلی یگتلری اوشبو کونلرده بریتیم خانه آچارغه حاضرلانه‌لر و ملالرگه مراجعت قیلوب آوروپا اصولنه قزلر مکتبی آچارغه رخصت صوراغانلر. بوندی یاش یگتلر جمعیتلری نك الك معتبری «فرهنك» اسملیسیدر.

طهرانده اوچ خسته خانه بار ایدی. روسلر نقی (شهب توگل)، آمریقا میسیو نیرلرینکی (غایت یخشی) وپیرسیه حکومتینکی؛ صوکغیسینك دوقتورلری آوروپاده تحصیل کورگان کشیلر بولسه‌لرده مدیری وناظرلری کیسه قایغرتوچیلر بولغانلقدن اشی ترتیبسز ایدی. اوشبو کونلرده گیرمانیاده اوقوب طبیبلق آلغان خوجه منصور وایوب خان اسملی ایکی دوقتور خصوصی بر خسته خانه آچقانلر.

اوشبو کونلرده «ملت مجلسی» اوزینك بر قرارنده: «زاقون قاشنده همه پیرسیه تبعه‌سی ـ تلاسه قایسی دین وملت اهلندن بولسون، برتیگز پراوالی لردر» دیه‌شدر.

ایسکی وقتلرده پیرسیه‌گه چیت مملکتلردن سینزورسز غزته‌لر کرتو یارامی ایدی. ملت مجلسی بوزاقوننی بتروب چیتدن تلاسه‌نیندی غزته‌نی آلورغه رخصت نظامی چغارمشدر.

«قاسپی»

ترکستان مسلمانلری.

سمرقند مفتیسی محمود خواجه افندی تاشکنده‌گی «تجار» غزته‌سینه اوزینك ترکستانده‌گی سیاحتی حقنده یازغان بر مقاله‌سنده دیه‌در:

«خوقند واندیجانده سیاحتمدن صوك ۹ نجی دیکابرده مرغیلان شهرینه کیله‌رك اصول جدیده مکتبنی صوراب طابدم. بر یخشی کشی اوزینك اوینی مکتبکه بیرگان ایکن، کروب کوردم. اسکی حمام، اسکی طاس دیگان قبیلدن قایوغنه یرگه مکتب جدید دیب بارسه‌مك جدیدلسکدن اثر یوق. علم قرائت، تجوید، منتظم علم حال، حساب، انشا،

جغرافیه ، قرائت ترکی وفارسی وتاریخ اوقولا طورغان مکتبنك اوزی توگل ، کولگه‌سیده یوق ایدی . بو مرغیلان مکتبینك معلمندن بعض نرسه‌لر صوراب قارادم، اما مع التأسف جواب ایشته آلمادم. خلاصه: بو مکتبنك اسمی جدید بولسه‌ده اوزی جدیدتوگلدر . چونکه الفبای صوتیه اوقتو ایله گنه مکتب جدید بولمایدر .»

بوندن صوك مفتی افندی اوزینك یکی مرغیلان وخجندشهرلرینه‌باروب آنلره اصول جدیده مکتبلرینی کوردیگنی، فقط بونلرده‌ده الفبا وتجویددن باشقه یکی دیراك نرسه‌لر اوقوتلمادیغنی بیان ایله‌در. شونك ایله برابر بونده‌گی مکتبلرنی کوبره‌ك هتلی مسلمانلر اوز کیسه‌لرندن تربیه ایته‌لر ایکن.

سیر کییوپول

بو شهردن یازالر:

«شهرمزده منتظم اصول صوتیه مکتبی یوق ایدی . بو سنه ناصروف نامنده بر بایمزنك همتی سایه سنده ، ذاکر حقبیر دین اسملی معلم دعوت اولنوب ۲۵ نجی سنتابرده ۵۰ گه یقین بالالر اوقورغه باشلادیلر . اورن یوقلقدن ۲۰ قدر بالا قبول ایدلمدی. بوغاریراق صنف شاکردلری هر کون کیچ ایکی ساعت روسچه‌ده اوقیلر. معلمنك معاشنی هم مکتبنك اوطون، قراسین کبی مصرفلرینی مذکور ناصروفلر اوز اوستلرینه آلدیلر . بونلرغه خلقمز بیك رحمت اوقیدر . ایشمی حضرتنك کیلوب وعظ قیلووی سببلی سیمیپالات خلقی اوزلرینك مکتبلرنده گی پارته‌لرینی و قاره طاقته لرینی واتوب پیچکه یاقسه‌لرده، خدای غه شکر ، بزده گوزل پارته لر مکتبمزده اورن طوتمقده درلر. بوندن باشقه، نویابر آینده شهر خلقمز بر جمعیت یاصاب قرأتخانه آچارغه قرار ویرمش و ۲۰۰ صوم آقچه جیمش و بونده ده قرأتخانه نك یتشمگان یرلرن کوتاریشرگه ناصروفلر اوز اوستلرینه آلمشلر ایدی. قرأتخانه مز آچیلدی. تورلی غزته‌لر و ژورناللر آلینه. اول اورامله‌رده و کرکمز اورنلرده وقت اونکاروچی یاشلرمز قرأتخانه گه طولوب قالدیلر. اخلاص ایله مطالعه ایته‌لر. حتی یاشلرمز قرأتخانه نك برحجره سنده تاریخ، جغرافیا، حسابنی درس ایدوبده اوقیلر. بعض بر شهرلرده اصول جدیده مکتبی و قرأتخانه آچیلسه اوچ دورت سنه سز نزاعسی بتمی. بزده ایسه قارشو کیلوچی بولغانی کورلمادی.»

«وقت»: — بوندای اشلرگه همت ایتکان بایلرغه وقارشو کیلمگان اماملرغه آفرین!

Мѣстныя извѣстія.

هرکه را از برای کاری ساختست *

مهر اورا در دلش انداختست *

بونکه بنا هر قیو خلق نینك اوزیغه مرغوب ومحبوب اولان رسم وعادات لاری اولوب که انك اجراسی وکسبی ایله مسرور اختیار وایجادی ایله متشکر اولورلار بونکه نظرا روسسیه اهالیسیی میانه سنده هم هر ترلو رسم وعاداتی اولوب آلارنینك بری بول ایکانکم بو بر حادثه برابرنده منوم حضور یمده واقع اولدی اولحادثه بول ایدکم روسسیه دولت عظیمه سی بو طرف لارغه حکومت اجرا قیلکاندین سونکره روسسیه علمنی بو طرفلارغه آشکارا قیلماق لازم بولکان زمانلارده روسسیه ایچکاری سیده کی کته مدرسه لارده تحصیل قیلوب ختم قیلکان زور علمالاریدین ترکستان ولایتی اهالی سیغه علم معاش انتشاری اوچون بر نچه سی حکومت طرفیدین چقیریلوب اول اهل دانشلار بو دیارلارده هر قیولاری بر مدرسه غه مباشر وباشقارغوچی بولوب بعضی لاری وفات قیلیب وبعضی لاری بشقه اطرافلار غه کیتوب وبعضی لاری بو مملکت بو زمان لارغه خدمت وکته مدرسه صاحبی بولوب شایسته خدمت بولکانی سببلی ناگرادلار واوردین لار آلماق ایله سرفراز وممتاز بولوب صرف دل بیله خدمت پادشاه هانه ده قایم واستدار ایدیلار خصوصا اول اهل فضل علمالاردین بریکم بو تاشکند شهریده اوتوز یل زیاددین بو وقت غچه پادشاه لیك خدمتده صدق دل بیله خدمت قیلماق وعلم انتشار

قیلمق ایله عمر اوتکاروب مقبول خدمت لیغیدین
هرخیل کته نشان واوردین لار آلوب اول مدة
مدیده هده وقت تاشکنده استقامت قیلیب قدیم خدمت
بولکان برذات یقین فرصتده دور فلك نان ونمك تاشکند
دین کوتاریلکان غه اوخشاب تاشکنددین قزان شهریغه
بالکل کوچوب قطع علایق ایلاب کیتماکغه عازم وجازم
اولوب اولطرفداکی حکومت صاحبلاری نینك طلبی بیله
سفر حرکتیغه متوجه ایدی اظهرشی ارادات مرید و متعلاغه
موقوف رهربست لیغی سببلی برمانع وسببی عظیم روبریب
وبویردکی خویش واقربا کوب بل لاردین بیری پیدا بولکان
احباب واشیالار رضا وانتجالارینچه بو (فرد) (پای درزنجیر
پیش دوستان * بهکه بابیکانه کان در بوستان) مضمونیچه
ینه بوشهرده قالماکغه مجار اولوب موندة قالماغی بین
الاحبا والاقربا مشهور وظاهر بولکانی حالده اول عالم
قدیم الخدمت نینك بو کونلارده متصدی اولوب ترکان
مدرسهٔ عظیم الشانیده غی مدرس لار همه لاری اوز میانه
لارندین مبلغ کران جمع قیلیب اول عالم قدیم خدمت
نینك اوز باره لاریغه واوز مدرسه ده متصدی لیك ده باقی
قالغانیغه تشکر وشادیانه اوچون براولوغ انجمن برپا ایلاب
اول مدرسه متصدسی جنابلارین تکلیف ایلاب اول اولوغ
انجمن وضیافت غه اولمدرسه باشلوغی اجابت ایلاب اول
توی خانه غه داخل بولکانلاری حالده همه سی اول توی
خانه ده حاضر بولوب ترکانلار استقبال ایلاب همسی اول
مجلسدکی حاضرون ذاتلار اظهار خرسندلیك وتشکرلار
قیلوب بعد ازان اول جایده تیاروا ماده قیلینکان دستورخان

اوزره اولتوروب کوب خیل خرسند لیك وفرحمند لیك
وتکلماتلار ایله اکل وشرب غه مشغول بولوب بغداز فراغ
هرقیو مدرس لار علی حده اظهار عقیدة ومحبت لار ایله
صدر مجلس بولوب اولتورمیش مدرسه متصدیسی جنابلاریغه
(ریچ) یعنی بهرطویل طریقی ده استحسان آمیز سوزلار
عرض قیلیب اتمام لاری برابرنده اول صدر مجلس
جنابلاریدین اظهار منتدار لیك ایشتوب سرفراز بولدیلار
آندین سونکره ینه برسم لاری بار ایکانکم روسسیه اولوغ
دعاسی اولمیش (مناکالیتا) دیکان برجمله نی همسی بردین
بلند آواز وصدق دل ایله اول صدر مجلس بولوب تورکان
کته مدرس چوخ یشاسون دیمکله مواجهته قچتروب اوقور
برکته ستول ایکان لار وهم اول جناب نی اوتقوزوب اوچ
مرتبه باشلاریدین آشروب (اورا) دیکان اوز رسم لاریده
خرسند لیك زمانده ایتولا دورکان اظهار نشاط کلمه سی
ایله قچقیریشوب کوتاریب یرغه قویار ایکانلار بولحادثه
لار تمام بولکاندین صونك هرکیم اوز خواهشیچه اعزاز
واحترام ایله اول ذات بیلامصافحه قیلیب اولوغ بزم غه اوخشاش
خرسند لیك لار ایله چای ایچماق وآرام آلماق ده ایدیلا
ما بول انجمن وصحبتده اولمدرسه داکی مدرس لارنینك
صعفا لاری حاضربولکان اول زمانده آلار میانه لاریدین
بری (ره یال) دیکان کته موزیکه اوزه سیغه اولتوروب
مشق وخوانش قیلغان حالیده برنچه سروقدلار برکالاشوب
خوانش قیلوب قزوجوان ارالاش رقص وبازی قیلماکده
ایدیلار اول اولوغ مدرس نینك ینه دین مونده قالغانی
اوچون بویله کته توی وخرسند لیك لار قیلیشوب مجلس

منقضی بولکان دین کین خوش باد وخیرباد ایله هر قیولاری
اوزدار راحت لارینه رجوع قیلدیلار

کمینه محرر اوشبو ینکی یلدین کیین تاشکند شهریده
انچی روسسکی توزیمنوی مکتب خانه داکی شاکرد باله
لارینی روسسیه ومسلمانیه داملالارینی برادورکان سبق
وتعلم لارینی کورمك اوچون باریب ایردیم مذکور مکتب
خانه ده ۶۱ عدد شاکرد باله بار ایکان مکتب خانه اوچ
خانه دین عبارت بولسه هم برعددی دهلیزدیك وبرخانه
سی کوب تنك وتار مکتب باله لار اول خانه لارده
اولتوروب تعلیم آلمق لاری نهایتده خرج وقین ایکان
روسسیه داملاسیدین سوال قیلدیم اونکان یل باله لارنی
عددی قنچه ایدی دیب ۷۰ دن زیادراق ایدی دیکاندہ
هر یل علم نی رواجی کوپایا باشلاکان وقتده بویل نیمه
اوچون شاکرد باله لار کمدور دیکانیمده ابتدیکم بویل
مکتب خانه میز نا باب ونا قولای جایده یعنی تاش یول
دین وشهر اورته سیدین آلیس راق وکیلماق کیتماققه یولی
لای وناچار بولکان سبب دین بویل باله لار کم راق بولدی
دیکان سوزینی من تصدیق قیلدیم درحقیقت آلیس یرین
قیشده لای وساوق وقتیده یاش باله لارنی کیلماغی قین
ودشوار ایکان وموندین کوبراق شاکرد باله تولسه مکتب
خانه تارلیکی دین سغمسه لار عجب ایمس وهم اول
مکتب خانه لار مسلمانیه میز نینك قدیمی تعامليده کی
عمارت ایکان پیچکا قیلیب اوت یاققان ایله ایسیق لیکی
دوام بولمایدور اول مکتب خانه نینك مسلمانیه داملاسی
ینکی دین تعین بولنکان بریاش ملا بچه ایکان تعلیم طریقه

لارینی کوروب وبرنچه باله‌لارنی امتحان ایلاب بعضی تعلیم توغربسیده ینکی داملاکه مصلحت برلب چیقدیم سلامت بولساك ینه امتحان وقتیده کورارمیز

(اندیجان خبری) اندیجان مرغیلان وباشقه جای لاریده عید قربان نمازینی سه‌شنبه کونی اوقوب فرغانه اوبلاستنی بعضی موضع لاریده عید قربان نمازی دوشنبه کونی اوقولوبدور اندیجانده عید قربان ده مسلمانیه‌لار چنانچه اهل کسبه دوکاندار باله‌چقه اوچ کون عیدلارینی خوش وخرسندلیك ایلان اوتقوزوب ۳نچی کونی یعنی پنجشنبه کونی کیچه‌سی نصف شب دین باشلاب صبح وقتیغچه یمغور یاغیب ابرته‌سی جمعه کونیدن تا شنبه کونی قیام دین کین تورت ساعتغچه یاغیب تورکان قارنی قلین لیکی بریریم کزغه یتب دور بول قار یاغشی که دهقان لار چنان خرسند بولوبدور که کویاکه الارغه قیته‌دین عید دیك بولوبدور سبب شول ایکان که دهقانلار کوب یل لاردین بویان بتمکان وبولمکان (للمی) قیراقی ایکین‌نی امید ایلان بویل عید رمضان دین کین قوروق یرکه ایکب ایککان دانه‌لاری تاشول وقتچه قوروق یرده یاتکان ایکان قوروق یرکه چاچکان دانه‌لارینی قار باسیب بعضی پرنده چرنده نابود قیلمکا نیکا کوب خرسندلیك قیلشیب دورلار آخیری بخیر بولغای قارنی بی نهایه کوب وقلین یاغقانیدین اکثر درختلارنی شاخی سنب وبعضی کته درخت‌لار تیکی ایلدیزی ایلان یقیلب دور

البته ترکستان ولایتیده تجربه قیلنکاندور کیم قیسی

یل ناغ طرفیکا کوب قار یاغسه اوشل یل نی یاز فصلی ده
دریا ونهرلارنی سولاری کوب وبرکت لیك بولور خداوند
کریم بنده سیغه سلامت لیك عطا قیلیب نرخ نوانی ارزان
ایلاب آب روان که برکت برکای

خوقند شهریده اوشبو کونلارده قار یمغور هیچ
بولمای کوچه ورسته لارکه سو سیغب تورادور دیکان
خبر بار

اوشبو یل کوز فصلی دین بویان تاشکند اویازد
حاکیمی اوز نایب وپرستوفلاری ایلان مذکور اویازدده
فقرالارنی ذمه لاریده قالکان مانده پل نی یغماققه کوب
حرکت وتردد ایلاب کوب مانده پل اوندوروب آلدیلار
بول آلنکان مانده پل نی اکثری بولوستنوی اوپراویتلی
وآولنوی استرشنه لار خلق نی کردنیده کورساتیب اوزلاریده
هیچ مانده پل یوق دیك حکومتدارلارکه اوزلارینی تازه
کورساتار ایدیلار ینکی تعین بولکان تاشکند اویازد
حاکیمی سعی وتردد ایلاب هرقیو بولوست وآول لارکه
اوزی وباکه نایب وپرستوفلاری باریب تفتیش قیلکانده
معلوم بولوبدورکیم خلق اوستیده دیب کورساتکان پلی نی
اکثرلاری عملدارلارنی یعنی بولوستنوی اوپراوینل خصوصا
استرشنه لارنی اوزلاریده ایکان اول استرشنه لار فقرادین
اوز وقتیده صالیق پل نی اوندوریب آلیب خزینه که
تابشورمای اوزلاریده قالدوروب حکومتدارلار طلب قیلکان
وقتده فقرالارده دیب کورساتار ایکان ینه بعضی ناانصاف

استرشنه‌لار شول طریقه خیانت قیلب دورکیم اکثر ترتیب
تعامل بیلمکان فقرالاردین صالیق پل‌نی آلیب کاویتانسه
یعنی پته برمابدور واکر پته برسه هم یوز صوم آلینکان
آدم که اون صوم یازیب اون صوم آلکان آدم که برصوم
آلدیم دیب پته بریب دور الحال شول وقتلارده داد فریاد
قیلکان فقرا هم کوب ویر سولارینی ساتیب ویا کراو
قویوب اوز ذمه‌لاریده قالکان مانده پل‌نی تولاکان استر
شنه‌لار هم آز ایمس سیلاو بولمکانی الارکه کوب پایده
کیلتوردی

لیکن خود تاشکند شهریده‌کی مینباشی‌لار خلق‌دین
اوندورا دورکان صالیق پل‌لارنی هر یل اوز وقتیده اوندوروب
برور ایردیلار امّا بو یل تاشکند شهری‌نینك ایکی دهه
سیده یعنی شیخ خواوند طهور وبش یغاچ دهه‌لاریکا
ینکلیش وحساب‌دین ارتوقچه پل سالینکان سبب‌دین اول
آرتوقچه توشکان پل مذکور دهه مینکباشی‌لارینی سعی
ایلان معلوم واشکارا اولوب عرضه وجنجال‌که عایدلاب
پل تقسیم نامه‌سی وپل یغماق اوز وقتیده بولمای بی وقت
وضیق احوالاتده بولکان اوچون بعضی میکباشی‌لاریمز
اوشبو یل داکی پل‌نی یلنی آخر یغچه اوندورالمکان بولسه
اول مینکباشی‌لارکه حکومتدارلارعتاب کورماتدیلار بول عتا
بیجا بولسه کرك چونکه صالیق پل بی وقت اوندوروالکانی
همه‌که معلوم ایدی

بلیقچی بولوستی نینك بولومستنوی اوپراویتلی نی سیلاوی
بولوب سیلاوکه جمع بولکان ارچه ایلیك باشی لار وانابت

لیك آدم لار قوش کوپروك دیکان جایده کی کته مسجد
جامع که یغیلیشیب اندیجان شهرحاکمی نینك نایبی حضوریده
اوتکان ۲۲ نچی نویابرده سیلاو بولیب ۱ نچی ملانور الدین
مینکباشی غه مینکباشی لیك غه ۴۰ عدد ساققه ۲ نچی آنکا
نایب لیك غه آنینك اوکاسی ملا ذاکر مخدوم ملامحمد عمر
آخوند اوغلی نی ۷۰ ساققه ۳ نچی آلارنی مقابلی ایرمحمد
اوغلی نی ۴۰ ساققه ۴ نچی ملا قادر عثمان بای اوغلی نی ۴۰ ساققه
ایلان سیلابدورلار ایشتامش خبرکه قراغانده بول سیلاوده
برار طرف دین یکرمه مینك صومدین کوپراف صرف بولیب
اول صرف لار بی فایده وبیهوده کیتبدور دیب البته بول
سیلاو خصوصیده جناب واینتوی کوبیرنا تورکیم نی مستحکم
قیلادورمن بعد یازیلسه کیرك

اوشبو کونلارده غوجه وقشقر واوشل طرفده کی آلیس
شهرلاردین حج شریف که نیت قیلیب بارکان برنچه حاجی
لار یولده کرانتین وباشقه موانع لار ایلان حج موسومیغه
یتالمای وحج قیلالمای تاشکند شهریغه قیتیب کیلدیلار
اول بیچاره لار خود جده غچه باریب اوشل موضعده
کرانتین ایلان کوب وقت توختالیب کرانتین متصدی لاری
حج طرف که یول برمای قیتاریب یوباریبدورلار وبلکه
اول حاجی لارنی بارار وقتده استانبول که هم یول برمای
دینکز ایلان توغری جده شهریغه کیمه ایلان آلیب
باریلکان ایکان اول قیتیب کیلکان حاجی لار یولده
کوب مشقت وقین لیك کوروبدورلار

بول خصوصده حاجی لارده هم بی پروالیك بار چنانچه

آتش عرابه بار آتش کیمه بار حج یولی یقین بولدی دیب
اکثر حاجی‌لار وقت نی تار وضیق قیلیب حج طرفیکا
سفر قیلادورلار لیکن نیت حج قیلکان مرید حج لار
ایلکاریراق سفر قیلمق لازم زیراکه یولنی موجار وحساب
لاب بولمایدور آتش عرابه‌نی وآتش کیمه‌نی اویلامکان
جایلارده توختالیشی وشکستی وکرانتین ومونکا اوخشاش
موانع‌لار بولکانده حج موسمیکا یقین سفر قیلکان حاجی
لار یتالمای قالسه احتمال بار بویل روسسیه مملکتنی بعضی
جای‌لاریده وبا اثراتی پیدا بولیب هر قیو کزیت‌لارده
یازیلیب تورکان خبری ایشتیلیب البته نظام وقاعده که
موافق حکومتدارلار کرانتینه قیلکاندور

کرانتین اوشبو وقت حکومتدارلاری اراسیده بولکان
بواسه انداغ ایمس وبلکه حضرت عمر رضی الله عنه
زمان‌لاریده شام شریف‌ده وبا پیدا بولکان حالده شامکه
عسکر یوبارماق وشام‌دین عسکر چقارماقنی توختاتیب
شول حدیث شریف‌نی بیان قیلکان ایکان‌لار (الطاعون
رجز ارسل علی طایفة من بنی اسرائیل وعلی من کان
قبلکم فاذا سمعتم بارض فلا تدخلوا علیه واذا وقع بارض
وانتم بها فلا تخرجوا منها فرار امنه) (حدیث) (دیکر
ان من القرف التلف) قرف مرض ووباکه یقین ایک قیلماق
معناسیده (ولهذا امر السلاطین بالکر انتینا) اشل زمان
دین بویان طاعون ووبادین نهایتده احتراز قیلیب وبا
پیدا بولکان موضع که بارماق تعرض مربلا یاالقأ نفس در
تهلکه بول هم مخالف شرع ومنافی عقل حساب ایلاب
پادشاه اسلام‌لار هم کرانتینه خصوصیده سعی بلیغ قیلادورلار

قزاقیه‌لار اراسیده یلدان بلغه علم ومعرفت وتمدن
کوپایا باشلاب اکثر واغلب الارنی اراسیده‌کی زمان
جاهلیت‌دین قالکان ترتیب وتعامل‌لار یوق ومنقطع بولوب
کوزلاری اوچ تورت یلدین بویان بنای مسلمانچیلیک‌نی
بررکن اعظمی حج قیلمق ایدی کوب قزاق قرغیزلار حج
باریب ادای حج شریف قیلماقده‌لار چیچک کسلی دیکان
بریمان یوقوم‌لیک کسل‌دین اول وقتده اوزبک خلقی
نهایتده پرهیز قیلب حتی‌که برارکته وکچک‌لاری اعضا
سیغه اول چیچک کسلی ظاهر وپیدا بولسه اول چیچک
چیققان کسل‌نی یلغوز تاشلاب قرینداش اوروغی وبرچه
آول خلقی هورکوب کوچوب کیتار ایدی اول بیچاره
یلغوز قالکان کسل اوشل یلغوز قالکان جایده اولار ایدی
الحال قزاقیه‌لار اراسیده خواه پادشاه‌لیکدین وخواه اوز
آرالاریدین چیچک ایملایدورکان ایمچی‌لار پیدا بولوب
چیچک چقمکان باله‌لارینی ایملاتیب اخلاص اعتقاد ایلان
چیچک چققان‌لارکه پرورش قیلادور بنه قدیم وقتده برار
ایلاتیه اهالی‌لاری خاتون آلیب اویکا یعنی اوتاوکه
اوّل مرتبه کیرکوزارده اوت یاقیب قویوب ینکی کیلکان
کیلین‌نی اوت‌که اینکایتوروب تعظیم قیلدوروب کرکوزار
ایدیلار بول جاهلیت‌دین قالغان یمان فعل اکثر جای
لارده منع بولنکاندور بنه قیرغیزلاردین انابت‌لیک‌راق
آدم وفات قیلسه انی دفن قیلکان کورستان‌لیق یقینیده
کور پایکا دیکان پایکا قیلار ایدیلار بول هم بوق بولکان
دیب امید قیلنه‌دور لیکن ایلاتیه اراسیده زمان جاهلیت

دین قالکان اکثر خلاف شریعت ایشلار بی‌لاری نینك
حکم‌لاریده وفقرالاری ارالاریده برهم تابمای جاری
بولوب تورماقده‌دور مثلا ایلاتیه نینك برارته‌سی وفات
قیلب اندین خاتون قالسه اول متوفی‌نی اغا اینی ویا
خویش اقربالاری اول بیوه قالکان ضعیفه‌نی زورلیك
ایلان یسریم دیب اوزلاری بی‌مال وبی مهر نیکاحیغه
آلادور ویا برار باشقه آدمکه ماناادور بول محض خلاف
شرع وزمان جاهلیت ایشلاری نینك نمونه‌سی‌ده‌دور چنانچه
کلام شریف‌ده سوره نساده بیان قیلنکاندور (یاایها الذین
آمنو لایحل لکم ان ترثوالنسأ کرها) چنانیکه زمان
جاهلیت‌ده برار آدم وفات تاپیب اندین خاتون قالسه
انینك قریندا‌شلاری اول ضعیفه باشیغه ویاچادر واوتاویغه
جامه‌سینی یاپیب ایتار ایکان بول خاتونکه من وارث
بولدیم چنانیکه مالیغه وارث بولکان ایدیم دیب اوشل
زمان رسم تعامیلچه اول آدم باشقه وارث‌لاردین کوره
اول خاتون‌که احق بولیب خواه‌لاسه بی مهر اولکی ایرنی
مهری ایلان اوز نکاحیغه آلیب خواه‌لاسه باشقه آدمکه
نکاح‌لاب انینك مهر ومالینی آلیب قالیب وخواه‌لاسه
اوز اوبیده چوری ومال قتاریده ساقلار ایکان واکر
بیوه قالکان خاتون‌نی اوستیغه جامه تاشلامسدین خاتون
کتب قالکان بولسه اول وقتده خاتون اوز اختیاریده
تورار ایکان خداوند کریم بول یمان ایشنی منع قیلب
خاتون‌نی زورلاب میراث قالیده قیلمك‌دین منع قیلنکان
بولسه هم ایلانیه‌لار اراسیده بول یمان شرع ممنوع قیلکان
ایش منع بولنب برهم تاپکان یوق برضعیفه‌نی ابری وفات

تابیب شرعا برار آدم نی نیکاحیده بولمکان حالده عاقل بالغ آدمنی زورلیك ایلان اوز نیکاحیمکا کرکوزامن دیماق شرعا عقلا نظاما ممنوع دور

البته ایلاتیه ارالاریده علملیك وآچوق کوزلیك عاقل آدملار یوقاریده ذکر بولمکان مقاله که زهن وملاحظه لارینی سالیب بی علملیك وجاهلیت وقنیده کی ایش لارنی منع قیلب شرع وعقل ونظام کوتارادورکان ایشلارکه رجوع قیلمك لاری لازم ولابد دور

Авганиставъ. آفغان امیری حبیب الله خان جنابلاری ینکی دین تعین بولوب یاتقان آفغان عملدارلارینی همه لارینی ینکی فکرلیك ومعرفت لیك آفغان لاردین تعین قیلا باشلابدورلار

آفغان امیری حبیب الله خان خارجیه سیاحتی غه وسردار نصرالله خان سفر مبارکغه بارمس بولوبدورلار دیکان خبرلار اینکلیس کزیت لاریده کوروندی

Инъія. هند حکومت دار لاری بنکاله ولایتینی کوبیرناتوریغه بومبه تاشلاغان یمان هندیلارنی اوشلاب بیرکان آدم لارغه ۱۰ مینك روپیه پل انعام بیرمق بولوبدورلار

هندوستان محکومیداغی دری اسماعیل خان شهریده تورغوچی اینکلیس تجارت آ کینتینی یقینده مقصودی طایفه سیدین چققان باسمه چیلارا ولدوروب اوشل آکینتنی یانیداغی ۳۰ مینك روپیه یعنی ۲۰ مینك صوم پلینی آلیب کیتیب دوز

Персія. کزیت خبرلاریغه قراغانده ایران ملت
مجلسی برلان ایران تبعه لاری ایران شاهی محمد علی میرزا
جنابلارینی تخت شاهانه دین عزل قیلیب آنی جایغه
شاه زاده احمد میرزانی شاه کوتریب. ومذکور شاه‌زاده
آحمد میرزا الحال صغیر بولغان جهتدین محمد علی میرزانی
عمکی لاری شاه زاده ظل السلطان آنکا آتالیق قیلمق
ایکانلار (شاه زاده احمد میرزا ایران شاهی محمد علی
میرزانی اوغول لاری ایکان لار

ایران شاهی محمد علی میرزا جنابلاری قول‌لاریغه
کلام شریف آلیب ایران مملکتیغه الحال جاری بولوب
تورغان ادارهٔ مشروطه‌نی قانون وقاعده لاریغه هردایم
انقیاد قیلمق غه من حاضرمن دیب قیلغان بیعت لاریدین
یانیب ایران مینیسترلارینی همه لارینی یقیندہ حبس غه
بیورغانلاریدین کیین ایران ملت مجلسی درحال هرطرف
غه تیلیکراف نامه لار یباریب ایران تبعه لاریغه مذکرر
محمدعلی میرزانی تحت شهانه دین عزل قیلیکانینی اعلان قیلیب
دور بول واقعه دین کیین محمد علی میرزا جنابلاری خله
ملایم بولوب مجلسی غه عذرلار آیتیب مجلس برلان براشمق
حرکتی غه توشوبدورلار (بول ایشنی عاقبتی قنداغ بولور
ایکان دیب اوشبو کونلارده همه پایلاب تورغان ایمیش)

خاضرکی ایران مملکتی موندین تخمینا ۳ مینك
سنه مقدم زورلیك قوت لیك وهنرمندلیك بابیده دینانی
انچی مملکتی بولغان ایکان بول اولوغ مملکتنی حاضرکی
آخوالاتی همه غه معلوم دور وآنی ضعیف لیکی وعاجزلیکی
کوندن کون درجه قیلماق‌ده دور

مذکور ایران مملکتی داغی تبریز شهریده یقینده
جوده زور بی ترتیب لیك لار واقع بولوب اوشل تبریز شهرینی
کوچه لاریده کوب خونریزلیك لار بولوبدور وبول آفسوس لیك
حادثه نی باعثی ایران شاهی محمد علی میرزانی عزلی
ایکان

Персія. и Турція. کزیت خبریغه قراکانده فاضل
پاشا آلتی فوج پیاده عسکر وایکی مینك دن اوچ مینك غه
قدر آطلق کرد قوشونی وآلتی عدد ینکی ترتیب ده کی
توب لار ایلان ۱۳ نچی ینوارده ساوق بولاقغه داخل
بولوب کازارمه واصلحه خانه واسکلاد لارنی ظبت
قیلیب دور

فرمان فرما ترکیه نینك تخت محافظه سیده میاندواب
دن تبریز انجمنی غه ۲۰ نچی ینوارده تیلکراف
یوباریب سرباز لارنینك چادر لاردین قول لاریده ملتق
لاری ایلان قاچمق لاربنی خبر بریب انجمن مجاهدلاری
اعانتی ایلان سرباز لارنینك آلدینی آلیب قیتاریب
وقاچقان سرباز لارنی اطراف قشلاق لارده کی اوی لاریغه
اوت قویوب کوندوروب یوبارماق نی التماس قیلیبدور

اول اورمیا سرحدکامیسیلاری نینك اولکی اوچ مجلسی ده
ایران لیك لار ساوق بولاغ حادثه سی خصوصیده ترکیه
دان بیان نامه طلب قیلیبدورلار ترکیه لار خواه ناخواه
جواب بریب قطع قیلیبدورلار کیم ۲۱ نچی ینواردان
مجلس انعقادنی هفته ده اوچ مرتبه قیلنسون دیب

Персія. (ایران) ل نفر جاندارما پالکاونیك وژندارما
لباس لارینی کیمش نا معلوم اوغریلار ریمانشالد کندینه
ردولتلیك ملکدار آدم نینك اوینی تفتیش قیلمك بولوب
اوچ مینك صوم پلینی ارغرلابدورلار بولاردین تورت
نفری اوشلانیبدور اوشلانکان لار نینك بری مذکور موضع
ده کی کمنازیه نینك ٦ نچی تلاسی نینك شاکردلاریدین
ایکان

ایران ده هرخیل فتنه واغتشاش برلکان لیکی کوب
وقتدین بویان هرخیل گزبت لارده یازیلب تورادور بو
فتنه لارده انکلیه نینك تأثیری بار دیب کمان قیلادورلار
ایدی کینکی خبرلارکه قراکانده ایران ایشلاریده
کرمانیه هم غافل ایمس دیدورلار ایرانده کرمانیه نینك
بانکاسی آچیلدی برنچه مکتبلار هم آچیلدی کرمانیه
تجارت خانه لار هم کوبایماقده دور استنبول بغداد تیمر
یولی طیار بولغاچ کرمانیه ایرانده هرخیل ایش لارنی
قیلماقغه خیال قیلادور ترکیه نینك ایران تفراغیغه داخل
بولماغی بی شك کرمانیه نینك سعی ودلالتی دیب ایتوشادورلار

ایران خبریغه قراکانده ایران دولتی ایله ملت
مجلسی ارالاریده کی اختلاف یخشی لیك ایله رفع بولوب
ایران شاهی وملت مجلسی اعضالاری کلام شریف کوتاریب
سلطنت مشروطه وقانون اساسیکه موافق مشروطیت
اساسنی حفظ ایتمك که عهد ایلامیشلار بول خصوصده
تمام خلق خاطر جمع بولوبدور

(تبریز) کینیرال نای کونسول نی آلدیغه برنفر مسلح
فدائی آدم کیلب سلاحنی یرکه قویوب انکا وانینك ایکی

یولداشیکا قرعه ایله کینیرال نای کونسول پاچیتینوف نی
اولدورماککه مأمور بولکان ایکلارینی مفصلا بیان قیلب
دور وبو ایش انینك مسلك وعقیده سیغه موافق حساب
قیلنمابدور کینیرال کونسول طرفیدان ایران حکومتدار
لری (پروتاکول) تذکره یازماقغه چاقریلمیشلار مذکور
فدائی کینیرال کونسول که بیان قیلکان احوال واخبارات
لارنی بو حکومتدارلار حضوریده بنه دین بیان قیلبدور
الحال مذکور فدائی کونسول خانه ده ایمش

Китай. فورموزه جزیره سیداغی بر روت خطای
سربازلاری یقینده جوده زور اغوا وفسادلار قیلیب اوشل
جزیره داغی یاپونلارنی ۶۳ نفرینی اولدوروب تاشلابدورلار

Авганистанъ. خارجدین کیلکان گزیتلارده دج
بولغان بعضی اخباراتلارغه قراغانده آفغان امیری
حبیب الله خان جنابلاری مذکور آفغان محکومیداغی
جمیع کته شهرلارغه یقینده پوچته وای یاشچوکلارغه
وخشاغان علی حده بر یاشچوکلار قویوبدورلارکه هرکیمنی
آفغان والی لاری آفغان حاکیملاری اوستلاریدین آفغان
امیریغه بیرادورغان عریضه لاری بواسه اوشل یاشچوکلار
غه تاشلاسونلار دیب اول یاشچوکلارغه توشکان عریضه
لارنی کابل شهریدین کیلکان آفغان عملدارلاری یغیب
آلیب وآندین سونك امیر حبیب الله خانغه آلیب باریب
تابشرار ایکانلار (بول واقعه دین کین آفغان عملدارلاری
خیله ملایم بولوب قالیبدور دیدورلار)

Письма въ редакцію.

حرمتلو کزیت مؤلفی خدمت لاریغه التماس نامه
اوشبو ایلان سز حرمتلوغه التماس قیلامنکیم مرحمت ایلان
اکرده تمکین بولسه اشبو سوزلارنی کریت ستون لاریدین
برجای برسه لار ایکان دیب چنانچه

بز فقرالار موندان مقدم تنچ وآسایشته لیك ایلان
اول عالمپناه پادشاه ایمپراتوریمزنی حق لاریغه وتیغه لاریمزده
تورکان جناب ترکستان کینیرال کوبیرناتور وواینتوی
کوبیرناتوریمز وحاکیم ونایب پرستوف لاریمزنی حق لاریغه
دعا ایلاب فقرا کرچلیك غه تیکشلی ایش لاریمزنی قیلوب
تورکان ایدوك اوغری وباسمه چی وتالان تاراج لاردان
تنچ ایدك تیغه لاریمزده تورکان منصبدار بولوسنوی
اوپراویتل لاریمز هرقیسی لاری اوز محکوم لارینی یمان
ویخشی لاریدان خبردار بولوب محافظت قیلوب تورکان
ایدیلار اوشبو وقت لارده بز بیچاره فقرالارنی باره میزده
تالان وتاراج کوپایوب بای آدم لار بولسه اوز اویلاریده
راحت ایلان بنه اوزلاریغه تیکشلی ایش لارینی قیلماقغه
کیتادورلار کمبغل بیچاره بولسه سببی اوقات لارینی اوتکار
ماق اوچون هرخیل جایلارغه مردکار وخدمتکار بولوب
دهقان چلیك قیلوب مذکور بایلارینی برکان آط یاکه
قرا مال لارینی داله غه اوتلاتماق اوچون آلوب باروب
داله غه قویوب اوزلاری ایش غه مشغول بولسه لار مذکور
آلوب بارکان آط یاکه مال لارینی هرخیل یمان اوغریلار
آلیب کیتادورلار مذکور بیچاره لار داله دان چرچاب بای

لارینی آلدیغه بارسه لار آلرب کیتکان مال لارینك قنی دیب
سوراسه لار اوغرلاتوب یوباردوم دیسه لار اوغری آلکان
لیکی غه بایلاری ایشانمای اوزونك صاتوب قویکاندورسن
موانچه صوم لیك مال ایدی دیب مذکور بیچاره نی
قیلکان دهقان چلیکی دان اوشلاب قالادورلار بیچاره لار
نیمه قیلرینی بیلمای حیران لیکده قالادورلار الحالده
شونداق ایشلار باردور اوشبو طریقه بی تنج بولکانلیکی
میزنی اویلایدورمیزکه ایلکاریکی وقت لارده اول عالمپناه
پادشاه ایمپیراتوریمزنی امر عالی لاریغه موافق بزبیچاره
لارنی تیغه لاریمزده کی عملدارلاریمزغه سیلاو دیکان نمرسه
یوق ایدی اولوغ لاریمز اوز اختیارلاری برلان هرخیل
بادیانت انصاف لیك یخشی آدم لاردان تاپوب فلان برغه
مینکباشی قیلدوم مذکور محکوم فقرالارینی تنج توتغیل
یمان آدم لاردان محافظت قیلغیل فقرالارغه جبر قیلماغیل
دیب امر قیلار ایدیلار اوشل اولوغ لاریمزنی امرلاری
برلان بولکان مینکباشی لار عدالت لیك برلان سوراغ
سوراب یخشی یمان آدم لارنی آیاماسیدان اوز محکوم
لارینی قتیغ ظبت قیلوب بز بیچاره لارنی تنج لیکی نی
کوزلار ایدیلار شول سببلی ایلکاری وقت ده تنج آسایشته
ایدوك اوشبو وقت لارده اولوغ لاریمزنی امرلاری برلان
فقرالارغه اختیار بروب سیلاو برلان خواه لاکان آدم
لارینك نی سیلاب آلینك لار دیب بویریلکان سببلی هراوچ
یلده بر مراتبه سیلاو بولوب هر قیسی محکوم لارده هرخیل
یمان آدم لار کرپایرشوب سنی مینکباشی قیلامیز بزلارغه
برنمرسه برغیل دیب کیمنی پلی کوب بواسه یخشی یمان
لیکی غه قراماي اوزی اوغری بولسه هم پل برسه مینکباشی
لیك که سیلایدورلار مذکور پل تربب بولدان مینکباشی لار

فقرالارنی تنچ ناتنچ لیکی غه قرامای من مونچه صوم غه
عمل نی صاتوب آلکان من دیب صرف قیلکان پل لارینی
تولامق نی حرکتی ده بولوب اوغری وباسمه چی لارنی
اوشلاسه لار هم پلینی آلوب قویوب یوبار وشادورلار اندین
کین یمان آدم لار بزنی اوشلاسه پل بروب قوتولوب
کیتادورمیز بزنی نیمه قیلادور دیب قورقمای اوشبو خیلده
ایش لارنی قیلادورلار مینکباشی بولکان آدم لاردان
یخشی راق بولسه قتیغ ضبط قیلایدیسه لار اویلایدورلارکه
مینی فقرالار سیلاکان دورلار قتیغ راق اوشلاسم ینه سیلاو
بولکانده مینی سیلامایدورلار دیب اوشبو خیلده ایش لار
بولوب بز فقرالار کوب ناتینچ دورمیز اوشبو ۱۹۰۸ نچی
یلی ده ینه بزنی اوبازدیمزغه سیلاو چیقوب ایدی برخیل
یمان آدم لار هرخیل بیهوده آدم لاردان پل آلوشوب
بیهوده آدم نی سیلادیلار بز فقرالار سیلامایدورمیز
دیسالك مینکباشینی فقرالار سیلاماس ایکانلار ایلیك باشی
لار میلار ایکانلار ایلیك باشی لار بولسه بزلار برآدم دور
میز بزنی نیمه قیلادور جبر بولسه فقرالارغه بولار ایکان
بزنی پل آلکانیمز قالادور دیب پل آلوشوب مینکباشی
بولادورکان آدم لارنی اوبلاریغه باروشوب مینکباشی
قیلامیز دیب قسم ایچوب قرآن کوتاریب فاتحه قیلوب
ینه بر آدم کوبراق پل برامز دیسه ایلکارکی آلکان پل لاریغه
قرامای بولك آدم دان باروشوب پل آلوب مذکورغه
هم عهد قیلوب قسم ایچوب فاتحه قیلادورلار اوشبو طریقه
ده بولوب بزنی یو تیدمزغه قسم آرالاب کوب یمان بولدی
مینکباشی لیك غه هرقنداق یمان بولسه هم پلی بولسه مذکور

آدمنی قیلادورلار اوزی یخشی انصاف لیك بادیانتلیك
آدم بولسه بلی بولماسه مینکباشی لیکغه آمایدورلار البته
پل صرف قیلوب بولکان آدملار پللارینی فقرالاردان
هرقداق قیلوب بربغه این قیلوب آلادور موندق بولسه
هیچ برتنچ لیك بولماسه کرك دیب ۱۹۰۷ نچی یلده کی
۸۷ - ل۹ نچی رقملو کزیتلاریده کوردوك سردریا برلان
ثمرقند اوبلاستینی مینکباشی قاضی لاری وجناب کینرال
کوبیرناتوریمزنی امرلاریغه موافق ینه اوچ یلغه سیلاو قالوب
دور دیب ایشدوك مذکور خبرنی ایشتوب فرغانه
اوبلاستیغه تابع اویازدیغه قراشلی فقرالارهم امید قیلادور
لارکه عجب ایرماس جناب کینیرال کوبیرناتوریمز بز
بیچاره فقرالاریغه مرحمت قیلوب بزنی اویازده کی الحالده
بولوب تورکان مینکباشی لاریمزنی بی سیلاو ینه اوچ یلغه
قالدیرسه لار ایکان دیب اوشبو سوزلارنی هرقیسی بولوست
لاردن خبر ایشتوب مرحمت لاریدان امید ایلاب یازدومکه
جناب کینیرال کوبیرناتوریمزنی صدع مبارکلاریغه اوشبو
سوز یتوشسه عجب ایمس مرحمت ایلاب سیلاونی منع
قیلسه لار دیب مرحمت لاریدان امید ایلاب (یازغوچی
اوش اویازدیغه تابع منك بولوستینی فقراسی ملا ارتوق
محمد ملا محمد موسی اوغلی

Иностранныя извѣстія.

Индія. هندوستان پای تختی کلکه شهرینی کوچه
لاریده یقینده هندیلار برلان مسلمانیه لارمیانه لاریده جوده

زهر اوروش بولوب ایکی طرفدین کوب آدم لار معیوب بولوبدورلار اول اوروش نی واقع بولماقیغه هندیلار سبب ولغان ایکان لار

بنگاله ولایتی داغی تیمر یول خدمتچی لارینی زباستوفکه لاریدین اینگلیس حکومتی غه مبلغ ۱ میلیون ۵۰۰ مینگ صوم ضرر یتیب دور

پنج آب ولایتی داغی مسلمانیه لار یقینده لاهور شهریغه جمع بولوب مذکور پنج آب ولایتی داغی مسلمانیه لارنی دین ومذهب لارینی محافظتی خصوصیده علی حده برکته اجتماع برپا قیلیب اوشل اجتماع غه شیخ عبدالقادر نامليك براولوغ علمانی صدرنشین قیلیب دورلار

هندوستانده کیین کی برهفته نی ایچیده ۴ مینگ ۴۷۶ نفر آدم لار چومه کسلی غه مبتلا بولوب اولوبدورلار

Авганистан. آفغان امیری حبیب الله خان جنابلاری کابل شهریغه قیتیب کیلکانلاریدین کیین جوده کته دوربار قیلیب اوشل دوربارغه جمع بولغان آفغان علماء وآفغان سپاه لاریغه وباشقه آفغان تبعه لاریغه آفغانستان مملکتینی حاضرکی احوالاتی خصوصیده اوزاق برنطق سوزلاب وآندین سونگ قایم مقام سردار نصرالله خان غه امر یوقلیکیده قیلغان خدمت لاری اوچون اظهار منتدارلیك قیلیب همه ایش لارنی اوز قول لاریغه آلیب دورلار

آفغان امیری حبیب الله خان صحت وسلامت آفغان پای تختی کابل شهریغه داخل بولوبدورلار مزار شریف والیسی سردار غلام علی خان امیر حبیب الله خاننی کوزاتیب کابل شهریغه کیلیب دورلار

تورت نفر اینکلیس سربازلاری همه اسلحه لاری ولباس لاری برلان یقینده قاچیب آفغانستان غه اوتوب کیتیب دورلار

Персія. کزیت خبرلاریغه قراغانده ایران حکومتی ایران عسکرلارینی قوزغاتیب ترك سرحدیغه قراب جوناته باشلابدور

ینه برخبرغه قراغانده ایران سرحدیداغی جولغه موضعی غه روسسیه حکومتی کوب عدد عسکر جمع قیلاباشلابدور

ایران محکومیداغی شیراز شهریده یقینده واقع بولغان اولوغ بی ترتیب لیك لار اوشبو وقت لارده تسکین تاپیب دور

ایران شاهی محمد علی میرزا جنابلاری باش مینیستر نصیرالملك نی قصرعالی لاریغه چقیرتیب آلیب کیلیب آنی قتیغ جزالارغه کرفتار قیلمق بولوب حبس غه پیورغانلاربده ایران پای نختی طهران شهربده تورغوچی اینکلیس ایلچسی درحال محمد علی میرزانی حضور لاریغه یتیب باریب باش مینیستر نصیر الملکنی کناه نی تیلاب آلیب دورینه کونی ایرته سی نصیرالملك برلان ینه برایران مینیستری خارجیه سفریغه جوناب دورلار اول مینیسترلارنی ایران شاهی محمد علی میرزا جنابلاری ایران ملکنی دین بدرغه قیلغانغه اوخشایدور اداره

رسمی خبرلار که قراکانده ایران سوداسی ترقی ایتمکده دور کینکی یل ایچیده ایران دین خارج که چققان یاکه خارج دین ایران که کیرکان مال بریوز قرق میلیون صوم لیك دور بریل ایچیده ایران دین روسسیه که ۴ میلیون

۱۷۴ مینك صوم لیك وروسسیه دین ایران که ۶ میلیون
۱۱۸ مینك صوم لیك مال کریب دور
طهران ترمه خانه سیده یاتقان سیاسی محبوس لاردین
رحیم خان چلبی خان اوغلی بو آدم خلق غه قرشو عسکر
ایله هجوم ایتمافده عیب لانکان برنته مأمور دور اول
مأمور بعضی دوست لاری واسطه سی ایله ملت مجلسی که
کریب کوب قزبق برنطق سوزلابدودر اوزی نینك قدیم
وقنلارده کرد لار که نهایت قتیغ تورکان لیکمی یاد که
گیلتوروب ینه اوز یانیدان واوز طرفیدان عسکر یغیب
ترك لار که قرشی بارماققه ملت مجلسی دان رخصت
سورابدور

ایرانستان که تابع تاشکند شهریده مقیم شیعه لارنینك
هر بل عاشورا آیده قیلادورکان مجلس لاری بویل ۳۱ نچی
ینوارده ۱۶ نچی محرم آینده تاشکند شهری نینك یرمنکا
موضعیده کی عارف خوجه باینی کلباغیده برپا ایلادیلار
بومجلس ده پرسیان وسرتیه وقزاقیه وتاتاردین مرکب بر
مینك دین زیادراق مسلمانیه لار جمع بولوشوب مجلس ایرته
برلان ساعت ۷ یریم دان باشلانیب اولا آلارنی فدائی لاری
اوی ایچیده کفن کیدیلار وواعظ لاری کربلا دشتیده شهید
بولکان امام لارنینك احوالات مظلومانه لاریغه دایر مرثیه
اوقودی بواثناده فدائی لاری اوز کوکسی لاریغه اوروب
(اول دشت کربلاده) (برپا قیامت اولسون) دیکان بیت نی
توختاب توختاب برابر آواز ایلان تکرار اوقور ایدیلار
سامع لاری هرطرف دان واحسین واشهید دیب فریاد قیلب
آلارنی ناله وفریاد لاریکا همه شیعه لار یغلاشور ایدیلار
ساعت ۹ ده همه لاری باغنی صحنی که چقیب باغ نی اول
طرف دین بوطرفیغه یوروب فریاد واویلا آوازینی کوککه
چقاردیلار کرچند فرسیان شیعه لار یوزکه یقین بولسه لار هم
لیکن ارالاریدان یکرمه قدر کشی کفن کیب باش اياغ
یلنك بولوب قالکانلاری علی حسن حسین دیب اوزلارین
اوروب یغلاب اول فدائیلارغه موافقت قیلار ایدیلار
بول طرفدین یاسالغان بر قرا آت اوستیغه ایکی اوچ
آق کبوتر بایلانکان واوچ عدد هررنك توغ اوستی
تورلوك نمرسه لار برلان اورالکان برتابوتنی کوتاریب
چقدیلار انی کوروب همه نینك کونکلی بوزولوب آه
ندامتی زیاده بولوب باغ کویا کربلا دشتی غه مبدل

بولدی کفن کیکان فدائی‌لار قتارلاشیب اوزلارین اوروب
باش‌لاریغه .خسن خاشاك چاچیب توروب قچانکه تابوت
چقاریلکاندہ. فدائیلرنی همه‌لارینی قولیده. اوزون اوزون
خنجرلار ایله اعضالاریغه اوروب اوزلارینی وکفن‌لارینی
قیقزیل قانغه بویاکان‌لاریدین کین بعضی‌لاری آلارنی
قول‌لاریدین خنجرلارینی یغیب آلدیلار بوفدائیلار بر
آزوقت یوز وسقال قان‌لیك حالت‌لاری ایلان آه. ناله
افغان قیلشیب یغلاشیب برآز فرصتدین سونکره الارنی
برین برین اورته‌دین چقاریب یوز کوز سقال‌لاریده. کی
قان‌لارین یوویب جراخت‌لارین باغلاب قویدیلار اندین
کین اول تابوت‌نی برکرسی اوستیغه قویوب اولتوروشوب
موندین باشقه ینه ایکی کرسی قویوب انینك اوستیغه
خطیب وروضه خان‌لاری چقیب شهیدا امام‌لار نینك شهادت
لاریغه دائر مرثیه وخطبه‌لار اوقوب اهل‌مجلس نی یغلاتدی
لار موندین کین دعا وفاتحه اوقوب مجلس‌لاری تمام
بولدی

Авганистан. اینگلیس گزیت‌لارینی اخبارات
لاریغه قراغانده. آفغان پای تختی کابل شهریغه یقینده.
تیلیفون برلان تیلیگراف جاری بولوبدور مذکور کابل
شهریده. اوشبو وقتلارده برنچه عدد کته ویخشی زاود
لار برلان یخشی کار خانه‌لار وینه یخشی مکازین‌لار هم
بار ایمش (زمان ترقی آفغانستانغه هم تأثیر قیلا
باشلابدور)

کیین گی وقت‌لارده. آفغانستانغه هندوستان طرفیدین
جانسز تیلچی‌لار جوده. کوب کیره بیرکاندین سونك امیر حبیب

الله خان هر برجانسز تیلچی نی اوشلاب برکان آفغان اتبعه لاریغه
کوب انعام لار بیرمق غه وعده قیلیبدورلار (اول جانسز
تیلچی لارنی کیم یبارادورغانلیغی آفتاب دیك روشن دور)
امیر حبیب الله خاننی خارجیه سیاحتی غه بارادورغان
لیك لاری جوده مقرر بولوبدور دیکان آخبارا تلار ینه
اینکلیس گزیت لارینی صحیفه لاربده کورونوب قالدی
گزیت خبرلاریغه قراغانده اینکلیس حکومتی امیر
حبیب الله خان غه برنچه عدد مطور دیکان یخشی ماشینه
عرابه لارنی انعام قیلیب بیرمق بولوبدور امیر حبیب الله
خان مطورغه جوده عشق باز ایکان لار
Персія. ایران حکومتدارلاری ایران پای تختی
طهران شهریداغی کنه سلاخ خانه دین اصفهان برلان
شیراز شهرلاری غه یقینده برنچه یاشچوك ملتیق وپاترون
لار یبارسه لار اوشل اصفهان برلان شیراز شهرلاربداغی
انجمن لار اوشل ملتق لار برلان پاترونلارنی سربازلارنی
قول لاریدین تارتیب آلیب کیتیب قالیبدورلار

ایران ملت مجلسی برلان ایران شاهی محمد علی
میرزا جناب لاری یقینده براشیب وبول اولوغ واقعه نی
خبری تیلیگراف واسطه سی برلان ایران محکومیداغی
جمیع شهر وقشلاقلارغه معلوم قیلینب دور ایران ملت
مجلسی برلان شاه حضرتلاری حاضر جوده باانفاق ایمیشلار
تبریز شهریداغی روسسیه کونسول خانه سینی محافظت
قیلمق اوچون مذکور تبریز شهریغه یقینده روسسیه آتلیغ
قزاقلاری کیلیبدورلار
ایران ملکنی نی وزیر عسکریه سی وهم ایران پای
تختی طهران شهرینی گوبیرناتوری شاه ذاده سالار
السلطان آتستافکه غه بیریبدورلار

Персія. کردستان اهالی لاری جمعیت یساب قرار
قویوبدورلار کیم اوز صرف خراجات ایله سرحدلارینی
محافظه قیلامیز دیب کردستان اعیان ولایتلاری فقرالارنی
تحریك وترغیب ایلاب الارنی تحریکی ایلان جماعت اول
ایش ده نهایت غیرت وهمت ایلان بعضی لار آت وبعضی
لاری پل ایلان اعانت حاضرلاب بول خصوصده طهرانغه
خط یازیب اجازت آلماقنی طلب قیلادورلار ایمش

Морокко. (مراکشده) عربلار نینك اجنبی لار مخالفیکه
قیلکان شورش وغوغالاری طنچه شهریغه هم تأثیر قیلبدور
انقلابیون فرقه لاری نینك مباشرلاری طنچه شهرینی اعیان
ولایت ومتصدیلاریغه ایلچی لار ایلان دعوتنامه یوباریب
مولی حافظکه طرفدار بولوب انی سلطان کوتارماغینی
خلایقغه اعلام قیلماقغه تکلیف قیلبدورلار اکر اول
تکلیف نی قبول قیلمکان حالده الارنی فاس شهریده قالکان
اهل عیال لارینی محبوس ایلاب مال ملك لارینی ضبط
قیلماق ایله تخویف قیلمیشلار طنچه مسلمان لاری اراسیده
بو دعوتنامه اولوغ شورش وغوغاکه سبب بولوبدور
راباط شهریده کی سوداکرلار ایلان سلطان عبدالعزیزنینك
اطرافیده کی طرفدار بولکان آدم لارکه هم موندای دعوت
نامه لارنی یوبارکان ایمیشلار

Бомбей. بمبی بایان لاریدین بربای حجاز تیمر یولیغه اوچ یوز ایلیك مینك صوم اعانت بریبدور

Персія. اورمیه شهریغه ترك پادشاه سینی متصدیسی طاهر پادشاه داخل بولوبدورلار مذکور اورمیه شهریغه ایران حکومتدارلاری یقنیده ۱ مینك ۱ یوز ۱۸ نفریخشی تعلیم لیك ویخشی اسلحه لیك ایران قزاقلاری یباریبدورلار

مرغاوار موضعی داغی ایران عسکرلارینی باشلوغی شاه زاده فرمان فرمانی جمیع عسکر لاری برلان ۶۰ مینك نفر کرد عسکرلاری اوراب آلیب دورلار شول جهتدین شاه زاده فرمان فرمانی اوزینی وآی تصرفیداغی ایران عسکرلارینی احوال لاری اوشبو وقت لارده جوده تنك ایمش

فرانتسیه مملکتی ده ایشلانیب طیار بولوب طهران شهریغه کیلکان تیز آتار ینکی توپ لارنی همه لارینی ایران حکومتدارلاری یقیندہ اوشل مرغاوار ولایتی غه جوناتیب یباریبدورلار

ایران پای تختی طهران شهریده تورغوچی فریدون ناملیك بربای پارسنی ایرانیلار یقیندہ بازارده اوروب اولدورکان لاری جهتدین مذکور طهران شهرینی کوچه لاریده پارس لار برلان ایرانیلار میانه لاریده جوده زور اوروش وخونریزلیك لار بولوب ایکی طرفدین کوب آدملار لار نابود ومجروح بولوبدور اوشل اوروشنی ایران عسکر لاری کیلیب بزور باسیب دورلار

کین کیلکان تیلیکراف خبر لاریغه قراغانده روسسیه

برلان اینکلیس حکومتلاری حضرت سلطان خلیفه دین ترك
عسکر لارینی ایران محکومیداغی مرغاوار ولایتی دین
چقاریلمق لارینی طلب قیلیب دورلار ایران شاهی محمد علی
میرزا جنابلاری برلان ایران ملت مجلسی مذکور ایکی
ارلوغ دولت لاردین شول مضموندہ التماس قیلغان
ایکانلار

تبریز شهرینی کوچه لاریدہ یقیندہ اعتقاد لیك وینکی
فکرلیك ایرانیلار میانه لاریدہ جودہ زور اوروش لار واقع
بولوب اوشل اوروش وقتی دہ ایکی طرفدین قریب ۳۰۰ نفر
آدم لار نابود بولوبدورلار

ایران پای تختی طهران شهری برلان سلطان آباد
شهری میانه لاریداغی کہ تاش یولنی اینکلیس لار یقیندہ
روسسیه متصدیلاریغه اوتکاریبدورلار

Индія. هندوستاندہ کیین کی بر هفته نی ایچیدہ
۲ مینك ۷ یوز ۴۱ نفر آدم لار چومه کسلی غه مبتلا بولوب
اولوبدورلار

کزیت خبرلاریغه قراغاندہ هند حکومتدارلاری
اوشبو وقت لاردہ اوشل هندوستان محکومیداغی مسلمانیه
لار برلان هندیلارنی میانه لاریغه ینه اغواسالمق حرکتی دہ
ایمیش لار

هندوستان محکومیداغی نانکپور مملکتینی مغارادژمسی
یعنی پادشاهسی اراده حج قیلیب اوشبو سنه کعبة الله غه
بارغان ایکانلار کعبة الله دہ اول آدم وبا کسلی غه مبتلا
بولوب دارالبقاغه رحلت ایلابدورلار

مذکور هندوستان محکومیداغی هندیلارنی محبت لاری

اوشبو وقت لارده یاپونلارغه جوده بلند ایمیش شول جهتدین اوشبو ایام لارده هندوستانده یاپونلار هم کم کم کوپایه باشلابدوردیدورلار

بمبی ولایتی داغی برکته شهرغه علی حده برمشورت اوچون تمامی هندوستان محکومیداغی شهرلاردین جمع بولغان تخمینا ۲ مینك نفر هندی متصدیلاری میانه لارغه اینکلیس لار یقیندهاغوا سالیب اوشل متصدیلارنی بربرلاری برلان اوروش دوروب ومشت لاش دوروب حاصل کلام اوشل اولوغ اجتماعنی ترقتیب بیاربدورلار

هندوستاندن کیین کی برهفته‌نی میانه سیده جمع ۲ مینك ۶ یوز ۱۸ نفر آدم لار چومه کسلیغه مبتلا بولوب اولوبدورلار

تمامی هندوستان محکومیده اوشبو عصر لارده جمع ۸ عدد کاغذ قیلادورغان کارخانه لار بار بولوب اوشل کارخانه لار بریل کاملنی بدلیده تخمینا ۱۶ مینك ۸ یوز طون هرخیل کاغذ لارنی طیار قیلیب چقارار ایکانلار اول کاغذ لار هندوستان محکومیداغی فقرالارنی احتیاج لاریغه کفایه قیلمای هندوستانغه هرسنه خارج دین ینه تخمینا ۲۷ مینك ۵ یوز ۲۱ طون هرنوع کاغذ کیلار ایکان چنانچه اوتکان ۱۹۰۷ نچی سنه ده هندوستان غه خارج دین مبلغ ۱۲ میلیون ۸۰۰ مینك فرانق لیك کاغذ کیلیب دور (برطونی ۶۱ پوت ۲ قداق وبرفرانق ۲۵ تین)

Фельетонъ. فیلیتون

سمرقند مکتبی حقیندہ

سمرقندی ملا عبد القادر شهردن اوچ چقریم تشقاریدا
کی اوز حویلسیغه اصول جدیده مکتبی آچیب ایدی که
بله لارنی شهردن باریب کیلشی کوب مشکل لیکی اوچون
من راقم حروف محمود خواجه مفتی جناب بلند درجه لیك
ثمرقند گوبیرناطری وپلیتسه میستری نی آلیب باریب
کورساتیب وشهرغه اوز حویلمغه کوچوروب مکتب نی
اچتورماق اوچون رخصت آلیب شهرغه کرکوزوب ایدیم
که ایکی یل بوله دور عالم وجاهل مسلمان واوروس وبو
ایکی طایفه نی کته لاریدن واینسپکتورلار کیلیب کور
کاندورلار هربل اوچکون امتحان بولادور که نیچه یوز
کشی کوروب کیتار قاضی مفتی ومدرس لاردن بعضی
لاری کیلیب کوروب کیتادورلار طبیعی بعضی لاری
تحسین وبعضی لاری تقبیح ایتار ایکی سنه دن بری شهریم
داکی برچه قاضی مفتی مدرس وبای لارنی امتحان
غه خط ایله خبر قیلارمیز (کیلیب کورمونلار درست
بولسه رواج برسون لار نا درست بولسه دلیل ایله ابطال
قیلسون لار) اکثرلاری هم کیلمایدور وهم کورکورانه تاش
آته دورلار غایبانه ومبحوث عنه نمرسه نی بیلماسدن وجه
نی سوراماسدن ---- دیورلار

منن بو مکتب دن برتین هم امید وار ایماس منفعت
ومضرت مالیاسی علم غه راجع دور ایکی سنه دن بری
مینم تحریر وطبع قیلکان جغرافیا والفبا کتابیم دن بو

مکتب غه اون صوم لیك دن زیاده مصرف بولکان یوق
و مرادیمز خدمت دین وملت دن بشقه نمرسه یوق دور اما
بعضی مدرس و مفتی وقاضی لار بیزدن حویلمزغه مکتب
کیلتورکانیمز اوچون ناراضی لیك اظهار قیلار ایکن لار
بزنی مکتب غه بدعت نمرسه لار اوقولورمیش --- دن دیمن که
آری بزنی مکتب غه مز بدعت دیدورکان نمرسه لار بار
ولکن بدعت حسنه ونافعه دور وبزده بدعت نهایت کوب
وایسکی مکتب لارغه کوره یوز لار ایله بدعت بیزده بار
واما هر بری کرك لیك وثواب وبعضی سی واجب وبعضی
سی فرض بولکان بدعت لار بارکه الار سببی نی ساعت لار
ایله سویلاشیب کرك کیلب بحث قیلسون لار بیز جواب
برایلوك وجه کورساتایلوك یوق کیلمایدورلار (قرع) لاریدن
وبیچاره عوام لار شك سالماقلاریدن وبیزه ناسزا غایبانه
دیماق لاریدن واسم سزخطالار ایله بیهوده سویلاماقدن
بعضی کشیلار ساکت تورمایدورلار

پاره ایله قاضی ومدرس ----- بوله دورلار وقف
وصغیر مالیغه خیانت ایتادورلار مفتی بولوب مجانت قیلا
دورلار برملا برنچه منصب نی اوزیغه آلیب هر برینی
معطل قویوب طلبه وبشقه مستحق ملا ومناسب کشیلارغه
جبر قیلار ضرری یوق ولیکین بیز خالصا لله حویلمزغه
مکتب آچساق وبز معلم اولاد مسلمین غه ایمان اسلام
قرآن تجوید عملیات اسلامیه حساب جغرافیه تاریخ
وبشقه کرك لیك نمرسه لارنی تعلیم برسه بدعت ضلالت
بولورمیش سبحان الله بوقندای کفر وبوقندای کورلیك
بزبوبی جا طعن لارنی تماما اوز ذمه میزغه آلیب اوشبو

مکتب نی آچتوك وینه برنچه سینی انشاالله آچارمیز
کوچه وده له لارغه وغابیانه سوزلاب یور کونچه واسم سز
مکتوب لار یازیب چرچا کونچه کیلیب مکتب نی هر بر
سرلارینی وهر پنجشنبه کونی ایرته دن کیچ غچه کوروب
بحث ومناظره ایله ابطال قیلسه لار نفعی عموم دور خلق
دن ویا حکومتدن مخفی توتیله تورکان برنمرسه یوق وهر
بحث وموال غه جواب بیرور میز فارسی جعرافیام نی
۱۷ - ۷۵ - ۸۳ صحیفه لاری واالفبام نی - ۳۶ - ۳۷ صحیفه
لاریدا کی جناب داملای جاهل نی اشتباه لاریغه جواب
برارمز کزبت ایله هم جواب برار ایدیم اما کوب
ارزون یازماق کرك دور

مکتب غه اوقوله تورکان علم وکتابلاردن مجملا بیان
قیلماق نی اوشبو مکتوبیمزغه لازم بیلدوك مکتب میزایکی
قسم دری ابتدائی آنی مدت تحصیلی تورت یل دور
برنچی سنه الفبا فارسی وعربی نی هم اوقوب هم یازار
حفظا نماز لیك اوقور برنچه سوره واذکار صلاة نی حفظ
قیلار حساب ذهنی مع تصریف رقم عملیاتی ایلان قیلور برآز
بدء معارف هم اوقور اوشبو برسنه غه خط بتماق نی بیلور
وایکنچی سنه هفتیك شریف، بدء معارف ایمان واعتقاددن

وسواد حکایت کتابی وحسابدن جمع وتفریق
فارسی وترکی وعربی شعر وقصیده وصلواة اوقور اوچونچی
سنه کلام شریف عبادات اسلامیه تجوید فارسی وترکی
شعرلار مشق ومحبت سز سعدی دن نصیحت حکما فارسی
وترکی کچلنه انشالارنی هم اوقور حفظ قیلیب هم یازار
حساب دن ضرب وتقسیم تورتنچی سنه کلام شریف عبادت

اسلامیه مفصل تجوید فارسی وترکی نظم ونثر عشق ومحبت
سز اخلاقی کتابلار انشاء فارسی وترکی حسابدن اعمال
اربعه عملی ونظری تاریخ انبیا علیه السلام مقدمهٔ
جغرافیه واهل سنت عقیده سی اوشبو تورت یلغه فارسی
وترکی تیلیغه وکتابتیغه وحساب نی اعمال اربعه سی
ایش قیلماقغه وقرآن نی تجوید ایلان بیان قیلیب بقاعده
اوقوماقغه وضروریات دینیه واحوال انبیاء علیهم اسلام
غه وبرآز احوال عالم ومردمان دنیاغه وقوف پیدا قیلیب
خط وسوادی مکمل چقادور ایسکی مکتب غه اون سنه
اوقوکان رشد لیك شاکردن یخشی راق بولور روسسیه
مملکتینی وروسسیه رقم لارینی یخشی بیلور ایشانماکان
کشی کیلسون تورت یل اوقوکان بله لار بارکه یوقاریده
کی دان زیاده نمرسه بیلور وکورساتور میز

بو تورت یل تمام بولاکاندین سونکره بله نی دربی سی
خواه لاسه رشدی صنفیغه تورت یل اوقونار یا خواه لاسه
مدرسه غه یوبارار یا اوروفی مکتبغه برار یا تیریك
چلییك غه سالار

اکرده خلق یعنی بله لارنی اتاسی قبول قیلسه مینم
فکریم شولکه تورتنچی سنه غه روسسیه حروفاتیدن هم
اورکاتیلسه چونکه نهایت نافع دور اما مسلمانی اوقولوب
تورکان مکتبنی خلق کونکلی نی یمانلاب ساوت کان
(----) لار مکتب نی منسوخ قیلماقغه اسباب قیله دورلار
خلق نی برآز توشونماغی واقارماغی کرك دور ابتداءی
مکتب نی اجمالی شوندن عبارتدور ملا عبد القادر معلم
رمن بوترتیب وپروکرام لارنی توش کوروب تاپکانیمز

ویا شیطاندن ویا باشقه دن آلکانیمز یوق بلکه کزیت غه
کوردوك ومعلم خوقند تاشکند بخار اورنبورغ قزان
شهرلاریغه یوروب عبرت آلیب دور من بولسه مذکور
شهرودیارلارنی ده کوردوم کافقاز استمبول مصر حجاز
عربستان شهرلاری داکی ایسکی ویکی مکتب ومدرسه
لارنی آزکینه مدت بولسه هم کوروب برآز تجربه حاصل
قیلدیم ینکی تصنیف بولکان فنی وفلسفی وعلمی کتاب
ورساله لاردن برآز مطالعه ایتدیم واوشبو سنه ایچکاری
روسسیه نی بعضی شهر وعمراناتینی کوروب تاتارستان نی
بعضی جاینی یوروب کیلدیم روسسیه داکی مسلمان مکتب
پروکرام وترتیب لارینی کوزدن کیچروب مملکت وشریعت
غه تطبیق قیلیب یورکوزوب توروبمز اما خلق سوزیغه
ایشمز یوق شاکرد بولسه وقوتیمز باریچه مکتب غه
خدمت قیلماقچی ومکتب نافعی وشرعی لیکینی
خلق غه اثبات قیلماقچی وعد دینی کوپایتور

ماقچی میز خلق کلسون اشتباه قیلسه بحث ایتسون قصور
خطامی بولسه معلوم وتنقید قیلسون تاکه مکتب اصلاح
تاپیلسون روی راحت ایتب ایشتسون خطامیز بولسه
اعتراف ورجوع قیلارمیز بیز مسلمان بالهلارینی کافر
ایماس مسلمان ودانشمند بولوشیغه سعی قیلیب توروبمز
خلقمز خصوصا ملالاریمز بی خبرانه اوشبو مکتب نی یمان
لاسه لار بیز اوزیمز اوچون ایماس بلکه کیلب کورمای
وتحقیق قیلمای کورکورانه رعامیانه کمپرانه یمان لاب یورکان
لاری اوچون الارنی احوالیغه خفه ودقت بولارمیز الارنی
یمان لاکانیدان طغنیدن بیزغه هیچ ضرر یوق (بیلماسدین

وکورماسدین ودنیادن بی‌خبرلیك وتجربه‌سزلیکدن ملاقت
ایتارلار الار معزور یا اینکه عاجز دیماقدن اوزکه برنمرسه
دیالمایمز) درواقع الار کوزیچه اصلا کورماکان ترتیب لاریغه
باله لارنی اوقوتولسه تا ایشنی حقیقت‌لاریغه یتکونچه هرنه
ایتادورلار بیزنی ثمرقند وترکستان ایماس همه دنیا شوندای
دور بیلماکان نمرسه‌میزغه دشمن بولماق یخشی یمان دیماق
بیز بنی آدم‌غه عادت‌دور ایندی مکتبمزنی رشدی قسمیدن
قسقه گینه بیان قیلایلوك (آخری بار)

(ثمرقندی مفتی محمود خواجه بیهبود خواجه اوغلی)
(معلم ملا عبدالقادر قاری عبدالشکور اوغلی)

Фельетонъ. فیلیتون

سمرقند مکتبی حقینده

(ونچی نومردین مابعد)

سمرقند مکتبی نی ایکنچی قسمی رشدیه دورکه مونینك هم مدت تحصیلی تورت سنه ومذکور مکتب نی تورت سنه لیك ابتدائیه قسمینی تمام قیلغان شاکردلار رشدیه قسمی غه قبول قیلونه دورلار واوقوله تورکان درس وعلم لاری اوشبو دور برنچی سنه صرف عربی جغرافیه شفاهیه عربی وفارسی ترجمهٔ جمله مختصر وقایه تاریخ انبیا وتاریخ اسلام استخراج وکسور استفاده لی درس لار گلستان سعدی انشأ فارسی وترکی ایکچی سنه صرف عربی شفاهیه تاریخ اسلام مختصر وقایه اخلاق محسنی استفاده لی ترکی درس لار کسور واستخراج فارسی وترکی انشالار تصحیح عقیده اوچونچی سنه صرف ونحو عربی حساب هندسه دارالقضاده محکمه اسلامی غه تعلق خطلار یازیب مختصر وقایه تصحیح عقیده مجمل تاریخ عمومی معاشی غه تعلق فنون واستفاده لی درس لار ترکی خط روسی پروای کنیکه تورتنچی سنه نحو عربی مختصر وقایه تصحیح عقیده خط وصرف روسی قاضی خانه بولوستنای خانه خطلاری تعلیمی ترکی ادبیاتی نمونه لاری حفظ صحت حکمت وهیئت وطبیعیاتغه تعلق استفاده لیك درس لار

مونه برادرلار مکتبزنی پروکرام حاضره وآینده سی شوندن عبارت وآلان مکتب نی بشینچی یلینی اولی دور وصنف رشدینی برنچی بلی اوشبو کیلار آپریل آینی اخریغه بوله تورکان امتحان غه توله دور بوسکز سنه لیك

مکتب نی اوقوب تمام قیلغان شاکرد فارسی ترکی فصیح
هم سویلاب وهم ادبی چه مقاله لار مذکور ایکی تیل غه
یازار یعنی فارسی بخارا ویا ایرانی یا ترکی چغتایی
ویا عثمانلی لهجه سی غه بولسون قوهٔ تحریریه وتقریریه
پیدا ایتار عربی غه برآز مطالعه پیدا قیلور روسچه اوقوب
وافاده مرام ایتماقغه قادر بولور ضروریات دینیه وتصحیح
عقیده دن حصه آلور جغرافیه قوسمو غرافیه تاریخ واخلاق
دن حساب ومساحت حفظ صحت وحکمت جدیده واحوال
عالم دن بر آز واقف بولور ترکستان دارقضالاری
بولوستنای اوپراوتیل لیك محکمه لاری نی اصول کتابت
ومیرزالیکی دن خبردار بوله دور عرب ایله عربی اوروسی
ایله اوروسی سویلاشماقغه هم قادر بوله دور-------

موندین سونکره بوشاکرد خواه لاب کسب وتجارت
قیلار یا اینکه میرزالیك ومحررلیك قیلار یا اینکه ینه
اصول جدیده مکتب لاریغه معلم لیك قیلور یا روسی
مکتب لاریغه کریب اوروسچه سینی کمالغه تیکورار
یا مسلمان مدرسه لاریغه کریب اورته وعالی علوم اسلامیه
تحصیلنی بتکاریب ختم قیلور یا اینکه مصرغه باریب
علوم عالیهٔ عربیه ودینیه وفنون لازمهٔ زمانیه اوقوب
استکمال معلومات قیلیب مدرس پروفیسر بولور خلاصه
طالعی وقسمی وسوق طبیعی سی نچه که دور بوله دور-----

بیزنك مرادیمز شول اوشبو یلمزنی نتیجه ومحصولینی
کورماق وتجربه ایله سکز یل یعنی ینه تیریك بولساق
تورت سنه شومدعا یولیغه سعی قیلماقغه نیت ایتکان میز
والله تعالی دن تلایمزکه اوشبو مرادغه یتساق جناب قضاة
واهل فتوا ومدرس لاردن امام واهل دانش وقرا وابراز

ارنی مسلمان لاردن واغنیاد وعرفاو ررس اصل وطنمزدن
التماس قیلامیزکه کیلیب کوروب نقص وقبح نی بیزغه
کورماسون لار مالا علما معنا ومادتا بیزلارغه یاردم
برسون لار بومکتب دینی ایش دور وطنی نیمرسه وکوبغه
تعلق دو هم کیم اصلاحیغه غیرت قیلسه ثوابدور وهرکیم نی
مداخله سی ممکن دور کیلیب کوروب یتشماکان
جایلاربنی بیلدورسون لار خلاف عقیده اسلامیه
نیمرسه موندہ اوقرله تورکان کتابلارغه تابسه‌لارکورساتسون
لار واشتباه‌لاربنی بیان قیلسونلار وملکتغه حکومتغه ضرر
لیك نیمرسه بولسه کورساتسونلار تاکه خبردار بولایلوك
انا اوزاقدین توروب شمال ایله هر نیمرسه ایشیتب اولای
ایمش بولای ایمش خلاف وعقیده کتابلار بار ایمیش
اررومچه اوقوب مسلمانیدن بی خبر قالار ایمش لار مختصر
جغرافیا رومی و - گرب - لیك - بوت - لیك کتابی اوقوب
کافر بولار ایمش لار - - - - وشونکه اوخشاش بی اصل وهمی
وعوامی رزنانه وافسانه سوزلاماق کورمای تاش آتماقلار
دن نه چیقار اندن بهراق شولکه کتاب کوروب هر بدعت
کورونه تورکان نیمرسه واوقوش توغرسیده بحث قیلیب
یا تسلیم قیلماك کرك ویا ابطال والزام

آلان مکتبمزغه ۸۰ - ۹۰ قدر باله بارکه معاون وبر
معلم ایله اداره قیلاونور باله‌لارنی اوندن زیاده بجانی
وبقیه‌سی برصومدن ایکی صوم غچه وبرایکی سی اوچ صوم
دن اجره کیلتوروب اوقویدورلار من راقم حروف محمود
خواجه اوز تحریر وشخصی ایش لاریم ومفتی لیکم غه مشغول
فقط مکتب نی پروگرام مشورتیغه ارالاشورمن تعلیمی غه
ودرس لارنی ساعت غه تقسیمی معلم ملا عبد الغادر ذمه سیغه

ومکتب نی نفع وضرر مالیه سی هم انکه عاید دور بولوشیمز
شول تکفیرمی قیلارلار تلعین وتلبیب می اینادورلار تورو بمز
هم شهریلاریمزغه سوزیمز شول وموندن باشقه هوابی
وسماعی واوزون قلاق وزنانه سوزلار ایشیتکان ده صدق
وکذب نی قیلماسدن حکم غایبانه وقرار عامیانه وتصدیق
نادانانه ایتماسلیك اهل علم وانصافدن مرجود ور مونکه
کونماسه لارده ایشیمز یوقدور مطالب وآمالمز ترقی وتعالی
اهل وطن اسلام دور روسسیه نینك علوم وفنون زمانیه
ومعاشیه وکولتوریدن نفع لانماق دور زماندن خبردارکشی
لار یتیشدوروب روسسیه غه بالفعل شریك بولوب ایشغه
ارالاشماقدور بیز ترقی اهل وطن یولیغه سعی قیلیب
ومکتب آچیب دین وعلمغه خدمت قیلماق اوچون اصل
کاردن بی خبر وزمانغه نا آشنا کشیلاردن نه قدرکه مذمت
وملعنت وطعن ایشتساق هم خدمت دینیه وملیه مزدن
قوامزدن کیلکانینی دریغ توتمایمز آلان ذم وقدح ایتسه لار
زمان ایندهغه واوزیمز ارتکان سونك البته مدح ایتیب
رحمت اوقورلار وحاضرگی کشیلاریمز هم نیت خیریه میزنی
بیلکانده البته خرسند بوله دورلار الباقی عند اللاقی

(ثمرقندی مفتی محمود خواجه بیهبود خواجه اوغلی)
(معلم ملا عبدالقار عبدالشکور اوغلی)

اوشبو احوال زمانمزکه موافق مفتی محمود خواجه
ومعلم ملا عبدالقادرنی ینکی ترتیب لیك تعلیم وتعلم
خصوصیده قیلغان سعی وحرکت لاری مسلمانیه لارکه
نهایتده نافع ومفید دور طاعن لارنی طعن ولعنی بیهوده
وبیجادور (اداره)

Разныя извѣстія по Туркестанскому краю.

تاشکند اویازدینی تویتیغه قیشلاق داغی روسسیه
مکتب خانه سیده اینتیرنات غه یعنی مذکور مکتب خانه ده
کیچه و کوندوز استقامت قیلیب تورادورکان مکتب
باله لار روسسیه وهم مسلمانیه داملا لاربدان درس لارینی
وسبق لارینی اوقوب وخط لاربنی یازیب بولکانلاریدان
سونکره بیکار بورماسونلار وعمرلارینی ضایع اوتکارماسونلار
دیب حرمتلو درکنور نارودنای اوچیلشی فرمایشلاریغه
موافق مذکور مکتب خانه نی روسسیه داملاسی ۱۹۰۸ نچی
یلنی ۱ نچی بنواریعنی برنچی دلودان باشلاب دورود کر
چلیك غه تعلقی بار هرخیل اسبابلاردان جمع وطیار ایلاب
مذکور مکتب باله لارغه دورود کر چیلك علمی نی وهنرینی
مذکور داملانی اوزلاری تعلیم بیرماقغه حرکت ده
ودورلار ومذکور داملا شب وروز مذکور مکتب خانه نی
اباد لیغی غه ومکتب باله لارنی خرسند لیك لاریغه ومکتب
باله لارنی کوپایتورماقغه کوب تردد وجهد قیلور لارچنانچه
مکتب باله لارنی خرسند وفرحمند قیلماق اوچون اوشبو
۱۹۰۸ نچی یلده ۱۳ نچی دلوده کیچه سی نوبتیغه وهم
عثمان اتا بولوستی دان اوقویدورکان مکتب باله لارنینك
وهم مذکور باله لارنینك وهم مذکور بولوس لارنی
مینکباشی لارینی وهم جناب قاضی واقسقال استرشینه
لارینی وینه برنچه بولك کشی لارنی مذکور مکتب
خانه غه تکالیف ایلاب مذکور جماعت کسیرغه اوّل مرتبه ده
ماشینه ایلان صورت عجایبه لارنی کورساتب اندان
سونکره مذکور جماعت کثیر حضور لاریده مذکور مکتب
باله لار که ابیات وحکایت عجیبه لارنی امتحان قطاریده

اوقوتدوروب اوقوش لاری تمام بولکان دان سونکره بر
توف کوکاروب تورغان ارچه‌نی شاخ لاریغه وبرك لاریغه
کوب غلتی اجناس ومتاع وصورت لارنی آسوب وتاقوب
ورنکارنك شمع لارنی یاقوب وینه مذکور ارچه تیکی غه
کاغذ دان قیلونکان خلته لارغه هر تورلیك میوه لاردان
تولاتب توده لاب قویوب مذکور باله لارنینك برلارینی
قول لارینی برلاریغه اوشلانوب صف صف ایلاب مذکور
طریقه ده زینت لانکان وآرا بریلکان ارچه نینك اطرافی
دان مذکور باله لارنی ایلاندوروب مذکور باله لارمذکور
ارچه دان هرقیو ایکی واوچ مراتبه ایلانکانلاربده مذکور
ارچه داکی اجناس ومتاع وصورت ومیوه لاردان هرقیو
باله لارغه مذکور داملا اوزقول لاری برله آلوب بریب
باله لارنی خرسند قیلیب مذکور ارچه ده بار نمرسه لارنی
تمام ادا قیلدیلار وهم اوشل وقتده اوچ عدد آدم بدشکل
وبد هیئت مسخره مکنبده بولوشوب تماشا بریب توردیلار
مذکور اوقوش واویون لار تمام بولکاندان سونکره اوشل
جای غه همه کنه وکیچك آدم لارنی اوتقوزوب دستورخان
طعام وشراب لار ایلان ضیافت ایلاب همه‌نی خرسند وسر
افرازلیك ایلان جوناندی لار ومذکور طریقه داکی تماشا
وضیافت نینك اوتکان ۱۹۰۷ چی یلده هم مذکور داملا
قیلکان ایدیلار

تشکند اویازدینی تویتیپه قیشلاقده کی روسسیه
مکتب خانه سیده اینتیرنات غه یعنی مذکور خانه ده
کیچه سی وهم کوندوزی استقامت قیلیب روسسیه وهم
مسلمانیه زبانیده اوقوماق اوچون مذکور مکتب خانه غه

اوتکان ۱۹۰۷ نچی یلده تویتیفه وهم عثمان اتا بولوستی
دان اون عدد باله لار تورماقلاریغه رخصت بولکان اوچون
مذکور ۱۹۰۷ نچی یلده بولوس فقرالاریدان اون عدد
باله لار مذکور مکتب خانه ده استقامت ایلاب اوقوکان
ایدیلار امّا اوشبو ۱۹۰۸ نچی یلده مذکور مکتب خانه ده
تورت بولوس نی فقرالاری دان یعنی تویتیفه وعثمان اتا
وغایب آتا ومیدان تال بولوسلارینی فقرالاریدان یکرمه
عدد باله لار استقامت قیلب اوقوماقلاریغه اجازت بولکان
سببلی حاضرده مذکور مکتب خانه غه اوچ بولوس نینك
فقرالاری دان یعنی مذکور تویتیفه وعثمان اتا وغایب اتا
بولوس لاریدان اون سیکز عدد طالب باله لار اینتیرنات
غه جمع بولوب وینه کوندوز کونی کیلیب اوقوب کیتادورکان
باله لار ایلان جمعی قرق عددان کوبراق طالب باله لار
مذکور مکتب خانه ده بقدر حال روسسیه زبانیده وهم
مسلمانیه زبانیده یخشی تحصیل قیلوشوب واوقوشوب
توروب دورلار وینه مذکور مکتب خانه غه اینتیرناتغه
یقین فرصت لارده میدان تال بولوسی نی فقرالاریدان هم
طالب باله لار کیلسه لار کرك واوشبو یل مذکور مکتب
خانه ده اینتیرناتغه تورماقغه مذکور تورت بولوس فقرالاریدان
یکرمه عدد کینه باله لارغه رخصت بولوب یکرمه عدد باله
لاردان زیاده باله تورماقلاریغه اجازت بریلمکانی نینك
باعثی وسببی اوشبو دورکیم مذکور مکتب خانه نینك
اورنیغه ینکی دان بنا قیلونادورکان کنه مکتب خانه نینك
اوشبو یل قیلونماغی غه فرصت بولماسدان مذکور ایسکی
مکتب خانه نینك بناسی قدیمکی حالده قالیب ومذکور

ایسکی مکتب خانه نینك اوزی کچیك اوچون یکرمه عدد
باله لاردان آرتق باله لار سیغمایدورکان بولدیلار انشاالله
اوشبو یل یاز فصلی ده مذکور مکتب خانه نینك اورنیغه
ینکی دان کته مکتب خانه بنا قیلونوب اوشبویل کیلادورکان
کوز فصلی ده مذکور ینکی مکتب خانه ده مذکور قدرت
بواوست فقرالاریدان کوب راق طالب باله لارنی اینیرناتغه
تورماقلاریغه رخصت بریلیب کوب راق باله لار تورسه لار
کرك واما مذکور مکتب خانه ده اینتیرنات بولماقده
پایده لار کوب بولسه کرك خصوصا ایکی فایده عظیمه
نینك وقوع که کیلماقی روشن وهویدادور برنچی پایده شولکیم
اینتیرناتغه توروب اوقویدورکان طالب باله لار کیچه سی
وهم کوندوزی اوقوماقغه مشغول بولکانلاری توغری سیدان
اینتیرناتغه توروب اوقویدورکان طالب باله لارنینك
اوقوش لارینی رواجی وبرکه سی وهم بهره لاری اینتیرناتغه
تورماسدان اوقویدورکان طالب باله لارنینك رواجی
وبهره لاریدان کوبراق دور چونکه بیز کمینه راقم غه
معلوم بولدیکم مذکور مکتب خانه ده مدة بر یل اینتیرنا
تغه توروب اوقوکان باله لارنینك روسسیه ومسلمانیه علمی
دان بهره لاری مدة ایکی یل مذکور مکتب خانه ده
اینتیرناتغه تورماسدان اوقوکان باله لارنینك بهره لاریغه
برابر دور وبلکه زیادراق دیسه هم بولور اینتیرنات
نینك ایکنچی پایده سی شولکیم پل صرف قیلیب فرزند
لارینی اوقوتماقغه قدرت لاری یتمکان بیوه وبیچاره
کمبغل کیشی لار فرزند لارینی مذکور مکتب خانه غه
اینتیرناتغه اوقوتماق اوچون بریشیب فرزند لاریغه

خوراك وكييم راسخود تولا ماسدان فرزندلاربنی مفت وتیکین اوقوتدوروب پلیده لانا دورلار چونکه مذکور مکتب خانه‌ده اینتیرناتغه توروب اوقویدورکان طالب باله لار نینك خوراك وكييم لارینی وهمه صرف وخراجاتلارینی یورت اوستیدان خزینه دان بریلادور (مکتب داملا)

اوشبو مقاله یازغوچی جناب نینك کزیت مؤلفی ومحرری خصوصیده تعریف وتوصیف ایلاب یازکان مقاله وشعرلاری تعریف نفس درست بولمکان سببلی کزیت که سالنمادی (اداره)

Письма въ редакцію.

پیتربورغ جامع شریفی

ثمرقند شهرینی برنچی قطعه قاضی سی جناب لیچ ای پاچوتنای گرژدانین قاضی میرزا نیاز محمدنی پیتربورغغه بنا قیلنه دورکان جامع شریف بناسی اوچون اوچیز نچه صوم اعانه وخدایی جمع لاب یوبارکانلاری وخدایی برکان ذاتلارنی گزیتغه کورولدی الله تعالی جناب قاضی میرزا نیاز محمدغه اوشبو سعی لاری اوچون اجرلار برار خیرایگه لاریغه هم حسنات لار بریب گناه لارین محو ایتارکه آیت وحدیث لار مونکه دلیل دور قاضی میرزا نیاز محمد جناب لارینی اوشبو سعی خدا پسندانه لاری موجب عبرت وشکران دور

ترکستان کرائیغه ثمرقند دیك واندین کته راق اونلاب شهرلار بار وکچیك راق شهرلاردن اوتوزدن زیاده باردور وترکستان مضافاتیغه برنچه یوز قاضی وبولوستنوی اوپرایتلی لار بارکه بولارغه اوشبو ترکستان ولایتی نیك گزیتی البته بارور پیتربورغغه جامع شریف بنا قیلینماق اوچون ایمپیراتور اعظم حضرت لارینی اراده لاری اون یلغچه آنچه جمع لاماق اوچون برکان رخصت لارینی وامیر روشن ضمیر بخارا سید عبد الاحد خان جناب والانی مبلغ اوچ یوز اون مینك صومغه ۱۲۰۰ مربع سرژین قدر یرنی ساتیب آلیب مسجد جامع اورنیغه برکانلاری وهر کیم نی خدایی برماغی لازم لیگی وجامع نی بناسیغه ینه یریم میلیون صوم کرك لیکنی ترکستان داکی برچه قاضی وبولوستنوی اوپراویتل لار آفتاب دیك روشن بله دورلار اما محل افسوس شول دورکه الارنی برکان وجمع لاکان خدایی

لاری گزیتغه کورولمایدور قضاة عظام والوالاحترام
بولوستنوی اوپراویتیل لاریمز جناب قاضی میرزا نیاز محمد
دن عبرت آلماقلاری کرکدور اونونچی مرتبه تأکیدا
یازارمنکه پیتربورغ بیز ترکستان مسلمان لاری اوچون جسما
پای تخت دور انده مسجد جامع بنا بولنکاندین سونکره
روحا ومعناده انکه تابع بولورمیز زمان آینده پیتربورغ
دارالفنون لاریغه ودوماسیغه بیزدن کوب عدد وکیل لار
وطلبه لار بارادور وانده مسلمان مسجدینی الار کورماسه
ویا اینکه کوروب بیزلاردن اعانه ویاردم بولماکانینی
بیلسه لار کونکل لاری سنیب نفوذلاری قریلور حاضرغه هم
بولسه وکیلار زمانغه هم بولسه اول صورتده خلق عالم
بیزلارنی جمعیت ودین غه کم اخلاص وحسیات ملیه سی
یوق دیب مذمت قیلادورلار روسسیه عالم اسلامیغه هم
بزلار اویاتلیك بولورمیز خلاصه شولکه هرکم بقدر حالی
برصوم بیش صوم اون صوم جمعلاب کیم لارنی نه لار
برکانینی رویخت قیلیب آقچه نی پیتربورغ پادشاه لیك
بانکه سینی ۳۴۴۰۴ نومریغه مسجد کامتیتی اسمیغه
یوباریب رویخطینی گزیتغه برسه عکن دور ویا اینکه
کامتیت طرفیدن قولیغه دفتر بربلکان کشیغه بریب سند
آلسه ویا پوچته واسطه سی ایله انکه یوبارسه عکن دور
اما بعضی گزیت لار یازدیلارکه پیتربورغه برطایفه خلق
عرضه بریب دورکه مسجد بولماسون دیب ولکن عرضه
برکان بولسه لار هم بومسجد بناسیغه الارنی ضرری تیکماسه
کرك نه اوچونکه ایمپیراتور اعظم رخصت برکان وحالبوکه
مسلمان لیك ینکی دین ایماس بلکه ۱۳۰۰ سنه دن بری

عالم‌غه استیلا قیلکاندور ولوندون پاریژ وباشقه نصارا
پای‌تخت‌لاریغه نصارا حکومتلاربنی ارزی سعی قیلیب
برنچه جامع بنا قیلدورکاندور آلارنی عرضه‌سی بیزنی
بیتربورغ مسجدیغه ضرر کیلتورماسه کرك ترقی پرور
روس‌لار روسسیه کزیت‌لاری ایلان اومتعصب ودنیادن کم
خبر آدم‌لارنی جوابی‌نی بردیلار بیزنی نادان ودنیادن
خبرسز ملالاریمز دیك روسسیه‌غه هم نادان‌خلق‌لارکوب
دور پادشاه رخصتینی آلار منسوخ قیلالمایدور انی
اوچون بزلار جمعانه خدایی برماقیمز لازمدور

سردریا اوبلاستینی پیترو الیکساندبراوسکی پوچته
خانه واسطه‌سی ایله اوپراولنیه تدجندسکی‌دن یتی صوم
خیر بی‌ریا مسجد بناسی اوچون منیم نامیم‌غه کیلدی اما
پول یوبارکان محترم ذات‌نی اسمی معلوم بولمادی بیز
۱۰۳ نچی نمرلی سند دفترینی ۱۳ صحیفه ۱۶۲ ل نومریغه
یازدوك الله قبول ایتکای بنه بیزغه خدایی برکان ویوبار
کان کشیلار قتاریغه کزیتغه یازورمیز کامتیت طرفیدن
پیتربورغ بارغانیم‌غه منکه آقچه جمعلاماق اوچون دفتر
بریلکاندور وهرکیم خدایی برسه ویوبارسه مع‌التشکر
سند برارمیز واسمینی جریده‌لار ایله اعلان قیلارمیز
بش اون صوم هرفایده قالور وهرکیم‌نی حمیت قیلیب
اعانه برماغی لازم وثوابدور اوشبو توغریغه مفصل معلو
مات‌نی خواه‌لاکانلار ۱۹۰۷ نچی یلداکی اوشبو کزیت‌نی
۸۲ - ۸۸ - ۸۹ - نمرلاریغه مراجعت قیلسون

(ثمرقندی مفتی محمود خواجه بیهبود خواجه اوغلی)

ترکستان کزیتی نینك مؤلفی بلند درجه‌لیك
استراوومرف جناب‌لاریغه

ثمرقند شهرینی حضرت شاه زنده رضی الله تعالی
عنه‌غه تعلق برنچی قطعه قاضی سی پاچوتنای کراژدانین
ملا مرزا نیاز محمد قاضی حسین بای صوفی اوغلی دین
ترکستان ولایتی نینك کینیرال کوبیرناتوری جناب لاری
نینك پریکازلاریغه موافق ثمرقند اوبلاستینی واینوی
کوبیرناتوری کینیرالنای اشتاب کینیرال مایور کیسکیت
متوفی‌نی کسلمندلیك وقت‌لاریده لوازماتلارینی ادا قیلماقغه
سردریا اوبلاستینی جناب واینوی کوبیرناتورینی نایبی
دیستویتلنای ستاتسکی ساویتنیك پترایوانوویچ خاموتوف جناب
لاری مأمور بولوب کیلب مأمور خدمت‌لاریغه اقدام
قیلب بنابر ترکستان ولایتیغه نهایتی قدرلی وقدردان
بولوب مدة قرق یل بول ترکستان ولایتینی حکومتلاریغه
منصوب‌لیك‌لارینی همه ادیان‌نی احوالات ومعاملاتیدان
ومسلمانیه‌لارنی احکامات دینی دیناوی‌لاریدان واقف
وآگاه‌لیك‌لاریدان نهایت درجه ملایمانه یخشی خلق
وملایم سوزلار بیله بیزلارنی ثمرقند اوبلاستیده تا ۱۹۰۷
نچی یل ۲۰ نچی دیکابرغچه قیلغان حکمرانلیق‌لاریدان
بزلار شهر ثمرقند واویازد ثمرقند بلکه اوبلاست ثمرقند
نهایت درجه‌ده اول جنابدان خرسند وفرحمند وآسایش
کوروب هروجه وهر توغریدان شهر واویازدیمزداکی
انابت‌لیك‌لار چنانچه قضات اسلام وغیری منصب‌دارلار
وسوداگرلار منظور بولکن وقتمده نهایت درجه‌ده یخشی
معامله وسوزلار بیله خرسند قیلیب اوبلاست فقرالاری
اوچون هرنیمه طلب قیلغانمزنی درجهٔ قبولغه آلیب اجرا
سیغه یردم واعانت یتکوروب قیلیب وقیلدوروب واول

بلند درجه لیکنی مرحمت لاریدان کوب خرسند وسرفراز
بولوب دعالار قیلکان میز چنانچه اول جناب حکمرانلیك
قیلب تورکان وقتلارده خداوند قهار نینك اراده ازلی
سی بیله قتیغ وپی درپی زلزله لار واقع بولوشی شهر
ثمرقند واطراف ثمرقندده کی ایسکی وکته مشهور کاشین
کار مدرسه لار وخانقاه لار ومزارات لار تعمیراتی سلاطین
ماضی لاردین جناب امیر کبیر مشهور امیر تیمورکورکان
واولادلاری قیلکان بنالارکه یتکان شکست وفطورات نی
اصلاحیغه بقدر حال بقاسی اوچون حرمتلیك انجنیر تورہ
لاردان وتیکین تورہ نی کورساتیش وقراریچه ووقف
تعمیرات لاری اوچون فرمان عالیغه موافق خزینه غه تورکان
آقچه دن مدرسهٔ شیردار ومدرسهٔ طلاکاری ومدرسهٔ
میرزا الغ بیك وسرمزار فایض الانوار حضرت شاه ذاده
کونین قثم ابن عباس رضی الله تعالی عنهما تعمیراتلاریغه
بولکان نقصانات لاریغه مرحمت ایلاب بردیلارکه متولی
لار هم بقدر حال اقچه قوشوب اصلاح قیلدیلار الحمد
لله حاضرغه ضرور جایلاری محکم واصلاح بولدی اما
مدرسه میرزا الغ بیك نی قنچه حجره لارینی واکثر جای
لارینی حرمتلیك سخاوت پیشه سوداکر ملا محمد رحیم
حوج محمد بای اوغلی اوز آقچه سیدین صرف قیلدی لار
دایما اول مدرسه نی اصلاحات لاریغه بای مذکور اوزلاری
درست لاب تورادور لیکن اول مدرسه نی نهایت شکست
ریختی کوب اوزی بی نهایه کنه شکست ریختی اوچون
وقف لار قیتب ریاب وتعمیراتلاری بقالیك واهل وظایف
لار وطلبه لار وعامه مسلمانلار سرفراز بولسه لار ایکان دیب

اول عالمپناهمزنی مرحمت عالی لاریدان دایما امیدواردورمیز
ومزار فایض الانوار حضرت برهان الدین ساغرچیکه
حضرت روح آباد دیب شهرتدورلار اول جناب وامیر
تیمور جنت مکان نی کنبذلاریغه نهایتده کوب شکست
ضرر بولکان اصلاح اوچون ۷۱۰ صوم تعین قیلمکان آقچه
ایله اتمامی غه یتمای توروبدور اوستا عبدالقادر حاجی
قیلکان اشچوت دان آشوق خراجات لار بولدی دیب
کورساتیلکان انی اتمامی هم کوب ضرور ایدی وحضرت
خواجه عبد درون وبیرون نی تعمرات لاریکه سلطان ابو
سعید خان تعمیرات لاریدان الارغه یتکان شکست ربخت
نی حاجی محمود تردی بای اوغلی ل۲۷ صوم اوز اقچه سیدین
صرف ایلاب درست قیلدی خداوند کریم اجر جزیل
عطا قیلغان والارغه قوشولوب اقچه برماق واصلاح
قیلماقغه دلالت ویردم یتکورکان لارغه نهایت
منت دارلیك قیلامیز ومنت دارلیك قیلماق حقیمزدور
سبب شولکه اول جناب برآز وقت توروب حکمران لیك
قیلکان لاریدن کوب خرسندمیز خصوصا من راقم معروض
نامه همه وقت هرتوغریدن اول جناب غه جماعت بیله
ویا تنها اوزوم منظور بولکانیمده انواع مرحمت وشیرین
خلق وخوب لیك لارینی کوروب وسوزلاشیب کوب خرسند
بولکن ایدیم دائما خاطریمده توتامن اما افسوس که من
وسایر قضات اسلام وباشقه منصبدارلار وسوداکرلار
وانابت لیك لاریمز اول جناب نی خدمت لارینی بتکاریب
قیتیش لاریده بی خبر قالکانیمز واول جنابنی استدبارلاریغه
بارالمکانیمزغه اویات لیك بولدرك امید قیلامیز اول

جناب عفو بویروب دائما بزلارنی باره میزده بولادورکان
خیرلیك ایش لاردین دلالت ویردم لارینی دریغ توتمسه
لار خداوند کریم کوب بل لار سلامت قیلب وشوندای
یخشی آدمنی بزلارکه یوبارکان بلند درجه لیك جناب
کینبرال کوبیرنانوریمزنی دائما سلامتلیك وخیر خواهلیك
لاری والطاف شاهانهٔ عالم پناه دان مسرور بولمق لارینی
امید قیله مز واول عالمپناهمز وخانه دان عالی لاری بیله
سلامت لك لارینی طلب وخواهش ایلاب یازغوچی شهر
ثمرقند قاضی سی (ملا میرزا نیاز محمد حسن بای صوفی
اوغلی)

Иностранныя извѣстія.

Персія. ایران شاهی محمد علی میرزا جنابلاری پدر
عالی لاری مظفرالدین شاه حضرتلاری جاری قیلیب کیتکان
ادارهٔ مشروطه نی قیتیب آلمق بولوب کوب حرکت لار
قیلیب همه ایران مینیسترلارینی یقینده حبس غه بیوروب
وبعضی نامدار ایرانیلارنی ایران مملکتی دین بدرغه قیلیب
بیارسه لار هم حرکت لارینی انجام غه یتمابدور زیراکه
ایران ملت مجلسی برلان ایران مینیسترلاری وهم عمکی
لاری شاه زاده ظل السلطان جنابلاری اول آدمنی حرکت
لاریغه مانع بولوب دور

اوتکان ۱۹۰۷ نچی سنه ده ایران محکومیغه جمع
۱۴ یریم میلیون استرلینك ایك مال کیریب مال چققان
ایکان اوشل سنه نی اوزیده مذکور ایران محومیغه
روسیه مملکتی دین مبلغ ۴ میلیون ۱۱۸ مینك استیرلینك

لیك مال كیریب و روسسیه مملكتنی غه مبلغ ۴ میلیون ۱۷۴
میلیون استیرلینكی لیك مال چققان ایكان (براستیرلینكی)
Авганистанъ. آفغان امیری حبیب الله خان عسكریه ده
خدمت قیلمق بی تمامی آفغان محكومیداغی، آفغان تبعه
لا یغه عامه قیلمق غه بویروبدورلار دیكان خبردار

آفغان امیری حبیب الله خان جنابلاری روسسیه برلان
اینكلیس حكومت لاری میانه لاریده ایران آفغان وهم
تبت ایش لاری خصوصیده اضالانیب مستحكم بولغان
اتفاق نامه غه جواب طیارلاب یاتقان ایمیشلار

Индія. هندوستانده كبین گی برهفته نی میانه سیده
تخمینا ۳ مینك ۴۳۰ نفر آدم لار چومه كسلی غه مبتلا
بولوب اولوبدورلار

هندوستان تیمر یول لاریده اوشبو وقت لارده كیسه
برلار بی نهایه كوپایب كیتیبدور

هندوستان محكومیده اوشبو وقت لارده تخمینا ۳۰۰
میلیون نفر نفوس بار ایكان شونچه میلیونلیق نفوسلارغه
فقط ل۷ - ۸۰ مینك نفر اینكلیس لار حكمرانلیك قیلار
ایكانلار

اینكلیس پای تختی لوندون شهریدین مذكور
هندوستان محكومیداغی بمبی شهریغه اوشبو ایام لارده
پاراخود برلان تخمینا ۱۳ كون ۸ ساعت و ۴۰ مینوت ده
یتیب بولار ایكان

ایلكارگی عصرلارده آفغانستان محكومیدین قاچیب
چققان سردار محمد آیوب خاننی قریندا شلاری اوّل پشاور
شهریغه جمع بولوب آندین سونك آفغان پای تختی كابل
شهریغه قراب جوناب دورلار آلارنی مباشرلاری سردار

عبدالمجید خان ایکانلار امیر حبیب الله خان آلارغه
آفغانستانغه قیتمق‌غه اجازت بیرکان ایکانلار

مذکور هندوستان محکومیداغی تیراخ ولایتی ده
یقینده سننی لار برلان شیعه‌لار میانه‌لاریده جوده زور
اورش بولوب اوشل اوروش وقتی ده ایکی طرفدین کوب
نفر آدم‌لار نابود بولوبدور آخیری ملا سید اکبر نامليك
برکنه علما کیلب اوشل اوروشنی بزور باسیبدورلار

ایران مملکتی ده ینکی حوادثات لار واقع
بولغان سبب لیك اینکلیس لار مذکور ایران محکومیداغی
سیستان ولایتی ده تورغوچی اینکلیس تبعه لارینی محافظت
قیلمق بهانه سی ایلان اوشل سیستان ولایتی غه یقینده
هندوستاندین بربنالیون هند عسکرلارینی یباریب دورلار
Тутція. کزیت خبریغه قراکانده ترك‌لار سودچه
بولاق شهریغه کریب ایکی یوز ایلیك مینك صوم‌غه یقین
خذینه اقچه سینی قولغه کرکوزوبدورلار ایران عسکر
باشلوغی فرمان فرمادین بوخبر آلکاندین کین طهرانده
خلق کوب خفه‌لیك قیلیبدور سیاسی وعلما ومعتبر آدم
لاری بوخبر کیلکاندین سونکره کیچقورون شاه نینك
اورده‌سیغه باریب حادثه‌نی عرض قیلمیشلار بوواقعه شاه
جنابلاریغه نهایتده قتیغ تأثیر قیلبدور

ایران حکومتی ترکیه نینك حرکنیدان اولغ دولت
لارکه شکایت قیلیب یردم صوراماق احتمالی بار ایمیش

فیلیه‌تون

علم ومعارف

علم‌ننك قنداغ عزیز هم انسان‌نینك تیریکلیکی اوچون. نیقدر کیرکلیك ایکانی هر قایسی‌مزننك کوز آلدیمزده. ملیونلرچه دلیللر وتجربه‌لر ایله کوروبوب تورغانی اوچون اننك ضرورلیکی نی اثبات قیلمك حاجت ایماس . چونکه اوّلکی زمانلرده. نیچه آی‌لیك یول‌لرنی بو زمانلرده. پاراخودلر تیمور یول‌لر ایله برنیچه کنه کونلرده. یورماقلر، اوّلده. برشهردن خبر آلمق اوچون آیلرچه یل‌لرچه وقت اوتکانده بوکونده. برساعت‌ده. تیلغرملر ایله یاکه شول منوت‌ده. تیلیفونلر ایله خواهلانکان خبرلرننك آلمك‌لر، اوّلده. کی کییم ایکلرننك قول برله یکریب توقوب کیمك‌لرنینك اورنینه بوکونده. ماشینه‌لر ایله اوّلکیدن نیقدر تیز هم نفیس ایتوب یاساماقلر، اوّلده. بر طناب یرننك ایکینی‌ننك اوروب، یانچیب آلمك ایچون یوز ساعت‌دن زیاده. وقت اوتکارکوچی ایکین چیلرننك بوکونده. ایکین‌ننك اوروب هم یانچادورکان ماشینالر ایله سکز توقوز ساعت آراسنده. اوّلکیدن هم یخشیراق قیلوب ایشلامکلری همه‌سی علم وفن سایه‌سنده. کنه اولغانیدان علم انسان‌ننك معیشتی ایچون نهایتده. ضرور بر نرسه ایکانلیکینه هیچکم انکار ایتماس . بالقنی سوسز یاشاماغی ممکن اولمغانی کبی انسان‌ننك هم علم‌سز یاشاماغی ممکن ایماس . چونکه برنیچه علم‌سز قوملرننك مدنی علم‌لیك قوم‌لر اراسیده یوق ومنقرض بولوب کیتکانلری کوزیمزنی آلدیده. کوروبوب توروبدور . منه عربلرننك

قول لریندن علم و معرفت کیتکانی ایچون علمسز فاس مسلمانلری علم لیك فرانسوزلر اراسیده بو قالوب کیته یازدیلر. هم معرفتسز کوریه لیك لرننك معرفت لیك یاپونلر اراسینه کیریب کیتکانلری هر کیم ننك خاطریده دور. بوندن باشقه هم انسان ننك دنیاده فن سز، علم سز یاشاماغینه، هم شول علم سایه سنده غنه سعادتکه یتوشماغنه هم علم بولماغاندہ تیزدن منقرض بولماغنه ملیونلرچه دلیللر کوروبوب تورغانی کبی تاریخ هم نهایتده آچیق کورساتادور.

بز سارتلردن باشقه روسیه خلقلری هم بو علم ننك شوندای ضرور نرسه ایکانین بیلیب بوسونکغی یللرده اوقوماقچی بولغانلرننك حسابی کوندن کون غه آرتوب تورغانی اوچون کیروب اوقوماقغه حکومت ننك سالغان مکتب ومدرسه لری هم یتوشمی باشلادی. اما سارتلرغه انداغ ماشینه لر یاسامکنی، تیلفونلر، ایلیکتریقلر یاساماقنی ورکاتاتورغان مکتب ومدرسه لر بریاقده تورسون هر قیسیمزغه لازم بولغان اوز تیلمزده اوقومك یازمکنی هم بیلادورغان کشی لریمز نهایتده آزدور. اول ماشینه لر یاسیدورغان پادشاه لیك لرده هر کیم غه بالاسی ننك ۱۴ یاشیغچه ابتدائی مکتبلرده اوقوتمکنی جبرا لازم ایتیلکان. اگرده برار کشی هیچ بر عذرسز بالاسینی اوقوتماسه اول کشی غه حکومت طرفیدن جزا بیریلور (اشتراف آلنور).

اگر مکتبلرده گی شاکردلر لازم بولغان آلتی یل ننك تولدورماسدن عذرسز چیقوب کیتسه لر الرغه (شهادت نامه) بیریلماس. اول شاکردغه شهادت نامه سی بولماغانی ایچون بریردن اوردن تاپمك نهایتده مشکل بولور. شوننك ایچون

اول پادشاه لیکلرده اوقوماق، یازماقنی بیلمیدورغان کشی یوق درجه سیده دور امّا بزننك روسیه مملکتیده. اوقوماق مجبوری بولغانی ایچون، یازو بیلکوچیلرننك حسابی باشقه مملکت لرغه قاراغانده نهایتده کمدور. مثلا بوتون روسیه مملکتیده (روسچه) اوقو، یازو بیلکوچیلر بر یوز کشیکه ۱۶ کشیکنه حساب لانورلر. بوحساب روسیه دولتی ننك قول آستیده تورکوچی خلق ننك همه سینی قوشوب حسابلاغانده... امّا بز ترکستان مسلمانلری ننك آیروپ حساب قیلینسه روسچه توکل اوز تیلمزده. اوقو، یازو بیلکوچی کشی یوزدن بر کنه تاپیلماغی هم معلوم ایماس. امّا اول معرفتلیك پادشاه لیکلرده. ایش بوتون بوتون باشقه دور. مثلا اوقو، یازو بیلادورغان کشی (یانکی زیلاندیه) ده بر یوز کشیدن ۹۹ کشی (کرمانیا) ده یوزدن ۹۸ کشی، امریقا (سایید ینوننی اشطات) لرده یوزدن ۹۲ کشی، (انکلیه) ده یوزدن ۹۰ کشی، (فرانسیا) ده ل۸ کشی، (آوستریه) ده ۲ل کشی حساب قیلنور. بو حساب اول مملکتلرننك خلقی ایله بزننك ارامزده نیقدر فرق بارلیغینی نهایتده آچیق کورساتادور اول مملکتلرننك خلقی اوقوماق اوچون اوزلری حرکت قیلغانی کبی حکومتلری هم خلق ننك قارانغی لیکده یاتمسدن اوقوب یاروغلیك غه چیقماقلری ننك خواهلاب خلق بالالرینی اوقوتمك ایچون اقچه نی هم آیامسدن صرف قیلورلر. ۱۹۰۰ نچی یلده غی حساب غه قاراکانده (یانکی زیلاندیه) ده ابتدائی مکتبلر ایچون هر یلی صرف قیلنغان اقچه نی بوتون (یانکی زیلاندیه) ده تریکچیلیك قیلغوچی خلقغه تقسیم قیلینسه هر یلده جان باشینه ۶ صوم ۰ل تیندن

توشادور (سایید ینوننی اشطات) لرده ۴ صوم ۸۶ تین دن، کرمانیاده ۲ صوم ل۴ تین دن، (شویتساریا) ده ۲ صوم ۴۳ تین دن (بیلکیا) هم (غوللاندیا) ده ۱ صوم ۹۹ تین دن، فرانسیاده ۱ صوم ۶۶ تین دن، یاپونیاده ۴ل تین دن توشکان حالده روسیه ده ۱۹۰۰ یلده جان باشنه یالغوز ۱۹ تین دن کنه توشکانلیکی معلوم بولور. اکرده بو ابتدائی مکتبلر ایچون صرف ایتلغان اقچه لرنی شول مکتبلرننك اوزیده اوقیدورکان شاکردلرننك اوزلرینه غنه تقسیم قیلیب قارالسه هر شاکردننك تربیه سی ایچون یانکی زیلاندیاده یلغه ۴۰ صوم، سایدینوننی اشطاتلرده ۲۳ صوم ۶۰ تین، بیلکیا هم غوللاندیاده ۱۹ صوم ۸۸ تین، رومانیاده ۱۸ صوم، انکلیه ده ل۱ صوم ل۷ تین، شویتساریاده ل۱ صوم، روسیه ده (۱۹۰۰ نچی یلده) باری ۱۰ صوم ۹۳ تین توشادور. بو ۱۰ صوم ۹۳ تین ننك هم یالغوز خزینه ننك اوزکنه سی بیرمای، کوبراغنی خلق اوزی یعنی زیمستوالر، قشلاقلرده غی هم شهرلرده غی جمعیت لر، واوقو کوچی بالالرننك آتالری بیرورلر. مثلا: شول ۱۹۰۰ نچی یلده خزینه دن صرف قیلنغان اقچه ننك یوزایلیك قسمی دن برقسمی غنه ابتدائی مکتبلر ایچون صرف قیلنمشدور. اکر شول یلده ابتدائی مکتبلر ایچون خزینه دن صرف قیلنغان اقچه ننك روسیاده تیریکلیك قیلیب تورغوچی خلق غه بولونسه: هر جان باشینه ۷ تین دن زیاده راق توشسه کیرك. بو یوقاریده یازیلمش رقملر روسیا دولتیننك قول آستنده تورغوچی خلق ننك باشقه معرفتلی دولت لرغه قاراغانده نیقدر نادان هم نیقدر قارانغولیکده قالغانلرین

نهایتده آچیق کورساتور . ایمدی اوز حالیمزغه یعنی ترکستان
مسلمانلری‌ننك حال‌اریغه هم بر نظر سالایلوك . کوروورمزکه
ترکستان مسلمانلری روسیه ده‌کی باشقه ملتلرغه
قراغانده ینه نیقدر جاهل ونیقدر کیین ده قالغاندورلر . چونکه
بزننك ابتدائی مکتبلریمز ایچون خزینه یوقاریده
یازیلمش جان باشنه ۷ تین دن غنه اولسون صرف قیلمغانی
کبی زیمستوامز هم یوق، جمعیتمز هم یوق، اوقوکوچی
بالالرننك آتاسی ایسه هنوز معلم وظیفه‌سی ایچون هفته‌ده
بر نان یاکه ۲ تین اقچه بیریب تورغانلرینه نیقدر فخر
قیلمکده‌لر . مادامکه حالمز بویله ایکان بوقدر نادانلیکده،
بوقدر قارانغولیکده بز قالمی کم قالسون ؟ بونکا قدر
یازیلغان سوزلر فقط ابتدائی مکتبلرننك حالندن ایدی .
امارشدی، اعدادی وعالی مکتبلرغه کیلنچه باشقه معرفتلیك
دولتلرده نیقدر کوب ونیقدر مرتب لیکین والرده اوقوکوچی
طلبه‌رننك تربیه‌سی ایچون خزینه‌دن نیقدر اقچه‌لر
صرف قیلنماغین وبورشدی، اعدادی وعالی مکتبلرننك حالی
روسیه‌ده نه درجه‌ده ایکانین ابتدائی مکتبلرغه قیاس قیلمك ایله
هرکم اوزی بیلور ظننده من . باشقه دولتلرده عالملر، حکیملر،
مهندس‌لر وباشقه تورلوك تورلوك فن ایکاسی کشی‌لرننك
کوب لیکیننك، بوکبی ذاتلرننك روسیاده وجودلری
آز اولغانین اصل سببی‌ننك هم یوقاریده بیان ایتلمش
سوزلر نهایتده آچیقچه کورساتور . امّا بز ترکستان
مسلمانلرینه کیلنچه بوکبی رشدی، اعدادی وعالی مکتبلرننك
وجودی توگل اسمی‌ننك ایشیتمکان ذاتلر نهایتده کوب
اولسه‌لر کیرك . شول سببلی بز کوندن کون ایلکاری

باسمای کیین کیتمکده وباشقه‌لرننك ایاغین آستیده ایزیلیب پایمال اولمکده‌مز . چونکه هرملت ننك نادانلیکدن قارانغولیکدن چیقارکوچی ، ایزیلمدن ، منقرض بولمکدن ساقلاکوچی ، علم وفن‌دور . بوایسه مرتب مکتب ومدرسه‌لر والرده اوقوتکوچی مقتدرمدرس ومعلم‌لرننك وجودینه ، هم خلق اقچه‌سینی خلق فائده‌سینه ایامسدن صرف قیلغوچی ، خلق بالالری ننك اوقوتوب یاروغلیکغه چیقارمکنی خواهلاکوچی حکومت ننك وجودینه باغلیدور (اچقون)

مسلمانلرده ایچکولیك بلاسی

ایچکولیکلرننك نهایتده خوفلیك بر زهر ایکانلیکی غه هم اننك ایچکان انسانلرننك بدنلری و روحلری هلاك بولماغیغه ملیونلر چه دلیل لر هر قایسی مزننك کوز آلدیمزده کورونوب تورغانی اوچون هیچ برعقل ایکاسی بوننك یمان وضررلیك بر نرسه ایکانلیکینی انکار ایتماس . شول سببلی هر بر حکمی حکمت‌دن خالی بولماغان شریعت اسلامیه هم نهایتده قتیغ منع ایتوب حتی دایم ایچکوچیلرننك کفرینه قدر بارمشدور . لکن بوسوزنکغی یل‌لارده بوضررلیك ایچکولیکلرننك استعمال قیلمك مسلمانلر اراسیده چنان شایع بولمشکه یاشلردن باشلاب شهر باشلیقلرینه قدر بو بلاغه مبتلا اولمشلر . بعضی بر بو ایچکولیك بلاسینه مبتلا اولغانلر بالالری ، جماعتلری ننك آچ یلنغاچ قالماغینه هم قرامای باریوق تاپکان اقچه‌لرینی شول قباحت یولغه صرف قیلورلار . حتی عید شریف کبی مبارك کونلرده هم بو یمانلیك اردن تارتینمای بلکه عادتده کیدن کوره زیاده‌راق بو زهرلرننك استعمال قیلوب کوچه‌لرده باقروب ، چاقروب بربرلری ایله موشلاشیب یورورلار .

(تاشکند) ده فیو خانه، آراق خانه لرننك كوبلیكی حددن تاشقاری بولسه هم عید كونلریده هر قایسی سی مسلمانلر ایله تولوب سیغیشماكانلریدن اطرافیده توف توف بولوب ایلانیب یورور ایدی لر . كوچه لرده ایسه (مست بولماغان مسلمان یوق ایدی) دیسا كهم خطا بولماس . فاحشه خانه لر ننك كوچه لری ایسه بر یارمركه بازاری كبی مسلمانلر ایله تولا بولغانیدن یورمك، اوتمك ممكن ایماس درجه ده ایدی . اگر شو اوچ كون عیدده بو كوچه نی یاوروپادن كیلكان بر آدم كورسه ایدی كوركان زمان شك سز بو بر (دیمانسترانسیا) یاكه (میتنغ) (سیاسی جمعیت) كمان قیلور ایدی .

اول كونده بو مسلمانلرننك كوركان هر بر وجدانلیك كشی ننك كونكلینه آه نیقدر قارانغولیك، نیقدر ندامت لر توشماغیده هیچ برشك یوق ایدی . اگر شو اوچ كون عیدده مسلمانلرننك فاحشه خانه لر وفیوه خانه لرغه بو كان اقچه لرینی یغیب حساب قیلساك بو حسابنی كوركان هر بر مسلمان ننك تركستان لیك قریندا شلرینی شو قدر اخلاقسز، شو قدر فنا حالده ایكانلیكلرینی كوروب بی اختیار كوزیدن یاش كیلور ایدی . لكن بو سوغه تاشلانكان پول لرننك توغری حسابین بیلماك نهایتده آغر بلكه ممكن هم ایماس. شوندای بولسه هم بو توباندہ یازیلادورغان حسابدن تخمیناً بیلسه بولور. مثلاً: بر فیوه قیلادوركان زاوود شول اوچ

كون ایچیده اوزی ننك فیوه خانه لریده ۱۷ منك ٦ یوز ۴۰ شیشه، غیری فیوه خانه هم كاستینیتسه لرغه ۱۸ منك شیشه دن آرتغراق ساتمش . ایكنچی بر زاوود اوزی ننك فیوه

خانه لریده ۱۸ منك بر یوز شیشه ، باشقه فیوه خانه لرغه ۱ل
منك ۹ یوز شیشه ساتمش . اوچونچی بر زاوود تورلوك فیوه
خانه لرغه ۳۰ منك شیشه فیوه ساتمش . بولردن باشقه اوزی ننك
اینك کوب فیوه ساتماغی ایله مشهور اولغان بر زاوود قنچه
ساتکانلیغینی خبرین بیرمادی . لکن بو هم ۱ل۳ منك شیشه دن
کم ساتماغان بولسه کیرك . ایمدی همه سینی قوشوب
حسابلانسه اوچ کونده ۱۳۴ منك ۶ یوز ۴۰ شیشه فیوه
ساتیلغان لیکی معلوم اولور . بو ساتیلغان فیوه لرننك البته
تورت دن اوچ حصه سی یعنی یوز منك ۹ یوز ۸۰ شیشه سی
فیوه خانه لرده ساتیلوب قالغانی ایسه کاستینیتسه وباشقه
اورونلرده ساتیلغاندور .

فیوه خانه لرده ایسه بر شیشه فیوه ۱۴ تین ۱ل تین بولور .
اورته حساب ایله ۱۴ یریم تین دن قویولسه بتون فیوه
خانه لرده شو اوچ کون ایچیده ۱۴ منك ۱۹۲ صوم ، ۷
تین لیك فیوه ساتیلغانلیغی بیلنور .

بو حسابنی اوقوغاچ بعضی بر اوقوچی افندیلرننك
کونکل لرینه بتون تاشکند خلقی اوچ کون ایچیده ۱۴ منك
- ل۱ منك صوم لیك کنه فیوه ایچورارمی ؟ عجبا دیکان
فکرغه هم توشورلر لکن بو فیوه لرنی بتون تاشکند خلقی
ایچمای یالغوز فقیر مسلمانلرغنه ایچکانلردیمك ایله جواب
بیرسام هم یالغان اولماس . چونکه کاستینیتسه وباشقه
آزاده اورونلرده ایچوچی بایلر وکاسپادین لرننك صرف
ایتکان اقچه لری بو حسابدن خارج دور . آخری وار
(دمشقی)

تاشکند خبرلری

ملالرده می؟ عیب؛ بایلرده می؟

بو سوٴالغه جوابا بعضیلر دیرلر که (عیب بایلرده) بعضیلر دیرلر که (عیب ملالرده) هرقیسی‌لری اوز مدعالرینی قطعی وآچیقچه دلیل‌لر ایله اثبات قیلورلر . لکن بزنی فکریمزچه هر ایکی صنف هم عموما عیبلی اولمای ارالریده . چین ملت خادمی اولغان عاللر، ملت ایچون منکلرچه اقچه‌لر صرف ایتوب مسجد، مکتب ومدرسه‌لر بنا قیلغوچی بایلر کوبدورلر . بو ذات‌لرغه چین کونکلدن تشکر ایتمك، آفرین اوقومك هر بر انصافلیك کشی‌ننك وظیفه‌سیدور . فقط بو جنابلرننك یوزلرین قزارتکوچی، خلقغه عیب لیك کورساتکوچی نفس شیطان خادملری واردورکه الرننك

اسملرین وقیلغان قباحت‌لرین خصوصی صورتده خلقغه کورساتیب، بو عیب‌دن خالی اولغان ملت پرور علمأ و بایلرننك حقلریده خلق کونکلینه توشکان سوٴظن‌لرننك زایل قیلمك (شهرت) ننك مسلك مقدسه‌سیدور . شول سببلی بو وقتلرده تاشکندده اولغان وحشتلی واقعه‌لردن برایکی‌سی‌ننك یازیب قارئین کرام‌ننك انظار عالیلرینه تقدیم ایتمکنی مناسب کوردك شایدکه بونی اوقوغاچ هر بر وجدان صاحبی اول قباحتچیلرغه نفرت نظری ایله باقورلر اول واقعه‌لرننك برنچی‌سی شودور: درخان محله‌ده تورت بیش حجره‌لیك بر ایسکی مسجدنی بوندن ٧ یل مقدم شو محله‌لیك میرزا عبدالله بای اسملی بر کشی ینکی قیلیب تورت بیش حجره ینه‌دن آرتدیریب مدرسه صورتیغه کیتورمش ایدی . بونکا مدرس قیلوب بخاراده

مدرس لیك منصبیده. تورغان (ملا تولا کان آخوند) اسملیك آچیق فکرلی ترقی پرور بر ذاتنی کوب وعده‌لر ایله چاقردی بو ذات حج سفری مناسبتی ایله کوب سیاحت قیلمش، احوال عالمدن خبردار واجتهادلیك بر عالم اولدقلریچون درس مسندینه اوتورکانلریدن باشلاب خلق اراسینه افکار جدیده. تارقاتمك، بالالرننك ینکی اصول وامتحانلر ایله اوقوتمکه باشلادیلر.

بر ایکی یل اوتکاچ عمومی امتحانلر یاساب علمأ واغنیالرنینك تحسین وآفرین لری نینك جلب ایتمش وینکی اصول نینك فائده‌سین بالفعل خلقغه کورساتمش ایدیلر. مدرسه سالغان بای طرفیدین مدرسغه اولسون طلبه‌غه اولسون بر اقچه بیریلمادغی حالده. بو ذات بیش آلتی یلدین بیری اوز جیبیدین طلبه‌لرغه معاش بیروب یاز دیمای قش دیمای تربیت قیلمکده، بونی کورکاچ هرطرف وهر مدرسه‌دن چین اوقوچی طلبه‌لر کیلیب مستفید اولمکده ایدیلر. بوذاتنی غیرتلری ساسیده. تاشکندده مدرسه دیمك غه لایق برمدرسه بار ایسه اولهم شو مدرسه اولمش ایدی. افسوس که بای افندی شیطان اغواسی ایله شوندای ذاتنی بتون شاکرد لری ایله مدرسه‌دین چیقاریب یوباردی .... حاضرده مدرسه بوش، مدرس ایسه اوز اویده. بتون اجتهادی ایله درس ایتمکده‌دور .... منه بای قباحتی...

پیرسیه ده اعتشاش

بو کونلرده ایرانستانده حریت حرکتلری ینه دن قوتلنوب ملت مجلسی ایله شاه اراسینه تورلوك ساوقلیك لر توشوب طهراندہ وباشقه شهرلرده چیناونیك لر ایله خلق ینه دن تارتیشمکه باشلادیلر . بعضی شهرلرنی غوبیرناطورلری شهرنی تاشلاب قاچدی . عسکرلر ایله دوکاندارلر اراسی بوزیلوب ایکی دوکاندار عسکرلر طرفیدن اولدورولدی . بونکا بتون شهر خلقی نارضالیك کورساتوب دوکانلرین یاپوب کوچه لرده توف توف اولارق کیزمکه باشلادیلر .

شاه اطرافیده غی اونك فکرلیك لر ایسه ینه دن جمعیت لر یاساب ادارهٔ مشروطه غه قارشی حرکت قیلمکه وملت مجلسی ننك اعضالرینی قووب یویارمکنی شاه دن طلب قیلمکه باشلادیلر .

بر طرفدن خلقنی حریت ایچون قیلغان غیرتلری ایکنچی طرفدن ایسکی فکرلیك لرننك ایسکی زمان لرنی قایتارمك ایچون قیلغان حرکتلری مینیسترلرننك اورنلریدن چیقارغه مجبور ایتدی .

شاه خلق ننك وملت مجلسی ننك طلبی بوینچه ادارهٔ مشروطنی ساقلارمن دیب قسم ایچکان بولسه هم حاضرده اونك فکرلیك لر سوزیغه اعتبار قیلیب آتاسی مظفرالدین شاه نی خلقغه هدیه قیلغان ادارهٔ مشروطه سینی یوق قیلمك وملت مجلسینی تارقاتمك فکرینه توشکانی احتمال ایمش .

حریتچی لرننك سویانچغی اولغان باش مینیستر نصرالملك ایله علاءالدوله نی توتدوروب حبس ایتکانی بو احتمالنی قوتلاندورور ایمش .

پیرسیه ده‌کی ملت مجلسی نینك حقوقی کینك وقوتلیك بولوب مملکت ننك صرف ودخلی نی قرامك یعنی خلق‌دن سالیغ اقچه‌لرنی یغماق ویغیلغان اقچه‌لرنی صرف قیلمك ملت مجلسی‌ننك اختیاریده. اولوب ایسکی فکرلیك چناونیکلرکه بو آقچه‌لرنی خواهلاغان جایلرینه صرف قیلمك اختیاری یوق ایدی . شونینك اوچون بو ایسکی فکرلیك آدملر شاه‌دن بو ملت مجلسی‌ننك تارقاتیلماغینی طلب قیلورلر .

خلق ایسه ایمدیغنه آچیلغان کل ننك حزان بولماغینه البته راضی بولماسه‌لر کیرك . شوننك ایچون بو ایسکی فکرلیك لرننك سویانچغی وشاه‌ننك لشکر باشیسی وبیوك مأموری بولغان ادارهٔ مشروط دشمنی سعدالدوله‌ننك اورنیدن توشوریلماغین طلب قیلورلر . بوبیوك مأمورنی اورنیدن توشرمك کویا ایسکی اداره‌نی بتون برباد ایتمك واونوتمك اولدیغندن شاه بونکا راضی اولورمی؟ اکرده بو اغتشاش وبو حرکت‌لر شول حالده دوام ایتسه ایمدیغنه تیریلوب کوز آچکان ایرانستان؛ همسایه‌لرینه شیرین غنه بر لقمه اولماغی هم احتمالدن اوزاغ ایماسدور ....

مسلمانلرده ایچکولیك بلاسی

۲ نچی نومره‌دن مابعد

بو ایچکولیك واسطه‌سی ایله مسلمانلرننك دینینه، بدنینه جانینه ومالینه یتیب تورغان ضررلر کوز آلدیمزده آفتاب کبی کورونوب تورغانی ایچون بوبلاننك دفعینه کوشش قیلمك وبودردننك دواسینی ایزلامك هر برمسلمان من دیکان کشیغه فرض ولازم اولسه کیراك .

ایمدی بو بلاننك دفعی نه ایله اولور؟ بودردننك

دواسی نه دور . ؟ ایشته بو سؤال لرغه جواب بیرمك ایچون ظاهر دنغنه قرامك كفایه قیلمدیغی سببلی بر قدر تفصیلات بیرمكه مجبور اولورمز .

چونكه بودرد نهایتده قتیغ درد اولدیغی كبی علاجی هم آسان لیك ایله حاصل اولماس . مثلا: بودردغه بزدن كوره مقدمراق مبتلا اولغان یاوروپالیكلر نیچه یل لردن بیری بونكا چاره ایزلامكده واوزاری ننك علم ومعارف لری قوتی ایله ایچكولیك لرننك حرام وضرلیك برنرسه ایكانینی قبول ایتمكده دورلر . شول سببلی بوعادت قبیحه نی خلق ارا سیدن كوتارمك ایچون تورلوك تدبیرارغه چنك اوروررلر . مدنیت لیك حكومتلر بو ایچكولیك ننك یوق قیلمك قصدیده خصوصی نظاملر چیقاروب خارجدن اوز مملكتلرینه ایچكولیك كیركوزمكنی منع قیلورلر . هر كیم مستلیك حالیده كوچه ده توتولسه قتیغ جزالرغه كرفتار قیلورلر . بو تدبیرلر واسطه سی ایله بعضی دولتلردن ایچكولیك بلاسی بتون كوتاریلدی دیمك ممكن درجه سینه یتدی . اما روسسیه ده ایسه بوبلا همان یلدن یلغه زیاده لشمكده دور . حالبوكه روسسیه ده هم بو ایچكولیكدن خلقغه یتادورغان مادی ومعنوی ضررلرنی اعتبارغه آلنوب هوشیارلیك جمعیتی (اوبشستوا تریزوستی) اسمنده جمعیت لر برپا قیلنمش ایدی . بو جمعیت لر ایچمای تورالمایدورغان مبتلالر ایچون خصوصی خسته خانه لر، ارزان چایخانه لر وقراءت خانه لر یاساب خلقنی شونكا اوركاتوب ایچكولیكدن قوتقارمك تدبیرینه توتوندی . بو جمعیتنی باشقه داخودلری اولدیغی كبی حكومتهم هر یلی ۴ میلیون صوم بیرور ایدی . لكن

بو جمعیتدن هم هیچ بر فائده چیقمادی . بلکه ایچکولیك استعمالی همان آرتمکده ایدی . بوجمعیت لرننك ایش قیلا آلمغانینی سببی ایسه حکومت اوزی ایچکولیك ساتیب بتون عسکرلرنی تویدوروب تورغانی وایچکولیك ننك کیترماق، ایچماق وساتماق نی منع قیلادورغان بر نظامنی یوقلیغی ایدی . شول سببلی حاضرده روسسیه ده بوجمعیتلرنی یاپمك وایچکولیك نی یوق قیلمك ایچون باشقه تدبیرلر ایزلامك مسئله سی قوزغالدی .....

الحاصل شریعت اسلامیه ننك بو ایچکولیك خصوصیده غی منك اوچیوز یل مقدم قیلغان حکمنی یاور وپالیکلر حاضرده قبول ایتمکه باشلادیلر . حالبوکه خرستیانلرننك دینی کتابلریده بو ایچکولیك ننك حراملیغی یاکه مباحلیغی توغروسیده هیچ بر سوز یوقدور . فقط علم طلب وعقل سلیم واسطه سی ایله بوننك معناً ومادتاً ضررلیك وخبیث ایکانین بیلیب خلقنی بو بلادن خلاص ایتمك چاره سینی ایزلامکده وتاپمکده دورلر .

اما بزغه ایسه بوننك حراملیکی وخبیث لیغی نیچه نیچه آیت وحدیثلر ایله مثبت اولدیغی کبی باشقه ضررلری هم هر بریمزغه معلوم دور . باوجود بوندن کوز یوممك وچاره سینی ایزلاماسلیك بز مسلمانلر ایچون خطادور، کناه دور، بلکه زور کناه دور .

ایمدی کیلایلوك بوننك چاره سینه؛ چاره سی نه دور؟ هر بر دردغه دوا قیلمك ایچون اوّلا اول دردنی اصل سببی نی بیلمك لازم اولدیغندن بونکا چاره تاپمك ایچون هم بوننك اصل سببی نی بیلمك لازم اولور . سببی ایسه البته علم سزلیك وجهالتدن باشقه برشی ایماسلیکی ننك

تاریخ اثبات قیلور . چونکه یاوروپالیکلر اراسیده شونچه
یللردن بیری حکم سورغان بوبلا حاضرده‌غی علم ومعرفتلری
آرقه سیده یوق بولمکده اولدیغی کبی بزننک ایچوچیلریمز
نینک هم اکثرلری جاهل ونادان یاشلردور . شول سببلی

بوبلادن اوزیمزنی واولادلریمزنی قوتقارمک ایچون بوکوندن
باشلاب مکتب ومدرسه‌لریمزنی اصلاح ایتمک، علم نوری
ایله نورلانمک، بالالریمزننک اوقوتمک بوننک ایله برابر
آتالر بالالرینه، املر قوملرینه، معلم ومدرسلر شاکردلرینه
بوایچکولیکننک حرامیلیغنی ومال وجانغه قیلادورغان
ضررلرینی وعظ ونصیحت ایله توشوندورمک لازمدور .
یالغوز شوچاره‌لر ایله بوبلا ارامزدن کوتاریلورمی ؟ یوقمی ؟
بونکا جوابا البته کوتاریلور، دیسامز احتمالکه خطا قیلغان
اولورمز . چونکه کوب زمانلردن بیری معارف نوری
ایله نورلانغان ومدنیت پایه‌لرینی اینک یوقاری درجه سینه
قدر قدم قویغان یاوروپا دولتلریهم بوبلادن قوتولمک
ایچون تورلی تدبیرلرغه محتاج اولوب حتی ایچکولیکلرنی
مملکتلرینه کیرکوزماسلیک وایچکان کشیلرنی
توتوب حبس ایتمک وقتیغ جزالر ایله جزالندورمک
ایچون خصوصی نظام‌لر چیقارمکغه مجبور اولدیلر .
بوندن معلوم اولورکه خلق اراسیده تارقالغان بو
جراحت نهایتده قتیغ وخوفلیک جراحت اولدیغندن بونکا
هم ایچدن وهم اوستدن دوا قیلمک لازم کیلور .
ایچدن قیلینادورغان دوا ایسه البته یوقاریده ایتلمش
علوم ومعارف‌دور . اما اوستدن قیلینادورغان دوا
ایچون بزده یاوروپالیکلر کبی خصوصی نظاملر یاسامکغه
محتاجلیک کورونماس . بلکه دینمز، شریعتمز وکتابمز

بوندای نظاملرنی بزلر ایچون منك اوچ یوز یل مقدم یاساب قویمشدور . فقط بز شول دینمز وشریعتمز بویورغان نظاملرنی اجراسیدن بی پروالیك قیلماساك بو خوفلیك جراحتنی اوستیدنهم یخشی دوالر قیلغان اولورمز . بو نظاملزنك اجراسی ایسه رئیس روحانیلریمز یعنی قاضیلریمزنك غیرت خدا پسندانه‌لرینه موقوف و باغلیدور . روسسیه‌نك باشقه مملکتلریده اولسه هم ترکستان مملکتلری نیك قاضی‌لرینه بوندای دینی نظاملرنك اجراسی ایچون حکومت طرفیدن بیوك مساعده‌لر اولدیغندن حاضرده هم آز مازاجرا قیلنمکده‌دور . لکن بو آز مازلر یعنی اوچ صوم بیش صوم اشترافلر ایله کنه بولمای شریعتنك بار قوتی‌نی اجرا قیلوب بو جراحتنی اوستیدن دوا قیلمك لازم اولدیغی کبی ایچدن قیلنادورغان دوادن یعنی علوم ومعارفدن هم کوز یومماسلیك کیراك . شول سببلی تکرارا ایتامز بو بلادن اوزیمزنی واولادلریمزنی قوتقارمك ایچون بو کوندن باشلاب مکتب ومدرسه‌لریمزنی اصلاح ایتمك، علم نوری ایله نورلانمك ، بالالریمزنی اوقوتمك ، بو ننك ایله برابر آتالر بالالرینه، امام‌لر قوملرینه، معلم ومدرسلر شاکردلرینه بو ایچکولیك ننك حرامغینی ومال وجانغه قیلادورغان ضررلرینی وعظ ونصیحت ایله توشوندورمك وقیلغانلرینه شریعت حکمی ایله جزا بیرمك لازمدور . (دمشقی)

ترکستان سوداسی

(تاشکند) شهری اورنبورغ یولی ایله روسیه‌غه قوشولغانیدن بیری یاوروپاغه یقین بولوب کویا ترکستان ولایتی ننك سودا مرکزی اولدی . کارلری، ایکین‌لری ومیوه‌لری ننك فائده‌لیك محصولاتی ایله کیلاچك کونلرده شهرتی ینه‌دن زیاده‌لشسه کیرك . تاشکند اوزی ننك ظاهری وباطنی منظره‌سی ایله یاوروپا سیاسیونلری وبایلری ننك دقت‌لرینی جلب ایتارلیکدور . لکن تأسف‌لیك بری شولکه بوندن فائده قیلادورغان کشیلر کملر اولور ؟ مثلا : میوه‌لردن، سبزه‌واتدن، پخته‌لردن وباشقه ایکین‌لردن سودا وزاودچیلیك ایشلرینی کملر اوز قولینه آلور ؟ البته بونی یاشروب بولغانی اوچون توغروسینی ایتمکدن باشقه چاره یوقدور . توغروسی : بو برده‌غی مسلمان قرینداشلر همزده علم، اتفاق، اتحاد، حقانیت وملیت حسی اولمغان سببلی بیوك، بیوك تجارتلر ارمنی ویهودیلر کبی اجنبیلر قولینه کیرماغیده شبهه یوقدور . چونکه بولرده شرکت آچوب اتفاق وعدللیك ایله سودا ایتمك عادت حسنه‌سی واردور . بر قول بر ایش قیلور . بر نیچه قول البته کوب ایش قیلور . بناء علیه ترکستان مسلمانلری ننك منقرض بولماقلریغه وکیلادورغان زمانلرده بتون تجارتلری قول‌لریدن کیتوب کشی قلی بولماقلریغه اوّلا علمسز واتفاقسزلیکلری، ثانیا شرکت یاساب سودا قیلاآلمغانلری سبب بولور . حاضرده بو برده‌غی مسلمانلرننك معیشتلری بخشی توسلیك کورینور . دوکانلرده آیاغ اوزاتیب یاتورلر، چای خانه، آشخانه‌لرده بر کاسه آش یاکه بر چاینیك چای ایله کون اوتکاروبلر . بر چوراك ایله تورت بیش کشی توپورلر . لکن یاوروپا

مدنیتی کیره باشلاغاچ بوندای برکاتلر تیز اوچار . بو سوزلرنی اوزیم تجربه ایله کورغانم ایچون توغری دییورمن. تاتار (نوغای) (وباشقرد) قریند اشلریمزننك باشلرینه کیلکان هلاکت ترکستانلیلرغه هم کیلماغید. شك یوقدور . بونکا بوکون ایشنماسنکز هم کیلادورغان زماند. حقیقت حالنی بیلورسز . نوغایلردن یاوشف لر کبی تجربه لیك، سوداکرلیکغه ماهر کمسه لر البته آیاقلرین اوزاتیب قول لرین یاشروب سرمایه حاصل قیلوب تجارتخانه وزاوودلر آچمغاندورلر . البته بیل لرین محکم باغلاب قیلغان همت واجتهادلری آرتاسید. فلانی اکا! فلاننی آلونکز دیب قیلغان تعظیم وتکریم لری ننك نیتجه سیدور . تکرار دییورمن قریند اشلر! بر برینکز ایله الفت لاشیب شرکت آچیب سودا قیلنکز، یاوروپاغه، روسیاغه یوروب تجارت قیلنکز. ۱۸ نچی - ۱۹ نچی عصرده غی اوهام وخیالات لرینکزنی تاشلاب الحرکته برکتعمل دیکان سوزغه قیلیب خیرلیك سودالر قیلیب نوردید. لرینکزنی اصول ترتیبکه اورکاتوب مکتب لرغه مدرسه لرغه بیرینکز . بونك ایچون صرف ایتیلغان پول لرینکزنی بر کون فاید. سی تیکاچکدور .

(احمدجان بیکتمروف)

اوز مخبرلریمزدن

قزالی‌دن م. س. افندی یازادور:

هر ملت اوز کیرکلیکنی قایغوسیغه توتنکانده بز قزالی‌مسلمانلرینه هم قوزغالق وقتی یتدی. شول سببلی ملت فائده‌سین کوزلاغوچی اوچ — تورت ذات ننك اجتهادلری سایه‌سنده ۲ نچی دیکابرده یکشنبه کونی کوندوز ساعت ۹ ده تارغاؤی دوم (برادران حسینفلر) کانتوریده بر جمعیت یاسالدی. جمعیت ده شهریمزننك معتبران لریدن ۲۰ قدر کشی جمع بولوب مقصودلری دوماغه قزالی خلقی اسمیدن بر طلبنامه یوبارمك وقزالی مسلمانلری اوز آرا رسمی بر جمعیت تأسیس ایتمك توغروسیده مشورت قیلیشمك ایدی.

تعیین قیلنغان ساعت یتوب جمیت غه خلق کیلوب تمام بولدی. دعالردن سونك سوز سویلانمکه باشلاندی. اینك اوّل محترم اسماعیل افندی حسینف جنابلری سوز باشلاب جماعتکه: دوما حقنده ومسلمان فراقسیه‌سی حقنده اوز فکرینی بیان ایتوب، اوز احتیاجلریمزنی یازیب دوماغه، مسلمان فراقسیه‌سینه طلبنامه یوبارمکنی کیرکلیغین بیلدوردی. وبوطلبنامه‌مز دوماغه قیسی طریق ایله کیروب وقیسی طریقه‌د مذاکره‌غه توشماغی توغرسیده آچیق معلومات بیردی.

حاجت اورینلرده هر کم اوز فکرینی بیان ایتدی. کوب مذاکره سونکنده دوما رئیسی خوماقوفغه ومسلمان فراقسیه‌سینه ترکستانده‌غی تاتارلرننك جانینه تیکان ۲۶۲ نچی استاتیه‌نی اوزکارتمك حقنده، مکتب ومدرسه‌لر حقنده، وتفلر حقنده، روس بیراملریده سودا قیلوب اوزیمزننك

دینی بیراملریمزده دوکان یاپمك حقنده وحریت دینیه حقنده بر طلبنامه یازوب یوبارمکغه قرار بیریلدی . بو طلبنامه نی یازمك (یاز) ژورنالی ننك محرری : محترم یوسف افندی مظفرف جنابلرینه تاپشوریلدی .

بوندن سونك قزالی مسلمانلری ننك فائده لرینه بر (مسلمان جمعیتی) آچمك مسئله سی میدان مذاکره غه قویلدی . بو خصوصده یوسف افندی مظفروف جنابلری طرفیدن یازیلغان ۴۴ ماده دن عبارت اوستاؤ (نظامنامه) اوقولدی . ذکر ایتلمش اسماعیل افندی جمعیت ننك اصل مقصودی نه ایکانین جماعتکه توشوندوردی . بو ۴۴ ماده دن عبارت بولغان اوستاؤ جماعت طرفیدن هیچ تغییرسز قبول ایتیلدی . وجماعت ننك اکثراری اوستاؤنی حکومتدن اوتوبردیت (تأکید) ایتدورمکنی مناسب کوردیکلری ایچون اوتوبردیت ایتدوریلوب جمعیتنی برپا ایتمکه قرار ویریلدی . بو ایکی خیرلی ایشیمزغه موفق اولمکمزنی وبونك واسطه سی ایله جماعتغه کوب فائده لر یتوشدورمکنی جناب حقدن استدعا قیلیب ساعت ۱۲ ده جمعیت تارقالدی .

(شهرت) : قزالی مسلمانلرینی بو غیرتلرینه چین کونکلدن تشکر ایتکانمز ایله برابر ترکستان ننك باشقه شهرلرده هم شوندای جمعیتلر برپا قیلمکنی اینك ضرور ولازم وقتی یتوشکانلیغنی علما وعرفالریمزنی خاطر شریفلرینه عرض قیلورمز .